

Sumqayıt Dövlət Universiteti
Azərbaycan dili və dilçilik kafedrası
Folklorşünaslıq Elmi-Tədqiqat laboratoriyası

AĞBABA ŞİVƏSİ SÖZLÜYÜ

*Azərbaycan Respublikası
Təhsil Nazirliyinin 09.10.2104-cü il
1060 nömrəli əmrinə əsasən dərs vəsaiti
kimi təsdiq olunmuşdur.*

Sumqayıt 2014

Elmi redaktor; prof. Cəfər Cəfərov
Rəyçüar: dos. Avtandil Ağbaba
dos. Əzəmət Rüstəmov

ÖN SÖZ

Asian Bayramov, Arzu Əayramova, "Ağbaba şivəsi sözlüyü"
8akı 2014. "AM965" MMC-nin mətbəəsi. 280 səh.

Kitab Qərbi Azərbaycanın Ağbaba bölgəsi (Amasiya rayonu) kəndlərində 1936-cı ilədək yaşamış Azərbaycanlı türklərinin şivə xüsusiyyətlərinə aiddir. Bir tədqiqat işi olaraq kitab həm də yaradıcı əməyin məhsuludur. Kitabda Ağbaba bölgəsinin tarixi-coğrafiyası, nəhiyyə olan vaxtlar (1886), həm də 1933-cü ildəki inzibati-ərazi bölgüsü müqayisə edilərək göstərilir. Daha sonra Ağbaba şivəsinin fonetik, leksik və qrammatik xüsusiyyətləri şərh olunur. Şivə üçün xarakterik olan sözlər və ifadələrin əlifba sırası ilə lüğəti verilir. Hər bir söz və ifadənin semantik mənası və işlənmə məqamları cümlə modelləri ilə təqdim olunur. Kitabdən filoloq-tələbələr, magistr və doktorantlar, eləcə də müəllimlər faydalana bilərlər.

Dərs vəsaiti SDU-nun Azərbaycan dili və dilçilik kafedrasında və Fəlsəfəşünaslıq Elmi-tədqiqat laboratoriyasında hazırlanmışdır.

Lüğətin əvvəlində Ağbaba bölgəsinin tarixi-coğrafiyası, rus-türk müharibələrinin acı nəticələri, əhalinin etnik tərkibi, Ermənistan-Türkiyə sərhədi çəkilərkən qohumluq münasibətləri sıx olan kəndlərin erməni və rus işbirliyi nəticəsində bir-birindən ayrı düşməsi, deportasiya və s. hadisələr verilmişdir. Maraqlı məqamlardan biri Qars vilayətinə daxil olan Ağbaba ərazisinin tarixi inzibati-ərazi bölgüsü müasir dövrlə (1988) müqayisə edilir. Əhalinin və təsərrüfatın sayı göstərilir. Bununla belə, 1988-ci ilədək Ağbaba kəndlərində yaşayan tayfalar və onomastik sistemdə işlənən ləqəblərin də verilməsi kitabın dəyərini artırır.

Qərbi Azərbaycanda bir nəfər də olsun Azərbaycan türkünün yaşamadığını, Amasiya rayonu kəndlərində heç bir vaxt dialektoloji ekspedisiyaların olmamasını nəzərə alsaq, tərtib edilən sözlüyün nə dərəcədə faydalı və qiymətli olması göz qabağındadır. Hər bir sözə aid verilən məlumat söz və cümlə formasında izah edilir. Lüğətdə sözlərin hansı nitq hissəsinə aid olması da mötərizədə qeyd olunur. Omonimlər müstəqil sözlər kim göstərilir. Çoxmənalı sözlərin mənə çalarları da konkret cümlə modelləri ilə şərh olunur. Bəzi şivə sözlərinin, informatorların söylədiklərində olduğu kimi, bayatı, atalar sözü və yaxud frazeologizm daxilində verilməsi də şivə xüsusiyyətlərinin qabarıq nəzərə çarpmasına kömək edir.

Müəlliflər çalışmışlar ki, yerli dialekt kaloritini saxlasınlar. Məsələn:

*Unnucaydı unumuz,
Yağlıcaydı yağımız.
Unnucuya qurt düşüf,
Noolacax halımız?*

Göründüyü kimi, folklorumuzdan gətirilən bu nümunədə xalqın çətin durumu, aclıq illəri, deportasiya, qaçqınlıq və s. "unnuca və yağlıca" fitonimləri ilə daha qabarıq deyilmişdir. Başqa bir holavarda isə "hörük", "xarazan", "məjgal" dialektizmləri işlədilərək emosional məzmun yaradır:

*Hörux' hörüyün başı,
Xarazan kərtix' daşı,
Yeməx' gəlif çıxmadı*

Məjgala verim aşı.

Lüğətdə şivə sözləri bəzən M.Kaşğarının "Divan"ı və "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanındakı sözlərlə müqayisə edilir. Bəzən də Ağbaba ilə sərhəd olan Türkiyə kəndlərində yaşayan Azəri, tərəkəmə, qarapapaq ləhcəsində işlənən sözlərə üz tutulur. Ona görə ki, Ağbaba kəndlərində işlənən sözlər eyni fonetik formasına və leksik-semantik mənalarına görə Qars və Çıldır bölgələrində işlənən sözlərlə üst-üstə düşür. Məsələn: beçara (yazıq), matara (su qabı), adılı (heç vaxt), nəcəri (necə), ayaq (dəfə), anrı (o tərəfə), anaxtar (açar) və s. Belə sözlər yüzlərlədir.

"Ağbaba şivəsi sözlüyü"ndə verilən sözlərin bir qismi dialekt və şivələrimizdə olan sözlərlə oxşarlıq təşkil etsə də amma sözlükdə əsasən Ağbaba şivəsi üçün xarakterik olan sözlərə daha çox diqqət yetirilmişdir. Məsələn: avar (evin üstünə düşənən ot, küləş), mərtək (evin üstünə düşənən yarma ağac parçaları), gont (divardan əsas atmaya uzadılan ağac), xıla (tualet), xingizdəmək (döymək), bulğur (bişmiş buğda yarması), çəçil/çeçil (kələf pendir), sırat (üzsüz süd), cılvıra (göylə yarma qarışığından hazırlanmış yemək), dirgan (yaba), dirgançı (yabaçı), çilə (qəm-kədər), bedava (havayı), çəmbər (yumru), örtmə (eyvan), somun (qəlibdə bişirilmiş çörək), fırın (çörəkbişirən soba) və s.

Bununla belə, lüğətdə bölgədə daha çox işlənən obrazlı və emosional ifadələr, frazeologizmlər – xalq deyimləri verilmişdir: Alımını vermək (əvəzini çıxmaq), alığı aşmaq (işə tərs düşmək), əldən ağza qalmaq (məhəcc olmaq), toyuq əl-ayağı vermək (nadinc), pişik başı bəzəmək (böhtan uydurmaq) və s. bu kimi deyimlər xalqın məişətindən, gün-güzəranından doğan qəlibləşmiş ifadələrdir. Bu söz və ifadələr bizim milli-mənəvi dəyərlərimizdir.

Ümumiyyətlə, "Ağbaba şivəsi sözlüyü" milli-mədəni tariximizin özünəməxsus səciyyəsinə göstərən maraqlı tədqiqat əsəridir. Bu sözlük dərs vəsaiti kimi faydalıdır Müəlliflərə uğurlar arzulayıram.

Professor Cəfər Cəfərov

AĞBABA MAHALININ TARİXİ COĞRAFIYASI

Dəli dağ, Ağlağan, Qaraarxac, Qayqulu yaylaqları ilə birlikdə sahəsi 2000 kvadrat kilometrə çox olan Ağbaba yaylası dəniz səviyyəsindən 2100-2150 metr hündürlükdədir. Qərb tərəfi Türkiyə, Şimal tərəfi Gürcüstan, Cənub və Şərq tərəfi Qərbi Azərbaycanın Düzkənd (1945 Axıryan) rayonu ilə sərhəddir. Ermənilərin daimi terror və köçürmələri nəticəsində Ağbaba mahalı yaxınlığında azərbaycanlılar yaşayan heç bir rayon belə qalmamışdır. Ərazi, yəni Ağbaba 1921-ci ilin Qars müqaviləsinə görə Şura hökuməti tərəfindən icad edilən "Ermənistan"a qatılmışdır (33.283). Halbuki Ağbaba həmişə Qars sancağı, Qars paşalığı, Qars bəylərbəyliyi və Qars vilayətinin tərkibində mahal, qəza və ya nahiyə inzibati vahidi kimi fəaliyyət göstərmişdir (15.66-70).

Məlumdur ki, 1877-1878-ci il rus-türk müharibəsində ruslar Qars sancağı və ona yaxın olan əraziləri (4 qəza, 1 nahiyə, 280 kənd) işğal etdilər. Bundan sonra, 28 dekabr 1878-ci ildə Qafqaz hərbi dairəsinin baş qərargahına təbə edilən Qars vilayəti (4 dairə, 14 sahə, 238 kənd icması) yaradıldı. Mülki və hərbi işlər ordu komandanlığına təbə edildi. 1881, 1904, 1913-cü illərdə Qars vilayətinin inzibati-ərazi bölgüsündə müəyyən dəyişikliklər aparılsa da, Ağbaba nahiyə və ya sahə kimi mövcud olmuşdur (13.63, 67). Yeni inzibati-ərazi bölgüsünə görə Ağbaba süni olaraq iki hissəyə bölüşdürüldü. Belə ki sahəsi 23 kvadrat kilometr olan Arpa gölün ətrafında və mənbəyini həmin göldən alan Arpa çayın (220 km) yuxarı hövzəsində yerləşən Azərbaycan türklərinin yaşadıkları kəndlər Ağbaba nahiyəsinə, çayın sol tərəfi isə (Qayı Qulu eli) Aleksandropol (Gümrü) qəzasına daxil oldu. Beləliklə, süni olaraq Ağbaba iki hissəyə bölüşdürüldü. Sol tərəfdə olan onlarla kəndə (Qızılcıq və Düzkənd rayonu) hələ 1857-ci ildən ruslar İran və Türkiyədən gələn ermənləri yerləşdirmiş, yerli əhalini-türkləri isə müxtəlif yerlərə qaçqın salmışlar. Bu zorakılığın izləri müxtəlif mənbələrdə qalmaqdadır. Məsələn: Hələ "Əkinçi" qəzeti 1875-ci ildə IX nömrəsində yazırdı ki, Şorəyel adlanan ərazidən qarapapaqları zorla İrana köçürülür.

Belə faktlar istənilən qədərdir. Bütün bu hadisələr folklorumuzda da öz əksini tapmışdır. Göyçəli Aşıq Alı Türkmənçay müqaviləsinin ağır şərtlərini ürək yanğısı ilə qarşılamış, bu tarixi ədalətsizliyə-müstəmləkə siyasətinə öz münasibətini bildirmiş, hətta müstəmləkəçiləri, eyni xalqın arasına sərhəd çəkənləri "haramzada" adlandırmışdır:

Əzəl gündən ana dedim,
Gürümə də, Araza da.
Cida düşdü elim eldən,
Ara kəsdi haramzada.

Yuxarıda göstərilən müharibələr zamanı rus çarı Araz və Arpa çayı boyu olan cəbhələrə Ter-Kukasov, Melikov, V.Behbutov, Nazarbekov kimi şovinist erməni hərbiçilərini göndərmiş, onlar da minlərlə erməni könüllüsünü ətraflarına toplayaraq Azərbaycan kəndlərinə divan tutmuşlar. 1854-cü ildəki rus-türk müharibəsi nəticəsində minlərlə azərbaycanlı ailəsinin Arpaçayı keçərək Türkiyənin içərilərinə doğru köçüb getmələrini ürək ağrısı ilə Şorəyelin Karxana kəndində yaşamış el şairi Əfkari belə təsvir etmişdir:

Arpaçaydan əsgər olan çəkildi,
Urus topu atdı, köylər söküldü.
Behbutov baxmadı çörəyə-duza,
Vay-şivən yetişdi gəlinə, qıza.

Erməni bir yandan, kazak bir yandan,
Çayır-çəmənlerimiz doldu al qandan.
Əfkari deyər, bu paşalar netdilər

Neçə min xanalar köçüb getdilər.

Ağbabanın Güllübulaq kəndində yaşamış Aşıq Nəsim də tarixən Qarsa bağlı olan ərazilərin sovet dövründə "Ermənistan"a verilməsinə öz etirazını belə bildirmişdir:

Daha yolum düşməz o gözəl Qarsa,
Xeyrimi-şərimi qanıb ağlaram.
Əl-əldən üzüldü, kəsildi ara,
Quş kimi yollara qonub ağlaram.

1880-ci ildə "Kafkaz" qəzeti 2-ci sayında türklərin öz tarixi yurdlarından qovulmalarının səbəblərini müsəlmanların köməksizliyində və rusların mövqeyindən istifadə edən gəlmə ermənilərin azğınlığında görürdü (15.123).

Birinci Dünya müharibəsi illərində - Qars Milli Şurasının üzvü Ağbabalı Hacı Abbas oğlu Məhəmmədin 700 nəfərlik süvari qoşunu Ağbaba və Çıldır bölgələrini ermənilərdən müdafiə etmişdir. Onun sayəsində Arpaçayın sağ və sol tərəfində yerləşən Azərbaycan kəndlərinə erməni quldurları girə bilməmişlər. Onun 700 nəfərlik qoşunu Gümrü müqaviləsindən sonra Xalid bəyin komandan olduğu 9-cu diviziyanın 15-ci süvari alayına birləşdirilmiş və I Dünya müharibəsinin sonunadək cəbhələrdə vuruşmuşdur.

Aşıq Nəsimi bu hadisələri "Vətən" mükəmməsində belə nəzmə çəkib.

Kalvayı Məhəmməd ağa
Gördü düşüb dara Vətən;
Kömək yoxdu, arxa yoxdu
Qalib baxtı qara Vətən.

Xəlil Paşanı çağırdı
Almasın bir yara Vətən.
Pul verdi o, silah aldı
Yurd olmasın sara Vətən.

1886-cı ilin siyahıya alınmasına görə Zaqafqaziya ölkəsi Qars vilayətinin Ağbaba nahiyyəsində olan kəndlər dörd icmada birləşdirilmişlər. Ağbaba nahiyyəsinin mərkəzi Böyük Təpəköy kəndi olmuşdur. Qarsa qədər olan məsafə isə 92 kilometr qeyd edilir. Pristav və nahiyyə rəisi (naçalnik) Böyük Təpəköy kəndində oturarmış. Statistik hesabatı əks etdirən bu kitab 1893-cü ildə Tiflisdə çap olunmuşdur (16.161).

Azərbaycan türkləri yaşayan Ağbaba nahiyyəsində kəndlərin təsərrüfatları "tüstü" (yəni təsərrüfat) termini ilə ifadə edilmiş və əhalinin kənd icmaları üzrə statistik sayı belə olmuşdur:

<i>Kəndlərin adları</i>		
1. Düzkənd kənd icması.		
	<i>Tüstü</i>	<i>Əhali (nəfər)</i>
1. Balıqlı	33	205
2. Göllü	31	204
3. Düzkənd	50	348
4. İlanlı	18	137
5. Qara Namaz	37	285
6. Öksüz	10	62
7. Sultanabad	28	171
8. Təzəkənd	17	129
9. Böyük Təpəköy	32	199
10. Kiçik Təpəköy	25	164
11. Xançalı	31	178
12. Şiştəpə	17	132
Cəmi:	322	2214
2. Qarabulaq kənd icması.		
	<i>Tüstü</i>	<i>Əhali</i>
1. Baxçalı	21	162
2. Bəzircan	31	183
3. Güllücə	26	193
4. İbiş	43	288
5. Qarabulaq	26	185
6. Qızıl Kilsə	30	210
7. Mustuqlu	24	150
8. Ördəkli	30	253
9. Söyüdlü	11	73
10. Seldağılan	30	231
11. Xozukənd	30	222
12. Ellər Oyuğu	31	232
Cəmi:	302	2199
3. Mağaracıq kənd icması.		
	<i>Tüstü</i>	<i>Əhali</i>
1. Amasiya	33	274
2. Daşkörpü	37	246

3. Qaraçanta	47	348
4. Mağaracıq	40	309
5. Mumuxan	16	127
6. Sınıx	18	130
7. Çaxmaq	30	222
8. Bəzırgan	56	250
<i>Cəmi:</i>	<i>221</i>	<i>1650</i>
4. Qars vilayətinin Şörəyel dairəsinə daxil olan və Azərbaycan türkləri yaşayan kəndlər.		
	<i>Tüştü</i>	<i>Əhali</i>
1. Molla Musa	72	462
2. Bacıoğlu	50	391
3. Ocaq Qulu	74	557
4. Qara Kilsə	64	410
5. Güllübulaq	84	673
6. Qızıldaş	47	194
7. Oxçuoğlu	60	420
8. Kınık	48	386
9. Böyük Qımılı	34	259
10. Kiçik Qımılı	83	590
<i>Cəmi:</i>	<i>616</i>	<i>4342</i>

Ermənistanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Ağbaba yenə də Qars vilayətinin tərkibində qalırdı. Amma Gümrü müqaviləsindən sonra tərəflər Ağbaba kəndlərinin Gümrüyə yaxın olduğunu, əhalinin ticarət və nəqliyyat ehtiyaclarının guya asan həll olunacaqlarını nəzərə alaraq Ağbaba nahiyyəsinin 594, 75 kvadrat-kilometr olan ərazisi yeni yaradılan Ermənistan-Aleksandrapol qəzasına qatıldı.

Ağbaba nahiyyəsini əhatə edən kəndlər və Şörəyel dairəsinə daxil olan Oxçuoğlu, Güllübulaq kəndləri 1930-cu ildə yeni yaradılan Amasiya rayonu ərazisinə daxil edilmişdir. Qızıldaş, Bəzırgan, Kınık, Böyük Qımılı, Kiçik Qımılı, Qara Kilsə, Qızıldaş kəndləri sərhəd çəkilərkən Türkiyə ərazisində qalmışdır. Molla Musa, Ocaq Qulu, Bacıoğlu kəndlərinin də əhalisi Türkiyəyə köç

etmiş həmin kəndlərə gəlmə erməniləri yerləşdirərək yeni yaradılan Düzkənd (1935, Axuryan) rayonuna daxil etmişlər.

Qars müqaviləsi bağlandıqdan sonra yeni yaradılan “Ermənistan”ın tərkibində həm də ermənilərin tabeliyində qalmaq istəməyən Mumuxan, Sınıq, Tezbahar, Arpa, Böyük Şiştəpə, Kiçik Şiştəpə, Sultanabad, Söyüdlü, Mustuqlu, Baxçəli, Seldağlıan, Kiçik Təpəköy, Xancallı, Bozqala, Ördəkli, Qönçəli, Təzəköy və s. Ağbaba kəndlərində yaşayan qarapapaqlar sərhədin çəkilməsinə etiraz edərək Türkiyəyə üz tutmuş, bir daha geri qayıtmamışlar. İndi Qars, Ərzurum, Cıldır, Ərdahan, Sarıqamış, İğdir və digər yerlərdə minlərlə ağbabalı yaşayır. Hətta keçmiş kəndlərinin adlarını orada yaşatmaqdadırlar. Sonralar Qızılqoç (1956, Qukasyan, 1990-Aşosk) rayonuna daxil edilən Böyük Şiştəpə, (1946, Medr Sepasar) və Kiçik Şiştəpə (1946, Pokr Sepasar) və Təzəköy (1956, Tazaqyuğ) kəndlərinə İran və Türkiyədən gəlmə erməniləri yerləşdirmişlər. Göstərilən digər kəndlər isə xaraba qalmaqda idi. Daha doğrusu, digər rayonların erməni kəndlərinin yaylaq yerlərinə çevrilmişdir.

1948-ci ildə Sultanabad, Daşkörpü, Qızılkilsə və Qarabulaq kəndlərinin əhalisi “köçürmə” adı ilə Göyçayın Çərəkə və Alpout kəndlərinə köçürülmüşlər. Lakin köçürülənlər isti iqlimə dözməyərək 1950-1953-cü illərdə geri qayıtmış və kəndlərini yenidən abad etmişlər. Amma çox təəssüf ki, yüzlərlə insan bu köçdən qayıtmadı, dəyişik iqlimin qurbanı oldular. Lakin çox təəssüflər olsun bir çox mənbələrdə bu köçürmələr “kənüllü köçürmə” kimi qeyd edilir. Bu köçürmə Qərbi Azərbaycanda azərbaycanlıların sayını azaltmaq məqsədi güdürdü.

1989-cu ilin yanvarınadək Ağbabanın Xozu (1935, Quzükənd), İlanlı (1935, Çaybasar), Düzkənd, Qara Namaz (1935, Yeni yol), Göllü, Təpəköy, Sultanabad (1935, Şurabad), Daşkörpü, Amasiya, İbiş, Qönçəli, Çivinli, Qarabulaq, Ellərkənd, Güllüca, Bahxlı, Ögsüz və ona söykək olan Şörəyel vadisinin Güllübulaq, Oxçuoğlu, Çaxmaq, Qaraçanta, Mağaracıq kəndlərində 22 min Azərbaycan türkü yaşamışdır (4.238). Bu statistik hesabat 1988-ci ilin 1 yanvarından sonra hər bir sovetliyin rəsmi qeydiyyat kitabından götürülmüşdür. Azərbaycan türkləri yaşayan Qarabulaq, Quzükənd, Güllüca,

Sultanabad, Balıqlı, Arpa gölün ətrafında, Böyük Təpəköy, Kiçik Təpəköy, İlanlı, Düzkənd, Göllü, Qara Namaz, Daşkərpü, Amasiya (qəsəbə), Qaraçanta, Mağaracıq, Oxçuoğlu və Güllübulaq, Arpa çayının hövzəsində, Çivinli, İbiş Qönçəli, Ellərkənd və Oğsüz Ağbaba yaylasının yüksəkliyində yerləşir. Göstərilən kəndlər inzibati vahid kimi Amasiya rayonuna daxil idi.

1988-ci ilədək Ağbaba kəndlərində yaşamış tayfaların adları, təsərrüfatın və əhalinin sayı

<i>Yaşayış məskəninin adı</i>	<i>Ailə</i>	<i>Əhali</i>	<i>Tayfalar</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Amasiya sovetliyi 1. Amasiya	400	1830	kosalar, şabanlar, qrellər, armudlular, musalar, şindalar, samağarrılar
2. Daşkərpü	125	680	arıxlı, əsrəflər, məşədi zaloylar, samağarrılar, muxtarlar, əmrəhlar
Balıqlı sovetliyi 1. Balıqlı	90	432	tapansaqqallı, dəmirçilər, zərgərlər, bozalılar, hilloylar, dəllər, tənbellər, vəluşağı, naçarəğlular, bababaöyü, eminalılar
2. Oğsüz	42	220	lahışlar, qarafatmalı, söyünlü, pərimlər, şiroylu, nalbəndlər, daşdəmirli, tatlı,
Qara Namaz sovetliyi 1. Qara Namaz	180	880	söyünnü, usuflu, qrellər, sağrlar, rzalar, dəlləklər, səfərlər, dıgırılı, əbdüləzimli
1. Göllü	140	760	sayfılı, təsdər, dərzili, tağılar, hacalıoğlu, dilbazlar, bozməmmədli, qazaxlı, məmmədcanlılar, hümmətlər
Qaraçanta sovetliyi Qaraçanta	294	1600	nəsiflər, kosalar, seyidlər, şavəzlər, süleymanlı, isoylar, alməmmədli, bəhramlar

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Qönçəli sovetliyi 1. Qönçəli	43	236	seyidlər, usublu
2. İbiş	92	530	qarakəllər, dəlləklər, isələr, hacınəsiblər, məşədiqurbanlar, məmmədvalilər, bayramlılar
Quzukənd sovetliyi 1. Quzukənd	179	984	culuxlu, şeytanlar, erincəli, ağsaqqallar, qəriblər, aşırılı, siqoylar, pirlər, həşimlər, darvazlar, mürüdlər, eminalar, təpəbaşlılar, bəxtiyarlar, pənahlar
2. Qarabulaq	57	293	binnetuşağı, qocalar, eminalar, pənahlar, bəxtiyarlar, bəhramlı
3. Çivinli	95	534	məşədihasanlı, mirili, bəxtiyarlar, məşədirustamlar, pənahlar, bəhramlı, qaraçobanlar, məşədimanlı, qarapapaxlar, aşırışağı, bayramuşağı, seyidlər
Düzkənd sovetliyi 1. Düzkənd	112	580	göyçəli, mollalı, arıxlı, kalbayı şabanlar, dəlidəşdəmirli, şəriflər
2. İlanlı	98	564	usuflu, hacıməmmədcəfərli, səfəroyü, abbaslar, dərvişlər, xasılyeyənlər, qəriblər
Güllübulaq sovetliyi Güllübulaq	570	2875	əkinçilər, xızanlar, əmrəhlar, dıgırılı, söyünnü, hacımamoylu, qarəqoyunlu, gödəkli, hacılar, hacirəsullu
Güllüce sovetliyi 1. Güllüce	182	920	seydili, kareitli, tacı, karlar, hacılı, daşdəmirli, zeynalı
2. Ellərkənd	70	328	güllüoğlu, əlləzoğlu, gümrülülər, orciyahlar
Mağaracıq sovetliyi 1. Mağaracıq	207	1010	arıxlılar, mollasənli, xırıəsgerlər, hacılar, ovçuhasanlar, sonaoğlulı, bala məmmədli, hacısalmanlı, kəblə-hüseynli, seyidli, yaqublu

1	2	3	4
2. Çaxmaq	42	387	kürdlər, arıxlılar
Oxçuoğlu sovetliyi Oxçoğlu	317	1552	başmaqçılar, buruqçular, karvəlilər nəruşağı, süleymanlı, hacimanlar dəlləklər, söyləməzli, başıcapıdli məşədiqəriblər, qaraqoyunlu, daşdəmirli
Təpəköy sovetliyi 1. Təpəköy	142	758	qaracığ, nərbəndlər, dəlləklər, pos- taçılar, tombullular, əsgəroğlu, aydınlı, gözəldərəli, şərbanoğullar, dadaşlı, kosalar, eyiblər, lahıclar, şivillər, ə- şnəklilər, çəmənli
2. Sultanabad	60	319	usuflu, dəliəhmədli, baxışlı

Amasiya rayonunda 1989-cu ilin iyununadək bir neçə kənddə azərbaycanlılar yaşamışdır.

1988-ci ildən erməni zorakılığı ilə son dəfə qaçqınlığa məruz qalmış ağbabalıqlar Gəncə, Göygöl, Şamaxı, Mingəçevir, Xırdalan, Bakı, Sumqayıt və digər şəhər və kəndlərdə məskunlaşmışlar. 100-lərlə ailə Rusiyanın Saratov, Krasnodar, Stavropol vilayətində, Tatarıstan, Ukrayna və digər yerlərdə qaçqınlıq həyatı keçirirlər. Bununla belə, Suraxanı, Bayıl (Bakı), Mehtabad, Ceyranbatan, Saray, Xırdalan (Abşeron), Quşçu (Daşkəsən), Yeni Zod, Çaykənd (Göygöl), Yeni Yaşma, Xələc, Məşədi Həsən (Xızı), Qızımeşə (Şamaxı) və digər kəndlərdə toplu halda yaşamaqdadırlar.

Əhalinin məşğuliyyəti çətin qış şəraiti, məişət durumu, qoyunçuluq, maldarlıq, arıçılıq, toxuculuq, əkinçiliyin inkişafı, ərazinin zəngin bitki örtüyü, heyvanat aləmi və s. Azərbaycan dilinin digər dialekt və şivələrindən fərqlənən termin səciyyəli sözlər, dərin mənalı frazeoloji birləşmələr, xalq deyimləri və folklor örnəkləri yaratmışdır (10.51).

Ağbabıya ged aman
Çiçəyi cana dərman.
Məktub gəlib köç ilə
Yarı dərd, yarı dərman.

Ağbaba kəndlərində yaşayanların danışığında Borçalı, Pəmbək, Qaraqoyunlu, Qazax, Tovuz, Gədəbəy və digər qərb bölgəsi

kəndlərində yaşayan azərbaycanlıların danışığında rast gəlinən sözlər çoxdur (6.160). Elə sözlər də vardır ki, o Ağbaba şivəsi üçün xarakterikdir. Məsələn, avar (evin üstünə tökülən ot), sələ (çubuqdan hörülmüş əşsüzən), çiyinnik (hər iki başında çəngəl olan və vedrə ilə su daşımaq üçün işlədilən alət), havh (koridor), xıla (tualet), çinqır (vedrə), düngür (iki qohum), dirgan (yaba) somun (kürədə bişirilən kvadrat çörək), çəkməce (təndirin içində bişirilən yemək), fırın (çörək bişirilən soba), çisir (tikanlı məftil), xap etmək (süd dəyişmək), çeçil (kələf pendir), daşdıx (pötənə), pmar (bulaq), qöçük (ətəksiz paltar), çənbər (dairə) dingə (başə qoyulan tağalaq), sırınma (paltar), pambıxlı (sırınma pencek və ya şalvar), adılı (heç vaxt), binəli (həmişə) çanax, nanay, təpimək (qurumaq) və s.

Ağbaba şivəsində işlənən sözlər uzun əsrlərin məhsulu olmaqla bərabər, zənginliyi ilə də seçilir. Dialekt leksikasının əsas əlamətləri onların məhdud dairədə işlənməsidir. Burada dilimizin ən qədim dövrləri ilə səsleşən və ədəbi dildə olmayan çoxlu sözlər işlənir.

Ümumiyyətlə, Ağbaba kəndlərində yaşayan Azərbaycan türkləri oğuz, həm də qıpçaq kökənlidirlər. Kəndlərdə yaşayanların danışığından oğuz və qıpçaq elementlərini çox müşahidə etmək olur. Balıqlı, Quzəkənd, Göllü, Sultanabad və Elləkənd kəndlərində qarapapaqların əsil soyları yaşayırdılar. Ona görə də həmin kəndlərdə yaşayanların danışığında qıpçaq elementlərini də görmək mümkündür.

Ağbaba şivəsinin dialekt leksikasında işlənən sözlərin çoxu ona söykək olan Qars, Cıldır, Ərdahan bölgələrinin kəndlərində bu gün də işlənir (9.25). Bu təbiidir. Dediymiz kimi, 1920-ci il Gümrü müqaviləsində həmin Ağbaba kəndləri, həm də Qars, Cıldır, Axsqa, Axırkələk, Qocabəy eyni coğrafiyada və siyasi quruluşda bir toplum halında əsrlərlə yaşamışlar. Xüsusilə, Axırkələk, Əsmincə, Qocabəy, Axsqa yaşayan türklərlə də yaxın qohumluq əlaqələri olmuşdur. Nə yazıq ki, 1944-cü ildə Axsqa türklərində Orta Asiyaya deportasiya etdilər. Hələ də onlar öz tarixi yerlərinə qayıda bilmir və mücadilə edirlər.

Ağbaba şivəsinin lüğət tərkibini keçmiş ictimai quruluşu, qohumluq münasibətlərini, həyat və məişət şəraitini, təsərrüfat

məşğuliyyətini - əkinçilik, qoyunçuluq, maldarlıq, quşçuluq və arıçılıqı əks etdirən sözlər əhatə edir. Bununla belə etnoqrafik və onomastik leksikaya aid olan sözlər də çoxdur. Xüsusilə ərazinin relyefi ilə bağlı olaraq danışıda çoxlu coğrafi terminlər nəzərə çarpır (4.100-122).

Ağbaba ərazisinin fərqli coğrafi relyefi və landşaft müxtəlifliyi, zəngin su mənbələri, saysız-hesabsız diş göynədən bulaqlar, dəyirmanlar və qalaçaların olması (qalaçaların sayı 20-dən çox idi). Azərbaycan-türk dilinin qrammatik qayda-qanunları əsasında minlərlə mikrotoponim və mikrohidronimlərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Məsələn: Xatınoğlunun tapı (Quzukənd), Öysüzün ocağı (Öysüz), Qara kaha (Qaraçanta), Şabannarın napzarı (Amasiya), Sarı çayır (Düzkənd), Dərin dərə (Çivinli), Astanoğlu yolağı (Qoncalı), Güneyin qılıcı (Güllüca), Düzüm qaya (Oxçuğolu), Təmrazın arxacı (Təpəköy), Şiştəpə ziyarəti (İlanlı), Çalın cəhlimi (İbiş), Sakqızdının seloyu (Qara Namaz), Ocax qaya (Mağaracıq), Şalğam gözə (Quzukənd), Uçuq dəyirman (Sultanabad), Məşədi Hasan bulağı (Qoncalı), Çivinni suyu (Çivinni), Qızıldağın taxtası (Düzkənd), Dik qalaça (Balıqlı), Məmmədin rəndi (Güllübulaq), Hacı Rəsulun sallamaları (Amasiya) və s.

Göründüyü kimi, mikrotoponimlərin və mikrohidronimlərin tərkibində xeyli sayda xalq coğrafi terminləri işlədilmişdir: seloy, qılıc, kaha, ocaq, dəyirman, yolax, qalaça, taxta, çayır, qaya, napzar, tap, sallama və s. (4.102)

Yuxarıda dediyimiz kimi, sərhəd çəkilərkən, 20-ci illərdə qarapapaqlar yaşayan 20-dən çox kəndin əhalisi Türkiyəyə köç etmişlər. Qars, Cıldır, Ərdahan bölgələrində işlənən bir çox söz və termin səciyyəli leksik vahidlər dialekt leksikası kimi maraq doğurur. Məsələn: danqalax (quru, arıq), deyın (kimi, qədr), dəng (bezmək), dün (dünən), dünbələk (zəif), dürzü (yaramaz), sadır (təzək), çotur (yastıburun), çömlək (saxsı qab), çuval (kisə), çilə (qəm, kədər), er (erkən), fırın (çörək bişirən soba), qəlet (peçenye), örtmə (eyvan), tuş (yuxu), salt (yalnız), hödürsüz (təbiyəsiz), öc (intiqam), öysüz (təbiyəsiz), gəlişməx (inkişaf etmək), çözmək (sökmək), hayıf (intiqam), səmə (səfeh, axmaq), əkmək/ətmək (çörək), sarp//sarf

(dik), bedava (havayı), qırım (fikir), xarazan, cəhlim, rənd, seloy, kərə, gözə, batdax, lıqlığa, qıraş, dələmə, buğur (bəstəboy), basma (yərə yastılanmış mal peyini), hıla/xıla (tualet), sapıtmax (yoldan çıxmaq), qarınnamax (uçmaq), dirgan (yaba), çəmbər (yumru) və s. (6 87-92).

Türkiyə ilə Sovetlər birliyi arasında bağlanmış müqaviləyə əsasən 1977-ci ildə Düzkənd rayonunun Bayandur kəndi yaxınlığında Arpaçay deryaçası tikilərkən Türkiyənin Ağüzüm, Astana, Kınıq, İlanlı, Kinəyi və s. kəndlərində yaşayan azərilər başqa yerlərə köçürülmüş ərazidə arxeoloji tədqiqatlar aparılmış folklor və dialekt örnəkləri toplanmışdır. Toplanan materiallar "Arpaçay köylərindən dərləmələr" (398 səhifə) adı ilə 1976-cı ildə Ankarada toplu nəşr olunmuşdur.

Ağbaba ərazisindəki kəndlər Arpagölü ətrafında və Arpa çayın sağ və sol hövzəsində, Gümrü şəhərinə qədər olan ərazilərdə yerləşirdi. Gümrü şəhərindən sonra Arpaçay Türkiyə-Ermənistan sərhədi sayılır. Ta Arazadək bu sərhəd uzanır. Sərdarabadın Hacı Bayram kəndində öz mənbəyini Arpa göldən alan və 220 km uzunluğu olan Arpa çayı Arazə qovuşur. Bundan sonra isə Araz çayı İran-Azərbaycan sərhədini davam etdirir.

Bunları nəzərə alaraq, Ağbaba və ona yaxın olan ərazilərdə işlənmiş dialekt leksikası – şivə sözləri, ləqəblər (ayamalar), deyimlər, frazeologizmlər, kəndlərin və kəndlərdə yaşamış tayfaların adları (etnonimlər), təsərrüfatın və əhalinin sayı, etnik tərkibi, tarixi mənbələrdə əks olunan inzibati-ərazi bölgüsü və s. maraq doğurur.

Arpa gölü ətrafında və Arpa çayı boyu səpələnmiş kəndlərdə yaşamış azəri türklərinin danışığı Azərbaycan dilinin qərb ləhcəsini, qismən də Anadolu ərazisində xüsusilə, Qars vilayətində yaşayan azəri, qarapapaq və tərəkəmələrin də danışığını əks etdirir.

Ağbaba şivəsinin müxtəlif, fonetik, leksik və qrammatik xüsusiyyətləri vardır.

1. Ahəng qanunun möhkəmliyi: qalın və incə saitlərin sıralanmasında daha çox özünü göstərir: ılgım, gəlməx', kəpənək, qurulu, burux, əvəlix' və s.

2. Bəzi kəndlərdə dodaq ahənginin möhkəm olması: ölöm, quror, görmüyüf, uçuf, gözdüyür, oxloy, gör, düror və s.
3. av, öv səsbirləşmələrinin oy, o, öy, ö şəkillərində və ya üy birləşməsinin diftonq kimi işlənməsi: doyšan//doşan//douşan, buzov//buzoy, kövşən//köyşən//köşən, touq, soux və s.
4. Bir çox sözlərdə *i, ü* səslərinin qısalması vardır: kişi, pişi, pılov, piçax, pütün və s.
5. Sözüün birinci hecasında *a, o, ö, ə* səslərinin daha aktiv işlədilməsi: ətdik, ələx', ərdəx', qaymax, çəhməcə, çoban, orax, köynəx' və s.
6. Sağır *n* səsinin aktiv işlənməsi: əliñiz, maña, əliñ, anañ, aldiñiz, saña və s.
7. Söz ortasında və söz sonunda kipləşən *g* səsinin *y* səsinə keçməsi: ələyi, bələyə, çörəyi, deməyi və s.
8. Söz tərkibində *b v, v y, c ş, b f, c j, e ə, ə a* əvəzlənmələri: yaba > yava, əv > öy, soba > sevə, Xosrov > xosroy, çəkiç > çəkiş, bacı > baji, alacax > alajax, ev > əv, qəzet > qazet və s.
9. İndiki zaman şəkilçisi (*-ır, -ir, -ur, -ür*) üç variantda (*-or, -ör, -er*) bəzi kəndlərdə işlənir: aler, oxuyor, görör, bölör və s.
10. İsmnin təsirlik halında *-nı, -ni, nu, -nü* şəkilçisi ilə yanaşı, *-yı, -yi, -yu, -yü* şəkilçisi də işlənir: qapıyı, almıyı, sürüyü, ütüyü və s.
11. Əmr formasında felin II şəxsinin şəkilçi ilə işlədilməsi mövcuddur: alginən, gəlginən, verginən, alıynan, gəliynən və s.
12. Söz kökünə *-lar, -lər* şəkilçisi qoşulduqda *l* səsi *d* səsinə keçir: qızlar > qızdar, qazlar > qazdar, sonra III şəxsi bildirən cəm şəkilçisi də *nar* kimi tələffüz edilir: oxuyannar, yazannar və s.
13. İki söz yanaşı gəldikdə *ç* samiti *ş* samitinə keçir: aç şalı > aş şalı və s.
14. Necə, nə cür sual əvəzliliklərinin hancarı, nəncəri//həncəri formasında işlənməsi.

15. Zərflərin cümlədə axırda gəlməsi: İşdiyif qutardıx tamam; Axşam gələjəm sizə - Sizə gələcəm axşam.

16. Felin bacarıq tərzinin inkarını bildirən "bilmək" feli çox zaman işlənmir: ala bilmir > alammır, gələ bilmir > gələmmir və s.

17. Felin qəti-gələcək zamanı fərqli formada işlənir: alacaxsan > alassan, gələcəksən > gələssən və s.

Qərb ləhcəsinin Ağbaba şivəsinin danışığı üçün səciyyəvi olan leksik vahidləri lüğət şəklində irəlidə göstərəcəyik. Bununla belə, lüğətdə region üçün xarakterik olan folklor nümunələri verilmiş və "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanında işlənən sözlərlə müqayisə aparılmışdır.

LÜĞƏT

- A -

Aba//ava (is) –ata. – Ay ava, anam səni çağırır. M.Kaşqarının “Divan”ında ana mənasında işlənmişdir (IV.14).

Abadannıx (is) –abad.-Kəndin o gözə tərəfi avadannıx oluf.

Acıqıcı//acıqıjı (is) –vəzəri. –Acıqıcını acqarına yeməx qurdu tökür. Ağbaba folklorunda da belə bir oxşama nəzərə çarpır.

Acıqıcının yarpağı

Asdanalar torpağı

Balama pis baxanın

Gözünə bibar yarpağı.

Acıx (is) – hirs, hikkə. –Səhərrərim kişi acığını maña tökdü.

Acıxlanmax (f.) - hirsənmək - Havlıda oynuyan uşaxlara ağaqaaynım acıxlandı.

1. *Acıtmax (f.)* –acı xəmrənin xəmrə qatıb acıdılması. –Xamırı acıtmax lazımdır.

2. *Acıtmax (f.)* – hirsəndirməx'. –Uşaxları acıtmax olmaz.

Acıxəmrə//acıxəmrə (is.) – xəmir mayası. Acıxəmrəni isdatmasan, xamıra qarışmaz.

Acələ//acələ (sif., z.) – tez, təcili, cəld. –Əcələ eləynən qar çəri dolur, qapıyı ört.

Acəlmayallax (is.) – təsadüfi ölüm. – Çoxunun ölümü acəlmayallaxdır.

Acıtma (i) – təndirin külündə bişirilən çörək. –Təndirə acıtma salginən, uşaxlar yesin, məhtəvə gedəcəx'lər.

Acıtərə (i) –vəzəri. - Acıtərə cəcilənən yaxşı yeyilir.

Acqurd//ajqurd (s.) –acgöz, görməmiş. –Məsim ajqurd kimi qolxozun ambarım talıyır.

Açıxlıx (is.) – boş düzən sahə. - Kəndin qavağı açıxlıxdı.

Açıf-ağartmax (f.) – sirri açmaq. - Gəlinin hayasızlığını Pürzə arvat açıf-ağartmırdı.

Addıx-buddux (is.) –oyun zamanı uşaqların məsafə ölçməsi. – Addıx-buddux, kəpələdix' kəsdix'.

Adax (is) – iməkdən sonra uşağın ilk ayaq açması. – Uşax böyunnərim adax atır. M.Kaşqarının “Divan”ında adaq “ayaq” mənasında işlədilmişdir (IV.17).

Adamcıl (s) –adam tanıyan iti. –Qonşunun iri bir adamcıl iti varıydı.

Addamac (is) -- çayın dayaz, keçid yeri. –Arpaçayın addamacında da su çoxalıf.

Adılı (z) – heç vaxt, heç zaman. –Mən bu işə adılı qoşulmaram, çünkin onnan maña xətər gələr.

Adoyul (is) –əkində bitən və yeyilən köklü meyvə-qımının toxumu. –Hamasa yolunun qırağındakı əkində çoxlu adoul olur.

Afsarramax (f) – inək və qoyunu sığallayaraq sağmaq. –Elə inəy olur kin, afsarramasan süd vermir. Belə bir bayatı da var:

Nənəm qoyunun kəlini?

Afsara gəlməz yelini.

Qounnar çeşdə gəlif,

Çağırın sağsın gəlini.

Ağ (is) – Kişi və qadın tumanının arasına salınan əlavə parça. – Tükənnən aldığım şalvara ağ saldırdım.

Ağöfkə (is) –qorxaq. –Ağöfkə uşax həmməşə narahat olur.

Ağöfkə olmax (f) – qorxmaq. –Usax Gümrüdə çox gejdə gəldi, mən də ağöfkə oldum.

Ağal//aqa (is) –böyük qardaş. –Kəddərin çoxunda böyux' qardaşa ağa dərler.

“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında da həmin mənada işlənmişdir: Aqam Qazan xan, məsləhətdir.

Ağamirzə (is.) - böyük qayın. –Ağamirzəm maña bir cüt qondara alıf.

Ağartmax (f) –demək, yaymaq, bilmək.-Bu işi açıf-ağartsax haydarax ollux.

Ağbağır (sif.) – qorxaq. – Ağbağır oğlan elə qız kimidi.

Ağnağaz (is) –növbədənkənar, tez üyüdülen az miqdarda un. - A kişi, apar bu buğduyu dərmana, tez ağnağaz elə, gəti əvə.

Ağnamax (f.) – heyvannarın arxası üstə eşlənməsi. – Andıra qalmış eşşək çairdə ağniyir.

Ağartı (is) – süd məhsulu. Ağartı yəən adam sağlam olur (Q., B.).

Ağamət (is) -toydan qabaq qız evinə aparılan pal-paltar, ətlik, su, şirə, içki və s. – Böyün Usufun qızının ağamətini gətirillər.

Ağılamax (f.) – duz və ya divarın öz-özünə su verməsi. – Duz yaman ağıliyə qo qurusun. Əvin dağa tərəf olan tufanı ağıliyə.

Ağırramax (f) – əzizləmək. – Qonşumuz Musa kişi qonaxları yamanca ağırradı.

“Kitabi-Dədə Qorqud”da həmin mənada işlənmişdir: Oğlanı yedirər, içirər, ağırlar, əzizlər, göndərər: (12.33).

Ağırtaxta (s) – ağıllı, təmkinli. –Ağırtaxta əvlət ata-anıya yaxşı qullux edir.

1. *Ağırrıx (is)* –yük.-Mürsəl 100 kiloy ağırrıx qaldırır.

2. *Ağırrıx (is)* – evin qayğısı, yükü. –Evin ağırrığını çəkməx’ hasant döül ha.

3. *Ağırrıx (is.)* – qada-bala. – Ağırrığım-uğurruğum bu odda yansın.

Ağır (sif.) – böyük, təmtəraqlı. – Dünən çox ağır bir qonaxlıxdı oldum.

“Kitabi-Dədə Qorqud”da da həmin mənada işlənmişdir: Ağır qonaqlıq etlədilər (12.55).

Ağır yallı (is.) – bir neçə halqa şəkilli, uzun sürən fiqurlu yallı. – Ağır yallını hər adam oynuyammır.

Ağıl/hağıl (is) – qoyun-quzunun yay aylarında gecə salındığı yer. – Qounnan hağıla salginən sağsınar. M.Kəşqarlının “Divan”mda (IV.21) və “Kitabi-Dədə Qorqud”da (12.36) həmin mənələrdə işlənmişdir.

“Kitabi-Dədə Qorqud”da ayıl formasında qeyd olunmuşdur: Ağ ayıldan tumən qoyun vergil (12.36).

Ağcamaya (s.) – ağ, kök və ətli qadın. – Sənəm ağcamaya bir arvatdı.

1. *Ağırraşmax (f)* – hamiləliyin son dövrü. - Qonşunun böyüx’ gəlini çox ağırraşf.

2. *Ağırraşmax (f)* – qoca adamın xəstəlikdən zəifləməsi. - Mahmud kişi yaman ağırraşf, daha heş kimi tanımır.

Ağzı isti - bərkə-boşa düşməyən. – Bu doxdurun oğlunun hələ ağzı istidi, çətinliyə düşmüyüf.

Ağızdıx (is) qif. –Ağızdığı gəti, maşına benzin çəkəx’.

Ağızdamax (f.) – təzə doğulan buzov, quzu və ya qaz, toyuq. ördək balalarını mayalamax, yedizdirmək. -Bilix’ləri yumurtdayan ağızdamı, əmə biri zəifdi.

Ağızdaşmax (f.) – mübahisə etmək. –Öyünnərim savet sədrinnən ağızdaşdı.

Ağızyırtıxlıx (is.) – sirt saxlamamazlıq, ağzına nə gəldi danışan. – Hər yerdə ağızyırtıxlıx eləməx olmaz.

Ağızəmməz (s.) –tənəbəl, əfəl, iş bacarmayan. –Qolley Həmidin nəvəsi çox ağızəmməz uşaxdı.

Ağızsuyux/ağızcıvıx (sif.) – sirt saxlamayan. – Ağızcıvığın yanında söz danışmaq olmaz, yayacax, hamıya.

3. *Ahan (əd.)* –bəli. –Ahan, böün qardaşım əsgərlikdən gələcəx.

Axta (s.) – cinsiyyət üzvü əzilmiş erkək qoyun və ya mal. – Axta mal-qoun tez kökəlik.

Axdalamax (f.) –öün mal-qoyunun cinsiyyət üzvünün əzilməsi. – Erkəy quzuları axdaladılar.

1. *Axır (z.)* –son, nəhayət. –Axır zamanlar uşaxlar çox dəymə-düşər oluflar.

“Kitabi-Dədə Qorqud”da da həmin mənada işlənmişdir:

Axır zamanda xanlıq geri – Qayıya dəgə, kimsənə əllərindən almaya (12.125).

2. *Axır//axırrıx (is)* – mal tövləsi. – Malları axıra salginən, dincəlsinnər.

3. *Axır//axırrıx (is)* – mal-qara, qoyun-quzunun ot-ələf yediyi uzun taxta qutu. Axırın içini təmizdəynən.

Axıntı (is) – çayın sürətli axan hissəsi. – Çayın axıntısından keçmək mümkün döül.

“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında “axıntılı” formasında işlənmişdir (12.100).

Axbun (i.) – mal peyini. –Malların axbununu qartol yerinə səpəndə yaxşı biter (Q.B.).

Axbunnux (is.) – mal peyini yığılan yer. – Ağbunnuğu dalda
yerdə düzəldillər.

Alaguz (s.) – ikiüzlü. –Birqadir Məmiş çox alagüz adamdı,
binəli yalan danışır.

Alarlım (s.) – tənəbbül. –Yaxşı tənəbbül adamıdır.

3[P▯P "xb#
3[PhSP \ Pf "U# %

3[Pg Tc]{§f! "U# %

3[R{ "h#

3[S&X["xb# %
3[^gQ[^g "xb#

3[{ePc \ P "xb# %

3[{f "xb# %

3[{f[P \ Pf "U#

3[\ \ ]''P[b\ ] "xb#

3[{▯ \ P "xb# v

3[{▯S{ \ %gP]S{ \ "xb#

3[{b[ ]]P \ Pf "U&Y

3[{▯{f "xb#

3 \ QP'W \ QP "Q#

3 \ P]PQ§]c "bXU#

3 \ P]Pc "bXU#

)& 3] "h#

*& 3] \ P ` "U#

3]P\$a]R\$gXZ\$b§] "bXU#

3aYPa{''PX0] %

3]PaZ{''P]{aZX "bXU# %

3]P% sga§] "l!bXU#

3{YPa{%QSaX''P{Ya{%Q§] "xb#k

3]P▯ "xb#

3]P▯ "xb#

3]PfSPa "xb<

3]S{h "xb# %

ĩ

ĩ џ

2. *Andır (maq)* – yada salmaq. Ay oğul, bir mənim ağrımı doxtura andır kin, dərman yazsın.

“Kitabi-Dədə Qorqud”da da həmin mənada işlənmişdir. Keçmiş mənim günimi nə andırırsan (12.47).

Anix (is.) – aş dadı. – Şorvanın anıxı az oluf, heş dadı yoxdu.

Anızdırmaq (f.) – başa salmaq, xatırlatmaq. – İrayona çağırmışdılar, ispalkom da azərbaycannıydı. Mənə anızdırdı kin, bu ermənilərlə yola get, onları çox söymə.

Ansoru (s.) – qeyri-adi, adamayovuşmaz adam. – Ansoru qonşudan qaç qutar.

Anşırtmaq (f.) – aydınlaşdırmaq, bəlləmək, tanımaq, müəyyənləşdirmək. – Ay oğul, gör o gələn kimdir mən anşırdı bilmirəm.

Anqırmaq (f.) – ulağın bağırması. – Ulağın biri anqırdımı, o biriləri də anqırır.

1. *Anqut (is.)* – quş adı. Arpagöldə anqut çox olur, yaz aylarında. M.Kaşqarlının “Divan”ında da quş adı kimi qeyd olunmuşdur (IV.34).

2. *Anqut (is.)* – İnsana aid edilən epitet (arıq mənasında). – Ə, bunun lap anqudu çıxıf.

Annax (s.) – başadüşən, tez anlayan. – Aqa Mehralı çox annax adamdı.

Ara (b.) – gah, gah da. – Ara yağış yağır, ara da qar gəlir.

1. *Aralıx (z.)* – kəndin meydanı. – Sennix aralığa yığışıf, gap edillər, dəsən çovan tutacaxlar.

2. *Aralıx (is.)* – əkilən yerlərin arası. – Aralıxdan yaxşı ot bişməx’ olur.

Arba (is.) – qabın və kisənin boş çəkisi (tara). – Ay uşax, qavın arbasını aldınmı?

Arançı (is.) – yay aylarında dağ kəndlərinə yaylağa gələnlər. – Yay oldumu, kətdər arançıynan dolur.

Arxalıx (is.) – kişilərin geyindiği ətkəli, yüngül paltar. – Belə bir bayatı da var:

Arxalıx aldırsana
Boyağa saldırsana.

Səni maña vermillər,
Bir cadı yazdırsana.

Artıx (is.) – qabda qalan artıq yemək. – Toyda o qədrə yeməx’ artıx qaldı kin.

Artım (is.) – çoxalma. – Nə işdisə, qaynadılan bulğurun heç artımı yoxdu.

Araxcın//araxşın (is.) – başa qoyulan papaq. – Məsmə xala uşaxlara yaraşılıx araxcın tikir. Folklorumuzda belə bir bayatı da var:

Araxcını yan qoydum
İçinə biyan qoydum.
Qapıda duran oğlanın
Ürəyinə qan qoydum.

Arğac (sif.) – arıq (adam). – Səhər ertə gördüm kin, bir arğac adam dayanıf naxır yolunda, özü-özünə danışır.

Ard (is.) – arxa, bel, dal, kürək. – Düzkəndin ardınnan qanala körpü saldılar. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında da ard sözü göstərilən mənada işlədilmişdir: Yegnək ardından yetdi (12.96).

Ardunu (i.) – dəyirman daşının ətrafına yığılan un. – Taxılı üyüdənnən sora ardununu toplayıllar.

Aroy (i.) – paltarın sabunlu, çirkli suyu. – Aroyu bostana, perə-pencərə, tökməzdər, əlbəhəl qurudar.

Arı (sif.) – təmiz. – Belə bir atalar sözü də var: “Arx arınar, ad arınmaz”.

“Kitabi-Dədə Qorqud”da da təmiz mənasında işlənmişdir: Arı sudan abdest aldı (12.50).

Aritdamax//ayırdamax (f.) – təmizləmək. – Dəyirmannıx buğduyu arıtdadı. M.Kaşqarlının “Divan”ında həmin mənada işlədilmişdir (IV.43).

Arxax//arxaş (i.) – gecələr qoyun saxlanılan yer. – Qounu gündoğmamış arxaşdan yelliyyəllər.

Arnaşmaq (f.) – kiminləsə öcəşməx’. – Bu bizim it də Qəhrəmanı görəndə ona arnaşır- hürüyür.

Arılıx (is.) – arı səbətləri və ya arı kötökləri qoyulan yer. – Arılıxda qurvağa peydah oluf, kötöxlərə girəjəx’ (B.G.).

Arıcıl (sif.) – arı saxlamağa marağ göstərən adam. – Arıcıl olan adamın, gərəx' dədə-babası da arı saxlamış olsun.

Arı bacası (is.) – arı kötüyündə arıların çıxıb girməsi üçün olan deşik. – Arı bacası çox geniş olmaz.

Arzuman (is.) – dilək, intizar. – Bayram kişinin arzumanı qalmadı ta, rahat öldü.

Armutboğaz (sif.) – ariq və nazik boğaz. – Armutboğaz kişinin boynunda köynəh də pis görsənir.

1. *Asma (is.)* – qoyun-quzunu kəsif soymaq üçün dirəkdən və ya pərdidən asılan cəngəl. – Qounu kəsənnən sōram asmya keçirif dərisini sour, ətini də girdin-girdin şaqqalyıllar.

2. *Asma (bağ.)* – guya ki. – Asma arvatnan şəhərə gedəciydix', o da qar yağf yolu bağladı.

Asılanmax (f.) – naşükür olmaq. – Hər adamın başına hər iş gələr, əmbə asılanmaz.

Aş(is.) – əvəlik aşı, bulğur aşı, süd aşı, ayran aşı, umac aşı, əriştə aşı və s. – Umac aşını qışda pişirif yeyillər kin, istilik gətisin.

Aşırma (is.) – şalvarın çiyindən keçən bağı. – Uşağın şalvarının aşırması qırılıf tüşüf.

1. *Aşırmax (f.)* – yemək. – Dədəm çox işdəmişdi, düz iki qav əriştə aşırđı.

2. *Aşırmax (f.)* – keçmək. – Naxırı dağın dalına aşırđılar.

Aşıx (is.) – mal-qara, qoyun-keçinin diz qapaqlarında olan oynaq sümük. – Keçənnərdə cavannarın bir neçə qatar aşığı olardı. "Kitabi-Dədə Qorqud"da da aşıq sözü işlədilmişdir. – Dirsə xanın oğlanuğı, üç dəxi ördi uşağı meydanda aşıq oynarlardı (12.36).

Aşıxlı (is.) – əti yeyilən heyvanın dizə yaxın hissəsi. – Qoyunun aşıxlısı daddı olur (E., Q.).

Atalması (i) – yoncanın bir növü. – Atalmasınnan arı çox təmiz bal çəkir.

Atağızdı (s.) – sözü keçən, sözü ötən. – Keşmişdə Ağbabada atağızdı kişilər çox oluf.

"Kitabi-Dədə Qorqud"da da ləqəb kimi işlənmişdir: Anlar eylə digəc Atağuzlu Uruz qoca iki dizinin üstünə çəkdi (12.42).

Atdandırmax (f.) – gəlinin atla və ya maşınla ər evinə köçürülməsi. – Gəlini günorta atdandıracaxlar.

Atdandırma (is.) – oyun havası. Ay Əhməd kişi, bir atdandırma çal gəlini aparax.

Atdama (is.) – qatıq və sudan hazırlanmış sərinləşdirici içki. – Kərənti çəkəndə atdama içməsən, işdiyə bilmərsən (E., X., B.).

Atma (is.) – evin üstünə atılan sivri və yoğun ağac. – Təndir damının atması əyilif.

1. *Aımacalamax (f.)* – kinayə ilə söz demək. – Gənə savet sədri kimisə atmacalıyrdı, idarənin qavağında.

2. *Atmacalamax (f.)* – dağıdıb tökmək. – Uşax əyaxqabıyı atmacalıyif.

Atıcı (i.) – keçəçi. – Atıcı keçə düzəltməx üçün qəlif düzəldif. Belə bir deyim də var:

Atıcıyam yayım var

Toxmağım var, yayım var.

Qonşumuzdan almışam

Gətir, səndə payım var.

Atqulağı (sif.) – qoşa. İki əmoğlu. – Turalnan Səməd atqulağı kimi böyüyüllər.

Atourcu (s.) – biabırçı, səliqəsiz, dağıdıb tökən və s. – Ayə bu Hasanın oğlannarı çox atourcudular, böüx-kiçix' tanımellər (Q., E.).

Avar – evin üstünə döşənən və taxtanın üzərinə tökülən torpağaltı, ot-ələf. – Qolxoz sədrinnən 300 kiloy avar aldım, əvin üsdə töx'məyə.

Avarramax (f.) – evin üstünə düzülən taxtanın üstünü otlə örtmək. – Yağış gələnədən evin üstünü avarramax lazımđı kin, taxda istanmasın, sōra çürüyər:

Avdal (sif.) – qanmaz, qanacaqsız. – Avdalın biri bazarda mənı yallatdı.

Avırtıdax (sif.) – domba ovurd. – Avırtıdax Səlim mənı cin atına mindirdi, böün.

1. *Avazımax (f.)* – rəngi qaçmaq. – Axşam gördüm ki, uşağın rəngi avazıyif, deməynən xəstəymış.

2. *Avazımax* (f.) – sakitləşməx'. – Dünənnən əsən boran azca avazıyıf.

Avdix (is.) – qatıqla suyun qarışığından ibarət olan içki. – Piçin vaxdı avdixsız işdəməx' olmur ha.

Avğərdən/avyərdən (is.) – su qabı. – Ay uşax, o avyərdəni burya gəti.

Həmin formada “KDQ”da da işlənib (12,100).

1. *Avic* (is.) – ovuc. – A bala, bir avic un gəti.

2. *Avic*(is.)- 400 qramlıq ölçü qabı. Çuvaldan dörd avic (1200 qram) taxıl götdüm.

Avxarramax/ovxarramax (f.) – itiləməx'. – Otkəsəni avxarramasan, heç qorunqanı da kəsmir.

Ay (xıtab) – müraciət. – Ay uşax, bir yavıx gəl. M.Kaşqarlının “Divan”ında da xıtab kimi qeyd edilib (IV.58).

1. *Ayax* (n.s.) – ölçü. – Günorta kölgəm 16 ayax olanda dana – buroyu mələ gətirillər.

2. *Ayax* (n.s.) – dəfə. – Bulaxdan 2 ayax su gətdim.

Ayaz (is.) – şaxta. – Səhərrərim hava çox şaxta olur, adamın burun-qulağı donur.

Ayağı sürüşkən (sif.) – pozğun qadın. – İsmnazın ayağı sürüşkən olduğuna qardaşınan da yola getmir.

Ayağaçma (is) – qız valideyinlərinin oğlan evinə ilk dəfə getməsi.- Mansırgil böün ayağaçmıya gedillər, düngürü Vəligilə.

Ayarbaz (sif.) – oyunbaz, zarafatçı. – Çox ayarbazdı bu Osman, həriyə bir şey qoşur.

Ayar (sif.) – bacarıqlı. – Ayar kişilər varıydı, malın-çoyunun xəstəliyini sağaldırdı.

Ayam (is.) – vaxt, durum. – Ayam pis gəldi, bu gavır ermənilər üz aldılar.

1. *Ayazımax* (f) – sakitləşmək. – Eşikdə hava bir əz ayazıyıf, boran kəsif.

2. *Ayazımax* (f.) – xəstənin yaxşılaşması. – Murad kişinin xəstəliyi ayazıyıf.

Aynaça (s.) – çirkin. – Aynaça adam aynaça iş görər müdam.

Aynıyıf artımax (f.) – var-dövləti çoxalmaq. – Fermanın müdürü Sultanəli tez bir vaxıtda aynıyıf artıf.

Aylayıb-illəmax' (f.) - uzaq yerlərdə illərlə qalmaq. Bu Namaz uzax yerrərdə aylıyıf-illiyif gəlir.

Aynı açılmaq (f.) – üzü gülməx'. – Qızı ərə gedənnən sora Ceyranın aynı açılıf.

Aynıt (sif.) – çirkin. – Bu Məmmədin oğlu Nuru çox aynıtdı, qızdar da bənmir onu.

Aynoyun/ayın-oyun (is.) – şey-şüy. – Oruşdux bayramına ayın-oyun alellər indidən (Q.B.E.).

Ayranaşı (is.) – dovğa. – Nənəm həmməşə nəhrə çalxıyanda ayranaşı da pişirərdi.

Ayırtıdamax (f.) – seçmək, təmizləmək. – Bosdanın alağını ayırtıdadım.

Ayın-şayın (z.) – sakit-səssiz. – Körpə heyvannar təpənin altında aym-şayın otduyur.

Ayına-şayına gəlməyən (f.) – gözənlilməyən. – Toy günü ayına-şayına gəlmiyən bir iş oldu, mantıoru dok vurdu, yaxşı kin, ölmədi..

Ayran (is.) – Nəhrə çalxanandan sonra yağdan qalan ağartı. – Nəhrə ayranı yağlı olur.

Azıtımax (f.) – azdırmaq. – Qonşunun bir salaxanta iti var, onu azıtımaq lazımdı.

M.Kaşqarlının “Divan”ında həmin formada və həmin mənada işlədilmişdir (IV.61).

Azərgəzdirən (s.) – xəstəhal. – Oyun Sarı İsmeyili gördüm, təhərinənə laf azərgəzdirəndi.

Azğıntı (sif.) – qərib arı. – Kötüx'lərə azğıntı arı dadanıf, yaman basqın eliyillər.

Azıxdırmaq (f.) – fikri azdırmaq. – O günkü mərəkədə Molla Rzaqulu məni azıxdırmaq istədi, əmə bacarmadı.

Azayəri (is.) – hüsr yeri. – O vaxıtdarın aza yerinə pişmiş aparardılar kin, hüsrə gələnlərə yeməx' versinnər. 1960-cı illərə qədər bu adət var idi.

3hPg[P \ Pf "U&#

3h \ Pf "U&# %

3hPc Vs]s "Xb&#

4 %

4p "c]b&# %

4PQ'QPe "Xb&# %

4PQP "Xb&# %

4PRP%QPRP Vs]s

4PRP'QPYP

4PRPf "Xb&#

4PRPf[P \ Pf

4PR{[{f

4PR{[{f

4PS "Xb&#

4PSPf'QPSP[Pf

4PSPf

4PSgP<'QPgSP

4PS^□

4PS^□

4PU Pc Tc \ § f! "U&#

4PU Pc Tc \ § \ Pf! "U&Y

4P_i{a "Xb&# %

4P_i a{QPSP□ "b&#

4P_i[P \ P "Xb&#

4P_i{a%rYZ§ "Xb&#

4P_i{a%rUZ§ "Xb&#

4PfgP'<QPgfP "Xb&#

4PfgP[P \ Pf "U&#

Baldon (is.) – palto. – Baldonun ətəyi uzun olanda yaraşıqlı durur.

Balvaz (sif.) – iri və quyruqlu qoyun cinsi. – Balvaz qoğun da soyuğa davamı olmur, tez üşüyür.

1. *Balax (is.)* – camışın balası. Camışın balağına çör dəyif.

2. *Balax (is.)* – şalvarın ətəyi. – Şalvarın balağı üzülür.

Baldırğan (is.) – sututar yerlərdə bitən yabanı dərman bitkisi. – Bozqaladakı bulağın ətəyində çoxlu baldırğan olur.

Balıxbeli (z.) – evin üstünün basdırılma forması. – Əvin üstünü balıxbeli basırıllar kin, yağış-yağmur dammasın.

Balığudan (is.) – qağayının bir növü. – Yazda Arpaoglun ortasındakı adada çoxlu balığudan olur. Orda bala da çıxardılar.

Bambılı/banbılı – yüngül, ləyaqətsiz insan. – Bambılı adam hər deyənə inanır, bir dava çıxarır.

Banda (is.) – təbii yabanı bitki, Bandıya Dəlibanda da deilir. – Bandanın deşix'li özəyi olur.

Banda (is.) – kol armudu. – Başkeçitdən banda gətiriflər, arpaynan dəşillər.

Bardaş qurmax (f.) – ayaqları qatlayıb oturmaq. – Köhnə otaxlarda iri taxtlar olurdu, hamı onun üstündə bardaş quruf otururdu.

Bardan (is.) – kəndirdən toxunan iri kisə. – Bu il qoyunnardan 3 bardan yun qırxdım.

Baravar (s.) – bərabər. – Borçalıdan alma gətirif satılar, taxılın baravar alma dəyişillər. Bir satıl buğda verif, bir satıl alma aldım.

Bardax (is.) – saxsı su qabı. – Saxsı bardaxda su sərin olur.

Barxana (is.) – ev-eşik əşyası, cehiz. – Gəlinin barxanasını odu, aparıllar.

Barata (is.) – sökülmüş və ya cırılmış paltar, ayaqqabı. – Əyaxqabının laf baratası qalif.

1. *Barmax (is.)* – arabanın laydına (yanına) keçən dəmir. – Haravanın yanı barmaxdan çıxıf.

2. *Barmax (is.)* – araba yanının arasına vurulan taxtalar. – Haravanın yannarındakı barmaxlar qırıldığınnan ot tökülür.

Barmaxlıx (is.) – pəncərinin çərçivəsi. – Pəncəriyə barmaxlıx saldılar.

Barın olmax (f.) – həddən çox olmaq. – Buyıl taxıl laf barın oldu.

1. *Barranmax (f.)* – cən tutmaq, kif atmaq. – Pendirin üstü barranif, pis qoxuyur.

2. *Barranmax (f.)* – ağız boşluğu və ya dilin üstündə əmələ gələn ağ ərp təbəqə. – Dilimin üstü barranif. Kūpədəki penir barranif.

Basarax (z.) – təcili. – Uşax əsgərix'dən opusqu gəldi və basarax geri getdi, böün.

Basırix (is.) – odu saxlamaq üçün ocaq külünə basdırılmış təzəx'. – Təndirə basırix qoyullar kin, səhərə od qalsın.

Basdırma (is.) – ətin doğranaraq ədviyyat qarışdırılması və kababa hazırlanması. Ucux dərmanın bulağında əti basdırma edif kavaf çəx'dilər.

Basməmmədi – tələm-tələsik, başdansovdu. – Əvin tufarını hörməyə iki usta gətirmişdim, çox basməmmədi işdədilər.

Basabas (is.) – qələbəlik. – Tükanda İravan əriyi satırdılar, bir basabas varıydı kin, gəl görəsən.

Çıxdım dağa səs gəlir

Qoyun *basabas* gəlir.

Çəkərim yar qəmini

Neçə ki nəfəs gəlir.

Basma (is.) – mal-qara peyininin təzək hazırlamaq üçün 15-20 santimetr qalınlığında yayıb bərkidilməsi. – Basmanın peyini bərkiyif, ta təzəyi kəsmək vaxtıdı.

Basmax (f.) – vurmaq, yaralamax. – Zurnaçı Əhmədin iti Saymaz gecə canavarı basıf.

Basqı (is.) – araba və ya maşına yüklənmiş otu saxlamaq üçün onun üzərinə uzadılmış ağac. – Birqadیر aftoynan gedif Başkeçidə qolxoza basqı gətiməyə.

Basırix (z.) – xəfə, hava çatmayan otaq. – Buranın (yəni otağın) havası çox basırixdı, nəfəsimiz tıxandı.

Başarat (is.) – bacarıq. – Ə, elə bil başaratım bağlanıf, heç bir iş görəmmirəm.

Başaratı bağlamak (f.) – özünü itirmək. – Onun başaratı bağlanıf elə bil.

Başaltı (is.) – evin üstünə atılan ağacların calaqlanan yerlərinin altına qoyulan ağac. – Damm dirəyi başaltının altına vurulur.

Başaratlı (sif.) – bacarıqlı, düşüncəli. – Başaratdı uşax özünü hər yerdə dolandırır.

1. *Baş-əyax (z.)* – tərs. – Otaxdakı qaravatdarı baş-əyax qoyuflar, pis görünür.

2. *Baş-əyax (i.)* – kəlləpaça. – Qounun baş-əyağını təndirdə bişirillər.

3. *Baş-əyax (is.)* – taxılın sünbülü. – Piçilmiş yerdən uşaxlar başax (baş-əyax) yığdılar.

Başqaxıncı (is.) – ayıblı bir işi olan adamın eybini üzünə vurmaq. Allah heş kimi başqaxıxdı eləməsin, el içində.

Başsağı (z.) – baş aşağı. – Başsağı piçin eləməx' çox çətindi.

Başyoldaşı (is.) – həyat yoldaşı. – Ağənməd kişinin başyoldaşı çoxdan rəhmətə gedif.

Batarğı (is.) – borc verilən pul. – Borş verilən pulu çox adam alamır, ona görə də o pula batarğı dəllər.

Uyğur, başqurd, noqay, qazax, qaraqalpaq və türkmən dillərində göstərilən mənada işlənməkdədir.

Batdax (s.) – bataqlı yer. – Sürüyü batdağa aparmagınən, qounnar batar qalar orda.

1. *Batman (is.)* – 14 girvənkə olan çəki ölüsü. – Əriştə kəsməx' üçün 5 batman onun xamırını hazıradılar.

2. *Batman (is.)* – ağırırax. – Batmanını nə salıfsan atın üstünə.

Baval (is.) – suç, günah. – Mən baval yuammamheş vaxt.

Bayaz (is.) – kiçik ölçüdə dini kitab. – Babərnan bir bayaz qalif, verdix' molluya.

Bayramlaşmax (f.) – Novruz bayramı, Qurbanlıq, Oruculuq və s. günlərdə qohum-qələbə ilə görüşmək.

Bayramçalıx (is.) – bayram payı, hədiyyə. – Bibim bizə bayramçahx gətimişdi.

Bay etməx' (f.) – yanıtmamaq. Kinayə ilə deyilir: – Yaxsıcana bizi bay etdi, bu bajoğlu.

M.Kaşqarlının “Divan”ında da həmin söz, həmin mənada işlədilmişdir (IV.79).

Bay olmax (f.) – yanıtmamaq. – Bu oğlum bizi yaxsıca bay etdi (yəni yanıtmadı).

Bazburut (is.) – boy-buxun. – Əyə o heş bazburutunna da utanmır.

Bazdamac (is.) – doğrama. – Qatıq və südə çörəyi doğruyuf bazdamac edillər.

“Kitabi-Dədə Qorqud”da göstərilən semantik mənada işlənməmişdir: Əlin yüzün yumadan toquz bazdamac ilə bir küvlək yoğurd gəvəzlər (12.33).

Bav gəlməx' (f.) – qalib gəlməx. – Güləşmədə Navrızın nəvəsi bav gəlmişdi.

Becid (z.) – tez, cəld. – Bu basırıxda becid olmax yaxşıdır.

Bedafa (sif.) – nahaq. – Bedafa yerə xərs tökmə bura, burda ev tikilməz.

Beddam (is.) – biabır, rüsvay. – Qonaxların yanında Murtuz kişi beddam oldu.

Beçərə (sif.) – bikərə, yazıx. – Beçərə uşax böün pazı yığmaxdan laf yoruluf əldən düşüf.

1. *Bekara (sif.)* – pis, əhəmiyyətsiz. – Bekara adam heç kəsə xeyir verməz.

2. *Bekara (s.)* – bir az, bir qədər. – Tükannan bekara şəkər almışdım, o da çox boşuydu, elə ağzında o sət əriyir.

Ağbaba folklorunda belə bir deyim də var:

Ay bekara, bekara,

Bekarıya nə çara.

Ət qoxanda duz çara,

Duz qoxanda nə çara?

Beh-bazar (is.) – etibar. – Dayımm da heş beh-bezarı yoxdu, bibimi heş yoxlamır.

Beləlix'nən (m.s.) – beləliklə. – Beləlix'nən, Nəbinin qoixoz işinnən həmməşə zəhləsi gedərdi.

4T[QP;{ "Xb&#

4T▯XZZ§b \ §''QT▯XZZ§ac \ § "Xb&#

4T▯sgsa "bXU&#

4TcR§ " `^▯ \ P#

4TgX]bXh "bXU&#

4TgSP[g'_TgSPW "Xb&#

4TgQTR "bXU&#

4TgQPUP "bX&#

4Tg`PU{["h&#

"h&#
4§ "§S&#
4§Pf'LQ§Pf[Pa{ \ "h&#

souyijf.

4§S]rsb "bXU&#

Щ

ĩ

Ā

4§Srsh "bXU&#

4§Srg[§cLLQXSr[§c "bXU&# %

4§bS§ \ § "bX&#

4§a§Z§cS§ \ §fh

4§a§q^λ

4§aZ'UQ§ac

4§aZ''Q§ac

4§ac "bXU^λ#

4§acS§J "h^λ#

4Xa S{J`{[{ "b&#

4Xa SX[X\ § "h&#

4Xa SrJs\ § "h&#

4^□Pa`{ "!\b% %

4^gd] "!\b#

4^g[d
4^g[d \
4^g[d \

4^gVra \ §

4^hP P \ Pf''_ ^hP[P \ Pf

4^h Pg

4^h sh Vrbcpa \ §Z

4^h`d□

4^hSP;_i

4^hSP \ Pf "U#

)& 4^hPaP]c{ "b#

*& 4^hPaP]c{ "bXU# %

4^hPac \ Pf "UY%

4^hP[P \ Pq "Xb#

4^hP□{ "Xb#

4^d]Sdadf''Q^gd]Sd]{f "Xb#

4r§[§f! "X#

4r§] "Xb#

4r§[§fW] \ §f! "Xb#

4rs]q§[XZ "X#

4rs][']§aX \ "h#

4r[\ §

4rsf[df!

4rsZ qX[[§

4rda''Qrgsa

4dP]P

4dSP[P

$$4dPP\setminus Pf$$

$$4d[P]S\{a\{f$$

$$4d[P^{\natural}\{f$$

$$4d_{\mathfrak{j}}$$

$$4d_{\mathfrak{j}}PabPf$$

$$4d_{\mathfrak{j}}PabPf$$

$$4d_{\mathfrak{j}}P\text{~}\mathfrak{c}\mathbb{Z}PaP\text{~}\text{"}\mathbb{X}b\&\# \%$$

$$4d_{\mathfrak{j}}P[P$$

$$4dfqP''Q^{\wedge}fqP$$

$$4\{PRPf'\mathbb{U}QdRPf\text{~}\text{"}\mathbb{X}b\&\#$$

$$4dfda\setminus Pf$$

$$4d_{\mathfrak{j}}gP\S[S]$$

$$4d\`{\S}ac\S]'LQd\ f{\S}acT]$$

$$4d[P\setminus P$$

4da \ P J R "bXU&# %

)& 4da \ P▯SP \ Pf "U&# %

*&4d \ {P▯SP \ Pf "U# % fPgPb{]SP] cdc a]P`&% G▯Pf[Pa VsQ▯\$]S\$
PaPQXa QXa%QXaX]X Qda \ P▯S{g{X[Pa&
4dad]cPf

4dad[;P]

Çalmax (f.) – oğurlamaq. – Telfunun teli qırılıf tüşüf, əmə gecəynən çalıflar.

Çalxeyci (s.) – sözgəzdiren adam. – Çalxeyci adam qonşuları da bir-birinə döyüşdürür.

1. *Çalası* (is.) – qatıq mayası. – Südü qaynadıf- soyudannan sōra çalası qatıllar kin, qatıx olsun.

2. *Çalası* (is.) – aravuran, sözgəzdiren adam. – Nədi, gənə Cöngə Temir çalasılıx edir.

Çalgı (is.) – kol budaqlarından bağlanmış iri süpürgə. – Eşik-bacıyı süpürməx' üçün şəhərdən 2 dənə çalgı aldım; Qalxoz Başkeçitdən 200 çalgı gətirdi.

Çalçamır (is.) – palçıq. – Qar əriyənən sōra hər yan çalçamır olur.

Çalkeçir (sif.) – düyün növü. – Aravanın otunu urğannıyanda doğanağa ipi çalkeçir saldım kin, möhkəm olsun.

Çalpoj (is.) – qar və yağışın eyni zamanda yağması. – Hava çalpoj olanda adamı tez isdandır.

Çalma (is.) – başın ön tərəfindən arxaya bağlanan kəlağey. – Çalrıyı qadınlar çox bağliyyır, kişilər də kərənti çəkəndə başdarına çalma bağliyyıllar.

Mən aşiq, başa çalı,
Çalmanı başa çalı
Yemə namərt çörəyi,
Axırda başa çalı.

Çam-xəm etmək (f.) – razılaşmamaq. – Çox çam-xəmdən sōra razılaşdıx.

Çamçax (is.) – iri çömçə. – Qasım, bala, qaç Məsmə xalangildən çamçaxı gətiryən (Q).

Çamxırmax (f.) – üz-gözünü turşudarax acıqlanmaq. – Şəmilin kiçix gəlini qaynatasının üçünə çamxırır, bu olarmı?

Çamır (is.) – palçıq. – Yaz ağzı çamırdan yeriməx' olmur ha.

1. *Çanax* (is.) – paslanmayan metaldan hazırlanan pendir qəlibi. – Dələmiyi çanağa tökəndə əlinnən bərkitməx gərəkdir.

2. *Çanax* (is.) – saxsı qabda bişirilmiş yemək (piti). – Çanağı kışda yeyillər kin, istilik gətsin.

3. *Çanax* (is.) – pendir növü. – Qoun südünnən yaxşı çanax pendir hazırlanır.

4. *Çanax* (is.) – gildən hazırlanmış kiçik qazan. – Gümrüdə 2 dənə çanax almışdım.

Çantoy (is.) – çanta. – O vaxıt məhtəvə gedən uşaxlara çantoy tikirdilər (Q).

Çapar (z.) – tez. – Qar da yağsa, şəhərdən toya çapar yetdilər.

Çapba (sif.) – dolu. – Kazım kişi uruset inəyi alıf, hər dōnə də bir çappa vedrə süd verir.

Çapax (is.) – siyənək balığının bir növü. – Arpa göldə iri çapax balıxlar olur.

Çapıx (is.) – arabanın təkərindəki şini təkər ağacına bərkidən halqa. – Təkərin 3 çapığı qırılıf, ona görə də təkərin qasmağı oynuyur.

Çapıt (is.) – köhnə əski parçası. – Keçmişdə çapıdı yandırır yarıya basardılar, ona da qurumsu dērdilər.

Çapoulçu (sif.) – oğru, quldur. – Qonşu kənddəki ermənilər hələ o vaxtdarım çapoulçulux ediflər.

Çapacax (is.) – müxtəlif şeylər çappaq üçün işlədilən kəsici alət. – Dəmirçi Nəsif yaxşı çapacaq düzəldərdi.

Çarqat (is.) – böyük baş yaylığı. – Nənələrimiz iri çarqatlara bükülərdilər, indi o yoxdu.

Çarix (is.) – mal gönündən tikilmiş ayaqqabı. – Hasıl gönnən tikilən çarix gejcırılır.

Çarpanax (is.) – ağacın tikanlı yonqusu. – Usdanın əlinə çarpanax batdığına işə gəlməyif.

Çarığüzdü (sif.) – naziksifət, quru və qarasifət. – Vəli bir çarığüzdü gəlin gətirif özünə. Belə bir bayatı da var:

Eləmi çarix üzdü
Dəryada balıq üzdü.
Malını arvat yesin,
Yeməsin çarığüzdü.

1. *Çarpaz* (is.) – mişarın dişlərini nizamlayan alət. – Usda Qurbanəli xizərə çarpaz çəkdi kin, yaxşı kəssin.

2. *Çarpaz* (sif., z.) – düymə, xaçvari birləşmə. – Çarpaz tikdim qöçüyün yaxasına.

Çarpazdamax (f.) – mişarın dişlərinin sağa və sola əymək. – Xizəri çarpazdıyannan sōram yaxşı kəsdi.

Çarx dönməx' (f.) – dəfələrlə gedib gəlmək. – Səhərdən çarx dönür, əmə bir iş görəmmir.

Çarxaxçı/çaxraxçı (is.) – aravuran, xəbərçi. – Ənbər kimi çaxraxçı adam yoxdu.

Çarpana (is.) – ağacın tilışkəsi. – Əprüzün əlinə çarpana batıf, yara eliyif..

Çarpaşx (sif.) – dolaşıq. – Urgən çarpaşx tüşüf, imdi də açılmır..

Çatı (is.) – ipdən toxunan yoğun bağ. – Nənəm keçi qılınan uzun bir çatı hördü.

Çatılamax (f.) – bağlamaq. – Buzoyu çatıla kin, təzər tüşər çöllərə..

Çatoy (s.) – tələsik. – Bu Səlvər çox çatoy adamdı, rahat durammır. Ona yöre də Çatoy Səlvər dērlər ona.

Çatqı salmax (f.) – tēndirə təzəyi dikinə çatıb yandırmaq. – Tēndirə çatqı salmax yaddan çıxıf, xamır da acıyıf.

Çatma (is.) – birləşdirici ağac. – Evin üstünə atılan karannar (atmalar) gödəx' olduğunna Usda Bəhlul onları çatmaynan birləşdirdi.

Çataxlı (sif.) – ortağ. – Çataxlı işdən mənim xoşum gəlmir, heş.

Belə atalar sözləri də var: - Çataxlı işdən kar gözdəmə; Çataxlı işin olunca, çataxlı arvadın olsun.

Çaş (sif.)- Çəpgöz Çopur Əsədin görü binədən çaşdı.

Çaşır (is.) – yabanı dərman bitkisi (Şoraba da qoymaq olur). – Bala təpədən uşaxlar xeylax çaşır yığıf gətdilər.

Çavımax (f.) – çox işləməx', çalışmaq. – Səhər ertədən axşamata çavıdım kin, biçini başa vurum, əmə qurtarammadım.

Çavalamax (f.) – çabalamaq, hərəkət etmək. – Otun altda nəyisə çavalıyır.

Çəçil/çaçıl (is.) – pendirin kələfə oxşar bir növü. – Qars, Ərdahan, Çıldır bölgələrində və Amasiya rayonunun kəndlərində hazırlanırdı. – Axskalılar da çəçili yaxşı tanıyırlar. Çəçili sıratdan (üzsüz süd) çəkillər.

Qaçqın kimi Daşkəsən, Göygöl və Şamaxı kəndlərində yaşayan ağbabalılar bu gün də çəçil hazırlayırlar. – Motala basılma çəçil görəndə daha tamlı olur.

Qurud hanı,

Göy çəçil, qurud hanı.

Allah görüm yox etsin

Qanımı qurudanı.

(Aşıq İskəndər Ağbabalı)

Çeşni (is.) – kilim, xalça, xurcun, corab və digər pal-paltara salınan naxış (şəkil). – Nənəmin köhnə bir cehizdix' xalçası vardı, onun çeşnisini çıxarıf təzə toxunan xalçıya saldılar.

Çəst vaxtı (z.) – saat 12 radələri. – Mal-qoyunu çəst vaxtı otdaxdan kəndə gətirillər kin, bir də sağınnar.

Çəstə gəlməx (f.) – mal-qoyunun otarıldıqdan sonra yenidən sağına gətirilməsi. – Mal-qoyunu otarıf genə sağına gətirəndə çoxlu süd götürüllər və mənsil hazırıyıllar.

Çert (s.) – arıq adam. – Əhəd kişi arıq olduğunna Çert Əhəd dəllər ona. Rus dilindəki чёрт (cin) sözündəndir.

Çəçiməx' (f.) – nəfəs borusuna bir şey düşdüynə görə tənə-nəfəs olmaq. – Quru qavıdı yeyən uşaxlar həmişə çəçiyir.

Çeyil (is.) – bataqlıqda və torflu sahələrdə bitən ot. Buna cil də deyirlər. – Dorfun altı (yer adı) çeyillix' olur, çeyili yığıf həsir toxurlar.

Çeyillik (is.) – ceyil bitən sahə. – Mamoşun inəyi çeyillikdə batıf qalıf.

Çəhlim (is.) – dağ döşündə qoyun sürüsünün saldığı cığırar. – Qoun-quzu çəhlimə tüşüf sıyrınan gedillər (B).

Çəkişməx' (f.) – mərc gəlmək. – Əmoğlumna çəkişmişik, görəx' kim udacax.

Çəkçəvir (z.) – qarşıdurmaq. – Əvi çəkçəvir elədilər, genə qəçiyi tapamıdılar.

Çəx'məcə//çəh'məcə//çəx'mə (is.) – yarma, bulğur və ətin qarışığından təndirin içində, qazanda bişirilən yemək. Bu yemək növü Ağbaba kəndləri üçün xarakterikdir. – Qış aylarında çəx'məcə pişirmək yaxşıdır. Çörəyi yapandan sora təndirin içinə qazanı qoyursan,ət və bulğurunu da töküf ağzını örtürsən. Axşama qədər çəhməcə olur hazır.

Çəkiş – zindan (is.) – kərəntinin ağzını döyüb yuxaltmaq üçün işlədilən stul. – Biçin vaxtı çəkiş-zindanı otun altına qoyuf gəlirdix', əvə.

Çəkuzantı (is.) – gecikdirmək, uzatmaq. – Bu birqədər Söyün də işimizi çəkuzantıya salıf, günümüzü yazmır kin, taxılıımızı alax.

1. *Çəkarəx'* (z.) - cəld, tez. – Ay uşax, bir çəkəreş' ol, su gəti, əlimi yaxıyım.

2. *Çəkarəx'* (is.) - evdə ayağa geyilən başmaq. – Çəkəreyin altı zivişir.

Çəlçöür eləməx' (f.) –götür-qoy etmək. - Axşamatan çəlçöür elədim bir şey çıxmadı.

Çəlkəşik (s.) – bitişik, dolaşiq. – Qarannıxdə urğanı maşının üstünə atdım, imdi çəlkəşik düşüf.

Çəlləşix' (sif.) – qarışıq, dolaşiq. – Urğan çəlləşik düşüf, açılmır.

Çəlimsiz (sif.) – arıq. – Şabanın bir çəlimsiz oğlu var, həmnəşə də xəsdə olur.

Çəm (is.) – üsul, qayda. – Hər şeyin bir çəmi var, qərəx' onu tapasan.

Çəmini tappax (f.) – işin üsulunu, qaydasını tapmaq. – Hər bir işin çəmini tapannan sora, hasant olur işdəməx'

Çəmkirməx'//çəmxırmax (f.) – kiminsə üzünə qarşı acıqlanmaq. – Dayım maña yaman çəmxırdı.

Çənə (s.) – çoxdanışan adam. – Çənə adam adamı işinnən eliyir.

Çənəyoldaşı- həmsöhbət. Qocalar özdərinə çənəyoldaşı axtarıllar.

Çənədan (is.) – toyuğun dənciyi. – Touğun çənədanının iç qabığınnan pendir mayası düzəldillər.

Çənəta (is.) – qapının ağzı. – Axşamnar çənətiyə isti su töx'məzdər, günahdır.

Çənəaltı (is.) – öküz boyunduruğunun alt hissəsi. – Boyunduruğun çənəaltısımın deşiyi genəldiyinnən samıyı saxlamır.

Çənə-boğaz eləməx' (f.) – mübahisə etmək. – Aqranomnan birqədər axşamatan çənə-boğaz elədilər.

Çənbar (s.) – yumru, dairəvi. – Ağbava soux olduğunna çənbar quyrux qoun souğa dözmör (Q.,E.).

Çəngə (n.s.) – bir xışma yun. – Qounun bir çəngə yunu qapıya ilişif qalmışdı.

Çəngəl (is.) – tayadan ot çıxarmaq üçün işlədilən alət. – Tayadan otu çəngəlnən çəkillər.

Çəpiş (is.) – keçi balası. – Çəpişdəri qorumax olmur ha, çox tullanıllar ora, bura.

Çərtədx' (is.) – çəyirtkə. – Göllü yolunun altdakı taxılları çərtədx' kəsif.

1. *Çəpik* (sif.) – cəld. – Gəlin ki çəpix' olmadı, daha danışma.

2. *Çəpik* (is.) - əl çalmaq. – Oyillərim Aşix İsgəndər gəlmişdi kəndə. Axşam qulufda da oldu. Ona o xartana çəpix çaldılar gəl görəsən.

Çər (s.) – xəstə, azar. – Çər dəymiş itin qurd düşüf yarasına, qutarmır kin qutarmır.

Çər dəyməx' (f.) – xəstələnmək. – Saymaz (it adı) souxda qaldığınnə çər dəyif.

Çərrətməx (f.) – bezdirmək, boğaza yığmaq. – O da hər axşam bizə otumağa gəlir, həm də bizi çərrədir.

Çərənnəməx' (f.) – boş-boşuna danışmaq. – Məmiş kişi də sennix'də danışığını heş bilmir, elə hey çərənniyir.

Çərəx' (is.) – bir şeyin dördə biri. – Yerin bir çərəyinə qartol əhdim.

Çətan (s.) – çoxlu. – Namazın bir çətan külfəti var: 6-sı qızdı, 5-i oğlan.

Çərçi (sif.) – xırdaçılıqla məşğul olan adam. – Çərçi adam hamını bezix'dirir.

Çığnamaq/çıxnamax (f.) – ayaqlamaq. – Uşaxlar bostanı çığnıyırlar, idaradan salıflar.

Çıxdaş (s.) – bir şeyə yaramayan əşya, heyvan, quş. – Çıxdaş quzuyu saxlamağa dəyməz.

Çıxacax (is.) – itki, hadisə. – Ə, bu uşağın böün çıxacağı varıymış, gedif barmağını çəkişin altına qoyuf.

Çıldırmax (f.) – ağılı itirmək. – Əlipaşanın arvadı laf çıldırıyıf, ağzına gələnı danışır.

Çıldır yeli (is.) – külək adı. – Türkiyənin Çıldırınnan əsən yelə çıldır yeli dəllər.

Çılpaqlıx (is.) – pal-paltar. – Keçənnərdə, bayramlarda uşaxlara çılpaqlıx alardılar kin, qoy sevinənnər.

1. *Çırmanmax* (f.) – çırmalamaq. – Qolunu çırmalıyıf inəx' sağır Sinəxanıf.

2. *Çırmanmax* (f.) – həvəslə bir işə başlamaq. – Muradın uşaxları yamanca çırmanıf işə başdıyırlar, əvlərini tikillər.

Çır-çırpı (is.) – qırılmış kol-kos. – Ocağı çır-çırpıynan yandırdıx.

Çıqqılı (s.) – balaca. – Çıqqılı bir uşaxdı, Alışanın nəvəsi, ama danışığına bax bunun.

Çıntır (sif.) – arıq ət. – Məhlədə bir mal kəsif alışma eiədilər, əmə bizim payımıza çıntır ət tüşmüşdü.

Çıntırmax (f.) – arıqlamaq. – Yazbaşı mal-qoun ətdən düşüf, çıntırır.

Çinq – cingilti (təqlid). – Sini taxçadan tüşüf çinq elədi.

1. *Çinqi* (is.) – od, qıgılcım. – Sevədən çıxan çinqıdan tayya od düşüf.

2. *Çinqi* (s.) – cəld, qoçaq uşaq. – Salmanın o gədəsi uşax döyül ha, çinqıdı.

Çıra/çirax (is.) – şüşəsiz neft lampası. – Dok ləmpələri olmuyanda pəyyə çıra qoyardıx.

Damda çıra yandırır,

Məni görüf söndürür.

Kəndi kef-səfa sürür

Məni dərddən öldürür.

Çinqra (is.) – zəng. – Bir sahatdan bir sahat çinqra vurur.

M.Kaşqarlının "Divan"ında zəng mənasında həmin söz işlədilmişdir (IV.145).

Çırpı (is.) – çör-çöp, yabanı kol-kosun yanacaq üçün qurudulması. – Kömür sevesini çırpıynan qalıyılar.

Çırtqoz (sif.) – lovğa, eqoist, hər şeydən küsən. – Məx'təfdə bir çırtqoz müəllim işdiyirdi, bir də görürdün uşaxdan küsüf, onu danışdırmır.

Çil (is.) – bildirçinə oxşar iri quş. Taxılın içində çox olur. – Çil çox sürətnən qaçır, əmə çox az uçur.

Çirkiməx' – bir şeydən bezmək. – Bu iş də adamı laf çirkidif, axşam get, savax gəl.

1. *Çirtmə* (is.) – təpik. – Qapıya bir çirtmə vuruf getdi.

2. *Çirtmə* (is.) – dayaq. – Tufar qarınınyanda çirtmə vurullar kin, uşmasın.

Çirtmıx (is.) – barmaqnan üzə vurulan zərbə. – Oxartana acımışdı kin, çirtmıx vursan, qanı çıxmazdı onun.

Çırpacax (is.) – yun çırpan çubuq və ya sərt məftil. – Nənəsinin yaman acığı tutmuşdu Nəsirə, çırpacaxnan ona bir-iki çəkdi.

Çırdatmax (f.) – sağmaq. – İnəyin südü az olanda dərlər kin, gedim inəyi çırdadım.

1. *Çıptımax/çapıtmax* (f.) – xəbərcilik etmək. – Bunu heş kim bilmirdi, dəsən qonşumuz çıpidıf.

2. *Çıptımax/çapıtmax* (f.) – oğurlamaq. – Uşax qəməltiyi, həm də qəçiyi çıpidıf gedif.

Çıppa (is.) – təndirə yapılan balaca çörək. – Təndirdə bir 20 dənə çıppa pişirdim (M).

Çıtdama (is.) – tum. Şənniyyin içində çıtdama ağzına atmax yaxşı döl, a bala.

Çiftənmax (f.) – kipləşmək. – Keçi çiftənif qalif qayanın arasında, az qalif inundar olsun.

Çilik (is.) – çilik-ağac oyununda istifadə edilən qısa çubuq parçası. – Çiliyi bərk ağacdən düzəldillər kin, qırılmasın.

Çilik-ağac (is.) – oyun. – Yerin qarı ərیدimi, uşaxlar quru yer axtarır çilx-ağac oynuyullar, axşamatan.

Çilməçilix' (z.) – qırıq-qırıq. – Maşının uşşəsi çilməçilix' oldu yolda.

Çimçiy (z.) – lap çiy. – Əti çimçiy pişiriflər, heş sümux'dən ayırmaq da olmur.

Çim (ədat) – Bizə Göllüdə bir xəngəl qonaxlığı verdilər çim yağıydı.

M.Kaşqarlının "Divan"ında da çim sözü qüvvətləndirici ədat kimi işlədilmişdir (IV.147).

Çimçələşməx' (f.) – ürpəşmək, iyrənmək. – Bu nəvəm Ayaz hər şeydən çimçələşir.

Çimilləşməx' (f.) – qaynamaq. – Qounun yarası o xartana qurtduyuf kin, yarada çimilləşir qurtdar. Nöyütdəməx' lazımdı.

Çımxırmax (f.) – mimika ilə acıqlanmaq. – Səhər uşağın üstünə çımxırdım, əmə söra peşman oldum.

Çımxır/çımxırca, *çim* (sif.) – təmiz. – Nənəmgilə getmişdim, bir quymax çaldı, çımxır yağıydı.

Çimbiz/cumbuz – kvadrat formada çayırılıqdan kəsilən və bitki kökləri ilə bərkimiş torf. – Çayırdan xeylax çimbiz kəsif gətirdim damm üstə düzməyə. M.Kaşqarlının "Divan"ında həmin mənada çim sözü işlədilmişdir (IV.147).

Çimir (is.) – mürgü, yüngül yuxu. – İşin ortasında bir çimir almasam, durammıram.

Çimirrənməx' (f.) – mürgüləmək. – Aşix məclisində uşaxlar tez çimippəyillər.

Çimçəşməx' (f.) – iyrənmək. – Ziyilli qurbağa görəndə ətim çimçəşir.

Çimdənmək (məs.) – yemək vaxtı qurdalanmaq. – Yeməx' yeyən vaxıt çimdənən adamdan xoşum gəlmir heş.

Çin-çin (sif.) – qat-qat. – Qurduşqanın ətəyini çin-çin edillər kin, yaraşılı olsun.

Çin (sif.) – doğru, dürüst. – Yuxum çin çıxdı böün.

Çinnəməx' (f.) – qayda ilə səliqəli tikmək. – Örtüyün ətəini də çinniyyəllər kin, yaxşı görünsün.

Çisəngi (s.) – xırda-xırda yağan yağış. – Soux yelnən çisəngi yağır.

Çisir (is.) – tikanlı məftil. – Göydağdan keçən Türkiyə sərhədinə əsgərrər çisir çəx' dilər. Digər dialektlərdə işlənmir.

Çisir "cızır" sözündəndir. c>ç və ı>i əvəzlənməsi ilə cızır "çisir" formasına düşüb.

Çiş-çiş (təqlid) – Qadın uşağına çiş-çiş örgədif kin, özünü bulamasın.

Çitəx' (sif.) – ortaqlı iş. – Elə binədən mənim çitəx'li işdən xoşum gəlmir.

Çitəməx' – söküntüsü olan corab və ya toxunmuş köynəyi ipnən tikmək (kobud tikiş). – Coravın dabanı sökülmüşdü, çitədi nənəm.

Çitəşmək (məs.) – kiməsə dolaşmaq. – Bu Namazın nəvəsi həmməşə çitəşir bizim uşaxlara.

Çivi (is.) – bax: çüyü. – Motalın ağzını bağlamaq üçün çivi düzəldillər çubuxdan.

1. *Çiy* (sif.) – qanmaz, hər şeyə biganə olan adam. – Çiy adamı hərəsattıxnan başa salmax olmur.

2. *Çiy* (is.) – qışda iri qaba yığılan süd yığıntısı. – Çiyi küpüyə yığır, söram nehrəynən çalxıyır yağ alıllar, ayranınnan da lor qaynadıllar.

Çiyinnix – hər iki başında vedrə asmaq və su gətirmək üçün işlədilən ağac, məişət əşyası. – Çiyinnix'nən 2 çinqır su gətdim (Q., E.). Bəzi kəndlərdə çiyinniyyə "qantar" deyirlər.

Çiysiməx' (f.) – açıq qabda qalaraq turşuyan süd. – Süd qavda qaldığınnan çiysiyif.

Çiysüdəmən (s.) – mərifətsiz, qanacaqsız, qədərbilməz adam. – Çiysüdəmən adam üçün hər şey birdir, nə yaxşılıx bilir, nə yamannıx.

Çizvə – sızanaq. – Üzə çizvə çıxmax ərgənnikdir, dəllər.

Çoban yarması (is.) – yaz aylarında yağan dolu. – Çovan yarması çox iri olmur, əmə incə otdarı qırif-tökür.

Çopur (s.) – çiçəx' xəstəliyindən sifətdə qalan iz. – O vaxıtdarım çox uşağın üzü çiçəx'dən çopur qalırdı, ya da gözü kor olardı. Ona görə də Çopur Tamaşa, Kor Fatma ləqəbləri yaranmışdı.

Çoydar//*çovdar* (is.) – dənli bitki. – Çoydar ununna pişirilən çörəx qara olsa da, əmə şirin olur, qalanda da tez kətilir.

Çölməx′ (is.) – təndirə qoyulan qazan. – Çölməx çuqun olduğunna təndirin içinə qoyuf çəhməcə, qartol, baş-əyax pişirərdilər, əmə çölməx'də pişən hər şey dadlı olordu (Q., E.).

Çömçəquyruq (is.) – hələ böyüməmiş qurbağa. – Gölmaçədə çoxlu çömçəquyruq peyda oluf.

Çöndərməx (f.) – döndərmək. – Motala pendiri basannan sōra o yənə, bu yənə çöndərif döyəşdiyillər kin, arada boş yer qalması.

Çönbələn (is.) – quş xəstəliyi. – Çönbələn payız gəlir, touxlara tüşdümü, hammısını qıruf qutarır.

Çönüx (s.) – dönük. – Uşaxlar ki çönüx' oldu, vay o ata-ananın halma.

Çöpüx′ (is.) – daranmış yunun qalığı. – Çöpüx' yaramır heş şeə.

1. *Çözələməx*′ (f.) – sökmək. – Çoban Vəli çox ustufu qounun bağırşağını çözəliyərdi.

2. *Çözələməx*//*çözdəməx*′ (f.) – acmaq. – Köhnə çoravı çözələdim kin uşağa altdıx hörüm.

Çözdəməx′ (f.) – ipi açıb töx'məx'. – Kələfi çözdəməx'dən bezix'dim.

Çörəx′ *taxtası* (is.) – təndirə çörək yapmaq üçün işlədilən alət. – Çörəx' taxtası yünül olanda adam yorulmur.

Çözgürtməx′ (f.) – qoparmaq. – Ənnağı anasının 10 manat çözgürtdü.

Çuxa (is.) – qara və ya göy ləstix'dən tikilmiş kişi üst geyimi. – O vaxıtdar çuxuyu cavannar da geynərdilər.

Qara çuxa qaytanı

Yoldan çıx, yolu tanı.

Neçə ildi, gəlmirsən?

Məhləimizin sultanı.

Çuğul (sif.) – xəbərçi. – Çuğulçulux nəsilədən keçmədi, a bala.

Çulumburu//*şulumbur* (sif.) – nadinc, aravuran, fırıldaqçı adam. – Çulumburux etməyə nə var, gərəx' axrını tüşünəsən.

Çul düşməx′ (f.) – yorulmaq, yorulub əldən düşmək. – Kərəntidən qayıdanna sōra çul düşürsən, yerə.

Çur (is.) – oyunda borc verməx'. – Mislimnən bir aşix çur alannan sōra onun aşixlərini tamam uddum.

Çust (is.) – alçaqdaban ayaqqabı. – Həyət-bacada geyinməyə çust yaxşıdı, rahat olur (B.G.).

Çuvaldız (is.) – çuvalın ağzını tikən iri iynə. – Çuvaldıznan çuvalın ağzını tikillər.

Çüyü (is.) – çivi, paz. – Kərkinin sapının ağzına çüyü vurullar kin, sap çıxmasm. Buna qurdağzı da dəllər.

Çürüxçü (s.z.) – balaca bir hadisəni böyüdən adam, boşboğaz. – Uzun Hacı çox çurux'çülux' edir, ona görə də hamının zəhləsi gedir onnan.

- C -

1. *Cacix* (is.) – oynaq. – Əyağımın cacığı şakqılıyır, həm də çox ağrıyır, dəsən duzdaşır.

2. *Cacix* (is.) – yeməli, yabanı bitki. – Gəlin-qız gedillər çölə cacix yığmağa.

Cadı (is.) – arpa unundan bişirilən çörək. – Cadıyı isti-isti yemək olar, qaldımı, bərkiyir, yeməx' də olmur (Q., B., E.).

Cahai (is.) – gənc, cavan. – İndiki cahallar qanır qandırınıllar, televizora baxıllar, pis ədətdəri götürüllər.

1. *Cağ* (is.) – barmaqların çağı. – Əyax barmaqlarımın çaqları yaxşı işdəmir.

2. *Cağ* (is.) – araba təkərinin topunu əsas hissəyə birləşdirən ağaclar. – Haravanın təkərinin üç çağı qırılıf tüşüf.

3. *Cağ* (is.) – araba laydını aralarını birləşdirən taxtalar. – Laydın çaqları qırılıf deyən yüklənən ot tökülür yerə.

Calamax (f.) – tökmək. – Anası bilmədən suu uşağın kıcına caladı.

Caleyvətən (sif.) – evdən-eşikdən uzaqlaşmaq. – Güləhmədin oğlu caleyvətən oluf, tüşüf çöllərə.

Camax (is.) – suyun içində bitən yağlı ot, balıq yemi. – Arpaçayda o xərtənə camax əmələ gəlir kin, suyu da daşırır. Onu da deyim kin, camax olan yerdə sazan da çox olur.

Qeyd edək ki, camax sözü "Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti"ndə səhv izah olunub.

Cancur (is.) – gavalı. – Baş Keçiddən iri cancur gətiriflər, mən də bir satıl aldım kin, uşaxlar yesinnər.

Canpida (is.) – istiqanlı adam. – Getmişdix' Şamaxının Qız meydan kəndinə orada Canfida adamlar çoxuydu.

Cannix (is.) – alt paltarı. – Kişinin canıgımı yaxadım.

Canpaltarı (is.) – bax (cannix). – Getmişdim irayona Cəhəngirin unverməginnən isti canpaltarı aldım uşaxlara.

Cantarax (s.) – dolu, köktəhər. – İrəhmətdix' Mustafa məllim bir cantarax kişiydi.

Caydax (s.) – arıq, zəif və uzun. – Ənbərin oğlu forunnan baxırsan bir caydax uşaxdı, əmə doxdurruxda oxür.

Caynax//Cıynax (is.) – dırnaq. – Uşağın caynağı uzanır.

Cecim (is.) – palaz növü, yataq örtüyü. – O vaxıtdarım arvadın cehizinə 2 cecim qoymuşdular, Tiflisdən almışdılar.

Cev (is.) – cib. – Paltarın cəvi cırlıf tökülür.

Cəbəre (is.) – ağac budağından toxunan əl səbəti. – Öyünmərim bir cəbəre alif gətdim evə.

Cəcix' (is.) – budun oynaga birləşən hissələri (oymaq). – Ayaxları yan tərəfə sürüşdüyünnən uşağın cəciyi ağrıyır.

Cəciyə duşmex' (f.) – ayaqların əks tərəfə sürüşməsindən yaranan hal. – İnəx' buzun üstdə cəciyə düşür.

Cədəl//cədəz//cidəz (sif.) – cəcəl, sözqaytaran uşaq. – Cədəl uşax heç məhtəfdə də yoldaşlarınnən yol getmir. Bəzən cədəl əvəzinə, cidəz də işlənir.

Cəht (qoşma) – görə, üçün. – Qurağ olduğuna cəht taxıl zəif oldu bu yil.

Cəhillix' (is.) – cavanlıq. – Uşaxdı da, bir cəhillix' edif, qonşu kətdən, Öysüzdən qız qaçırdı, indi də anası narazıdır.

Cələ (is.) – at qılından quş tutmaq üçün hazırlanmış tələ. –

Böün cəliyə 5 qarabogaz tüşmüşdü.

Cələkəsən (sif.) – fırldaqçı, çuğul, oğru. – Ona görkəminnən, gözünnən, başınnən oğru-quldura oxşadığı üçün cələkəsən Mədət dərələr.

Cələf (sif.) – arıq, zəif. – Cələf mal-qoyuna kəndin qavağında otdamağa yer ayırırdılar kin, bir az kökəlsin.

Cəm//cam (is.) – mis qab. – İmdi mis camı işlətmillər.

1. *Cəmdax'* (is.) – heyvan ölüsü. – Kiminsə heyvanı daşdıxda əvədiyə düşür ölüf, cəmdəyi də qoxuyuf.

2. *Cəmdax'* (is.) – tənbel, bivec adam. – O da cəmdəyini salıf qoixoz sədrinin otağma indi eşiyə çıxmır.

Cən (s.) – kif. – Çörəx' torbada olduğunna hava işdəmiyif, cən atıf.

Cənnənməx (f.) – kiflənmək. – Kərə yağı çox saxlıyanda cənnənir, pis dad verir.

1. *Cəncəl* (sif.) – xoşagəlməyən hadisə. – Bir cəncəl işə tüşür dayım.

2. *Cəncəl* (s.) – çətin, davakar adam. – Cəncəl adamnan hər şey gözdəməx' olar.

Cəngələx (is.) – arabanın oxunun ucuna taxılan dəmir. – Cəngələyi arava təkərinən sora taxardılar kin, təkər çıxmasın.

Cərcənəx' (is.) – ayaqların əks tərəfə aralanması. – Malın əyağı sürüşür cərcənəyi ayrılır.

Cığal (sif.) – mübahisə sevən. – Cığallıx etmənnən döyül ha, urf var, ədət var.

1. *Cılız* (əd.) – illah da. – Heyvanın da səvinməyi var, cılız da sahibini görəndə.

2. *Cılız* (sif.) – zəif, arıq. – Şuravadın xəstəxanasında cılız bir qız işdiyir, əmə çox qoçaxdı.

3. *Cılız* (əd.) – çox. – Cılız çox danışır bu təzə qohum.

Cılğı (is.) – motalın tüklü üzü. – Bəzi yerrərdə motalı dərinin cılğı üzünə basıllar.

Cılxa (sif.) – təmiz, saf. – Bir toxunma coraf almışdım, cılxa yundu.

Cılvır//cılvara (is.) – göyərti ilə bişirilən yemək. – Quşəppəyi ilə yarmadan cılvır pişirillər və qatıxnan yəllər.

Cıdarramax (f.) – Atın qabaq qıçlarını qoşa bağlamaq. – Atı cıdarramasan, qaşır gedər, tapbax olmaz.

5{SPa "Xb&# %

5{] `{a

5{] `{a

5X \ RXf''RX \ SXf "Xb&# %

5{ \ QPcP q\$ZX[\ \$f!

5X]RX[X \ "Xb&# %

5{]SP "Xb&# %

5{]PPg{_iP]

5X]]X "bXU&# %

5{aQ{c "Xb&#

5{aQ{cS{ "'bXU# %

5{aSPfP] "bXU&#

5{a{ "bXU&# %

5{a{ \ %

5{a{ \ %R{] \ "h&# %

5{] \ P_i{h "bXU&#

5{aQ{h "bXU# %

5{ac`^h "bXU# %

5{a "b&# %

5{[fP "bXU#

5{aR{aP

)& 5{a \ Pf " \ \$b&#

*& 5{a \ Pf " \ \$b&#

5{aQP_iP "b&#

5{aWPR{a "U&#

5{a]Pc \ Pf "U&#

)& 5{h "Xb&#

*& 5{h "Xb&#

5{h{f[P \ Pf

5{hq\$Z\$] "Xb&#

5{hSPf "Xb&# %

5{hSP_i{ q(f \ Pf "U&#

Cıynaxlı/caynaxlı (sif.) – bacarıqlı, sözükeçən adam. – Məkkəmənin icraçısı Qaracənteyli Koroğlu çox cıynaxlı kişiydi, erməniyə də sözünü deyirdi, musurmana da.

Cıvrax (sif.) – cəld, çevik. – Çox cıvraxdı Nağının oğlu, hara göndərsən güllə kimi gedif gəlir.

Cıvrıxlamax (f.) – dərisini çıxarmaq. – Quzuyu kəsif dərisinə cıvrıxladı, Cavan Həmzə

1. *Cıvıx/cuyux (sif.)* – duru. – Xamır cıvıx oluf, təndirdə durmor (G.)

2. *Cıvıx (sif.)* – ağızdanboş. – Cıvıx adamın yanında bir söz deməx' xatadı.

Cıvıtmax (f.) – ağzından qaçıрмаq, xəbərçilix etmək. – Ə, mən bunu Vəlinin yanında demişdim, o cıvdıf.

Cıvilmax (f.) – yumşalmaq. – Kərə yağ istidən cıvilıf.

Cinsufat (sif.) – ariqüz. – Cinsıfat Əsli də gəlmişdi iclasa.

Cidirrəngi (sif.) – oyun havası. – Cıdır vaxtı, at sürəyə qoyulanda zurna ilə cidirəngi çalınardı.

Cidəşməx (f.) – bir-birinin üstünə düşmək. – Nəlüf, işdən ötərin nə cidəşirsiniz?

Ciciləməx' (f.) – əzizləmək. – Eləsi də var paltarını ciciliyir, geymir də.

Cicibici (s.) – bəzəkli-düzəkli. – Bizim uşax da qonşu kətdən məhtəvə gələn bir cici-bici qıza vuruluf, mən də qalmışam mətəl.

Cicix' (is.) – bəzəkli qab-qacağın qırıntısı. – Uşaxvaxtım dinqılı uşaxlar cicix-cicix' oynurdular.

Cix' vurmax (f.) – birdən peyda olmaq. – Elə bil kin, cix' vurup yerdən çıxdı.

Cil (is.) – uzun çayır otu. – On qoma cildən bir həsir toxumax olur (Q., G.).

Cilməx' (f.) – oğurlamaq. – Gözümüz görə-görə Tapdığın oğlu Musa qonşunun qapısınan cömcə belini çildi.

Çıyarı (sif.) – qoçaq, igid. – Çox naxartana desən çıyarı adamdı Aqa Mehralı uzun müddət Öysüzdə sədir işdədi.

Coh verməx' (f.) – qızışdırmaq. – Uşaxlara coh versən, dünüyyü dağıdallar.

Comart/comərd (sif.) – mərd adam. – Comartdıxda ad qazanan kişilərdən biri də Quzuketdi Hesafdar Məsimiydi.

Cocux (is.) – uşaq. – Bir sürü cocuğu var Uğurunun.

Culku (is.) – corab. – Lellakanda (Gümru) çulku fabriki vardı, ermənilər indi onu söküf xaricə satırlar..

Cudam (s.) – ağılsız, bacarıqsız. – Cudam oğlumu göndərdim məl doxdurunun dahncax, hələ gəlməyif.

Culaməx (f.) – bağlamaq. – Dedim, a bala, gəl mənə bu işə culamə, maña qulağ asmadı..

Culux (s.) – boş-boşuna haray-həşir salan adam. – Bir iş görə bilmir, culuxlux edir əmə. Belə bir bayatı – atmaca da var:

Su gəlir burux-burux,

Suya vurma yumrux.

Səvdin ala bilmədin,

Get culux oğlu, culux.

Bu sözdə söz önündə ş > c əvəzlənməsi ilə *şulux* sözü *culux* kimi deyilir.

Cummax (f.) – üstünə yüyürmək. – Boran əsirdi, gedirdim əmimgilə, eşik qapıyı aşdım, it cumdu üstümə, tez qapıyı örttdüm.

Cuna (is.) – tənzip. – Əvvəllərim kətdə qoca arvatdar başdarına cuna örtərdilər kin, sərin olsun.

Curum (sif.) – bacarıqsız, əlindən iş gəlməyən. – Curum adam heç bir mıxı da calammır taxtıya.

Cücükleməx' (f.) – otun cücərməsi. – Quşəppəyi cucux'lüyüf – (cücərif).

Cücülü (sif.) – ağılsız, yüngül xasiyyətli. – Cücülü adam hər deyilənə inanır.

Cülüh (sif.) – avara, dələduz. – Müxdərin bir cülüh oğlu vardı, yalançının biriidi.

Cürdəx' (is.) – saxsı, su qabı. – Cürdəx' sərin saxlıyır suyu.

Cürəfə (is.) – boy-buxun. – Cürəfədən zəif olannan nə əsgər olacax, bizə.

Cüvəllağı (s.) – cığal, hər bicliyi bilən adam. – Cüvəllağıdan düzəməlli iş gözdəmə heş vaxıt.

Cümbul (is.) – balaca oğlan uşağının cinsiyyət üzvü. – Sünnətdən sōram uşağın cümbülü hovluyuf.

Cülgü – araba oxunun qırağına taxılan mıxvari dəmir. – Cülgünü haravanın oxuna taxıllar kin, təkər qaşmasın qırağa.

- D -

Dabalax gəlməx' (f.) – kələk gəlmək, aldatmaq. – Namaz

Daxıl duşməx' (f.) – yalvarmaq. – Allaha daxıl düşdüm kin, uşağım əsgərrikdən sağ-salamat qayıtsın, gəlsin əvə.

Dakka (is.) – dəqiqə. – Hər dakqanın bir hökmü var deəllər.

Dalda//daldey (is.) – xəlvət. – Gənə birqadir daldada sədirdən danışır, şeytannıx eliyir.

Daldalıx (is.) – küləyin, qarın və yağışın qarşısını kəsən maneə. – Əvin qavağında bir daldalıx düzəltseş', qar-boran çəri dolmaz.

$$6\,P\setminus Q\{[$$

$$6\,P\setminus S\{aP$$

$$6\,P\setminus QPc'\mathbb{U}SP]QPc$$

$$6\,P\setminus QPcSP]\setminus Pf$$

$$6\,P\setminus QPc\%SP\setminus QPc\quad "h\&\#$$

$$6\,P\setminus PV\backslash a\S\,]\quad "U\&\#\quad \%$$

$$6\,P]QPcS\{f\\ \sqcup_1$$

6 P▯`{a

6 P▯PePa

6 P▯{` "Xb&#

6 P▯`{aP]

6 P▯`P

6 P▯S{f

6 P▯{ P c{[{U "U#% %

6 P▯SP] \ Pf "U#% %

6 P▯SP \ Pf

6 Pa{] \ Pf "U&# %

6 PeP]

6 PeP]

6 PePf

6 PeP]Sr] \ §S§]'SPeP]Srg \ §S§]

6 PeP]`{a \ P "h&# %

6 Pg[Pg<'SPg[Pf

6 Pg[Pf[P \ Pf

6 Pg{S^bcd

6 PgP]{fW

6 PhP[Pf "bXU&# %

6 TgXf![X

6 TgX]

6 TgX]
6 §Q§ac \ §f!

)& 6 §S§

*& 6 §S§ "Xb&# %
6 §QQ§[§ \ §f "U&#

6 §QQ§

6 §U§SPaP`

6 §W \ §aa§ \ §fz

6 §Wa§ "Xb&# %

6 bW[§ \ §fH'S§W \ §aa§ \ §Z "U&# %

6 §[\ §f!

6 §[§ \ §

[

Q \$ \$ & % == & & !# 1 % / " , 2 ; #
= g B % "
2 5 ! ! 7 \$ "
Q % = % % B 2 " 2
, ! "
Q \$ % ! = " B 2 " 2 '
! "
Q \$! \$ \$ #

Dəyşəx' (is.) – alt paltarı. – Bazardan dəyşəx' aldım, *qün*.

Dıvırcaxlanmax//dımırcıxlanmax (f.) – özünü öymək. – Elə ir gün Muradın oğlunun əlinə bir iş gəlməyə də, yaman dıvırcıxlanır.

Dıvır//dıvır (is.) – sürünün qabağında gedən erkək keçi. – Sürüyü çölə dıvır çəkilir aparır.

Dıgır (is.) – sap dolağı. – Sapın dıgırından uşaxlar aftoy düzəldillər.

Dılğır (s.) – geridəqalan, mərifətsiz, el içində yerini bilməyən adam. – Əlipaşanın gədəsi çox dılğır uşaxdı

Dılbaş (sif.) – çılpaq, heç bir şeyi olmayan adam. Burada c > d əvəzlənməsi olsa da, lakin semantik məna dəyişmir. – Temir dılbağın biriydi, ambardar olannan sora özünü tutdu.

Dılmbır (sif.) – çılpaq, lüt uşaq. – Yaz oldumu, bu İsmeyilin uşaxları elə dılmbır gözəllər (X.E.).

Dımırax//dımırax (is.) – əl aləti. – Böün piçilən ot quruyuf, dımıraxlıyif bir yerə yığdım.

Dımbılı (sif.) – kiçik, balacaboy. – Dımbılı Yetər uşaxlarını cuvuxladı.

Dıncılınca (sif.) – balaca. – O vaxtdarım mən əmimgildə olanda Mahmud dıncılınca uşax idi.

Dınnaja (say.) – bir az. – Aşa dınnaja duz töx'düm. (S).

Dıncılı (sif.) – az. – Tükannan 4 dıncılı iskan aldım.

Dıncıra çalmax (f.) – birisinin bir eyibli işini aləmə yaymaq. – Əntiqənin qızı Şahnaz haqqında kətdə yaman dıncıra çalılar.

Dıncıqoz (sif.) – özündənrazı. – Əmimin bir dıncıqoz qızı var.

Dırney (sif.) – arıq, uzun adam. – Arıx və uzun adama lağama kimi dırney dəllər. Məsələn, Dırney Qəşəm.

Dırdabel (sif.) – qozbel. – Əhbərin gəlini dırdabel bir oğlan doğuf.

Dırdır (sif.) – çoxdanışan, gəvəzə. – Ağbavada çox söylüyən adama dırdır dəllər.

Dırdalı (sif.) – qozbel. – Bu Dırdalı Səmədin heç boynu düzəlmir.

Dışdamax (f.) – qovmaq, uzaqlaşdırmaq. – Qoca kişi kuşları dışdadı.

Dışarı(z)-ayrı, xaric. – Bu əvi tikilmiş. Zaman eldən tışarı nə iş görüf kin, xax onu səvmir.

Dişdix (sif.) – yüngül, kəmağıl, düşüncəsiz adam. – Uşaxlıxdan dişdix oldumu, yekələyəndə də dişdix olacax.

Dızman (sif.) – böyük, iri. – Urustam kişiyi görmüşdüm, dızman bir adamıydı.

Dızmırxalı (sif.) – bəzək-düzəkli. – Bu Əsədin gəlini də bir dızmırxalı şeydi.

Dızqo (sif.) – qorxaq. – Dızqo olan uşax elə dızqo da böyyür.

Dınaz (is.) – tənə. – Mən də heş vaxt bu uşağın dınazını götürəmmirəm.

Dıncıra (is.) – qaval. – Bu dıncıra çalan Balakışı indi adam oluf çıxıf ortalığa.

Dıncı (is.) – şənlik, musiqi. – Bu uşaxlar da dıncıdan xoşdanılar. “Kitabi-Dədə Qorqud”da da işlənmişdir (12, 112).

Dılbağı (is.) – gəlinin danışması üçün yaxın qohumlarının ona verdiyi hədiyyə. – Gəlinə qaynatası dılbağı verdi ki, onunla danışsın.

Didəgöz (z.) – əziyyət vermək. – Uşağımı məllim didəgöz edif, nədi-nədi uşax pencəriyi qırıf.

Dıblərdəqalan (sif.) – sayılmamaq, qarıyıb evdə qalmaq. – Bu Nazdı da dıvlərdəqalanın biridir, indi gəlin oluf, çıxıf ortalığa.

Dimdələnməx (f.) – iştahsız, cəldə yemək, ürəksiz işləmək. – Bizim bu balaca Kərəm çörəx' yemir ha, dimdəliyin.

Dingə (is.) – tac formasında baş bəzəyinin əsasını təşkil edən dairəvi ağac qasnaq. Ön tərəfinə qızıl pərəklər bərkidilirdi. – Nənəmin dingəsi hələ durur.

Dingirəfiş (is.) – yelləməçək. – Uşaxlar axşamatan dingirəfiş oynuyullar.

Dirgancı (is.) – yabacı. – Hər maşına üç nəfər dirgancı qoyurdular kin, biri otu maşına yuhləsin, ikisi də otu maşına atsın.

Dirgan (is.) – dəmir yaba. – Otu tayya dirgannan verillər.

Adına derlər Tiyan

Üzündəki ətdən utan

Əlindəki dəmir dirgan

Calacaldı Dirgında.

(Xəstə Hasan)

Dirçəxləməx (f.) – təpik atmaq. – Toyçu Sultanəlinin oğlu Yəvər at nə qədər dirçiklədisə, yenə də o, xam atı minə bildi.

Dirədöymə (is.) – oyun adı. – Qar əridimi, çilədən çıxan uşaxlar quru yer axtarırlar kin, cız çəkif dirədöymə oynasınlar.

Dirəx' (is.) – evin üstünə atılan yoğun tirin altına vurulan sivri ağac. – Damı saxlıyan dirəx'di. "Kitabi-Dədə Qorqud"da Arşun oğlu Dirək şəxs adı kimi də işlənir (12, 26).

Dirəx'daşı (is.) – içi dairəvi yonulan və dirəyin altına qoyulan daş. – Dirəyin altına daşı qoyullar kin, dirək torpağa girməsin.

Dirəşməx (f.) – tərslik etmək. – Kirşədə yük çox olduğundan at da dirəşif getmir.

Dirəmə (sif.) – dolu. – Qolxozdan 20 dirəmə çuval taxıl aldım.

Dişdi (sif.) – bacarıqlı, qorxmaz. – Qara Namazdı Dərvişov Qurban çox tişdi adam oluf, dəllər.

Dişəx' – dəyirman daşı və ya kirkirə daşının üstünə çəkiclə salınan iz. – Dərmanın daşı tişəx'dən düşüf.

Dişəməx' (f.) – dəyirman və ya kirkirə daşına diş açılmaq. – Kirkirə dişəx'dən düşüf ona yörə də yarmanı qırammır, heş qavıdı da çəx'mir.

Dişdix (is.) – at kirşəsinə və otçalana atları qoşmaq üçün bərkidilən ağac. – Dişdiyi mökəm ağaşdan düzəldillər kin, həm yenişdə, həm də yoxuşda ona çox yük düşür, qırılmasın.

Divəx' (is.) – salğarla bulğur və yarma döymək üçün bazaıtdan – göydaşdan hazırlanmış və içi oyulmuş daş. – Ağbava kətdərində hər 5 əvdən birində divəx' varıydı.

Divarısı (is.) – çöl arısının bir növü. – Div arısı yaşıl irəx'də olur, yaxşı da balı olur.

Doğanax (is.) – arabanın və ya yük maşının arxa tərəfinə bərkidilən halqa. – Urğamı doğanaxdan keçirif yükü bərkidirsən.

Belə bir ata sözü də var: – Hər şey doğanaxdan keçər.

1. *Dolama* (is.) – barmağa çıxan çiban. – Barmağa dolama çıxanda soğançaynan yumşaldıllar, sōra deşilir.

2. *Dolama* (is.) – dağa çıxan əyri-üyrü yol. – Qara kahanın dolamasında çox maşınlar dönüf, xeylax adam ölüf.

Dolamaq (f.) – kiməsə rişxənd etmək, onun pis əməllərini lağa qoymaq. – Toyçu Xəlil adamları dolamağınnan əl çəkmirdi.

Domuşmax (f.) – ağrıdan və ya qorxudan başını bədəninə qısmaq. – Ay bala, irəli gəl, nə domuşuf durufsan orda.

Domusux (sif.) – buruşuk. Domuşuğun biri ydi, qalxora sədir gələndə, indi düz gedir.

Donqabel (sif.) – bax: qozbel. – Kətdə iki donqabel adam var.

Don (sif.) – soyuqqanlı adam. – Telli çox don adamdı, öz uşaxlarını da tanımır.

Donqarramax (f.) – belə əyilmək. – Əvdirrəhman kişi laf donqarrıyır.

Donqar (sif.) – əyri. – Donqar Xanəli oğluna toy eliyir.

Donuxmax (f.) – nədənsə qorxub hərəkətsiz qalmaq. – Atasının ölümünü görüf uşax donuxmuşdu.

Dovşan topuğu (is.) – yabam bitki. – Qaraçanteyin dağında çoxlu dovşantopuğu bitir.

Dozanqurdu // *donuzdanqurdu* (is.) – həşərat. – Əkin yerrərində, daşın altıda dozanqurdu çox olur.

Döl (is.) – nəsil (heyvannarda cins). – Bu uşax sir-sıfatınnan Məhərrəmin dölünə oxşur.

Döllux (is.) – cins mal (qoyun). – Hər aldığı qoun döllux' olmur.

Dölbaşı (is.) – payızda doğulan quzu. – Dölbaşının əti yumşax, sümüyü çox kövrəx' olur (X.E.B.).

Döl düşməx' (f.) – qoyunların ardıcıl olaraq quzulaması. – Qounnnarın fevral və mart aylarında dölü düşür.

1. *Döndərmə* (is.) – oyun havası. – Göllülü Qəşəmin çaldığı "Döndərmə" adamın sümüyünə düşür.

2. *Döndərmə* – oyun havasının təkrarı. – Zurnaçı İse havaları çalanda elə döndərirdi kin, mətəl qalırın.

Dönüş (n.) – dəfə. – O dönüş kirvəlix'də xalamı görəmmədim.

Dönərgə (is.) – bəxt, tale. – Zərifənin dönərgəsi dönüf, ərini itirif.

Dönəlgə (is.) – Kin saxlamayan, ürəyi yumşaq adam. Belə bir ifadə var: – Dönəlgəsi yaxın adamdı.

Dördnala (z.) – at yerişi. – Hər at da dördnala gedəmmir ha.

Dördböyrəx' (sif.) – güclü, qüvvətli. – Vəlinin dinqılı oğlu dördböyrəx' uşaxdı.

Dörtgül (sif.) – dördbucaq. – Əvvəllər tükannarda dürtgül qənfet olardı, imdi yoxdu.

Döşürməx' (f.) – sahib olmaq, yığmaq. – Əkbər fermanın mallarını döşürənnən sərə varrandı.

Döşdəməx' (f.) – kimləsə döyüşmək. – Süd zavodunun pendir qayıranıyan qaroul döşdəşif.

Döyməx (is.) – isti çörəyin yağa basılması. – Nəhrə yayılanda nənəm təndirdən çıxan isti çörəyə kərə yağa basıf bizə döyməx edirdi.

1. *Döyənəx'* (is.) – əl və ayaqda olan qabar. – Təzə bir əyaxqabı almışdım, əyaxımı döyənəx eliyif.

2. *Döyənəx'* (is.) – taptanan yer. – Döyənəx' yeri əkməh də çətin olur (Q.E.).

Dula (is.) – taxça. – Köhnə əvlərin dulası olardı, orya da qav-qacax, yorğan-döşəx' yığardılar (B).

Duax//duvax (is.) – qız-gəlin gedəndən bir neçə gün sonra təşkil edilən gəlingörmə mərasimi. – Qonşu arvatları duvağa çağırırlar.

Duaxqapma (is.) – gəlini atlandırarkən ilk xəbəri bəy evinə çatdıran atlı. – Duaxqapbanı Yəvər aldı gənə.

Dumurcux (is.) – dolunun növü. – Şişdağa yaman dumurcux yağdı.

Dumbuz (is.) – yumruq, qarama. – Zalxa qarı- yamanca acıxlanmışdı, nəvəsi Əşrəfin kürəyinə bir dumbuz.

Dunux (sif.) – huşsuz, sadələvh, fikirli. – Bir uşax kin, dunux oldu, yazıf oxuyammıyax (Q.E.).

Dunuxmax (f.) – huşsuzlamaq. – Qızıyətər oğlunun tounda işdəməx'dən dunuxuf qalıf.

Durulamax (f.) – təmizləmək. – Qav-qacağı yuannan sərə bir dəfəm də suya çəkif duruyullar.

Durtdumduymaz (sif.) – danışığını bilməyən. – Bu poştun təzə müdürü durtdumduymazın biridi.

Duvalıxlı (sif.) – dəli, ağılsız. – Bu gədə laf duvalıxlıdı.

Duzax (is.) – tələ. – Tülküyə duzax qurmuşdum, bu gejë tüşüf.

Duzdax (is.) – düz daşı. – Qounnarı duzdağa gəti, duz yalasınar.

Duş//tuş (is.) – yuxu. – Beycə tuşumda bir dərya gördüm.

1. *Düdüx'* (sif.) – musiqi aləti (tütək). – Bəşir kişi yaxşı düdüx' çalırdı.

2. *Düdüx'* (sif.) – boş-avara, yalançı adam. – Düdüyün biri gəlif işıqları kəsif.

Düdəmə (sif.) – səfeh, gic. – Düdəmə Bağırır gij-gij işdər görür.

Duşəcəx' (is.) – kolxozda əmək haqqına çatan məhsul (yağ, pendir, taxıl və s.). – Payızda düşəcəyimizi alıf satırdıx, sərəm da çılpaxlıx alırdıx uşaxlara.

1. *Düşüx'* (is.) – yarımcıq doğuş. – Deyillər Ələmdarın qızı düşüx' doğuf.

2. *Düşüx'* (z.) – yerli-yerində danışmamaq. – Osmanın qızının tounda çoban İsə çox düşüx-tüşük danışardı.

Düzənəqulu (z., s.) – sözü üzə açıq-saçıq demək. – Düzənəqulu adamnan heç kim incimır, onuncun kin, sözü xəlvətdə demır.

Düyünçə (is.) – pal-paltar, kəsik parça qırıntıları. – Ay uşax, o düyünçüyü gəti görüm, bir yamaxlıx seçim.

Dülüngə (is.) – qoyun-keçiyə ot vermək üçün qardan təmizlənmış yer. – Dülüngüyə ot tökdüm kin, qounnar yesin.

Düx'cələməx' (f.) – dolamaq. – İpi düx'cəliyif qoydum taxçıya.

Düx'cə//dühcə – cəhrə iynə dolanmış konusvari ip. – Dühcələri teşiyənən pux'dərdim. Belə bir bayatı da var:

Piltəni əyirdihcə,

Dönüv oldu bir dühcə.

Naxışdar çiçəx' açar,

Xalçıya büründühcə.

Dümsüx (is.) – dürtmələmək. – Öküzün biri çox tərşdi, dümsüx'ləməsən getmir.

Dümbələxhaz (sif.) – lovğa, özündən danışan. – Bu şofer Şirxan dümbələx'bazın yekəsidi laf.

6 s \ Q\$[Sa]Ssh'LSs_Q\$[§ \ Ssh

7]

6 s \ Qsh''Sd \ Qdh "Xb&#

* 7]

7]§f!

6 s]§]]§aX \

7]§ \ §f

6 s]§Ss]

6 s]Vsa

7aZ§f![\$ \ §f! "U&#

6 saSsgs]

7_TgR\$'LT_Tg

6 sa \ §f!

7□ "Xb&#

6 sahs

7□□§g

6 saaSf!

* 7□□§f!

7□§ \ f! "Xb&#%

% 7 %

7W \ P[

7□□\$ZQT[X ` {aS{
∩

Ä

7ZXh cPg{''§ZXh cPg{

7[[Xg]§]

7[cX

7[%Vs]

7[S§]qeRP]

7]SXa \ §f

Eydirməx' (f.) - əsas sağımdan sonra inəyin bir də sağılması. – Bəzi inəx' cinsi var kin eydirməyə qoymur ha.

Eydirmə (is.) – birinci sağından sonra sağılan süd. – Eydirmənin yaxşı olur qatığı.

Eyvallah (is.) – Allah razı olsun (alqış). – Eyvallah, a bala sana.

Eyninə almamaq (f.) - əhəmiyyət verməmək, vecinə qoymamaq. – Bir qaynana kimi gəlni Zalxa arvadı heç eyninə almır.

Eyrət (sif.) – nizamsız, adamayovuşmaz adam. – Eyrət adamnan qonşu olmaq bir dərdi.

Əhəd (is.) - güc, qüvvə. – Bu uşaxlar dayımda əhəd qoymadılar. Kişinin lap əhədini kəsdilər.

- Ə -

Əbəjdad (is.) - əsli, kökü. – Onun mən laf əbəjdatını da tanıyıram.

Əçəçə (is.) - hər şeyə qarışan, tez küsən. – Əçəçə adamlardan gen gəzməlisən.

Əcə-vəcə soruşmaq (f.) – təfərruati ilə soruşmaq. – Getmişdim Güllüyə nənəmgilə, nənəm mənən əcə-vəcə hər şeyi soruşdu.

Əcəlməyallax (is.) – təsadüfi ölüm. – Qasımın qəzadan tələf olması əcəlməyalaxdı.

Əcix'-cücux (sif.) – kiçik-böyük. – İmdi Güllübulaxda əcix'li-cücuxlu hamını pazı yığır.

Əcəfsandal (is.) – pomidor, bibər və badımcanın manqalda bişirilif qatışdırılması. – Qonaxlara əcəfsandal pişirdilər.

Ədəti (z.) – tamamilə, əməlli-başlı. – Ədəti öyün oğlumnan xatıya tüşmüşdüh şəhərdə.

Ədətdicə (sif.) – layiqli. – Mürsəl qızma ədətdicə cəhiz alıf yola saldı.

1. *Ədə* (x.) - müraciət forması. – Ədə, gəl bu quruları çölə sür.

2. *Ədə* (is.) – dədə. – Ədəm mana yelsabet alıf.

Ədəli-düdəli (sif.) – qaydasınca. – Mislim kişi oğluna bu günnərdə ədəli-düdəli bir toy elədi.

Əfsanat (is.) – ofsanat. – Böün bir çörəyin əfsanata keşdi, körpüdən keçəndə az qaldı ayağın qırılsın.

Əfsəməx' (f.) – üfürüb təmizləmək. – Əfsəməx odu kin, buğda, düyü, yarma və s. şeyləri sinidə yuxarı tulluya-tulluya üfürüb içinin çör-çöpünü və tükünü təmizləyillər.

Əfkələməx' (f.) – ovxalamaq. – Kürəyim sancırdı, əfkələtdim, indi yaxşıyam.

Əfkəşmə' (f.) – qatlanmaq. – Paltar da çox əfkəşif, gərək bir ütülüyəx'.

Əfçi/həfçi (sif.) – qadın işinə qarışan kişi. – Arvad işinə qarışan kişilərə həfçi dērlər.

Əkə (sif.) – həyat təcrübəsi olan yaşlı adam. Ləqəb kimi də işlənir. – Əkə Məhərrəm yaxçı işdiyir. Digər türk dillərində eke (özbək), əkə (qırqız) formasında işlənir. Azərbaycan dialektlərində aqa formasında işlənir.

Əkənəx' (is.) – əkin yeri. – Əkənəx'də çoxlu siçan peyda oluf, taxılı batırax (B.E.).

Əkə-pükə (sif.) – sayılan, el içində hörməti olan yaşlı kişi və ya qadın. – Zəkyə qarı da çox əkə-pükə arvatdı ha, o hər işi yerinə qoa bilir.

Əl-ayax etməx' (f.) – kömək etmək. – A bala, gəlin, o toa əl-ayax edin.

Ələngə (sif.) – arıq, iri adam. – Tanıyıram, Nuruyu, ələngənin biridi, gəlif camahatdan dəri yığır, özü də ucuz qıymata.

Əliyuxa (sif.) – kasıb. – Buyıləlimyuxadı, satmağa da bir şey olmadı.

Əliqalın (sif.) – varlı-karlı. – Həmməşə əliqalın adamlar qohumlarınan uzax qaçır.

Əlləmayax (sif.) – nadinc, dəcəl. – Bacımın oğlu da çox əlləmayaxdı, evə gəldimi qurdalamadığı bir şey qalmır.

Əlbəhəm (z.) – o saat, o dəqiqə. – Atımız itmişdi, əlbəhəm axtardıx, gedif Qonçalıdan tafdıx.

Əlçim (is.) – yun darağının ağzından bir dəfəyə əl içi boyda çıxan yun. – Ay uşax, ordan bir-iki əlçim yun uzat cəhrədə əyirim.

Əlləm-qəlləm/həlləm-qəlləm (sif.) – fırldaqçı, ikiüzlü adam. – Əlləm-qəlləm adamnan hər şey gözdəməx' olar.

Əlcəx' (is.) – kərəntinin tənzimlənən tutacağı. – Əlcəyi tut ağacınнан hazırıyıllar. Əvvəlcə budaq kəsilir, sua qoyulur və əyərək kərəntinin sapına bağlıyıllar.

Ələm-ələm (z.) – hər vaxt. – Ələm-ələm qonşular bir yere yığılmır.

Ələx'-fələx' etməx' (f.) – diqqətlə axtarmax. – Əvi ələx'-fələh elədim, törpüyü tapammadım.

1. *Əlli-əyaxlı* (sif.) – bacarıqlı. – Əlli-əyaxlı uşax yekələndə də özünə əv düzəldəcəx'.

2. *Əlli-əyaxlı* (z.) – yerli-dibli. – İsdüyəndə sahatı qolumnan açıb qoymuşdum eşix'dəki stolun üstünə, əlli-əyaxlı yox oldu.

Əlli (z.) – cəld. – Bir əz əlli olsax, şər qavışana yeri piçif qutarıx.

Əlli olmax (f.) – cəld tərpənmək. – Əlli ol kin, axşamatan yeri bululluyax, gedəx'.

1. *Əllix'* (is.) – təkbarmaqlı əlcək. – Nənəm əllix toxur, mağa tıfdix'dən.

2. *Əllix* (is.) – qızmış qab-qacağı ocaqdan götürmək üçün tikilmiş parça. – Təndirin üstdəki qazanı əllix'nən götdülər.

Əmə//əmbə//ama (b.) – amma. – Yazbaşı yağış çox olsa da, ama taxılı su kəsmədi. Əmbə biz çaxmağa çatanda yağış səngidi.

Əməköməci//əməkömənci (is.) – yabanı bitki. – Əməköməcini pişirif çıxıllar, sora yumurta vuruf sarımsaxlı qatıxnan yəllər.

Əmişvaxtı (is.) – quzuların analarını əmdiyi vaxt. – Əmişvaxtı gördüm ki, iki quzu xəstəliyif, əmmir.

Əmlix' (is.) – anasını əmən quzu. – Quzu ot otduyanatan əmlix' addanır.

Əngəzdəməx' (f.) – möhkəm döymək. – Qasım kişi nəvələrini o ki var əngəzdədi qonşunun itini daşdamışdılar.

Əngiboş (sif.) – çoxdanışan. – Əngiboş adam səni saler çənəsinin altına, işdən-güjden olursan, qalırsan mətəl.

Ənix (is.) – it küçüyü. Qancıx 3 dənə ənix balalıyif, ikisi ağ, biri qaradı. “Kitabi-Dədə Qorqud”da işlənmişdir (12, 119).

Əndərməx' (f.) – calamaq, tökmək. – Axşam vaxtıydı, əyağım ilişdi, bir yekə qazan sü əndərdim, yerə.

Əndəza (is.) – görkəm, forma. – Ə, bu qırroyların Daharı laf əndəzadan çıxıf.

Əndəx'-döndəx' (sif.) – sözünün üstündə durmayan adam. – Məsimmən yolçulux, elədim, gördüm kin, çox nə xartana desən əndəx'-döndəx' adamdı.

Ənsə (is.) – boyun sümüyü. – Ənsə sümüyünün ağrısı pis olur.

Əppəx'//ərtməx' (is.) – çörək'. – Deməx' lazımdı, tükana əppəx' gətisinnər, hamı çöldə-bacada işdiyir, biçim vaxtıdı. “Kitabi-Dədə Qorqud”da ətmək formasında işlənmişdir.

Digər dialekt və şivələrdə işlənən bu paralel sözlər Nəsimi və Füzulinin yaradıcılarında da işlənmişdir.

Əppəx'aşı (is.) – tez hazırlanan yemək növü. – Soğança düzəldif suynan qaynadıllar, içinə də bir əz əppəx' doğruyuf yəllər, bu da olur əppəyaşı.

Ərzuman (is.) – arzu. – Kişi ilə arvadın ərzumanı gözdərində qaldı, nəvələrinin toyunu görəmmədilər.

Ərdəm – boy-buxun, görkəm. – Bunun ərdəminə baxın bir.

Ərdəmli (sif.) – güclü, bacarıqlı qüvvətli. – Ərdəmli adamın gördüyü iş yaxşı olur.

Ərdəmsiz (sif.) – zəif, gücsüz, görkəmsiz, tənbel, bacarıqsız. – Ərdəmsizin gördüyü iş nolacax axı.

Ərdəx' (is.) – yağda qızardılmış kiçik xəmir parçaları. – O vaxtdarım fin davasına gedəndə anam yolda yeməyə çoxlu ərdəy pişirif qoymuşdu.

Ərəmix' (sif.) – doğmayan qadın. – Ərəmix' arvadlar da nəsil vermillər.

Ərçəşməx' (f.) – dolaşmaq. – Bu uşax ona-buna ərcəşir.

Ərcan (sif.) – həyat yoldaşını çox istəyən, sevən qadın. – Kişiyi kişi edən ərcan arvad olur.

Əriş (is.) – hananın şaquli bərkidilən ipləri. – Hananın ərişi boşaldımı, toxunan həsir də boş olur.

Əriştə (is.) – xəmindən kəsilmiş ərzaq məhsulu. – Payızın son ayında kənd əvlərində qış üçün əriştə kəsildirdi, daha sörəm qavırlırdı sajdə.

Ərşin (is.) – çörəyi təndirin badından qazıyıb çıxarmaq üçün işlədilən alət. – Ərşinin bir başı da çəngəl olur, çörəyi təndirdən çıxarmaq üçün

Ərişməx (f.) – zarafat etmək, sataşmaq. – Mürsəlnən Şahismeyıl elə uşax vaxtdarınnan ərşillər.

Ərkəsöyün (sif.) – ərköyün. – Uşağı ərəkəsöyün böyüdənnər sōra peşman olullar.

Ərincəx//əringəc (sif.) – tənbel. – Ərincək adam əv tikə bilməz.

Ərp (is.) – çaydanın dibinə yığılan xılt. – Çaynikin ərpinini qaşıldılar.

Ərgənnix (is.) – evlənmə vaxtı çatan oğlan və qız. – Ərgənnix vaxtı cavannarı çox da dannamax olmaz.

Əsən (is.) – ehsan. Hər adamın borcudu kin, dədə-babasına əsən versin halal qazancınnan.

Əssah//əsvah – düzgün, dəqiq, səlih. – İşin əssahını mən güzgü kimi bilirəm necə oluf

Əsənnix' (is.) – ehsan üçün bəslənən mal. – Ağbaba kətdərində rəhmətə gedənin ilində əvdə bəsdənmiş mal kəsif əvlərə əsənnix' paylıyırdılar.

Ətqava (is.) – advokat. – Şəhərdən bir ətqava tutmuşdular Murada, əmə məhkəmədə heş bir xeyri olmadı.

1. *Ətənə* (sif.) – tənbel, loş, işəyaramayan adam. – Elə bil ətənədi heş bir işə yaramır.

2. *Ətənə* (is.) – mal-qoyun, eləcə də at balalayandan sonra ifraz olunan ət parçası. Ətənəsini salmamış inəyi sağmax olmaz.

Ətəx'ləməx' (f) – ətəklə yelləmək. – Təndirin küfləsini ətəx'liyəndə quvatdı yanır.

1. *Ətdix* (sif.) – ağır tərənən adam. – O da heş işdəmir ətdiyn biridir.

2. *Ətdix* (sif.) – bəslənən heyvan. – İki cöngə bəsdəmişəm, ətdiyə verəcəm.

Ətəklix (is.) – bədən hissəsi olmayan qadın paltar (yubka). – Ətəx'lix gen olsun deə 3 metrə ləsdix'dən tikirdilər.

Əvlət//övlət (is.) – övlad. Qız əvladının da yükü ağır olur. Atalar belə deyif: - Gəlin gələncən, qız ölənəcən.

Əvəlix (is.) – yabanı, yeyilməli bitki. – Dağ yerində pitən əvəlix' daha yumşax və daddı olur.

Əvəlix' çəkməcəsi (is.) – bulğur və əvəlikdən təndirin içində bişirilmiş yemək növü. – Təndirin içində bişirilən əvəlix' çəhməcəsi əsasən axşamlar yeilir.

Əv (is.) – ev. – Əvimizdə xeyləm qonax var. – M.Kaşqarlının "Divan"-ında da əf//əv formasında işlədilmişdir (IV.68).

Əvəlix' dolması (is.) – əvəliyə bükülmüş dolma. – Təzə əvəliyin dolması daddı olur (E.Q.).

Əvəliyaşı (is.) – yarma və ya umacla bişirilən duru aş. – Əvəliyaşını qışda yeməx' faydalıdır, həm də souxdəymənin dərmanıdır.

Əvəlik ployu (is.) – düyü və əvəlikdən hazırlanan plov. – Qoca babam həmməşə anama əvəliy ployu pişitdirərdi.

Əvləx-əvləx' (z.) – əkin üçün hazırlanan sahə. – Qartolun yerini əvləx'lədim savah əkəcəm.

Belə bir bayatı da var:

Yer əkdim əvləx'-əvləx'

Dadandı qara leyləx'.

Mən səvdim, xax apardı,

Qoymadı qannı fələk.

Əvədiyə düşməx (f.) – arxası üstə yıxılmaq. – Qoun axşamnan əvdiyə tüşüf mürdar oluf.

Əvəzəbədəl (z.) – əvəz-əvəzə. – Qonşuynan razılaşdıx, cöngüyü düəynən əvəzə bədəl dəyişdix'.

Əvədx' (is.) – arxası üstə yıxılmaq. – Ördəy əvədiy olmuşdu, qalxa bilmirdi.

Əvixaraf (sif.) – bədbəxt, yazıq. – Ay əvixaraf, gör nə edifsən?

Əvtökmə (is.) – Novruz bayramı ərəfəsində pal-paltar, yorğan-döşək, xalça-palazın bayırda təmizlənməsi. – Novruzdan qabax hər əv əvtökmə edif, təmizdix' işdəri aparıllar.

Əyinnix//əyincəx (is.) – üst paltar. – Uşax əyincəyini əvdə qoyuf, şüyəcəx'.

Əyinki (əv.) – o tərəfdəki. – Əyinki evdə tufardan xizər asılıf, onu götü, geti bura.

Əyrimçə (sif.) – çirkin, nazik, yöndəmsiz. – Təzə direktur əyrimçənin biridi.

Əyam (is.) – iqlim, hava. – Əyam pozuluf, dəsən qar yağacax.

Əyax (is.) – ayaq. – Əyaxlarım məni öldürür, elə sızılıyır kin.

Əyaxlıx (is.) – astana. – Əyaxlıxdan bəri gəlginən, orda durma, ayıfıdı.

1. *Əyağaltı* (is.) – ayağın pəncəsi üçün toxunan corab. – Nənəm balacalara qışda geyməx' üçün əyağaltı toxurdu.

2. *Əyağaltı* (is.) – divar hörərkən və ya suvaq vurarkən ayağ altına qoyulan taxta dəzgah. – Usda əyağaltıdan yıxıldı.

Əyəm (b.) – əgər. – Əyəmlərim uşaxların atası orda olsoydu, o dava da olmazdı, azdan-çoxdan onu sayılıar.

Əyiş (is.) – təndirdən çörək çıxarmaq üçün işlədilən alət. Əyişin bir ucu çəngəl, o biri ucu isə yastı olur. Yastı ucu ilə təndirdəki çörəyi qazıtır aşağı salır, o biri ucu ilə çəngəllə çıxarıllar. – Usta Nəşif arvatdara yaxşı əyiş düzəldirdi.

Əyiş-uyuş (sif.) – əyri-üyrü. – Lələnin oğlu Alxanın əyiş-üyüş bir “Vilisi” varyıdı.

Əyləməx' (f.) – dayandırmaq. – Atdar kirşəni elə qaçırdılar kin, kirşəci onları zornan əylətdi.

Əy qoymax (f.) – yumurta döyüşdürərkən rəqibin vurması üçün bərk yumurtanın yanına nişan qoyulması. – Mən yumurtduyu əy qoyuram, sən vur.

Əzvay (sif.) – aciz. – Əzvay uşaxların cannarı heç sağ olmur.

Əzmə (is.) – kartofun bişirilib əzilməsi. – Qartofu əzif soğançalı suyuna içinə töküllər, bu da olar əzmə. (Q.E.).

- F -

Fallıx (is.) – toyuğun yumurtaladığı yuva. – Ay uşax, get fallıxdan murtmaları yığ gəti.

Fal (is.) – toyuğun altına qoyulan yumurta. – Touğun fallığına yumurta qoullar kin, murtlamağa maraxlansın.

Fal salməx (f.) – bir əşyayı görmək. – Bir bənzər sorış ay oğul

Faraş (sif., z.) – vaxtından əvvəl, erkən, tez. – Qounnar faraş doğuf, payızatan bir də doğacaxlar.

Farmaş//məfrəş (is.) – İçərisinə yorğan-döşək, pal-paltar yığmaq üçün ipdən toxunan ev əşyası. – Keçənnərdə yorğan-döşəyi farmaşa yığardılar, qaravat yoxuydu.

Fasıl (is.) – müddət. – Qulamın oğlu bir fasıl gözə görünmürdü, indi peyda oluf.

Fasıx (sif.) – hiyləgər, çoxbilən. – Əyər düzünü desəm, Məməd çox fasıx adamdı.

Fatma nənənin qurşağı (is.) – yağışdan sonra yaranan qövsi-qüzeh. – Dəllər, Fatma nənənin qurşağının altından keçənlər bir il xəstələnmillər.

Fəfə (sif.) – bacarıqsız, aciz, əfəl. – Onu mən uşaxlığınan tamyıram, fəfənin yekəsidir.

Fəhim (is.) – düşüncə. – Ay bala, bir fəhmin olsun, yeriyəndə əyağının altına bax.

Fəhəmsiz//fəhimsiz (sif.) – düşüncəsiz. – Bu Məvlid kimi fəhməsiz uşax görmədim.

Fəl (is.) – tələ. – Bizə onnar bu səfər fəl gəldilər, axırına baxarıx.

Fələ düşməx' (f.) – tələyə düşməx. – Fələ түşmədix'mi, bu zalım qızının əlinnən.

1. *Fənix'məx'* (f.) – təntimək, əldən düşmək. – Qonşumuzun anası rəhmətə getdiyinə fənix'if, ona həyan olmağ lazımdır.

2. *Fənix'məx'* (f.) – özünü itirmək. – A bala, fənix'mə, əlindəki işini gör.

3. *Fənix'məx* (f.) – naümid olmaq. – Uşax Bakıya – inistuta qəbula gedif gələnədən adam fənix'ir.

Fərix' (is.) – fərə. Fərix' bir ildən sörəm toyuğ olur.

Fətir (is.) – əridilmiş kərə yağın xıltından bişirilən kövrək çörək. – Nənəm yağ əridəndə həmməşə fətir bişirərdi uşaxlara.

Felman (sif.) – aravuran, ikiüzlü, hiyləgər, araqarışdırən. – Felman arvatdar həmişə ara qatıllar, həm də bunu xoşduyullar.

Feldar (sif.) – çoxbilən. – Güləsər də çox feldardı ha! Onun

8§ \ §[%c§ \ §[

8{ } f

8{a{f

8{a

8{a{ }';U{a \

8{aaP] `d▯

8{a{cSP \ Pf

8{a^gbd]]df T[§ \ §f! "U&# %

8Xb' "U{b

8{bc{a{f

8XcX[[§ \ §f! "U&# %

8Xab§]c "Xb&# %

8Xa§]VX

8Xg§c

8^c Tc \ §f!

8sbZsa§f!

8shd[[df

9Pe

9P_

9P_R{[''VPUR{[

9Pe{a

9TS

9TS§aVX

9TR§ `d▯d

9TR§q{aP_i{

9TYS§]]§aX \

9TaY§▯XfH'V§] §▯Xf!

9T]§▯ \ §fH'V§] §▯ \ §f!

9TcYX \ §f!

9Tg \ §

9§R

9§S§

9§S§[Xf

9§SXf!

9§S§R§'LV§S§[Xf %

9§S§ "Xb&#

- G-

9§S§ "bXU&# %
9§[\ §

9§[X]Vra \ §"

9§[X]QPa \ P_j{

9§[X]Q[^]_iP] "Xb&# %

9§[V§[PaPQPb{ "Xb&# %

Gidi (s.) – etibarsız. – Ay gidi Məhərrəm, indi səsin hardan gəlir.

Gijvəsər (sif.) – gic, sarsaq. – Gijvəsərdən bəyəm yaxşı iş çıxar?

Gijdəməx (f.) – dəliliyi tutmaq, səfehləmək. – Ə, bu Mansırın yetimi yamanca gijdiyif, böyük-küçük tanımır.

1. *Gillətməx'* (f.) – hellənmək. – Təpədəki daşları uşaxlar aşsağı gillətdilər.

2. *Gillətməx'* (f.) – atmaq, içmək. – Kamal araqı elə gillədir kin, elə bil su içir.

Gilif/qılıf (is.) – hasarın altından su axmaq üçün qoyulan dəşik. – Hasarın altından gilif qoymasan, sel-su uçurduf tökər hasarı.

Gildir-gildir (z.) – gilə-gilə, damcı-damcı. – Gözünnən gildir-gildir yaş tökdü.

1. *Gir* (is.) – qüvvə. – Mehralı yaman qocalıf, girdən tüşüf tamam.

2. *Gir* (is.) – ağırlıq ölçüsü (7 pud). – Babamnanqalma əvimizdə 2 gir var.

Girri (sif.) – güclü. – Girri vaxtdarımda həm əvdə, həm də qolxozda isdiyirdim, gənə yorulmurdu.

Girdən tüşməx' (f.) – zəifləmək, gücdən düşmək. – Davit kişi laf girdən tüşüf.

Gird (is.) – yarı. – Arpaçayın əyrisinnən Rəhimnən çoxlu balıx tutmuşdux, gird yarı böldüx'.

Girdin-girdin (sif.) – parça-parça. – Ağacı xizənnən girdin-girdin doğradılar.

Girdə (sif.) – yumru. – Sultan girdə bir uşaxdı.

Girdə-girdə (sif.) – yumru-yumru. – Tükanda girdə-girdə rəqilər var.

Girinc (z.) – bezdirici. – Axşamatan telfunun zəngi bizi girinc qoydu.

Girinc olmaq (f.) – bezmək. – Səhərdən axşamatan girinc oldux, ambardar gəlmədi.

Girraməx' (f.) – bir təhər baş dolandırmaq. – Çox çətin zamandı, birtəhər girrənirix'.

1. *Girməx'* (f.) – qısalmaq. – Su dəyənnən sōram baldonun ətəyi girif.

2. *Girməx'* (f.) – yaltaqlanmaq. – Solxozun bu təzə direxturuna bu Hasan yaman girir.

God (is.) – iri ölçülü taxta qab. – Bu meşoya 20 god taxıl töx'düm.

Godu-godu (is.) – mifoloji inanc. – Kənd yerlərində yağarıx olanda uşaxlar çömçüyü qırmızı bəziyir, quraqlıq olanda isə göy əskiye büküb godu-godu gəzdirir və mahnı oxuya-oxuya hər əvdən pay alırlar.

Çömçəni qırmızı əski ilə bəzəməklə isti gün, göy əski ilə bəzəməklə yağış istəyirlər.

Godu-godu gördünmü?

Goduya salam verdinmi?

Godu qapıdan keçəndə,

Qırmızı gün gördünmü,

Yağ verin yağlıyım,

Qatma verin bağlıyım,

Yağ verənin oğlu olsun,

Qatma verənin qızı.

Adı Fatma olsun,

Qaşları çatma olsun,

Təndirə tüşsün,

Qırmızı pişsin.

Goda (is.) – arabanın qolunu boyunduruğa birləşdirən qayıq, zəncir və ya ağac. – Haravanın qodasına çox zor tüşür.

Gont (is.) – evin divarından orta atmaya atılan ağaclar. – Əvin gontları canlı olmasa, əvin üstünə çox torpax da verə bilmirsən.

Gors (is.) – torpaqda edilən əkinin səmti. – Öküz, at və ya traktorla şum edilərkən sol tərəfə fırlanmağa gors dəllər.

Gop (is.) – arabanın yasdığıma bərkidilən və qollarını birləşdirən ağac. – Gop qabax təkərdən irəlində olur, enişlərdə öküzün arxa k'icinə dəyərək tormuz rolunu oynayur; Öküz zora tüşəndə godu buluyur (atalar sözü).

Gorun-gorun (z.) – yavaş-yavaş. – Təndir görün-görün yanır, bu tutuşnan gec qızacax, xamır da acıyır.

Govdun (is.) – arpa və ya qırmızı buğdadən bişirilmiş boyat çörək. – Arpaçörəyi bir gün qaldımı olur govdun, di gəl ye.

Gödən (is.) – mədə. – Mansırın gödəni yekədi yaman.

Gödənpəl (sif.) – boğazdı, qarınqulu. – Gödənpəl adamlar toyda-vayda o qərtənə yeillər kin, 5-6 gün nacax qahllar.

Gödəncil (sif.) – qarınqulu, iştahası çox olan. – Gödəncil adamlar öz tamahlarını saxlaya bilmirlər.

Gödənpəllix' (sif.) – qarınqululuq. – Gödənpəllix'dən pis şey yoxdu, belələrini öz yaxınları da sevmir.

Gönsökən (sif.) – tamahkar. Biz də getdik, gönsökənnərnən qohum oldux.

Gönüqalın – bivec. – Gönüqalın adama nə deyirsən de, bu qulağınnan alıf, o qulağınnan verir.

Görk (is.) – biabır. – El içində görk olmaxdan pis şey yoxdu.

Görklü (sif.) – biabırçı. – Görklü olasan səni, ay ölmüş Narın, bizi yaman qorxutdun.

Görk olmax (f.) – biabır olmaq. – Abırkı kişiydi, Qardaşxan, adı bassm oğlunun, onun üzünən kişi görk oldu.

Görənəx' (sif.) – biabırçı, rüsvayçı. – Ə, bu Gülsüm də görənəx' arvatdı ha, gəlmi əlinnən zara gəlif.

Görməx' (f.) – kiməsə hörmət etmək. – Uşağın müəllimini bir görməh lazımdır kin, uşağı qavaxda oturtsun.

Görümcəlik (is.) – təzə gələn gəlinə verilən hədiyyə. – Ələhbər kişinin əvinə görümcəliyə gedillər.

Görümçə (is.) – üzgörmə nəməri (hədiyyə). – Arvaddar qonşunun gəlinini görümcüyə getmişdilər.

Gör-eşit (ara söz.) – çox güman ki. – Gör-eşit, Umudun oğlu urusetdən gəlmiyəcəx', urus qızıynan əvlənif.

Göpbələmgöz (sif.) – dopdolu. – Bir göpbələmgöz dolu cıncır yağ apardım şəhərə satmağa.

Götürgə (is.) – müqavilə ilə görülen iş (arenda). – Götürgədə işdəmək bir iş dö:l.

Götrüm tüşməx' (f.) – illacdən düşmək. – Şərifin inəyi götrüm tüşüf, qalxammır.

Götürümsüz (sif.) – anlaşıq, çətin anlayan. – Götürümsüz uşağa məllim neyləsin?

Götün-götün (z.) – geri-geri. – Murtuzəli maşını götün-götün geri verdi.

“Kitabi-Dədə Qorqud”da da həmin formada və semantik mənada işlənmişdir (12, 26).

Göyala (sif.) – yetişməmiş meyvə. – Göyala meyvənin turşusu yaxşı olur.

Göyəbaxan (sif.) – lovğa. – Əşi, bu Göyəbaxan o Salman da heş kimi bənmir.

Gözəmə (sif.) – ağzınacan dolu kisə. – Dərmana 5 gözəmə çuval dən aparmışdım, üyütdüm gətdim.

Göydaş (is.) – bazalt daş. – Göydaşın tufarı möhkəm olur (Q.G.).

Gözügözü (z.) – açıq-aşkar. – Xanəhməd kişinin danasını gözügözü ermənilər oğurramışdılar.

Gözə (is.) – çayırıqdan qaynayıb çıxan su mənbəyi. – Dorfun gözəsinə mal batıf, çıxardammıllar.

Belə bir bayatı da var:

Əzizinəm gözədə,

Kəhlis' otdar gözədə.

Sana da qurvan olum,

Sana baxan gözə də.

Gözəməx (f.) – tikmək. – Çuvaldızlınan çuvalın ağzını gözədilər.

Gözəx (is.) – Çuvalın ağzını tikmək üçün işlədilen ip. – Gözüm zəiflədiyinə görə çuvaldızla saplıyammıram.

Gözü alacalanmax (f.) – gözünə başqa şeylərin görsənməsi. – Axşamüstü gözüm alacalandı, qavağımı seçəmmədim.

Gözbağlıca (is.) – oyun adı. – Uşaxlar xırnanda gözbağlıca oynuyullar.

Gupbadan (z.) – birdən, sürətlə. – Uşax gupbadan özünü saldı içəri.

Günü (is.) – kişinin ikinci arvadı. – Meyransanın günüsü çox sakit arvadıydı, onun uşaxlarına da pis baxmerdi (Q., E., B.).

Günsüx (is.) – günün istisindən turşuyan ağartı (süd, pendir, qatıq, ayran və s.). – Süddən bir iskan işdim, əmə günsüx daderdi (X., E., B.).

Günsüməx (f.) – gün vurmaq. Süd günün qavağında oxartana qalif ki, günsüyüf artıx.

Günnüx (is.) – şapqanın dimdiyi. – Yayda günnüyü uzun şapqa geyillər.

Güləşəndi (is.) – oyun havası. – Zurnaçı Əhməd və Zurnaçı İsə yaxşı güləşəngi çalardılar.

Güdül (sif.) – gödək quyruq öküz, mal və ya quyruğu yolunmuş qaz-toyuq. – Güdül mal özünü mözələnnən də qoruya bilmir.

Güdüx'çü (is.) – nəyi isə güdən. – Bizirn də güdühçümüz var, xavarımız yoxdu.

Gülül (is.) – taxılın içində bitən paxlalı, yağlı və yeməli bitki. – Uşaxlar oxartana gülül yeyiflər kin, köhliləri azıf.

Gülbəngi (is.) – baş örtüyü. – O vaxtdarım Şəkidən gülbəngi gətirif saterdilər (Q.E.).

Güləm (is.) – arı ayağında gətirilən çiçək tozu. – Arılar xırman çiçəyinnən çox güləm gətirir.

Günəvər (sif.) – güntutan yer. – Günəvər yerdə otduyan mal-qounun südü yağlı olur.

Güvəngəz (is.) – bitki. – Güvəngəz dağda olur. (E)

Belə bir bayatı da var:

Əzizinəm güvən gəz,
Dağda bitər güvəngəz.
Heş kimə etibar yoxdu,
Ged özünə güvən gəz.

Güzdəh (is.) – payız yatağı. – Güzdəhdə otduyan mal-qounun südü yağlı olmur (Q.).

Güzdüh (is.) – payız əkilən buğda. – Dorfun qabağında əkilən güzdüyün 1 hektarınan 45 sentner taxıl alınır.

Güzəm (is.) – payız qırılan yun. – Güzəm yunnan yorğan-döşəx' salmax olmur.

Güyüm (is.) – qulplu mis qab. – Əvvəllərdə güyümü təndirə qoyuf kəkotu, yarpız, qəntəvər, quymaxçıçəyi, çobanyastığı dəmliyiirdilər.

Ha (əd.) – Burya gəlmə ha.

Hāa (əd.) – bəli- Hāa, nə dərsən, a bala.

- H -

Hacat (is.) – alət. – Usdanın hacatları əvdə qalif.

Belə bir atalar sözü də var: -Pis qonşu adamı hacatdı eliyər.

Haçı-buçu atmax (f.) – başdan etmək. – Getmişdim toyun danışığını aparmağa, əmə qızım atası haçı-buçu atır.

Hakqıx (is.) – qiymətli muncux. – Nənəmnən anama bir qatar hakqıx muncux qalif.

Haqos (is.) – kotanın əkdin yerində açdığı şırım. – Daşdı yerdə kotanın haqosu dayaz olur.

Haxlamax (f.) – yetişmək, çatmaq. – Hinə bir davşan girmişdi, uşaxlar haxlıyamadılar.

Haki/hakin (ə.) – axır ki. – Hakin dayımı əvdə tafdım.

1. *Hakqına* (z.) – doğru, düz. – Məkkəmədə hakqına danışmasan, işdər dolaşar.

2. *Hakqına* (sif.) – cütləşmə vaxtı çatmış düyə. – O vədə Oxçoğlulu Əzizə bir hakqına düyə satmışdıx.

Halı olmax (f.) – xəbərləşmək. – O işdən halı oldum.

Hallanmax (f.) – rəqsin təsirindən bir emosiya keçirmək. – Ona bax, ona bax zurnanın səsinən laf hallanır.

Halay tutmax (f.) – qol-qola tutmaq. – Uşaxlar halay tutuf oynuyullar.

Hallaş (is.) – yundan keçə düzəldən sənətkar. – Hallaşdar yunnan keçə hazırıyif satıllar.

Halaygəlmə (is.) – oyun zamanı uşaqların dəstəyə bölünməsi. İki nəfər “bəy” durur, digərləri qoşa-qoşa halay gəlib müxtəlif adlarla bəylərə kimi istədiklərini bildirirlər. Məsələn, “qızılı” istəyirsən “gümüşü”. Hər dəfə “bəy”in biri cavab verir. Beləliklə, dəstə hazır olur. – Uşaxlar halaygəlmə eliyif bölündülər.

1. *Hal* (is.) – xəbər. – Əmim xəstələnmişdi, gedif hal tutdum.

2. *Hal* (is.) – mifik obraz. – Dəillər arvaddar uşağa yatanda onu hal aparmax istiyir.

Halqəraz/əlqəraz (m.s.) – xülasə, bir sözlə. – Əlqəraz, bununla iş pıtdı, qutardı.

Hamar (sif.) – düzən//düz. Əvi tix'məmişdən yerini hamarıyıllar.

Hamzatdı (sif.) – uşaqları ölən qadın. – Uşağı durmuyan arvada hamzatdı dəllər.

Haan (ə.) – bəli. – Ahan//haan Boccalıya gedənnər gəlif çıxdılar.

1. *Hana* (əv.) – hanı? - Hana, biz gəlif çıxdıx, onnar gəlmədi?

2. *Hana/xana* (is.) – Qəmbər kişinin evində hana vardı, qonşuların çoxu xalıyı orda toxuyurdular

Handa bir (z.) – ara bir, tək-tük. – Dayım da handa bir gəlif anamı yoxluyur.

Hancarı/həncəri/nəncəri (əv.) – necə, nə cür. – Elçilər də Həməzə kişiyilə hancarı gəlmişdilər, eləcə də getdilər. “Kitabi-Dədə Qorqud”da da bu söz işlənmişdir.

Har (is.) – ot tayasının otkəsənlə kəsib kiçik hissələrə bölünməsi. – Tayya təzə har açmax lazımdır, o biri har qurtarıf.

Harın (sif.) – qudurğan, müftəxor. – Bu savet sədri çox harınıyıf, ta heş kimi tanımer (X., B., E.).

1. *Harma* (is.) – evin əsas atmasından divara tərəf uzadılan ağac. – Əvin üstü damdığına harma da çürüyüf.

2. *Harma* (is.) – taxça, evin tavanında olan boş yer. – Papağın harınada qalsın hey (qarğış).

Haros (is.) – əkilməyən, dincə qoyulan əkin sahəsindən biçilən ot. – Muştuxlunun qabağındakı yerrərdə yaxşı haros biçillər.

Harava/arava (is.) – araba. – Usda Hacı yaxşı, həm də qayım harava təkəri düzəldərdi.

Haramı (sif.) – arı kötüyünə basqın edən başqa arı. – Haramı arılar imkan vermillər kin, arı bal gətisin.

Hasa (is.) – əsa. – Qocaldınmı hasa sana yol yoldaşı olacax.

Hasıllamax (f.) – hazırramax. – Mal gönünü hasılıyıf çarix tikerdilər (B.).

Hasda (is.) – xəmir yeməyi. – Uşax doğan arvaddara hasda yedirillər kin, hala gəlsin.

Hasıl (f.) – hazır etmək. – Hər adam gön hasılıyammmır.

Hasoy (sif.) – yalançı. – Hasoy Məmməd gənə kimisə yalladıf, onu gəzillər.

Hasıllamax (f.) – yoğurmaq, bərkitmək. – Xamırı hasılıyannan sörəm yayıf ərişdə kəsəllər (Q., B., G.).

Haşa (m.s.) – uzaq. –Haşa sənnən, öyünnərim toydan sora az qaldı kin, itdər mənə tutsun.

Haşa gəlməx' (f.) – rədd etmək. – O maña haşa gəldi.

Hasant (sif.) – asan. – Uşağa bir hasant iş axtarıram, əmə tapammmeram (X., B.).

Haşaüzdən (m.) – üzr istəmək. – Haşaüzdən bizim it zinciri qırıf, qonşunun gədəsini tişdiyif.

Havar (is.) – səs, çağırış. – Ay bala, bir havar salma, gə görüm nəlüf.

Havır (n.s.) – az vaxt. – Bir havır dincimi aldım.

Havarramax (f.) – köməyə çağırmaq. – Havarradı qonum-qonşuyu, nahaxdan başımıza tökdü, ləcər.

Havlı/hoylu – koridor. –Bir neçə evi birləşdirən dəhliz. – Hoylu olmasa, əv. qışda qızmaz. “Kitabi-Dədə Qorqud”da eyni mənada işlənir. (12, 208).

Havar təpməx (f.) – haray-həşir salmaq. – Gənə nolmuşdusa, Qızbəş havar təpirdi böün.

Hav (is.) – yaranın irinləşməsi. – Yaranın havını bəzir soğançası yaxşı edir.

Havlamax (f.) – irinləmək. – Əlimə tikan batdığınnan su çəkif havhyıf soyuxda.

Havotu (is.) – dərman bitkisi. – Şişdağda havotu çox olur.

Hava (is.) – psixi pozğunluq. – Daşdəmirrərin Nurusunun başına hava gəlif.

Havalı (sif.) – psixi xəstə, dəli. – Havalı adama nə dəəsən, qanmır, qandırmmır.

Havalanmaq (f.) – özündən çıxmaq, dəli kimi hərəkət etmək. – Ayşanın qızı Zərifə dəllər havalanıf.

Havaxt (ə.) – nə vaxt. – Havax/havaxt desələr, mən ora gedərəm.

Hayıxmaq (f.) – qudurğanlıx etmək. – Ə, bu Murtuzun dölçələri hayıxıflar yaman, böyüx'-kiçix' qanmıllar.

Hayxırax/həyxırax (is.) – bəlgəm. – Göy öysürəx'dən sōra xəstənin hayxırağı olur.

Hayxırmaz (f.) – bəlgəm tüpürmək. – Nağı kişi gömğöy hayxırır.

Haydarax (is.) – biabırçı. – Uşağı haydarax iş tutuf, ona yōrə də İsmeyil şənniyə çıxmır çoxdan.

Haydarax etməx (f.) – biabır etmək. – Dünənnərim Karsala Muxtar qonşusu Nuruyu haydarax elədi.

Hay-hay (is.) – güc, qüvvət. – Məmiş kişinin hay-hayı gedif.

Hayapörənnix' etməx' (f.) – özünü gözə soxmaq üçün hay-küy salmaq. – Hayapörənnix' edən adamalar çoxalıf indi.

Hayıl-mayıl (z.) – nəyəsə meyilli. – Hər şeyə hayıl-mayıl baxmaq olmaz.

Hayıl-mayıl olmaq (f.) – aludə olmaq, vurulmaq. – Bizim gədə gedif. Daşkörpüyə, orda bir qızı göruf hayıl-mayıl oluf ona.

Haylamar (f.) – sürmək, qabağına qatıb aparmaq. – Naxırçılar naxırı Sınığın dərəsinə sarı hayladılar.

Hedi durmaq (f.) – qaş-qabaq tökmək. – Ordan keçirdim Babas qapılarında hedi durordu (B., X.).

Hekal (is.) – dik durmaq. – Hekal kimi dayanıf başımın üstdə.

Hekkə/hikkə (is.) – hirs, acıx. – Hikkəsindən az qalır partdasın Omar.

Hellənməx' (f.) – dığırılanmaq. – Nouruz bayramı axşamı uşaxlar köhnə maşın təkərini yandırf dağdan helliyyəllər başasağı.

Hel (is.) – fırlanmaq. – Axşamatan uşaxlar tēpədən hel gedillər, palpaltar qalmır onlarda cıruf töküillər.

Herti-perti/herpet – yekə, kobud, yoğun adam. – Zərgarrarın Məvlidi bir herti-perti kişiydi, gücü də çoxuydu.

Herabet (sif.) – iri, nəhəng, yekə, uca adam. – Əsəd heravet bir kişiydi, ona görə də Heravet Əsəd dērdilər.

Hertix' (sif.) – başıaçıq gəzən qız, gəlin. – Qız ki gəlin oldu, qərəx' hertix' gəzməsin.

1. *Herix'* (sif.) – kiçik quyruqlu qoyun. – Ağbavada herix' qoun saxlamaq gəlirridir, çünkü herix' qoun souğa dōzür.

2. *Herix'* – payızda şumlanmamış, yazda yenidən əkilib toxum səpilən əkin sahəsi. – Ağbaba kəndlərində belə bir bayatı da işlənirdi.

Herix'dən gəl, herix'dən

Sana bişirim ərix'dən.

Nə tez səvdin usandı,

Məni kimi fərix'dən.

Heriyə qoymaq (f.) – dincə qoymaq. – Qolxoz buil Bacoğlunun tapını heriyə qeyuf.

Hers (is.) – hirs. Öyün Usufun oğlunu gördüm, onun bazburudu məni hersdendirdi.

Hejan/heşan (is.) – döymək üçün xırmana sərilən taxıl. – Əvvəlcə taxılı xırmana sərillər, sōra hejanı gəmlə döüllər.

Heşin/heşan (is.) – Xırmanda döymək üçün səpələnmiş taxıl. – Yağış yağanda heşanı yığllar, xırman quruyanda bir də sərillər. Belə bir acıtma da var:

Pətəkdə şan kimidi,

Toy da nişan kimidi.

Kirpiyin dəmgil-dəmgil,

Saçın heşan kimidi.

Heyratı (is.) – kəlağayının bir növü. – Heyratının üstündə buta şəkilləri olur (X., E.).

Heydar (is.) – külək adı. – Xırmandakı taxılı savıranda deillər: Heydar, Heydar, gəl atına saman apar.

Heyiz (is.) – dördyaşar erkək keçi. – Covan Əhməd heyizini kəsmişdi. 30 kiloy əti çıxdı tamam.

Heyvərə (sif.) – kobud, iri, kök. – Bir heyvərə erməni qoltuğunda kağız-kuğuz qolxozun hesafdarını axtarırdı.

Həçə-püçəsini bilməx' (f.) – incəliklərini bilmək, öyrənmək. – Morağ arvat bir işin həçə-püçəsini bilməsə çatdıyar ey.

Hədix' (is.) – yemək adı. – Uşağın tişi çıxanda Hürü nənəm təndirdə hədix' pişirərdi.

Həhdən tüşməx' (f.) – gücdən düşmək. – Eh, a bala, bavan həhdən tüşüf.

Həh verməx' (f.) – güc vermək. – Hammı həh versə, bu ağır daşı qaldırıx.

Həki (b.) – nəhayət, axır ki. – Həki bizə bir şad xavar gətirdin, a bala.

Həkət (is.) – hadisə. – Nə həkət gəlsə, sənün üzünən gəlir, a bala.

1. *Həlim* – sakit, mülayim. – Məmmədəlinin gətirdiyi gəlinin çox həlim xəsiyyəti var.

2. *Həlim* – düyü, kartof, yarma və s. məhsulların pişəndə suya qarışması. – Yarma həlim pişəndə, yaxşı olur.

Hələkə/höləkə (sif., z.) – tələsik. – Höləkə adam hər yerdə, toyda da, vayda da manşır olur.

Hələm (z.) – hələ. – Hələm mən bilmirəm, nəvəm onversetə girecək, yoxsam yox.

Həlləm-qəlləm (sif.) – yalançı, ziyankar. – Bu Mədət də həlləm-qəlləm adamdı.

Həlişə/həlsə (is.) – ət və yarmadan bişirilən duru yeməx'. – Əslində həlimsə sözüündədir. Ətlə yarma o qədər qaynadılır ki, həlim salır. Bu söz erməni dilinə də keçib. – İrayonun stolovoyunda Savet yaxşı həlisə pişirir.

Həlvət (b.) – yəqin ki. – Həlvət poyez gecikəcəx'.

Həlhəlbət/həralbət (z.) – mütləq. – Qohumlar Qoncalıdan həlhəlbət toya gələllər.

Həlləm-həlləm (z.) – həmişə. – Nənəm də həlləm-həlləm Qaraçanteydən gəlmir bura.

Həx' (is.) – güc, qüvvə. – Həx' versən, damın dirəyini yerinə sallıx.

Həx'ləməx (f.) – bərkdən vurmaq. – Salğarı divəyə bərkdən həx'ləynən ki, bulğur qavıxdan çıxsın.

1. *Həngama (is.)* – biabırçıhıq. – Bir həngama çıxartdı kin, gəl görəsən.

2. *Həngama (is.)* – petli. – Qapının həngaması qırılıf tüşüf.

Hənir (sif., z.) – zəif. – Təndir hənirriyif, indi kavab tutmax olar orda.

Hətərən-pətarən (z.) – pis. – Ay uşax, hətərən-pətarən danışıf ağzını pis öyrətmə.

Həndəvər (is.) – ətraf. – Əvin həndəvarında çoxlu dəlibanda bitir, çapər atıram tez, uşax onu bilmədən çiyinə, ağılı itər.

1. *Hənəx' (sif.)* – yavaş. – Çox hənəx' adamdır bizim bu Mustafa dayı.

2. *Hənəx' (is.)* – zarafat. – Dostuynan çox hənəy eləmə, sörəm pis olar..

Hərrəmə – yan-yörə, ətraf, dövrə. – Qolxozun fermasına hərrəmə tufar çəkдилər.

Hərnəsə/hərnəysə (güz.bağ.) – Hər nə isə. – Hərnəysə Aşır gənə öz qohumumdu.

Hərəsattıx (z.) – hər vaxt. – Xudayar hərəsətdıxnan Cıvinnidən burya gəlməzdi, görənlə nöluf.

Hərrəday (sif., z.) – avara. – Miri çox hərrədayı örgənif.

Hərkəşdəne (a.) – hər kəs. – Hərkəşdəne öz işini görsün kü, toyda biavır olmuyax.

Hərrəməx' (f.) – güdmək, pusmaq. – Onu çox hərrədim, axırı noldu?

Həsir (is.) – cildən toxunmuş palaz. – Arpaçayı boyu yaşıyan kətdərdə binədən cili yığıf həsir toxurdular.

Həşəri (sif.) – döyüşkən, dalaşqan. – Zeynaf arvadın bir həşəri xoruzu varıdı, uşağı da vururdu.

Həşir (is.) – səs-küy, qışqırmaq. – Ay arvat, həşir qopartma, gəldim.

Hət-hüt (z.) – tələsik və iti danışan adam. – Bu hət-hüt Calal nə dəir, başa düşülmür ha!

Həvə (is.) – xalça, kilim toxumaq üçün ağacdan düzəldilmiş qurğu. – Nəvəni bərt ağaşdan düzəldillər kin, sürtüluf yəlməsin, həm də qırılmasın.

Həvədə (ə.) – nə vaxt. – Nəvədə gəlirsən, qulubun qapısı bağlıdı.

$$:\S\mathbb{U}b\S[\S$$

$$:\wedge SPf$$

$$:\S\mathbb{U}q_X\text{ }"b_X\mathbb{U}\#\text{ }\%$$

$$:\S e\S R_X\mathbb{U}'\S eR_X$$

$$:\S e\S f!\S \S bc\S$$

$$:\wedge Z`P$$

$$:\S gP]$$

$$:\wedge Z`Pa\text{ }"b_X\mathbb{U}\#\$$

$$)\&\text{ }:\S g\S\text{ }\text{ }"Xb\&\#\text{ }\%$$

$$:\wedge[W^\wedge[P$$

$$*\&\text{ }:\S g\S\text{ }\text{ }"Xb\&\#$$

$$:\wedge[\{\{f$$

$$:\mathbb{X}W[\S\setminus\S f!'\text{ }!\mathbb{W}Xf[\S\setminus\S f!\text{ }\text{ }\mathbb{U}\&\#\text{ }\%$$

$$)\&\text{ }:\mathbb{X}\setminus\text{ }\text{ }"Xb\&\#$$

$$*\&\text{ }:\mathbb{X}\setminus\text{ }\text{ }"W\#$$

$$:\mathbb{X}[\S$$

$$:\mathbb{X}]VX[cX$$

$$:\mathbb{X}]VX[[\S\setminus\S f$$

$$:\mathbb{X}]\text{ }\text{ }"Xb\&\#\text{ }\%$$

$$:\mathbb{X}]S\mathbb{X}g\S R\S]$$

$$:Ta$$

$$:\{aaP\setminus Pf$$

$$:\wedge$$

$$:\wedge ST\setminus\S hS\S]\text{ }!\text{ }'\mathbb{W}dST\setminus\S hS\S]$$

: ^_W^_ "xb&#

)& : ^ I 'W^g "xb&#

$$JPq^g$$

$$JP\cup Tc\setminus \S fK'fP_{-Tc}\setminus \S f!$$

$$JP\mathbb{U}SP]$$

$$JPf\qquad\qquad JPf\setminus$$

$$JP[[$$

Xarazan öküzdəri (is.) – kotanın birinci cərgəsinə qoşulan öküz cütüyü. – Xarazan öküzdəri əkində laf çox əziyyət çəkillər.

Xar olmaq (f.) – biabır olmaq. – El içində xar elədi, bu kişi bizi, Allah üzünü qara eləsin.

Xarı (sif.) – çoxyeyən adam. – Bu Ağamalı laf xarıdı, oyun stalavoyda 2 canax yedi, üstünnən də dörd pivə işdi.

Xartax (sif.) – saxta. – Usda ki xartax oldu qov getsin.

Xartaxlıx (is.) – saxtakarlıq. – Xartaxlıx elədiyinə sədir anbardarı işdən çıxarır.

1. *Xas* (sif.) – yaxşı ələ. – Gəlinə bir qat xas, bir qat xəm çəltir.

Xəçirgət (is.) – təndirin üstündə qazanı saxlayan dəmir parçası. – Təndirin ağzına xəçirgəti qoursan kin, qazan təndirə düşməsin.

Xəcil (sif.) – xəcalətli. – Qohumum məni xəcil elədi, qonaxların yanında, Allah üzünü qara eləsin.

Xəfənəx' (is.) – tənənəfəs. – At xəfənəx' oluf, gedəmmir.

Xəfə (sif.) – hava çatışmayan yer. – Zirzəminin havası yaman xəfədi.

Xəke qoymax (f.) – uzaqlaşmaq, tərgitmək. – Gəlin küsməyini xəke qoymalıdı.

Xəlik (is.) – təxli, aləvan, əl ələti. – Bəs, qıval, buğdur.

Xıl (is.) – çox, xeyli. – Bir xıl uşağı olan qadınar çoxdu kətdə.
Xılt (is.) – torta. – Əti qavıranda qazanın divinə xıltı yığılır.
Xıla (is.) – tualet, ayaqyolu. – Xılanı daldey yerdə düzəldillər kin, görünməsin. Qars və Cıldır ağzında da həmin mənada işlənilir.
Xım-xım (sif.) – qaradınmaz. – Mən də xım-xım adamları heş xoşdamıram.
Xımırqurdu (is.) – ağacqurdu. – Ağaca xımırqurdu tüşdümü, bir də görəcəm çürüyüf.
Xımır (sif.) – çoxbilmiş adam. – Çox naqadar desən xımır adamdı bu Ziyadxan.
Xımır-xımır (z.) – az-az, yavaş-yavaş. – Ambardar qolxozun malını xımır-xımır yər.
Xımsı (sif.) – sirli adam. – Xımsı adamlar həm də qaraqavax olurlar.
Xıncmax (f.) – əzmək. – Sədi bilmədi, otdu qav-qacağın üstündə xıncımladı.
Xınayaxdı (is.) – toydan əvvəl qız və oğlan evində keçirilən mərasim. – Bəsdı böün qızının xınayaxdısını eliyir.
 Belə bir bayatı da var:
     Xma yaxdım əlinə
     Şana taxdım teline.
     Gümüş kəməri vurun
     Bu gəlinin belinə.
Xıncım-xıncım (z.) – əzik-əzik. – İskanı əlinnən salıf xıncım-xıncım elədi, uşax.
Xıpxımax (məs.) – aradan çıxmaq. – Bo, bu uşax hara xıpxıxdı, görəsən.
Xır (is.) – xırda daş. – Yolun çökək'lərinə xır tökdülər. Əmə yağarıxdı gənə yol söküldü.
Xırça (sif.) – balaca, xırda. – Misilimin xırça bir əmisi vardı, özü də keçəl.
Xırxa (is.) – qolsuz və yundan sırımış köynək. – Əşrəf kişi qartol əkirdi, əynində də xırxa.
Xırzel (is.) – xərək. – Xırzelin ucundan tutmağa adam da yoxdu, hamını gedif işə.

Xırca (sif.) – balacaboy. – Düzəkətdi Novruz xırca bir kişiydi, əmə çox hirsdiydi.
Xırxalamax (f.) – əli ilə boğazından tutmaq. – Gecə əvdamına oğru tüşmüşdü, səse çıxıf onu xırxaladım.
Xırxı (is.) – mişar. – Narın tişdəri olan pışqıya xırxı dəllər.
Xırrı (sif.) – daşlı. – Xırrı yerin otu tez sarahf solur.
Xırp kəsməx (f.) – susmaq. – Mən ora çatanda sözüünü xırp kəsdi.
Xırtatmax (f.) – boğmaq, möhkəm bağlamaq. – Görmüşüx', arvatdar baş yaylığını boğazının altınan xırtadallar, indi belə döül.
Xırtıy (is.) – boğaz. – Urustamın xırtıyı şişif danışammır.
Xıs (is.) – dəm qazı, tüstü. – Ay uşax, qapıyı aç, təndirin xısı əvi basıf!
Xısdanmax (f.) – tüstüləmək. – Sevə yaxşı çəx'mer, xısdanır (Q.).
Xısınnaşmax (f.) – pıçıldamaq. – Gənə bu gəlinin bacıları nə xısınnaşlar.
Xışdamax (f.) – əzmək, qırmaq. – Böyüx' gədə qav-qacağı xışdıyıf-töküf.
Xışma (s.) – bir ovuc, bir sıxma. – O taxcadan bir xışma duz gəti töx' duzdağa, qounnar yalasın.
Xıffət (is.) – dərd, düşüncə. – Bəsti çox xıffət eliyir, kətdən ayrıldığına görə.
Xıllix' (is.) – yağışda geyilən başlıqlı yapıncı. – Xıllix'li yapıncı adamı yağışdan qoruyup (E.).
Xırtəx'lix' (is.) – paltarın boynuna tikilən güləbətinni və naxışlı bəzək. – Yengəm donuma məxinərdən bir xırtəx'lix tikif.
Ximic (sif.) – xəsis. – Ximic qadınlar öz uşaxlarına da yeməx' verməyə qızırğalanıllar.
Xingizdəməx' (f.) – döymək, əzişdirmək. – Qoruxçu, pazıyı yolən uşaxları bərx' xingizdədi (Qaz.).
Ximirtəx' (is.) – qığırdaq. – Qaiş kimi bərk olsa da, bəzi uşaxlar ətin ximircəyini xoşduyullar.
Xırtəx'//xırtix (is.) – boğaz. – Xırtiyn də çox xəstəliyi var.

Xirtəyə yığmax (f.) – bezdirmək. – Bu koprativin sədri tükənçiləri laf boğaza yığf.

Xirpix' (is.) – vələmir. – *Xirpix'* quruannan sōra heş kərəntiyə gəlmiş.

Xişrix' (is.) – dolunun bir növü, iri dolu. – İyunun əvvəliyi Dərin dərədəydx, möhkəm xişrix' tüşdü, bir neçə quzuyu öldürdü.

1. *Xişdix'* (is.) – dar paltara, qoltuq altına və ya paçasına əlavə edilən üçbucaq parça. – Köynəx' dar olanda qoltuğunun altına xiştix' tikillər kin, gen olsun.

2. *Xişdix'* (is.) – itin boğazına bağlanan, ətrafına iti mismar bərkidilən xalta. – *Xisdix'* olmasa, itdər iti boğallar.

Xizər (is.) – iki nəfərlə işlədilen iri mişar. – *Xizəri* arabir çarpazdıyılar kin, yaxşı kəssin.

Xizərrəmax' (f.) – kəsmək. – Səfərnən Urşan ağacı xizərrədilər.

Xop (is.) – kotanın (cütün) torpağa girən hissəsi. Buna kavanın da dəillər. – *Xop* koralanda torpağa girmir.

Xon açmax (f.) – qonaqlıq etmək. – Getmişdix Çivinniyə bizə bir xon açdılar, gəl görəsən.

Xoncuxlamax/honcuxlamax (f.) – at, eşşək və dananın təpik atması. – Danalar yaza çıxdığına honcuxlaşırlar.

Xona (is.) – xonça. – Belə bir atalar sözü var. – Eşşəyin başına xona qoyullar, o da dıgırranif yerə tüşör.

Xonça (is.) – toyda, bayramda hədiyyə və şirniyyatla bəzədilmiş məcməyi. – Saydım, Mələyin gəlininə düz 10 xonca apardılar.

1. *Xora* (is.) – səpgili yara. – Davadan sōra uşaxların başını xora basmışdı, bu da bir xəstəliyi idi, çoxu keçəl oldu.

2. *Xora* (is.) – əkin yerinə ot və taxılın tökülən sünbüllərindən öz-özünə bitən ot. – Şumu xora basif tamam, təmizdəməx' də çox çətindir.

Xoruzdanmax (f.) – kişilənmək, özündən çıxmaq. – A bala, nə xoruzdanırsan bunun üstünə.

Xorna (is.) – işarə, signal. – Kimsə xorna verdi, içlas da qızıqdı, nə qızıqdı.

Xorna çax'məx' (f.) – hamının bərdən danışması, nə işə tələb etməsi. – Öyün kətdə qalxoz sədrini təzədən seçirdilər. Camahat xorna çəkdi kin, sədir çıxsın.

Xorum (is.) – bir büküm ot (təqribən 10-15 kq). – Qışda mal-qouna ölçü kimi otu-ələfi xorumnən verillər.

Belə bir atalar sözü də var.

Martda mərəx, yarı gərəx'

Apreldə bir xorum otuñ gərəx'.

Xorumlamax (f.) – otu xorum halında bükmək. – Malı əlaflıyanda tayadan otu xorumluyuf gətirillər.

Xortdax (is.) – cinə oxşar, arıq, çəlimsiz bir mifoloji varlıq. – Bu kişinin laf xortdağı çıxıf.

Xortum – udum (numerativ söz). – Xançoban elə xəsdədi ki, boğazınнан bir xortum su da keçmir.

Xosunnaşmax (f.) – xısın-xısın danışmaq, gizli-gizli pıçıldeşmax. – Toy qalif orda, bunnar da orya dürtüluf xosunnaşırlar.

Xosumat (is.) – taxıl biçinindən sonra taxıl gövdəsinin əkində qalan yeri xosamat adlanır. – Kotan yaxşı əkəmmir, xosumat xopa dolaşır.

Xoşu (sif.) – həyasız (qadın). – Əyə, bir xoşunun birini pazı yerinə qaroyul qoyuflar, bir qaz düşdümü ora, vuruf öldürür, səvına da söyür.

Xozan (is.) – müvəqqəti dincə qoyulmuş əkin yeri. – Ağbaba və Şörəyel kəndlərində əkinin məhsuldarlığına aid belə bir rəvayətli ifadə - deyim var:

Əkdin xam.

Doldurdun dam.

Əkdin herix'

Oldun fərix.

Əkdin Xozan,

Dalınca uzan, ha uzan.(10)

Xozannix (is.) – taxıl biçinindən sonra əkilməmiş sahə. – Xozannıxda payızatan kəndin naxırı dolanır.

Xösəx'//xöstəx' – kiçik ev. – Kazım da bir xösəx tikif özünə, onu saray bilir.

1. *Xötəx'* (is.) – eşşəyin balası. – Eşşəyin xötəyi yanında gedir.
Xötəx' (is.) – balaca, kiçik. – Ə, bu Nağı da xötəyini (kinayə ilə) yanında gəzdirər.

2. *Xucan* (is.) – xuliqan. – Şəhərə getmişdix onda gördüm, bir xucan kişinin cevinə əlini salmax istiyir, çıxırdım qaşdı getdi.

Xudru yerə (z.) – nahaq yerə, boş yerə. – Xudru yerə getmədix şəhərə, indi çoxdan qayıtmışdix.

Xuruş (is.) – acıq, hirs. – Gənə xuruşu qaxıb Qələndərin, bir qalmağal eliyəcəx'.

Xuruşdu (sif.) – paxıl, araqarışdıran. – Xuruşdu adamlar hər şeyi eşif töküflər ortaya.

Xurtmaxaşıl (sif.) – əzik-əzik. Zərifə sinidəki iskanları əlindən salıf xurtmaxaşıl elədi.

Xurt düşməx' (f.) – yorulmaq. – Günüz o qədrə kərənti çəx'dim ki, axşam xurt түşdü.

Xurduna düşməx' (f.) – səmtinə salmaq. – Əlişan xurduna salıf hiyə girən tülküyü tufəx'lə vurdu.

Xurcuntayı düşməx' (f.) – güləş vaxtı yaranan eyni vəziyyət. – Uşaxlar güləşəndə xurcuntayı түşdülər.

Xuy (is.) – xasiyyət. – A bala, təzə yeznənin xuyunu, xəsiyyətini bilirsənmi?

Belə bir atalar sözü var: Xuyunu bilmədiyin ata minməx' olmaz.

Xuygar/xuygir (is.) – hər şeydən ölkən insan (mal və ata da aid edilir). – Bir xuygar inəx' almışdım, Qızılqoşdan, hər şeydən ölkürdü.

Xuyulanmax (f.) – hürkmək. – Mürsəlin atı xuyulananda baş götürüb dağlara qaçırdı.

Xünüx (sif.) – ilq su, azca isinmiş su. – Uşağa xünüx su verginə, boğazı ağrıyırdı dünənnən.

- İ -

İcəşgənnix (is.) – sataşmaq. – Bu uşax ona-buna icəşgənnik edir, axrı yaxşı olmaz.

İcəşməx (f.) – sataşmaq. – Məx'təvin yolunda o Qotazm ölmüşü hər gün bizim uşağa icəşir.

İç-diş (is.) – mal-qoyunun içəlatı. – Qonşu bir cöngə kəsmişdi, iş-dişini ət doğruyannara pişirtti.

İçalat (is.) – mal-qoyunun içi, yəni ağciyər, nəfəs borusu, qaraciyər, ürək, böyrək, bağırsax və s. – Qounun içəlatı xaraviydi tamam, ciyari da kəpənəyiidi.

İcraəmri (is.) – əmri xəbər verən. – Qolxozun icraəmri Heydar hamıyı iclasa çağırırdı.

İdim (is.) – görkəm, zahiri görünüş, geyim. – O elə əvvəldən belədi, idimi düzəlmir kin, düzəlmir.

İdimsiz (sif.) – kifir, çirkin. – İdimsizin biridi, bizim bu təzə müdür.

İdəşməx' (f.) – bir işi başqasına gördürməyə çalışmaq. – Ay uşax, idəşməyin, ikiniz də yeri belləyin.

İdaradan түşməx (f.) – zəifləmək, kasıblamaq. – Bu uşağın founda biz idaradan түşdüx' tamam.

İdələşməx (f.) – mənasız mübahisə etmək. – Hər gün idələşməyin axrı pis olur (E., Q.).

İdara (is.) – idarə. – Sahat ona qalıf, əmə idara açılmıyır.

İdarası qalmamax (f.) – köhnəlmək. – 1953-də almışdım bu birycənniyi, daha idarası qalmıyır.

İfcin (z.) – səliqəli, incə. – Əti hamı Xosroy kimi ifcin doğruyammır, qatıf qatışdırıllar.

İfcinnəməx' (f.) – əti oynaqlardan ayıraraq çapmadan doğramaq. – Çöldə-bayırda əti ifcinniyif bişirəndə daha tamlı olur.

İflix' (is.) – bel sütunu. – İflix'dən sızı tutanda kəsmir ha.

İfliyi üzülməx (f.) – əlləşib çalışmaqdan əldən düşmək. – Səfər işdəməx'dən ifliyi üzülüf.

İfləmə (sif.) – ağilsız (bax, ipləmə). – İfləmə də ağıldan yünül adamlara dərler.

İxtiyar (sif.) – qoca. – A bala, yaşının bu ixtiyar vaxtında da xəstəlix' tafdım.

İkindi (z.) – axşamüstü, günortadan sonra. – Günün ikinci çağı hava pozuldu, yekdən xışrix' yağdı.

¢ZX[X "bXU&#

¢ZX[§ \ §f

¢[Xc \ §

¢[Xc \ §

¢[P]SX[X q{fPa \ Pf

¢[ZX]§

¢[[PWX \

¢[[§c

¢[[PW " \ &b&# %

¢[[PW SP

¢[S{a \ Pf

¢[Pf{a q§a[□]]Q§

¢[{f''[{f

)& ¢[V§W "Xb&#

*& ¢[V§W "Xb&# %

¢[j{ \ ''X[jX \

¢X \ §f! "Xb&# %

¢ \ aXf![§ \ §f!''Xa \ Xf![§ \ §f!

¢ \ P]QTW "bXU&# %

¢ \ SX "h&#

¢ \ a§] \ §f

¢ \ bX[§ \ §f!

¢]RXf!

[ ]] §]QT[§''X]] §]QT[§bX]§

¢]RXf Ss[□] \ §f!

¢]Pf

¢]R%RX]b "§e&# %

¢]P_j ^[\ Pf

¢]RPUPaP'UX]R§ePaP "Q&# %

¢]SXg§c§]

¢]cPWPb{ "QP_j&#

¢__[§ \ §''XU[§ \ §

¢__aX \ §f

¢__X`{acf

1. *İrax* (sif.) – nahaq. – İrax yerə gəlif özmü əziyyətə saldım.
2. *İrağ/ırax* (sif.) – uzaq. – İrağ olsun, deyillər kəndin aftoyu Qarakahyada dəvriilib. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında da həmin söz işlənmişdir (12, 43).

İrax' (is.) – rəng. – Əvin pencərəsini ağ irəklə boyadım.

İrəvan əppəyi (is.) – yeməli bitki. – İrəvan əppəyi yaz ağzı, bir də payız pitir, ağ da çiçəyi olur.

İrdələmax' (f.) – seçmək. – Qartolu irdələdim, qoydum quyya.

İrgənci (sif.) – iyrenci. – Bir irgənci adamdır, bu Əsgər tutdunu, buraxmır, dağı arana aparır, aranı dağa, sən də qalırsan mətəl.

İrpənməx (f.) – iyrenmək. – Bacım ziyilli qurvağadan yamanca irpəndi.

İrışmax (f.) – yersiz hırıldamaq, şit-şit gülmək. – Naginin oğlu Əhməd elə kimi görsə irişir, tişdəri heç örtülmür.

İrgün (z.) – həmişə, hər vaxt. – İrgün bu uşağın gözünün yaşı əlindədi.

İrsiz (sif.) – həyasız, sırtıq. – Çox irsiz adamdı bu quluf müdürü Şakir.

İrz (sif.) – sifət. – Qarannıxda qızın qavağına nəsə çıxıb, onnan irzi qaçır.

İrz-irəx' (sif.) – sir-sifət. – Xəstəlix'dən xırda nəvəmin irz-irəyi qalmıyır.

İrənd/irəd (is.) – nişan, iz, sərhəd. – Pay torpaxlarının arasında irənd olur (Q., E.).

İrəmə (sif.) – dik, hündür yer. – Traxtırrar irəmədə əkin edilir.

İrzə (is.) – cəftə. – Pəyə qapısının irzəsi qırıqlı düşüf yerə.

İrtməx (is.) – büzdüm. – Qazın, toğun, eləcə də qounun irtməyi pişəndə daddı olur.

İrakqı (is.) – əl-üz sabunu. – Gəncədəki qohumlar uşaxlara gulqoxulu irakqı gətiriflər.

İrəfətə (is.) – təndirdə çörək bişirmək üçün içi otla doldurulmuş yastı kətan torba. – İrəfətəynən təndirə çörəx' yapılırlar. İrəfətə olmasa, çörəx' təndirin badına tap yapışmaz.

İzzix□max (f.) – bezmək. Bir şeyə izzix□dinmi, qutardı daha.

İsgənə (is.) – dülgər aləti. – Pencərənin yanoyunu iskenəynən yondum (B., X., E.).

İsrafçı (sif.) – qənaətcil olmayan. – Zəhrə qarı çox israfçı arvadı, ona yörə də hamı ona üz tutur.

İsfaha/ısvaha – üsullu, səliqəli. – İsfaha iş görən adam indi az tapılır.

İsmariş (is.) – xəbər, sifariş. – İsmariş göndərdim, Daşkəsəndəki qohumlara toya gəlsinnər.

İsmarramax (f.) – xəbər göndərmək. – İsmarradım, uşax Bakıdan gələndə bir əz noğul alıf gətisin.

İskələ (is.) – ayaqaqlı. – İskələnin üstünnən usda Nuru yıxılıf qolu çatdıyır.

İstahan (is.) – buğdanı qabıqdan çıxarıb yarma eləyən mexaniki dəyirman. Un dəyirmanından fərqli olaraq stahanda buğdanı döyən daş dikinə hərlənir. – Ləllakana, (Gümrü) istahana yarmalıx döydürməyə bir meşəy ağ buğda aparmışdım (G.Ox.).

İsvat (is.) – sübut. – İndi gəl isvat elə, bunu başa sal.

İşdənəmx (f.) – şitənmək. – Alı da bu uşağının ağzına gəlmir, hər yetənə işdənir.

İşdəngi (sif.) – şuluq, nadinc. – Çox işdəngi uşaxdır bu Namazın Mirisi.

İşarmax (f.) – yaş olmaq. – Təpənin altınnan yaz vaxtı həmməşə su işarır.

İşqırır/ışqırır (is.) – hıçqırır. – Nədəndisə bu tifil yuxusunda da işqırır.

1. *İşgil* (is.) – qapını bağlayan dəmir. – Qapının işgili salğınən uşax-muşax aşması.

2. *İşgil* (is.) – boyunduruğun ortasındakı deşiyə salınan möhkəm ağac. İşgil iş+gir sözündəndir. İki söz birləşərək sadə sözə çevrilmişdir. – Boyunduruğa qara ağacdən işgil düzəldillər kin, qırılmasın.

İşdix' (is.) – qolsuz sıırıqlı. – İşdiyi geyməsəm, soyuxluyaram.

İşdəx' (sif.) – əməl. – Osmanın işdəx'lərinnən xavarın varmı?

İşdəx' (sif.) – Çox işdəh adamdı Vəli kişi.

İşixgözü//şixgözü (z.) – qarannıx düşməmiş. – İşdərimizi işixgözü qutarax kin, əvimizdə qonax var, bizi gözdüyüllər.

İtcannı (sif.) – dözümlü. – Bu Şərif çox itcannı adamdır, hər şeyə dözüür.

İtix' (is.) – itən əşya. – İtix', adama çox pis gəlir, heş yadınnan çıxmır.

İtyosunnu (sif.) – itsifət. – O, ityosununun üzünü görəndə hersdənirəm mən.

İtöldüsü (is.) – qanqaralıq. – Şər qavışanda qonşuda bir bir itöldüsü oldu.

İtxılı (sif.) – çoxlu. – İtxılı kimi qolxozun canına daraşılflar Məmmədin uşaxları.

İtkusdu (is.) – uşaq oyunu. – Uşaxlar itkusdu oynuyullar qapıda.

İv (is.) – saçın bölünməsi. – Güləndam saçını bir neçə ivə ayırır hörmüşdü.

İtdirsəyi (is.) – göz çibanı. – Uşağın gözüne itdirsəyi çıxıf, onu yaman incidir.

İy (is.) – cəhrənin ip dolanan mili. – Cəhrənin iyi pasdı olanda yumax çıxmır.

İyitmə (sif.) – hər şeydən bir həngama çıxaran adam. – İyitmə adamlar çoxdu indi, hər şeyə bir qulp qoullar.

İybaldır (sif.) – əyribaldır. – İybaldır Nuru orda dayanıf nəşə güdüdü.

- K -

Kağa//kaha (is.) – qoyun saxlanan kaha. Güllübulaq kəndinin cənub şərqində Arpa çayı dərəsindəki qayalıqda qoyun saxlamaq üçün kahalar vardı. – Keçmişdə Məşədi Söyün Arpaçayı kağasında qoun saxlıyırmış; –Qara kahanın yolunda çox qəzalar oluf.

Kağala (is.) – qamış və ya çubuqdan hörülmüş, toxunmuş səbət. – İnəx'lərə öynədə bir kağala ot verirəm (G.).

Kağan (is.) – tikan. – İştəpənin qavağındakı düzənnix'də çoxlu kağan pitir.

Kahal (sif.) – tənbel. – Kahal adamnan nə yaxşı iş gözdüyürsən, sən.

Kal (sif.) – bacarıqsız, qanmaz. – Kal adam qanmazdığınnan çox şeyi bilmir.

Kallo//kalloy (sif.) – ot bitməyən dağ. – Qar gec əridiyinə bəzi hündür dağlarda ot bitmir. Ona görə də Kallo dəllər.

Kalça (is.) – camışın bir yaşında olan balası. – Kalça yenə çamıra batıf gəlir.

Kalış (is.) – qarğıdalının qurumuş gövdəsi. – Kalış göy olanda mal yaxşı yəir.

Kalafa (sif.) – xaraba ev yeri. – Bozqaladakı kalafa evlərdən 3 avtoy hörgü daşı yığıf gətdix', əv tix'məyə.

Kalafalıx (is.) – xarabalıq. – Çaldaşın yanında bir kalafalıx var.

Kalan (say.) – çox. – Kalan adam gəlmişdi Bəhdaş məllimin oğlunun touna.

Kalaş (is.) – alaş otu. – Arpıyı kalaş basıf, xavarımız yoxdu (Q., E., B.).

Kalxud (sif.) – key, qanmaz. – Kalxud adamları çətin başa salarsan.

Kambax (is.) – xaraba, uçuq. – Üş gündü arvad dədəsinin kambağına gedif, gəlir çıxmır.

Kamaş (is.) – təmbəkinin bir növü, tütün. – Köhnə kişilər kamaşı qəzetə püküf çəkirdilər.

1. *Karri* (sif.) – işəyarayan. – Əmim uşaxları vəzifədə olsalar da, karri adamlar döüllər.

2. *Karri* (sif.) – bol, çoxlu. – Uşax bir karri iş tapıf, axıratan işdəşə, yaxşı olacax.

Karxana (is.) – daş kəsilən yer. – Qannıcanın karxanasını 88-ci ilin zəlzələsində Gümrü şəhərinin uçuq daş-kəsəyi ilə doldurdular tamam.

Karix (sif.) – ağırşəidən. – Karix adamlar öz tüşündüx'lərini annıyıllar.

Karroy (sif.) – kar. – Karroy adam öz qandığını eliyir.

Karvanqıran (is.) – Kosmonim. Zöhrə ulduzu (Venera). Karvanqıran səhərrər parıllıyır.

Karavəngi (sif.) – söz qanmayan. – Bi karavəndi qonşumuz varıydı Kuşçuda.

Karvanyolu (is.) – kosmonim. – Karvanyolu görünəndə hava tamam işıqlaşır.

Karsala (sif.) – bivec, sözeşitməyən, səfeh. – Karsala Qulunun özü deyif, özü esidir, heş şeyə məhəl qoymur.

Kaşan/keşan (is.) – öküz və ya atla sürüyərək gətirilən ot, bəlim. – Otu kaşannıyif tayya yaxınlaşdırdılar.

Katda (is.) – keçmişdə kəndin böyüyü. – Deəllər Gözəldərə kəndinin katdası Əsgəroğlu Təhməz oluf.

Kav//Kov (z.) – düz. Uşaqlar oyun vaxtı gav//gov sözünü “deyil” sözü ilə işlədillər. – Bu kav olmadı. Bu kov deyil.

Ked (is.) – ot topasını daşımaq üçün işlədilən iki uzun ağac. – Kedin biri qırılıf, ot daşımaq olmur (M.).

Keçirtməx (f.) – söndürmək. – A bala, bir əlini at işığı keçirt.

Keçiməməsi (is.) – taxılın içində və biçənəkdə bitən özəkli, yeməli bitki. – İlannının əkinnərində iri özək'li keçiməməsi olur.

Keçənnərdə (z.) – keçmişdə. – Keçənnərdə Novruz bayramında damların üstündə aloy-bloy qalıyırdılar.

Keçiqıran (is.) – martın sonu, aprelin əvəli. – Bu keçiqırılan da keşsəydi, hava açılardı (D.).

Kefkom (sif.) – həmişə yeyən, içən və şən adam. – Xəsdəxananın zavxozu Məhərrəm kişi çox kefkom adamıydı, dünya vejinə döüldü.

Kem//kəm (is.) – cil otdan eşilmiş kəndir. – Otu yavaynan kemın arasına yığgınən. Belə bir atalar sözü də var:- Onun keminin üstünə yük yığmaq olmaz.

Keş (is.) – zaman-zaman suyun kəsib getdiyi dərə. – Keş dərəsindən çoxlu itburnu pitir.

Keşni/çeşni (is.) – naxış. – Xalı keşnişi çoxdu: sinəx', çakmax, qarnıyarıx, əqrəf, qurdağzı, kuş və s.

Keşkəm (ə.) – keşkə. – Keşkəm mən də irayona gedif şiklimi çəx'dirəydim.

Kəf (is.) – əridilən kərə yağın xıltı. – Nənəm həmməşə kəfdən fətir pişirir.

Kəfrəm (is.) – yorğan və döşəyin sınınan alt üzü. – Qızın cehizdiyinə yorğan-döşəx' salmax üçün şəhərdən 10 metrə kəfrəm aldım.

Kəfşən//kövşən (is.) – otlaq sahəsi. – Havalar qurax olduğuna kəfşənin otu quruyuf.

Kəf gəlməx' (f.) – kələk gəlmək, hiylə qurmaq. –Bizim yeznə yenə bizə kəf gəlif.

Kəhliyi azmaq (f.) – mədəsi pozulmaq. – Yağlı ət yediyinə kəhliyi azıf.

Kəkil (is.) – atın baş tükü. – Alpaşanın atınm kəkli gözünün üstə düşür. Belə bir bayatı da var:

Qara atın kəkili

Yerə düşüf şəkili.

Qız gedir, oğlan alır

Kimdi onun vəkili.

Kələf (is.) – Oturduğu vəziyyətdə çarpaz formada hər iki dizə sarınan ip və ya sap yumağı. – Böün iki kələf yun əyirdi nənəm.

Kələfləməx' (f.) – dolamaq. – Nənəm ipi kələflədi.

Kələfətir (is.) – acımamış xəmərdən sacda tez bişirilən çörək. – İşə tələsənnərə kələfətir pişirillər kin gecikməsinnər.

Kələcoş (is.) – soğança və əzilmiş qurutdan hazırlanmış yemək (sarımsaq da əlavə edilir). – Qarrı, şaxtalı gündə kələcoş hazırrıyıllar.

Kəllədaban (z.) – tərs. – Qonşunuz Sirəfil həmməşə kəllədaban danışır.

Kəllə (is.) – dırmıgım dişləri düzülən hissə. – Dırmıgım kəlləsi qırılıf (Q., E.).

Kəlin (sif.) – buynuzlu, dişi qoyun. – Bazardan bir kəlin qoun almışdı, babam, quzusu da kəlin oldu.

Kəlpeysər (sif.) – zırrama, qanmaz, ətli-canlı. – Bir kəlpeysəri varıydı, xaxın tounu qatdı.

Kəltə (sif.) – iri, qüvvəli. – Əhmədin kəltə itdəri var.

Kəltən (sif.) – kəsəkli torpaq. – Kəltənni yerə toxum səpilməz, gərəx' əzilsin

Kələh (is.) – qüvvə, tab, dözümlü. – İşdəməhdən məndə kələh qalmıyif.

Kələh (is.) – hiylə. – Qəfərin kələyinin üstü açılıf.

Kələhi kəsilməx' (f.) – yorulub əldən düşmək. Əvi tikif qutarana deyən kələyimiz kəsildi laf.

Kələ (is.) – törədici erkək mal. - Qalxoza Varansofkadan damazdix kələ gətiriflər.

Kələyə gəlməx (f.) – inəyin cütləşməsi. - İnəh kəliyə gəlir.

Kəmçix' (sif., z.) – yarımçıq, əyri. – Əvin tufarı kəmçix' oluf.

Kəmçənəx (sif.) – qıyğacı, əyri. – Paltarın qolu kəmçənəx'dir.

Kəndi (b.) – öz. – Kəndi işini kəndin gör. Bu söz "Kitabi-Dədə Qorqud"da işlənmişdir (12, 55).

Kəndigəlmə (ə.) – öz-özünə bitən alağ otları. – Taxılı kəndigəlmə basıf altına.

Kəpənəx' (is.) – qoyun xəstəliyi. – Payızda çayırırxda otduyan qounnar kəpənəx' xəstəliyinə tutulur.

Kəpriməx' (f.) – bərkimiş qar. – İsdı tüşənnən qar kəpriyif.

Kərti (sif.) – köhnə çörək. – Tükənnən aldığı çörək' kərtiydi.

Kərtiməx' (f.) – köhnəlmək. – Çörək iki yün qalif qavda kərtiyif.

1. *Kərə (sif.)* – qısaqulaq qoyun. – Kərə qoun binəli ətti olur.

2. *Kərə (is.)* – dəfə. – Üş kərəm getdim qapılarına, tapamıdım.

3. *Kərə (sif.)* – yağ. – İnəyin südünnən hazırnan yağa kərə dəllər.

Kərt-kürt (sif.) – əyri-üyrü xəndək. – Axırkələyə dağ yoluynan getdix', əmə yol kərt-kürtdür tamam.

Kərt//kirt – tən yarı. – Fırınnan aldığımız şomunu kirt yarı bölüf yedik.

Kərdi (is.) – pencər əkilən torpağın hissələrə bölünməsi (lək). – İki kərdi turp, bir kərdi tərə əkmişdim bostana.

Kərdiyar (sif.) – arpa və buğdanın qarışığı. – Toxum təmiz olmadığına napzardakı əkinnər kərdiyar pitif.

Kəlliye atmaq (f.) – yatmaq. Kişi axşamnan kəlliye atıf.

Kələc (is.) – daşyonan alət. – Kələcin ağzı koralıf, daşı yonmur (M.).

Kəran//kəran//kəran (is.) – evin üstünə divardan-divara atılan uzun tir. – Kəranın altına dirəx' vurulmasa, tufarrar çatdıyar.

Kərki (is.) – dülgər aləti. – Dəmirçi Qara resordan elə kərki düzəldir kin, heç ağzı qattanmır, ülgüş kimi kəsir.

Kərki gəlməx (f.) – qısdamaq, kobud formada danlamaq. – Cəydar kişi oğluna bir kərki gəldi ki, gəl görəsən

Kərkiləməx' (f.) – kərkiynən yonmaq. – Usda Cəhəngir dirəyin alt tərəfini kərkilədi.

Kərənti (is.) – otbiçən alət, dəryaz. – Qurbanəlinin bir yeddi nomet kərəntisi var, otu yerinnən sıyırır, heş də koralıdır.

Kərəm (n.s.) – dəfə. – Min kərəm demişəm kin, ay bala, evə tez gəlginən, eşitməz kin, eşitməz.

Kərmə/gərmə (is.) – qoyunun yatdığı yerdən kəsilən təzək. – Təndiri kərməynən qalıyanda quvattı qızır.

Bələ bir deyim də var:

Əvlərinin dalı kərmə qalağı

Camışdar sağılar, oynar balağı.

Kəstənkələ (is.) – kəstənkələ. – Dərmanın yanında çoxlu kəstənkələ peyda oluf.

Kəsə (z.) – düz. – Burdan gejdə çıxıf kəsə evlərinə getdi.

Kəsım (is.) – toydan əvvəl qız evinə veriləcək pal-paltar, ətlik, un, yağ, meyvə və s. – Dünən Qərbərəli kişigilə kəsımə getmişdik, Qəşəmin toyuna yöre.

Kəsix' (is.) – qız övladı. – O, anası ölmüş kəsiyin baxtı əvəldən gətimədi heç.

Kəsməx' (f.) – puç etmək. – Oxartana yağış yağdı, taxılı kəsdi.

Kətə (is.) – içi müəyyən ədviyyatla doldurulmuş qalın çörək. – Ağbava kətdərində pişirilən qalın təndir kətəsi heş yanda olmur (Q., E.).

Kətıl (is.) – taxtadan hazırlanmış oturacaq. – Dadaşım usduya uşaxlar otumağ üçün 3 kətıl düzəltmişdi.

Kəvəx' (sif.) – kövrək. – Qannıca kəndinin yanından kəvəx' daş çıxardılar.

Kəz (n.s.) – dəfə. – Yüz kəz dedim uşax baxmadı mağa. Həmin söz "Kitabi-Dədə Qorqud"da işlənmişdir (12, 45).

Kiğləmək (f.) – basdırmaq, gizlətmək, örtmək. – Yaylada elədiyi oğuruğu Ağəli elə kiğlədi kin, heş kəs baş çıxarammadı.

Kilkə (is.) – ərinnmiş kərə yağın çöküntüsü. – Yayda ərinnən yağın kilkəsi az, qışda ərinnən yağın kilkəsi çox olur.

Kırnaz (sif.) – xəsis və lovğa. – Bu təzə gələn zotexnix' çox qırnazdı.

Kısqırmaq (f.) – iti kiməsə yönəltmək. – Getmişdim Cələf kəndinə, köpəyuşağı erməni dıǵaları itdəri üstümüzə kısırdılar.

Kısdırmaq (m) – *qənaət etmək*. – *Lələm kısırdı saxladı, axrı noldu?*

Kısdamaq (f.) – sıxışdırmaq. – Tərifə arvat təzə gəlnini yaman kısıdır.

Kısnamaq (m.) – ehtiyat etmək, qorumaq. – Hamını kısnamaq olmur ha.

Kifləmə (is.) – arı xəstəliyi. – Arının kötüyü nəm yerdə olanda, həm də arı zəif olanda kifləmə xəstəliyinə tutulur.

Kilit (is.) – açar. – Qapıya vurduğum kilit açılmadı, mən də qırdım, tökdüm. M.Kaşqarlının “Divan”ında həmin söz kirit formasında işlənmişdir (IV.303). Belə bayatı da var:

Getdim aya baxmağa,
Qapıya kilit taxmağa.
Oğlan xına göndərif,
Qız əlinə yaxmağa.

Kilitdəməx'//kitdəməx' (f.) – açarla bağlamaq. – Qapıyı kitdəməyi unutmuşam.

Kin, kün, kın, ki (b.) – Bağlayıcı kimi üç variantda işlədilir. Baş cümlədən sonra kin, kın, kün daha çox işlənir. – Bir də gördüm kün, budu gəlir; Onda bildim kin, Yetim İdris qız qaçırdıf; Baxdım kin, uzaxdan maşın gəlir.

Kinə (is.) – tabletka. – Hamasadakı əvdix'dən bir kutu kinə kinəsi aldım.

Kir (is.) – çirk. – Şalvarı yaylaxda o qəddər geyif kin, kiri də çıxır.

Kirşoy (sif.) – saçın və ya paltarın təmiz yuyulmaması. – Yaylada yuyulan paltar kirşoy olur həmməşə.

Kiriş (is.) – hasil olmuş mal gönündən nazik formada hazırlanan cəhrə ipi. – Cəhrənin kirişi boşaldığınınna iyi fırratdır.

Kiriməx' (f.) – susmaq. – Bu Yunus kiriməx' bilmir ha, kuş kimi ötür.

Bəzi mənbələrdə *kiri(mək)* felini erməni dilindən alınma hesab edirlər. Ancaq bu əsassızdır. Çünki heç vaxt başqa dildən dilimizə fel keçməyib.

Kirimiş (sif.) – sakit. – Haxartana desən kirimiş uşaxdı Fatmanın qız nəvəsi.

Kırnaz'//qırnaz (sif.) – təkəbbürlü, lovğa. – Kırnaz qızdı Sənberin qızı Ədilə.

Kirt (z.) – yarı, tən. – Qapıdakı torpağı qardaşımnın kirt böldüx'.

1. *Kirtix'* (n.,s.) – dənə, qəlib. – Ay gəlin, tükənnən mana 4 kirtix' sabın alginən.

2. *Kirtix'* (is.) – işlədilmiş sabunun hissəsi. – Sabınnarın laf kirtiyyi qalıf.

Kirtizdəməx'//kirkitləməx (f.) – toxunan xalçanın ilməsinə düyüb bərkitmək. – Hanadakı xalçıyı oxartana kirtizdədim kin, qollarım laf duruf.

Kirtiz (is.) – ipi nazildən mıxça. – İnin yunnu kirtiznən yolullar.

Kirmişcə (z.) – səssizcə, sakit. İsfəndiyarın burnu nədənsə əyilif, qapımızdan kirmişcə keşdi, salam vermədi.

Kirkit (is.) – kilim, xalça, həsir və digər toxunan şeyləri xanada döyüb bərkitmək üçün taxtadan hazırlanmış ikidişli alət. – Kirkidi bərt ağaşdan düzəldilər. Belə bir xana bayatısı da var:

Maralın izi hanı?

İzi var, gözü hanı?

Kirkit, sən buynuzusan,

Bəs maral özü hanı?

Kirkitdəməx' (f.) – xanada toxunan ilmələrin kirkitlə döyülərək bərkidilməsi. – Toxunan xalçanı kirkitdəməsən tez sökülür, həm də seyrəx' olur.

$$=\chi Z a P''Z\lambda aZ\lambda a \S$$

$$=\wedge QJf$$

$$=\wedge f$$

$$=\wedge_i d^\sqsupset \text{''}\chi b\&\# \%$$

$$=\wedge[P$$

$$=\wedge \setminus$$

$$=\wedge \setminus P \text{''}J\&b\&\# \%$$

$$=\wedge a]P$$

$$=\wedge \setminus P[P^\sqsupset \setminus Pf$$

$$=\wedge]d[[P] \setminus Pf \text{''}\mathbb{U}\&\#$$

$$=\wedge a$$

$$=\wedge aP$$

$$=\wedge aP[P \setminus Pf \text{''}\mathbb{U}\&\#$$

$$=\wedge aPU\mathcal{S}W\mathbb{X} \setminus \text{''}b\mathbb{X}\mathbb{U}\&\# \%$$

$$=\wedge ad \setminus Pf$$

$$=\wedge afd^\sqsupset \setminus Pf \text{''}\mathbb{U}\&\# \%$$

$$=\wedge a^\sqsupset d \setminus Pf \text{''}\mathbb{U}\&\# \%$$

$$=\wedge ad f^\sqsupset P \setminus Pf$$

$$=\wedge aadfSP] \text{ } q\{f \setminus Pf \text{''}\mathbb{U}\&\#$$

$$=\wedge ad]\%Z^\wedge ad]$$

$$=\wedge ca]T[\text{''}b\mathbb{X}\mathbb{U}\&\# \%$$

$$=\wedge hPa$$

$$=rq\mathfrak{s}a\mathbb{X}$$

$$=r\mathbb{U}^\sqsupset \setminus \text{''}Z\mathfrak{S}\mathbb{U}^\sqsupset \mathfrak{S}]$$

$$=rW[\mathfrak{S} \setminus \mathfrak{S}f$$

$$=rW[s\%Zr \setminus \mathfrak{S}^\sqsupset S\mathbb{X}$$

$$=rZ\mathfrak{S}\text{''}Z^\wedge ZP \text{''}\chi b\&\# \%$$

$$=rZ\mathfrak{S}[\mathfrak{S}] \setminus \mathfrak{S}f! \text{''}\mathbb{U}\&\#$$

$$=r[sf!$$

$$=r[V\mathfrak{S}[\mathfrak{S}]\mathfrak{S}R\mathfrak{S}f\mathbb{M}'Zr\mathbb{X}V\mathfrak{S}]\mathfrak{S}RPf$$

$$=r[V\mathfrak{S} \ \mathbb{X}\mathfrak{S}]S\mathfrak{S} \text{''}h\&\#$$

$$=r[\mathfrak{S} \setminus \mathfrak{S}f!$$

$$<\mathfrak{k}=r \setminus \mathfrak{S}^\sqsupset \setminus \mathfrak{S}f!$$

$$[\mathfrak{k}=r \setminus \mathfrak{S}^\sqsupset \setminus \mathfrak{S}f!$$

$=r \setminus Q\mathbb{S}bd\mathbb{U}Pc$

Kürmex (is.) – düyün növü. – Kəndirə kürmex' formasında düyün salıf avtoyun arxasına bağlıyırlar.

Kürt yatmax//kürk yatmax (f.) – toyuğun yumurta üstündə bala çıxarmaq üçün yatması. – Əslində toyuğun səsinə uyğun olaraq "qırt yatmaq" olmalıdır. Çünki kürk yatan toyuq qırtıldıdır. – Bir toğumuz əvəlixi'lihdə murduyuf kurt yatıf.

Kürux (is.) – atın balası. Təqlidi sözdür. – Atın kürüyü ayağını yaralıyif. M.Kaşqarlının "Divan"ında həmin mənada kürüh formasında işlədilmişdir (IV.103).

Kür (sif.) – dəcəl. Uşax ki kür oldu, anıyı dəng eliyir.

Kürt yarması (is.) – kiçik, yumru qar dənələri. – Yazbaşı kürtyarması çox yağır.

Kürtülx' (sif.) – yaza yaxın əriyərək sulanan və bərkiyən qar yığını. – Kürtüxlü qar gej əriyir.

Kürə (is.) – çörək bişirmək üçün tikilmiş ocaq. – Kürüyü çırpı ilə qızdırıf çörəx' pişiririx'.

Kürsəx (is.) – itlərin cütləşməsi. – Andıra qalmış, qancıx it kürsəyə gəlir.

Kürütdəmax (f.) – kürümək. – Hacıleyleyin boranında aşxananın üstə xeylax qar yığılıf şəpə bağlamışdı, axşamatan qarı ancax kürütdədim.

Küt getməh (f.) – təndirə yapılan çörəyin bişmədən təndirin isti külünə tökülməsi. – Acımamış xamır küt gedir.

1. *Küt* (is.) – təndirin badında bişmədən isti külün üstünə düşən çörək. – Küt təndirin odunda qızaranın sonra yeməli olur.

2. *Küt* (sif.) – tənbel, əlsiz-ayaqsız adam. – Çox küt adandır mənəm dayoğlum, heş bir sənət öyrənmiyif, indi də qalıf boş.

1. *Kütdəşməx'* (f.) – toplaşmaq. – Uşax vaxtı Musa oddu təndirə düşdüyünə əyax barmaxları yanif kütdəşif.

2. *Kütdəşməx'* (f.) – kor almaq. – Kərkinin ağzı kütdəşif, yonmur taxtıy.

1. *Küz* (z.) – payız. – Küz vaxtı soux olanda boğaz heyvanı çölə qoymax olmaz, bala salar.

2. *Küz* (is.) – doğanda quzusunu almayan qoyunun balası ilə salındığı dar yuva. – Çox vaxıt qoun qarannıxda, sürünün içində

quzuluyur, balası ayrı düşdüyünə onu tanımer. Ona yörə də dar küzə salırlar, bir neçə günnən sora balasını tanıyif əmizdirir (G.).

Küzəm (is.) – payız yunu. Küzəmin qiyməti ucuz olur (Q., B., G.).

Küzdüh//güzdüh – payız əkilən taxıl. – Çaxmax yolunu alt yanında yaxşı güzdüh pitir. Belə bir acıtma bayatı da vardır:

Ay hizdiyə, hizdiyə
Qoyun doldu güzdüyə.
Səni kimi qızdarı,
Almazdar kənizdiyə. (Ç.)

- Q -

Qabarmax (f.) – üzə durmaq, cavab qaytarmaq. – Bu tifiyə o qədəmə üz veriflər kin, indi də maña qabarı.

Qabırğa (is.) – araba və ya maşına yüklənən otun yan tərəfləri. – Maşındakı otun sağ qavırğası əylif aşsağa.

Qabğarmax (f.) – yerləşdirmək, qablaşdırmaq. – Uşağın basılqasını qabqardım, göndərdim pošta.

Qaçarğı (z.) – bir yerdə qərar tutmamaq, tələsik. – Elə səhərdən qaçarğı gəldim kin, anamı görüm yoxluyum, işim var, tez gedəcəm.

Qaçamıya qaçmax (f.) – tərslik etmək, doğru yoldan uzaqlaşmaq. – Elə mən görürəm kin, Usufun xırda oğlu həmməşə qaçamıya qaçır.

1. *Qadax* (is.) – mismar. – A bala, ala bu pulu gələndə Hamasanın xozmagının iki kiloy yüzdüy qadax alginən.

2. *Qadax* (is.) – sadə qapı taxtalarının üzərinə düzüldüyü və mismarlandığı qalın taxta qurşaq. – Qullavamı qapının qadağına bərkidillər kin, çox dayansın.

Qadağa (is.) – qadağan olunmuş şey. – İrayonun kətdərində taxılın içinnən per-pencər yığmağa qadağa qoyuluf.

Qadı-qadı (z.) – iovğa-lovğa, böyük-böyük, yekə-yekə. – Burada qazı-qazı sözü də həmin mənaları bildirir. d > z və ya z > d əvəzlənməsi əks olunur. – Bu Haxverdinin oğlu Məsim çox qadı-qadı danışır (X., B.).

Qadı-qadı danışmaq (f.) – yekə-yekə danışmaq. – A bala, mərifətin olsun, nə qadı-qadı danışsın.

Qahmadar (is.) – tərəfdar. – Maa qahmadar olma, lazım döl.

Qahmar (is.) – kiminsə tərəfini saxlamaq. – Günahı olana birinə qahmar duranda adam yanıf yaxıler (B.).

Qaxdağan (is.) – gəlmə erməni. – O vaxtdarım İran, Türkiyə, Suriya və Livannan qaxtağan ermənilərini gətirif doldurdular Azərbaycanın dəmyə torpaxlarına.

Qaxınc//qaxı (is.) – müəyyən bir pis iş görmüş adamın eybinin üzünə vurulması. – Qaxıncı olan adam hər yerdə utanır.

Qaxılmaq (m.) – tərənəm-mək. – Ə, a bala, nə qaxılıb orda qalırsan.

Qaxılmaq (f.) – kiminsə eybini üzə vurmaq. – Gənə arvatdar qaxılmaşılar.

Qaxarrıx (is.) – qıtlıq. – Eldə-obada yaz ayları qaxarrıx sayılar (B., E., Q.).

Diş tökülüb gedib, gözlər çuxurda
Nə var yeməyə ki qaxır-quxurda.
Nə oldu qazancın söylə axırda,
Qəmini elinlə bol, Aşıq Nəsif.

(Aşıq Nəsib)

Qaxqalax//qaxqalağı (is.) – hündür, yüksəklik. – Ay uşax də durufsan o qaxqalaxda, yıxılırsan.

Qaqqa (is.) – konfet (uşaq sözü). – Uşağın dili açıldı mı qaqqa dəəcəx'.

Qaqqaş (is.) – kiçikyaşlıların özündən böyük qardaş və ya əmioğlanlarına xitabən söylədikləri müraciət. Qaqqaş “qağa” kəlməsinin əzizləmə formasıdır. – Qaqqaş, lələm səni çağırır.

Qaqala (is.) – kiçik kökə. – Nənəm çörəh pişirməzdən qavax bizə qaqala pişirərdi.

Qalaca (is.) – dağ və təpədə olan qədim tikililər. – Ağbavada hər bir kəndin sökəndiyi dağda qalacalar varıydı. Bunnarın sayı iyirmidən çoxuydu (Qar.).

1. *Qalın* (is.) – çörək növü. – Nənəm saca biz qalın saldı kin, tez bişsin (M.).

2. *Qalın* (sif.) – bivec, adam. – Çox qalın adamdı bu hesafdar, kim nə dər, heç vecinə qoymur.

Qaltax (is.) – atın qoşqu alətləri. – Kirşiyə qoşulan atdarın çaltağı qırılıf tökülüf tamam.

Qaltaxcı (is.) – qoşqu ləvəzimatı hazırlayan sənətkar. Tayfa adını əks etdirən bir Qaltaxcı kəndi Pəmbəkədə olmuşdur. – Qaltaxcı Səməd yaxşı yəhər-yüən düzəldir.

Qaltan//qəltən (is.) – nəyəsə bulanmaq. – Xoruzun biri o birisi qanma qaltan elədi.

Qalınix (is.) – otun və ya taxılın sıx olduğu sahə. – Qalınixda hər adam kərənti çəkəmmir ha, tez yoruluf əldən düşür.

Qalınca (is.) – sırınma qollu və qolsuz paltar. – Qastumun altınan uşağa qalınca geindirdim, souxdı.

Qalax (is.) – piramida şəklində hörülmüş kərmə və ya təzək. – Qapıda 3 qalax kərmə qalif, Axırkələhli erməni poşaları gəlsəydilər, qartola dəişərdik (Ö.).

1. *Qalaxlamaq* (f.) – hər hansı bir qabı həddən çox doldurmaq. – Qavı tökülənədən ətnən qalaxlıyif qonaxların qavına qoydu.

2. *Qalaxlamaq* (f.) – nəyi isə üst-üstə yığmaq. – Yağış gələr, kərməni qalaxlamaq lazımdır. Təzəyi qalaxladılar.

Qamarramax (f.) – sahib olmaq, ələ keçirmək. – Kar Uğurru qəlxozun cəirini qamarrıyif öz torpağına qatıf.

1. *Qamaşmaq* (f.) – parıltıdan gözün bir anlığa görməməsi. – Qarın parıltısınan gözüm qamaşır, həm də su gəlir.

2. *Qamaşmaq* (f.) – əl-ayağı iş tutmamaq. – Ə, laf qamaşif qalmışam, inətələm bu işdən.

3. *Qamaşmaq* (f.) – soyuqdan və ya metalın dişə dəyməsindən yaranan sızıltı. – Əvəllər almen qasıxnan yeməx' yeyəndə çoxunun tişi qamaşırdı.

Qamqalax (is.) – odunun qəlpəsi, ağac yonqusu. – Dünənnərim əlimə qamqalax batıf, yaman göynüyür, dəsən su çəkif.

Qanrı (sif.) – dəlisov adam. – Bu tosdərin Bəşiri çox qanrı cavandır, bavası da eləydi, ona oxşuyuf.

Qanıx (sif.) – adam tutan it. – Qanıx it çalışır kin, adamı tişdəsin, tişinə qan dəsən.

1. *Qanixmax* (t.) – qana susamax. – Çoban Vəlinin itləri qanixıf, adanndan heş qoruxmullar.

2. *Qanixmax* (f.) – qana susamax, döyüş istəmək. – Əli qanixıf, uşaxlarına güvənir, əmə tez-gec bir baliya tüşəcəx'.

Qanırmax (f.) – qatlayıb qırmaq. – Güleşəndə Camal Bədəlin əyağını qanırif qırif, imdi də uşax qalif yerdə.

Qana düşmək (f.) – xataya düşmək. – Qazdar Şəmilin arpasına doluf, qana düşəcix' imdi.

Qanoy (is.) – xəndək, yargan. – Sarı bulaxda maşın qanoya düşüf, qalif orda.

Qancalmax (f.) – arıxlamaq. – Xəstəlix' Sədi kişiylə laf qancaldıf.

Qantarğa (is.) – atın ağzına verilən yüyən. Bu kəlmə qaytarğa sözündəndir. Burada y > n əvəzlənməsi ilə sözün fonetik forması dəyişmişdir (qaytarğa - qantarğa).

-A bala, a bala, qantarğıyı atın başına vurginən, İbişə gedəcəm.

Qanurəx olmax (f.) – qorxmaq. – Qara kahanın dolamalarının maşınan keçəndə adam qanürək olor (E., Q.).

Qantəpər//qantəvər (is.) – ətirli çiçək (dərman bitkisi). – Qəntəvəri qurudurux qışa, souxdəymənin dərmanıdır.

1. *Qançır* (is.) – soyuqdəymə, sətəlcəm. – Elbəyi yaylaxda qançır oluf, böün onu qoun dərisinə salıllar.

2. *Qançır* (is.) – bədənin hər hansı bir hissəsinin əzilərək içinə qan dolması. – Əlimi daş əzdiyinə qançır oluf.

Qancıxmax (f.) – qabarmax. – Bilmədim, pişix' əyağımın altında qaldı, mana tərəf qancıxdı (İb.).

Qanrılmax (f.) – çevrilmək, dönmək. – Geri qanrılarda belim sərpdi.

Qancıx (sif.) – dişli it. – Qancıx it mərəx'də balalıyif (Qon.).

Qanquş (is.) – əkin yerinnən hər hansı bir pencəri qazıb çıxarmax üçün işlədilən dəmir parçası. – Qımı yığanuar özərinə qanquş düzəldillər.

Qanquşdamax (f.) – qazmaq, eşmək. – Qızdar arpa əkinini qanquşduyuf qımı yığıllar.

Qanqansız (sif.) – qanacaqsız, mərifətsiz. – Ə, bu qanqansız Ayvaznan nədim, bilmirəm?

Qanqaz (sif.) – otsuz, çəmənsiz yer. – Bala təpə qanqaz yerdə, heş şey pitmir.

Qantar (is.) – hər iki başında 20 sm uzunluğunda çəngəl olan ağac alət. – Bulaxdan cıncırdakı suyu çiyində, qantarnan daşıyıllar kin, hasant olsun (Gül.).

Qantar (is.) – tərəzi. – Qantarın arbasını düzəltmişmi?

Qapan// Xafan (is.) – cuvalın ağrına qoyulan parça, -Çuvalın qapanı tikilməx'dən üzülüf tamam.

Qapaxlı (is.) – qapaqlı, iri qazan. – Şərdən iri bir qapaxlı aldım, Allah xeyir iş versin, lazım olur.

Qapı (is.) – həyat-baca. – Qapı o qədərə dardı kin, məşin gələndə dönmür, qalırın mətəl.

Qapıkəsdi (is.) – gəlin evinə qız köçürüləndə qapının basılması, xələt və hədiyyə alınması. – Ağbava toylarında həmməşə gəlini atdandıranda qızın qardaşı qapıyı kəsif nəməx alardı.

Qapbax (f.) – atın dişləməsi. – At hirsdənəndə adamı qarpir, o da nətəhər ağrıyır.

Qapıpusma (is.) – Novruz bayramı ərəfəsində, axırıncı çərşənbədə dilək arzusu ilə qapıpusma. – Qapıpusmaya ən çox cavan qızdar inanıllar.

Qapışmax (f.) – atların döyüşməsi. – Atdar gənə çayırtıxdı qapışıllar.

Qaravəlli (is.) – məzmunsuz, yalan uydurma. – Səhərdən bura mana qaravəlli danışır bu Qiyas.

1. *Qarayola* (z.) – nahaq yerə, əbəs yerə. – Qarayola getdim bacımğılə, qapıları kilitdiydi, geri gəldim.

2. *Qarayola* (z.) – cəhənnəm, gedər-gəlməz. – Qarayola getsin, heş gəlməsin; Qarayola gessin, gəlməsin.

1. *Qaracı* (sif.) – xəsis. – Çox qaracı adammış bu Səfər, elə uşağının toyunda da gördüx' qaracılığını.

2. *Qaracı* (is.) – dilənçi. – Uşaxlı bir qaracı gəlif dilənir. M.Kaşqarlının "Divan"ında da həmin söz göstərilən mənada işlədilmişdir (IV.247).

Qaradavan (sif.) – uğursuz, xeyir gətirməyən. – Onun qaradavannığını onda gördüm kin, quzuları eşiyyə çıxartmışdım, o görənnən söra üçü xəstələndi.

Qaraboğaz (is.) – quş adı. – Uşaxlar kışda cələynən çoxlu qaraboğaz tutullar. Əmə qaraboğazın yağlı əti olur.

1. *Qarğın* (is.) – Qar suyunun axdığı yer. – Odu, qounnar qarğının ətəyində otduyullar.

2. *Qarğın* (is.) – qar suyunun birdən axması. – Əvin qabağınnan bir qarğın getdi kin, yol-izi də tamam basdı.

Qara arxac (is.) – böyük qoyun yatağı. – Qara arxaşdar dağın daşdı yerində, günöydə olur müdam.

Burda qara “böyük” mənasındadır. Ağbabada Qaraarxac makro oronimi də vardır.

*Əzizim Ağlağandı,
Qararxac Ağlağandı.
Gedək dırdı yanına,
Görəh kim ağlağandı.*

Qaracix (is.) – yağışlıq olanda taxıla düşən xəstəlik. – Buyıl yağarıx taxıla qaracix saldı.

Qaralamax (f.) – kimin haqqındasa pis fikir yaymaq. – Məsim məllim harda olsa, direxturu qaralıyır.

Qarqara (is.) – ərimiş qarın suyu. – Qarqara suyu əlinə dəydimi, dəriyi çatdadır.

Qarayel (is.) – dağ yeli, şimal küləyi. – Ağbavada avqustun onunnan söra bir qara yel əşir, otu-ələfi tamam qurudur.

Qara yellə (is.) – çilik-ağac oyununda çiliyi vurmanın bir növü. – Səməd yaman qara yellə vurur.

Qarasakqız olmaq (f.) – davakar olmaq, höcətlik etmək. – Bu Kərəm də qarasakqız oluf asıldı yaxamdan, əl çəx'mir kin, əl çəkmir.

Qara yaz (is.) – yazın ilk ayı (mart ayı). – Qara yazdan bərim havalər heş düzəlmir kin düzəlmir..

Qarayer (is.) – məzar, qəbir. – Elə kin vaxtın gəldi qarayer heş bir şeyə baxmır, aparır. Belə bir qarğış da var: – Ayıbını qara yer örtsün. Qarayerə girəsən səni.

Qaratisəx' (is.) – çənli, dumanlı havada toz kimi yağan yağış. – Dağ tərəfdən qaratisəx' gəlir.

Qaragünnüx' (is.) – dar gün üçün saxlanılan ərzaq məhsulu. – “Hər kişinin qarayünnüx' üçün bir əz saxlanc olmalıdı” – deyərdi Yasin kişi.

Qaragünə (is.) – pis gün. – Qurban maşını aparıf batırıf çayıra, qaragünə qoyuf.

Qaramat/qərəmət (is.) – fikirli, qəmli. – Oğlum şəhərə getmişdi, çox gecix'diyinə mənə qərəmət basdı.

Qaragünə qalmax (f.) – pis günə qalmaq. – Əri ölənnən söra Sona 5 uşağı ilə qaragünə qaldı.

Qaradiş – 3 yaşmdan yuxarı erkək qoyun. – Qaradişin qavırması kışda yeməli olur.

Qarazırtıx (sif.) – eybəcər, çirkin, kifir. – İslamm xırda qızı qarazırtığın biridi, onu kim bəyəncəx' (Çax.).

Qara düşməx' (f.) – yazbaşı əriyən qarın parılısından gözün ağrması. – Uşax çöldə o qədrə xizəx' minif kin, gözünə qara tüşüf (D.).

Qaradavan (sif.) – uğursuz, xeyirverməz. – Bu Xeyransa çox qaradavan adamdı.

Qarayanıx (sif.) – günün qabağında işləməkdən yanıb qaralmış adam. – Qarayanıx adamın sifətinnən bilinir kin, hardasa işdiyir.

Qarnax (is.) – dağın və dərənin quzeyində yayda qar qalan yer. – Yasdı adamlar xəstəliyəndə uşaxlar qarnaxdan qar gətirillər ona. (Qar.)

1. *Qart* (is.) – qoca, yaşlı (toyuq, xoruz və s.). – Noyruz bayramına kəsməyə iki qart xoruz saxlamışam, bir-birilə yola getmillər, döyüşüllər.

2. *Qart* (is.) – gec evlənen oğlan (qız). – Osman qızını bir qart gədiyə verif, 35 yaşı var.

3. *Qart* (sif.) – vaxtı keçmiş bitki. – Qart qımını yığmıllar ha.

Qartalmax (f.) – vaxtı keçmək. – Əminənin qızı qartalif qalıf, düz qırx yaşı var, ta onu kim alajax (G., Q., B).

1. *Qaraqayış* (is.) – kotana qoşulan ikinci cüt öküz. – Əkində qaraqayışa çox güc tüşür.

2. *Qaraqayış* (is.) – ağır işlərə tab gətirən, hər əziyyəti qatlaşan adam. – Qaraqayış Xəlil çox işləh adamıydı, işdəməhdən yorulmurdu.

Qarapərə (is.) – yalandan hay-havar tökmək. – Getmişdim qardaşımdan borc pul istəməyə, yengəm bir qarapərə tökdü kin, kor-peşman geri qayıtdım.

Qaroy (is.) – axşam tərəfi zəif görmə. – Gözüm andır da qaroy oluf, şərqəvişanda heç şeyi seçəmmirəm.

Qaroyul (is.) – gözətçi. – Qalxoz sədri xırmana iki qaroyul qoyufdu.

Qaroyolçu (is.) – peşə. – Gözümü açannan bu Həbif qaroyolçudu.

1. *Qardaşdix* (is.) – dostlux. – Əvvəllər çox döyüşürdülər Nuruyın Azad, əmə indi qardaşdix oluflar dər.

2. *Qardaşdix* (f.) – öyə (ögey) qardaş. – Məsim Nurunun doğma qardaşı döl, ata bir qardaşdığıdı.

Qarrahlanmax (f.) – kiməsə arxalanmax. – Bu sədir ki var, kiməsə qarrahlanır, yoxsa bu nədi gündə bir hoqqa çıxardır.

Qarraz (is.) – tövlədə qarı əridib suya çevirmək üçün hazırlanmış xüsusi yer. – Qar çox olan kəntlərdə keçmişdə pəyədə qarraz düzəldirdilər kin, içəridə mal-qoun su işsin.

Qarsalamax (f.) – yandırmaq. – Təndir oddu olduğuna ilkinə yapılan çörəklər qarsalandı.

Qarmax (is.) – tayadan otçəkən alət (buna çəngəl də deyilir). – Qarmağı tayya soxanda qırdım (Ög.).

Qartdamax (f.) – - Boz düə yaman qartdanır, dəsən onun gənəsi var.

Qarinnamax (f.) – ev divarının uçma təhlükəsi. – Əvin tufarı yaman qarinnıyıf, qorxuram uça, bizi yaman günə qoa. (Qar.)

Qarın-qarta (is.) – mal içəlatı. – Qarın-qartanı da təmizdəməx' çətin olur.

Qarsımax (f.) – yandırmaq. – Eşix'də çox souxdu, ha eliyif bulaxdan su gətirənə kimi ayaz əl-üzümü qarsıdı.

Qarınotaran (sif.) – boğazkar, hara oldu, orda yeyən. – Qarınotaran adamlar, toydan bir gün əvvəl çörəx' yemillər.

Qarış (n.ş.) – ölçü vahidi. – Bir qarışm 20 santımdır.

Qarğaburnu (is.) – qapı cəftəsi. – Qadan alem, qarğaburnunu aşağı sal, qapı açılmasın (Q.B.E.).

Qarı (is.) – qoyunun qabaq qolunun ayaqdan yuxarı hissəsi. – Qızın yengəsi oğlan əvinə qarı pişirif aparar.

Qarixdırmax//karixdırmax (f.) – çaşdırmaq. – Bu sağolmuş məni elə qarixdırdı kin, üzümü də qıraxmadım.

Qartan//xərtən (n.s.) – qədər. – Bu qartan//bu xərtən soux oldu, ama sular hələ donmuyuf.

Qaralamax (f.) – gözdən salmaq. – İraykom xırmanda sədri yaman qaraladı, dəsən çıxardajax.

Qarmalamax (f.) – tez sahib olmaq (yeməx). – İttər acıydı, sür-sümüyü göydə qarmaladılar.

Qarımış (z.) – ərlik vaxtı keçmiş qız. – Dilbarın Süsənbəri qarımış qızdı, ta onu kim yaxın duracax.

Qartoy (sif.) – vaxtı keçmiş. – Evlənmə vaxtı keçmiş qız və ya oğlana kinayə ilə qartoy dələrdi.

Qartdanmax (f.) – qaşınmaq. – İt yaman qartdanır, dəsən gənəsi var, andırın.

Qartalmiş (sif.) – köhnəlmiş, vaxtı keçmiş, qocalmış. – Qartalmiş qımının turşusu pis olur. Qartalmiş qızı kim alacax bunnan söram.

Qartdaşmax (f.) – qazların dimdiyi ilə bədənini qaşması. – Qazdar yaman qartdaşır, dəsən pitdəri var.

Qartdalanqaz//qartdanqaz (is.) – odlu təndirdə həddən çox qurumuş çörək. – İlkinə yapılan çörəklər qartdalanqaz olur.

Qart-qart (z.) – lovğa-lovğa. – Bu Adışirinin oğlu əsgər gedif gələnnən söram çox qart-qart damşır.

Qartounu qaldırmax (f.) – hoydu-hoyduya qoymaq. – Bu qonşular da bir şey eşitdilərmi, o sahat onun qartounu qaldırıllar (M.).

1. *Qasnax* (is.) – ələk və ya xəlbirin əsas taxta hissəsi. – Xəlbirin qasnağı qırılıf tökülüf.

2. *Qasnax* (is.) – araba təkərinin dairə şəklində olan dəmir şini. – Təkəri saxlıyan qasnaxdı.

CPb\ Pf

CP▯`P

CP▯

CP▯`P[P▯cs▯\ §f!

CP▯^g''`P▯^e

CPcPa

CPc\ P

CPcSP\ P

CPc%`Pc "Xb&# %

CPc\ P`Pa{▯{f

CPc

CPe{a_jPb{ `P[{] "bXU&#

CPe[P\ P "Xb&#

)& CPePhPf "bXU&#

*& CPePhPf "U&#

CPe`Pa\ Pf

CPehP\ Pf''`^ehP\ Pf

CPe{abP}]{f''`§eXab§}]Xf!

CPe{a\ P

CPe{a\ P Wraa§bX "Xb&#

CPe{a\ P[{f

CPe{cU'`^edc

CPe{a_jP'L`ra_jP

CPg]P\ P

CPg{▯QP[S{a

CPg\ PfqXq§gX

CPg{ \

CPg{a\ Pf "U&# %

CPh\ Pf

CPh\ Pf[P\ Pf "U&#

CPhPgP_j{

)& CPh{f

*& CPh{f "Xb&#

CPhP[Pf

CPh \ P

C\$Q\$[[\\$] \ \$f! "U&#

C\$qXZ\$bSX

C\$qX "Xb&#

C\$W\$c

C\$[QX "bXU&# %

C\$XTc'L`P[Tc "Xb&# %

C\$[c\$]

C \$[XU

C \$[XU

C\$[TgqX

C\$ \ \$[cX

C\$ \ \$

C\$ \ \$c

C\$ \ aT[

C\$] \$c \ \$

C\$] \ \$a

C\$]Xa "Xb&#

C\$]XabXh

C\$]UTc'L`\$]cTU "Xb&# %

C\$aaPW[P] \ Pf

C\$a\$[

C\$a\$[V\$[\ \$f!

C\$aqX \ \$SP \ "Xb&# %

C\$a\$ \ \$c''`PaP \ Pc

C\$ac \ \$f!

C\$a\$e\$]\$

C\$ \ \$a

Qəşməranmax' (f.) – tumarlanmax. – Bizim bu gəlin də toydan əvvəl iki yün qəşmərrənir, heş şeyə məhəl qoymur.

Qəttəzə (sif.) – lap təzə. – İrəvannan özümə qəttəzə bir köynəx' almışdım, bir-iki yuatdan sōra rəngi ağardı.

Qətdəl (sif.) – qəddar, rəhmsiz. – Mustuxlu qalxozunun sədrı çox qətdəliydi (Q.N.)

Qəysəfə (is.) – quru ərikdən bişirilmiş yemək. – Qəysəfəni ən çox bayram günərində pişirellər.

Qəzil (is.) – keçi qılından hörülmüş ip. – Qəzildən ayrılmış çatı qırılmaz ha.

Qəziyə (is.) – qəza, bəla. – Onnarın başına gələn qəziyəni hamı bilir, Allah uzağ eləsin.

Qəbli (sif.) – nanəli. – Qazağa getmişdim. 2 kiloy qəvli qənfet alıf gətdim uşaxlara.

Qıbal (z.) – üsul, növ. – Bu qıballa əvi bu il tikif qartarammırıq.

Qıçı vermax' (f.) – acıq vermək. – Əvəz təzə paltarını bizə qıçı verir.

1. *Qıda* (is.) – kiçik, balaca yumru daşlar. – Əv tikəndə qıda da lazım olur.

2. *Qıda* (is.) – aşiq. – Qıdanı məftilə düzüllər.

Qıdanı (is.) – üçbucaq baş ləçəyi. – Tiflisdə yaxşı qıdanı olur, əmim nənəmə gətmişdi.

Yanaxda gül, başında da qıdanı,

Fələk vursun şad günümü qıdanı (Aşiq Nəşib).

Qıdmax (f.) – kəsmək. – Tükançı qənfeti tərəziyə qoanda qıdır.

Qığı (is.) – qoyunun peyin ifrazı. – Qığıyı yığıf çürüdüllər, sōram da qartol yerinə töküllər.

Qığılamax (f.) – qoyunun və ya dovşanın peyin ifraz etməsi. – Qounnar quru qığılyıllar.

Qıjoy (is.) – suyun daşlı yerdə sürətli axını. – Su daşanda qıjoydan keçmək çətin olur, ona yörə kin, daşdar sürüşür.

Qıxmıx (is.) – taxta yonqusu. – Kürt touğu basıranda altına qıxmıx töküllər kin, quru olsun.

Qıfcunnamax (f.) – nəyi isə səliqəli yığmaq. – Get gör Əmirov Əli otu neçə qıfcınnıyif taya quruf, qar, yağış yağsa da, otun bir dəstəsi xarav olmur.

Qıfqıvrax (sif.) – zirək, lap zirək. – Qıfqıvrax adamdır bu Camal kişi, burdan vuruf ordan çıxır.

Qıjqırmax (f.) – kiməsə hirsələnmək. – Ayağının altıda ölöm, nə qışqırırsan o uşağın üstünə (X.E.).

Qılıx (is.) – bu cür. – Bu qılıx adam olmaz heş yerdə.

Qılovqabı (is.) – bülöv qabı. – Kərəntiçilər meşinnən qılovqavı tikdirillər (D).

Qılovlamax (f.) – kəsici altələrin ağzını itiləmək. – Kərəntinin ağzını qılovluyanda ehtiyatlı olmahsan, əlini kəsər (M.).

Qıldıxsız (sif.) – namaz qılmayan, dinsiz, məzhəbsiz. – Bu qıldıxsız oğlu Kərəmin bir uşağı oluf, hələ də arvatnan zaqsa düşmüyüf (S.).

Qılıc (is.) – dağları birləşdirən iti səth. – Dağın qılıcındakı çəhiimdə porsux dəlməx'ləri var.

Qıloyşa/qılovşa (sif.) – xəbərçi, yaltaq, ikiüzlü. – Qıloyşa adamnan nə çıxar sana belə dər, ona elə. Həmin söz “Kitabi-Dədə Qorqud”da qılağuz formasında (12,117) işlənmişdir.

Qıloyşalanmax (f.) – yaltaqlanmaq. – Öyün baxeram bu sofer Ziyəddin direktura çox yaltaxlaner (X., B., E.).

Qılan (sif.) – incə yun. – Qılan yunu cəhrədə əyirməx' çətin olur (E.).

Qıl yazdı (f.) – az qaldı. – Qıl yazdı, uşağı dok vursun, Allah saxladı.

Qımı (is.) – taxılın içində bitən yeməli bitki. – Yazbaşı çoxları qımı satmaxla varranır. Qımıyı gavır ermənilər çox yiyir (X.).

Qımı turşusu (is.) – şoraba. – Körpə qımının turşusu yumşax olur.

Qımcırramax (f.) – atmax, tullamax. – Həməzənin iti üstümə gəlirdi, ağacı qımcırradım, qaşdı, getdi.

Qımillamax (f.) – tərpanmək. – Şəhərdən buna ağıl qoyuram, heş yerinnən qımillamır belə.

Qımxız (sif.) – turş süd. – Qımxız süddən pendir olmaz.

$$C\{\setminus\{h\setminus Pf\}\mathbb{U}\#$$

$$C\{\setminus\setminus\{P\}\mathbb{Xb}\#\%$$

$$C\{\setminus\{a\}\mathbb{Xb}\#\%$$

$$C\{]Pf$$

$$C\{]c$$

$$C\{]R\{c\setminus Pf\}\mathbb{U}\#\%$$

$$C\{]ReR$$

Qırtatmax (f.) – özünü öymək, özünü çəkmək, heç kəsi bəyənməmək. – Ulduzun nişanında xalası bir qırtadırdı kin, elə bil heç kim bunu tanımır.

Qırtım (s.) – bir az. Bir qırtım çay gəti, başına dönüm maña.

Qırtım-qırtım (z.) – az-az. – Söyün kişi yatağa düşüf, yeməx'dən kəsiliş çayı da qırtım-qırtım içir.

Qırım (is.) – təhər, görüntü. – Qırımınan gənə içənə oxşuyur bu Dahar.

Qırnes (sif.) – iri və əyri burun (adam). – Qırnes Ayvaz qavırsannıxdə ot piçirdi.

Qırcın (is.) – mal-qoyun yeyəndən sonra otun qalan çör-çöpü. – Uşaxlar qırçını damın üstə yığıf qurudullar kin, Novruzda yandırınınar.

1. *Qırcınnı* (sif.) – çör-çöplü ot. – Qırcınnı otu qounnar yaxşı yemir.

2. *Qırcınnı* (sif.) – tökünük, dağınıq saç. – Qırcınnı Əsməri Ədilə alıflar dər.

Qısqı (is.) – hədə-qorxu. – Məllim uşağa qısqı gəlir, bəlkə oxusun.

Qısrax (sif.) – qısır at. – Çər dəymiş qısrax təpiz' atıf qounun birinin *kıçını* qırif.

Qısqırmax (f.) – iti kiməsə yönəltmək. – Uşaxlar yoldan keçən birinə iti qısqırdılar.

1. *Qıyı* (is.) – lent. – Maşına qırmızı qıyı bağliyıf ağəmət aparmağa getdilər.

2. *Qıyı* (is.) – sahil. – Çam qıyısında yarpız çox olur.

Qıy (is.) – zirvə, yüksəklik. – Dağın qıyınan həmməşə daş tökülüf gəlir.

Qıyır (is.) – iri iynə. – Çuvalın ağzını qıyırnan tix'dilər.

Qıymatsız (sif.) – qiymətsiz, nadir. – Nənəmin anasının ona bir bel kəməri qalıf, indi bu qıymatsız şeydi.

Qıymaca (is.) – üçbucaq qadın başörtüyü-Qadınnar güllü qıymacanı səvillər həmişə.

Qızırğalanmax (f.) – xəsislik etmək, qiymətməmək. – Bu Nuru qızırğalanır, uşaxlarını bir əməlli-başdı geyindirmir, pulu da çoxdu.

Qızılca (is.) – xəstəlik adı. – Keşmişdə qızılca çox uşağı kor edirdi.

Qızdırbas (z.) – təcili, tez. – Əlif sözümə baxmadı, əvin tufarını qızdırbas hördüdü, indi də tufar çatdıyıf.

Qızmax (f.) – hirsənmək. – Ferma müdürü mal doxduruna qızdı yaman.

Qızartdax (sif.) – qırmızımtıl. – Binəli qızartdax paltarı xoşdamıram mən.

Qıvırtmax (f.) – əsas məsələdən uzaqlaşmaq, öz əməlini gizlətmək. – Mən dediyimə cavaf vermirsən, elə hey qıvırdırsan (M).

Qıvrax (sif.) – cəld, yığcam. – Toyçu Sultanəli çox qıvrax adamıydı, rəhmətdix'.

Qıvrımlamax (f.) – naxışlamaq. – Nənəm corav toxuyanda boğazını qıvrımlıyırdı.

Qıvla yeli (is.) – külək adı. – Qıvladan əsdiyinə Qıvla yeli dəllər, əmə isdi yeldi

Qıvlasız (sif.) – dinsiz. – A qıvlasız, burya gələndə mana niə demədin?

Qıdix'//qıdiy (is.) – 6 aylıq keçi balası. – Keçinin çoxu iki qıdix' doğor (E.).

1. *Qocunmax* (f.) – kürəyin qaşınanda çiynlərin tərpədilməsi. – Nöluf sana, yaman qocunursan, a abala.

2. *Qocunmax* (f.) – nədənsə şübhələnmək. – Düz adamsan nə qocunursan?

Qoqazdanmax (f.) – özündən zəif olan adamın üstünə qışqırmaq. – Ə, a bala, o sənnən xırdadı, nə qoqozdanırsan onun üstünə.

Qol (is.) – kərənti ilə biçilib tökülən otun eni. – Mürsəl qolu çox az götürür, onça da yorulmur.

Qoltux (is.) – coğrafi termin, əkin yerlərinin sərt döngəsi, bucaq. – Mərdan kişi inəhlərini həmməşə qoltuxda otarır (Qon.).

Qol-bud eləməx' (f.) – kəsmək, doğramaq. – Cöngüyü kəsif qol-bud elədilər.

Qol-qarı (is.) – qoyunun qabaq qolunun orta hissəsi. – Qız əvinnən yengə əvlənən oğlana qol-qarı pişirif atdılarla aparır.

Qolley (sif.) – quyuğu kəsik it (pişik). Quyuğu qısa inəyə də qolley deyərdilər. – Bir qolley inəx' almışdım Daşkörpüdən, əmə süddüydü yaman.

Qolç (is.) – qol d' əyinə qədər palı n üs' d n ge i ənge 'm. nəx'lə sa da qolç ge illə kə pal lu bəl

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoşaman

Qoruxmaq (f.) – qorxmaq. – Qara-qura məni basmışdı yatanda, qoruxdum.

Qoşam (is.) – ovuc. – Bulağın qurnasından 4 qoşam su içdim.

Qoqu (is.) – y məli bitki kö . oşq ə ən pa topa çıxır də ş i 'n ol .

Qşam (z. – avq s ayı. – e mişdə qoşqat un ə lə x' olar ı ş.

Qoşam (is.) – ovuc. – Bulağın qurnasından 4 qoşam su içdim.

$Cd[[P\cup[P\setminus Pf\text{ "U\&\# \%}$

$Cd[d\sqsupset SP\setminus Pf$

$Cd[d]R$

$Cd[d]R$

$Cd<dR$

$Cd[P_iPV\lambda aP]$

$CdcP_iPV\lambda a\mathcal{S}]$

$Cd[Pf$

$Cd[Pf\text{ "Xb\&\#}$

$Cd[Pf\text{ W}\mathcal{S}g\mathcal{S}]\mathbb{X}$

$Cd[Pf[\{\text{ "Xb\&\# \%}$

$Cd[P]qPa$

$Cd[PhSP\setminus Pf\text{ "UT\&\# \%}$

$Cd\setminus\%\`d\setminus P$

$Cd]dc$

$Cdadc$

$CdaPf\mathcal{S}\`daPf[\{\{f\text{ "Xb\&\# \%}$

$Cd\setminus P$

$CdaSP_i h\{$

$Cdad\setminus$

$Cdad\setminus bd\text{ "Xb\&\#}$

$CdaRdf\setminus Pf$

$CdaRP[P]\setminus Pf$

$)\&\text{ }Cda\sqsupset Pf\text{ "Xb\&\#}$

$Cda\sqsupset Pf'\text{U}\`d\sqsupset Pf\text{ "Xb\&\# \%}$

$+ \&\text{ }Cda\sqsupset Pf''\`d\sqsupset Pf\text{ "Xb\&\# \%}$

$Cda_i d$

$CdacSP]\`dR\text{ "Xb\&\#}$

$CdacSP\setminus Pf\text{ "U\&\#}$

$\#\&\text{ }CdadRP]Pf$

CdadqP]Pf

Cda \ dhS Tc \ §Z

CdaST[□]]§f!

CdaSgT \ §h

Cdac% `daℵ

Cdab "bℵ[□]# %

Cdad[P \ Pf "ℵ[□]#

Cdad_c \ Pf

CdaP \ P

Cda[□]P_c \ Pf

Cd[□]`d[□]d

Cd[□]SPQP]

Cd[□]§__§gℵ

Cd[□]`d]

Cd[□]Sdf

CdeP_c

Cdg \ _iPbcP] "ℵb[□]#

Cdg \ Pf

Cdhd[P \ Pf "ℵ[□]#

Cdhd`d[P_i{ "ℵb[□]#

CshSsW[s "bℵ[□]# %

-L-

>Pℵ

>PℵTc \ §Z

>PℵPhP]

*>P_i{ *

>P_iP \ P

>P_iPa''[P_iPac

>P_i[P_i{

>PfP] `P'L[PWP] `P "ℵb[□]# %

>Pf![P \ Pf

Lalanqa (is.) – təzə doğmuş ineyin ağız südü ilə unun qarışdırılıf yağda qızardılması. – Lalanqa çox daddı olur, uşaxlar çox xoşduyur (İ.).

Arvad dedi: daha bəsdı, a kişi,
Lazım döyül kətə, lalanqa piş,
Yusif, ud qəhəri, unut keçmiş,
Gər mən nə əcayib rüzgara düşdüm.

(Aşıq Heydər)

Lala (is.) – lampanın fitil və şüşə keçən hissəsi. – Lampanın lalası bərkimır, xarav oluf.

Lalalanmax (f.) – çiçəklənmək, güllərin açılması. – May ayında Ağbabadə dağın-daşın gülləri tamam lalalanır (Gül.).

Lalix (sif.) – key, huşsuz. – Qəfərin iki oğlu var, ikisi də lalixdı, əllərinnən heş bir iş gəlmır.

Lalixqa (sif.) – bacarıqsız, fağır. – Lalixqa uşağa nə diəsən?

Lapdan//lafdan (z.) – birdən, qəflətən. – Guya ki, Arpa gölünən xəlvətə balıx tuturdux, idarənin müdürü Xıdırov Mehralı lafdan bizi yaxaladı.

Ları (sif.) – toyuq növü. – Ları xoruzun pipiyi gödəx' olduğuna yaxşı döüşür.

Lateyir (is.) – ədəbsiz sözlər. Hər hansı bir şəxsin pis bir işini el içində söyləmək. Böhtan da ola bilər. – Öyünnərim gənə uşaxların üstə Müşgünaznan Surayə bir-birinə o xartana lateyir dedilər kin, ta demə.

Las (is.) – kərənti və ya otçalan maşınla biçilən otun sırası. – Sarı çayrdakı biçilən otun lası quruyuf, bulullamax lazımdır, yağış gələcəx.'

Lavaş (is.) – irəfətədə təndirə yapılan yuxa çörək. – Təndirin lavaşınnan hamı pişirə bilmer.

Lehmə (sif.) – duru palçıq. – Bayramağzı qar əridimi, hər yeri lehmə basır.

Lej (s.) – çoxlu, bol, xeyli. – Payızda hər şey lej olur.

Lejan (is.) – çoxlu, bol. – Toyda hər şey lejanıydı, uşax da, böüx'də yeyif işdi.

Laçar (sif.) – həyasız (qadın). – Əmirin oğlu Bayram qonşu kətdən bir ləçərini gətirif, inan heş kimi saymır. Ona görə də deyiflər, elini ölküt, axsağınnan yapış.

Laçərrix (is.) – həyasızlıq. – Qaragilə ləçərrix' eləməx'nən savet sədrini qorxudur.

Laç//ləçiy (sif.) – davakar. – Uşax vaxtı Bilalın oğlu Tafdıx çox ləçiydi, əsgərrix'dən sora kamallaşif.

Lədim (sif.) – avara. – Gərəx uşağı lədim örgətrniyəsen, lədim oldumu, böyüyəndə lədim olacax.

Lədim-lədim (z.) – avara-avara. – Bəsdinin oğlu Tofik hara gəldi, lədim-lədim danışır.

Ləjim gəlməx' (f.) – özünü göstərmək. – Əsgərrix'də Qulunun oğlu Fərmannan bir idix, ilk vaxtdar qamandirə ləjim gəlməx istədi, əmə xeyri olmadı.

Lələ (is.) – baba. – Axşam lələm Bocalıya toa gedəcəx', əmoğlumun touna.

Lələş (is.) – lələ sözünün əzizləmə forması. – Gör lələşin onun dərşini necə verəcəx'.

Lələhuy (sif.) – küyəgedən, küyçü. – Murat kişi lələhuy adamıydı.

Lələdağ (is.) – dağ çəkmək. – Bu kafir ermənilər yurd-yuvamızdan bizi lələdağ etdilər ediflər.

Ləliməx (f.) – yalvarmax. – Uşax da ləliyə kin, ona yelsapet alsınnar.

Ləlix' olmax (f.) – yorulmax, əldən düşmək. – Danıyı gəzib tapana kimi ləlix' oldux laf.

Lələün (sif.) – acgöz. – Ə, bayram da oldu, bu uşaxların qarnı doymadı, laf lələündülər.

Ləmpə (is.) – lampa. – Dok ləmpəsini Ağbaba kətdərinə. 1957-ci ildə çəkdlər, onnan sörəm gözümüz ışıx gördü, hisdi ləmpədən qurtuldux.

Ləngər (is.) – müvazinət. – O ağır olduğuna ləngərini saxlıyanmır.

Ləpix' (is.) – yastı, yuxa daş. – Güllünün yanındakı ləpixlix'dən lələm xeylax ləpix gətirif həm malın altına döşədi, həm də həyədə.

Ləvərə (is.) – iri dodaq. – Toyda bir ləvərəsi vardı, bir atılıf düşürdü, gəl görəsən.

Ləvin-ləvin (sif.) – növ-növ, cürbəcir, çeşid-çeşid. – İndi toylarda *ləvin-ləvin* yeməx'lər verillər, yeməx'də olmur.

Lığ (is.) – gilli palçıx. – Quzular qanaldan su içəndə lığa bulaşılar tamam.

Lığlığa (is.) – batdax. -- Uşaxlar mədix yığanda lığlığa tüşüf bulanıflar.

Lığlıgəlix (sif.) – bataqlıq. – Müslüm kişinin əvinin altı lığlıgəlixda mal batıf, onu çıxarıllar.

Lx l (sif.) boş, zarab olmuş d u). " to
altındaki m dalar lı üç xif

Li i . opdu , a zina opder Be q lixç m
doldurdum suynan.

Lixl ə (f.) ağzına qədər doldu aq. – Bard a u o
xa ana lix lıyır kın, kəf ol ax da olmur (, Q

Lim alim

Lır boş. e ə inən i isdi. o u'gəz dım ye dən
ayağım lı qu a "sd .

L a i .)	-	çə	si	5	k o a	ığılmış	o	opası	-
ğa ot		ıçmışdix	hərəmizə		loda	sd .			

— *L a m* (f 20 v ə ya asda olan c 1 topa şə 'ldə iğma .
— ol q rağında ı piçilmiş x' i ilodaladılar.

Lopux (is.) – oyun zamanı uduzan uşağın şişirdilmiş ovurduna vurulan zərbə. – Uşaxlar uduzanın avırdına *lopux* vurullar.

Lopbaz//lofbar (sif.) – eqoist, lovğa. – Rəhmanın yeznəsini gördün, loppazın biridi, adamnan salamlaşmaq da istəmir.

Lopbazdanmax (f.) – lovğalaumaq. – Görürəm kin, Həmid
bulağın yanında arvaddara lopbazdanır.

Lopa (is.) – məşəl. – Qaydadı, oğlan əvinnən də, qız əvinnən də şaxı, lopaynan gətirəllər.

Lor (is.) – pendirin suyunun yenidən qaynadılıb ağartı alınması. – *Loru*, toxu cütlüyə verillər kin, tez kökəlsin.

Sultanabad (Şurabad) süd zavodunda loru quruduf süd şəkəri düzəldir, onu da Saranskidəki farmaseft zavoduna göndərirdilər.

Lort (sif.) — löhrəm yeriş. — Lort yerişi hər at yerişəmmir.

Loxma (is.) – tikə. – Ağızdan çox əmməzdi bu Namaz, gündə bir loxma çörəx' yemir belə.

Lokqar (sif.) -- qarınqulu, hər yeməyə tamah salan. – Bu Knyaz ki var lokqardır tamam, toyda da, vayda da doymur.

Ləvələ (q) bir büküm. – Məhəməlix'dn əmimgil hər əvə
oğala əlv əyləd. *Əlam e s* 100 i

Le ginnasio (1907) - ö. *Schule für Jungen*

$L(x, y)$ tabiri. azimniglu azimniglu şa d r.
 $L(x, y)$ tabiri. azimniglu azimniglu şa d r.

in *Chrysomelidae* and *Curculionidae* (Kö

Il *ū b* *ün* (sif – bə *äy* *Qara an'aza*)

19a a g e m i ş d i x , l b ə l o y m ə x p i ş i ş d i l l ə r .
 l ü i l t ɟ ɟ q G e n d i m ə s i r i l ə o ɟ i

möü	şd a n s ə.				
Lümmü	ə m	y mək	u Qəfə n uşa l	bir o	a bı

ü	lumbü	ətđiyi lər.	
ü	tü	yexsu	adama amı ulər.

Year	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099
1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	

>scS§ \ §f!

>sc%sagP]

>s[s f!

>s["!\bXU&#%

- M-

? PP

? PRP[

? PR''d \ PR

? PSPa

? PSgP]

? PUaPf "bXU&#%

? PU{□

? P_jPa "Xb&# %

? P_jPhP "Xb&# %

? P_j{[

Qtä.

? P_j \ d]'' \ P_j \ {]

? P_jhP[" \ Ph_jP[

? P_jP[[Pf P□ \ Pf "U&#

? PW]P

? P[P`^]Sd Q 1 \ "Xb&#

? P[gT \ §h

? P[f^a

? P[RP]]{

? P[P□§aXZ

? PX \ PS{f"bXU#%

? P[P[P \ Pf

? P[P[P \ Pf %

? P[Xgg§c "Xb&#

? P \ P

? P \ _Pf''_P \ _Pf %

? P]RP]Pf

? P]`^

? Pc∇P

? P]□{a

$$?P] \varpi \{aaP \setminus Pf \text{ "}\mathbb{U}\&\#$$

$$?Pa\{c'' \setminus Pa\{f$$

$$?Pa\{cSP \setminus Pf$$

$$?PbPcSP \setminus Pf$$

$$?PbPc \text{ "}\mathbb{X}b\&\#\%$$

$$?P\sqcap \text{ "}\mathbb{X}b\&\# \%$$

$$?P\sqcap \text{ `}\{$$

$$?PcaPf \text{ "}\mathbb{X}b\&\#$$

$$?PcP] \text{ "}b\mathbb{X}\mathbb{U}\&\# \%$$

$$?PcPaP$$

$$?PgP$$

$$?PgP$$

$$?Pg\{\mathbb{U}$$

$$?Pg\{\mathbb{U}$$

$$?Pg \setminus Pf$$

$$?Pg cP \setminus Pf$$

$$?PgP[P]S\{a \setminus Pf$$

$$?PgP[P]S\{a \setminus Pf \text{ "}\mathbb{U}\&\#$$

$$?Pea\{$$

$$?Ph$$

$$\text{ "}\mathbb{G}\&\#\&$$

$$?PhPf$$

$$?PhPaaPc$$

$$?PhPf[P\sqcap \setminus Pf$$

$$?Ph\{f \text{ "}b\mathbb{X}\mathbb{U}\&\# \quad \mathbb{X}a\mathbb{X}$$

$$?TWa\mathbb{X}] \mathbb{X} \ bP[ ] \{Pf$$

$$?TW\mathbb{X}aa\mathbb{X} \text{ "}b\mathbb{X}\mathbb{U}\#$$

$$?TcP[$$

$$?Ta\$b\$$$

$$?Tgf^{\wedge \sqcap}$$

$$? T^g$$

$? \{aaRg$

$? \{aa^gP \ V\$\ \ \$f!$

Modux (is.) – öküz kotanının oxunun üst hissəsi. – Kotanın moduğu da çox vaxıt sürtünməx'dən xarav olurdu.

Modyam (is.) – ortağ, şərik. – O vaxtdar hərə bir öküz qoyuf əkində də modyamı olurdular, piçində də (Qar.).

Mollabaşı (is.) – ip yumağı. – Şəhərdə irəx'bərəx mollabaşı saflar varıydı, alıf uşaxlara fayka toxuyurdux.

Molla-molla (is.) – uşaq oyunun adı. Əsasən yaz aylarında çəmənləkdə oynayırdılar. – Molla-molla oynunda tullanmax əsas şərtidi.

Motal-motal (is.) – uşaq oyunu. – Təpənin yastanasında uşaxlar motal-motal oynuyullar.

Mot-motuya qoymax (f.) – lağa qoymaq. – Kənd yeri belədi, biri eldənçıxarı iş gördümü, mot-motuya qoyullar.

Mor (sif.) – qəhvəyi rəng. – Mor rəngində bir qondara almışdım gəlinə şəhərdən, çox dayanıxlı oldu (Çax.).

Moyda (sif.) – əxlaqsız, pozğun. – Moyda Nazpəriyi kətdən çıxartdılar.

Möçux' (is.) – büzdüm. – Əmliş quzunun möçux'ü çox daddı olər pişəndə (Q.).

Mözəlx' (is.) – mozalan. – Yayda danıyı mözəlx' tutdumu, təzif kəndə tərəf qaçır, soxulur pəyyə (Q.).

Mözələnəməx' (f.) – yayda mozalan dişləməsindən mal-qaranın hürküb qaçması. – Gənə danalar mözələnənəf qaçellər (G.).

- N -

Naçax (sif.) – xəstə. – Bir naçağı gəlmişdi doxdura, Allah göstərməsin əyağüstə dura bilmirdi (Q.).

Balaca cib pıçağı

Oldum yarın naçağı.

Açıldı beldən kəmərim,

Bir də günorta çağı.

Naçaxlamax (f.) – xəstələnmək. – Boz ayda pütün uşaxlar naçaxlıyır.

Naxır (is.) – mal sürüsü. – Naxır kəndə girəndə toz qaldırır.

Naxır yolu (is.) – mal-qara və qoyun-quzunun yığıldığı yer. – Kişilər naxır yoluna yığılıf dərddəşillər.

Naxis (sif.) – tərs, bəduğur, pis. – Naxis adam tezdənnən qabağımnən çıxdımı, işim düz gətimir (Gül.).

Şura el-obanı beybec eylədi,

Naxis adamların zamanı gəldi.

(Aşıq Nəsif)

Naqolay (sif.) – səmtsiz, yöndəmsiz. – Elə binədən mənəm naqolay adamdan xoşum gəlmir.

Naxönəx'çi (is.) – boş-boşuna birinin yanında gəzən adam. – Bu Bəşir də Nəsinin naxönəx'çisidi, heş bir iş görmür, elə onun yanında gəzir.

1. *Nal* (is.) – vəlin altına vurulan dəmir və ya bərk daş, qranit daş parçaları. – Vəlin nalları tökülüf, çox seyrəlif.

2. *Nal* (is.) – evin atmasını bir-birinə birləşdirmək üçün onların altına, calaq yerinə qoyulan ağac yastıq. – Ağaşdarın başını nalin üstündə birrəşdirif, nalin altına isə dirəx' vurullar.

Nanay (is.) – şifahi xalq ədəbiyyatının bir janrı. Halay (yallı) zamanı xüsusi zümzümə ilə oxunan ritmik xalq mahnıları. – Yallı oynuyan vaxıt zurnanın səsiynən nanay oxuyullar (T.).

Nanay nanaydan gəlir,

Səlvim saraydan gəlir.

Andır qalsın nanayı,

Hamsı da yardan gəlir.

Napzar (z.) – kəndin önündəki pay torpaqları. – Kəndin qounnarı Napzarrada otduyur (Qon.).

Narış (sif.) – sarı təhər rəng. – Narış qoun balasını almer, küzə salginən (X., B., E.).

Nat (is.) – dırmıx, kərənti və yabanın sapı. – Birqadir Nərman Başkeçidə gedif nat gətiməyə.

Natarəz//nataraz (sif.) – tərs, görkəmsiz adam. – Bir nataraz erməni gəlif yun alırdı arvadınnən (D.A.).

Belə bir bayatı da var:

Eləmi nə tarazı,

Nə daşdı, nə tarazı.

Kişini tez qocaldar,
Arvadın natarazı.

Nav//nov//navalca (is.) – yağış suyunun axması üçün kirəmidin ələyinə bərkidilən boruvari tənəkə. – Əvin navı əylif, himə su tökülər (Q., E., B., G.).

Navalıx (sif.) – başdanxarab, ağılsız, dəli. – Sədinin oğlu Qurvan laf navalıxdı, nə qanır, nə qandırır.

Navaxıtdan//havaxtdan (əv.) – nə vaxtdan. – Navaxıtdan babamı görmürəm, Gəncədə yaşıyır, düz 100 yaşı var.

Navax//havax (əv.) – nə vaxt. – Navax gəlirəm, bu uşax yatır ki yatır.

Nay (sif.) – comərd, əliaçıq. – Nay adam imdi az olur.

Nayqara (sif.) – zarafatçı. – Rəhmətlix', Qara Namazdı Dərvişov Qurvan çox nayqara adamıydı. Onun çox dərin sözdəri var (Q.N.).

Neyvət (sif.) – çirkin, kifir. – Orucun qızı Dədiyi bir neyvətin birinə veriflər.

Nəfit//nöyüt (is.) – neft. Otuzuncu illərin əvvəlinə kəndin tükənində nöyüt satılır (T.).

Nəqolay (z.) – babat, birtəhər. – Tufarı nəqolay tikif qurtardıx böün.

Nəm (sif.) – yaş. – Nəm yerdə oturanda baldırım sızılıyır.

Nəmişdix (is.) – rütubətli hava. – Hava nəmişdix olanda canım sızılıyır.

Nəmlənmax (f.) – yaş olmaq. – Əvin kirəmidi qırıldığına yağış tufarı nəmləndirif.

Nəm-num (z.) – naz-qəmzə. – İsmeyilin qızı elçilərə nəm-nüm edirdi, axırda noldu, əvdə qalif.

Nəmə (is.) – hədiyyə, sovqat. – Qaraçənteyə toya atdı getmişdix', hamıya nəmə verdilər (D.).

Nərdivan (is.) – pilləkən. – Nərdivanın ucu qırılıf.

Nəs (sif.) – nəhs, tərs, bəd. – Belə nəs uşağı Allah heş kimə qısmat eləməsin.

Nəsdix' (is.) – tərslik, bəduşurluq. – Bayram nəsdix edif, tə peşə məx'təvində oxumur.

Nəzix' (is.) – südlə yoğrulmuş xəmindən bişirilmiş çörək. – Təndirdə pişirilən nəzix' isdi-isdi yaxşı olur.

Nırx (is.) – qayda-qanun. – Təzə gələn solxoz direkturu təzə də nırx qoydu.

Nıxt (is.) – nitq. – Onu bu vəziyyətdə görəndə nıxtım kəsildi, qaldım (Gül.).

Nıxtı qurumax (f.) – nitqi qurumaq, susmaq. – Piçin yerinə gələn iraykomu görəndə sədrin nıxtı qurudu.

Nıx deyincən (f.) – axıra qədər. – Toyçular atdıların baravar nıx deincən işdilər.

Nıx durmax (f.) – doyana qədər. – Nıx durana qədər qonaxlar yeyif içdilər nişanda.

Nıxqız (sif.) – xəsis. – Nıxqız adamlar qonağa da yeməx' vermir, elə özü də yemir.

Nıxqızdix (is.) – xəsislik. – Nıxqızdix eləmə, özünə əyin-baş al, oğlunun toyu olacaq (Gül.).

Aran yox kavavnan, yağlı ətiynən,

Nıqqızdix yoluynan görürsən karı.

(Aşıq Nəsif)

Nınıx//nünüx' (sif.) – əlindən bir iş gəlməyən. – Nınığın biridi Gülməmmədin oğlu, əvlərinə bir xeyir vermir.

Niyaz (is.) – nəzir növü. – Nəvəm yerimirdi, niyaz demişdim ona, təndirdə kətə pişirtirif niyaz kimi qonşulara payladım.

Novat (is.) – növbə. – Paşa kişi su dərmanında nobatını saxlıyıf gəlif. Belə bir bayatı da var:

Olmaz, xamm, olmaz

Su gəlib harxa dolmaz.

Hamıya nobat olsa,

Gəlinə nobat olmaz.

Noyruz bayramı (is.) – milli bayram. – Ağbavada mart ayının 21 və 22-də Noyruz bayramı olardı.

Numuş (is.) – nümunə. – Qışda irayonun toxumçulux idarəsinnən gəlif, qalxozdarın toxumlux taxılınnan numuş aparıf cücərmə faizini yoxluyurdular (Qon.).

Numut (s.) – dəqiqə. – Uşax bir numuta qonşuya gedif gəlmiş

Nünü (is.) – ağcaqanad. – Nunu da ağcaqanadın bir cürüdü, çayırıxdı və su başında olar (İ.).

- O -

Obaşdannan (z.) – səhər tezdən. – Ferma müdrü obaşdannan çovannannan sürüləri yaylıya aparıf.

1. *Ocax//ojax* (is.) – təndirdən başqa, daha kiçik bir soba kimi horülmüş kiçik təndir. – Ocaxda balaca qazan asıllar, çay qoyullar.

2. *Ocax* (is.) – tayfa, nəsil, tirə. – Məmmədli kişinin ocağına düşən gəlinnər rahat yaşayıllar.

3. *Ocax* (is.) – ziyarət yeri. – Öysüzün ocağında kafir ermənilər də qurvan kəsərdilər (B.).

Odana//oduhaa (əv.) – odur. – Odana ey, mal çeşdiyə gəlir atan harda qaldı?

Oddamax (f.) – yandırır yaxmax. – Sədrin sözü yox, məni savet sədrinin dedixləri oddadı.

Odaha//odahana (əv.) – odur. – Odahana postun müdürü Bayram radyonun, həm də telfunun pulunu istiyir.

Oda (is.) – otaq. – Məllimlər odasında iclas gedir hələm (G.).

O gedən (z.) – o vaxt. – Güləvatın arvadın üç oğlu Məhəmməd, Cibreyil, İsmeyil nemesin davasına o gedən getdilər. gəlmədilər.

Oğursax (sif.) – balası ölmüş, lakin sağılan qoyun. – Oğursax qounun südü yağlı olur (Q.,B.).

Oğlaxqıran//olaqqıran (is.) – Yazın ilk ayı. – Nöruz bayramınnan sörəm oğlaxqıran gəlir, havalər qarışır.

Mərasim folklorunda belə bir rəvayət - deyim də var. Oğlaqları yaza salamat çıxan qarı belə deyir:

Mart gözüne barmağım

Dingilləşir oğlaxlarım.

Oxranmaq (m.) – atın alçaqdan kişnəməsi. – Sahibinin səsinə eşidif at oxrandı.

Oxartana (əv.) – o qədər. – Uşaxlığımızda oxartana qaz, quzu otarmışx kin, ayaxlarımız da qavar oluf, indikilər kimi əziz olmamışx ha.

Oxarramax (f.) – itiləmək. – Ay uşax, apar bu kərkiyi ver dəmirçi İvrahıma qoy bir yaxşı oxarrasın (Gül.).

Oxarri (sif.) – iti. – Hacat oxarri olanda usda da rahat işdiyer (Q., E.).

Oxşatma (is.) – qoyun və ya malın sağılması zamanı oxunan mahnı. Buna eydirmə də deyirlər. – Elə inəx' var kin, oxşatma deməsən, yaxın qoymur sağasan.

Nənəm, a bəkil inəx',

Dolayda səkil inəx'.

Südü nü qava sərim,

Çəkim bir çəçil inəx'.

Oxloy//oxley (is.) – oxlov. – Baxdım bu uşax sözümə baxmır, oxleynən bir-iki çırpıdım.

Olacax (is.) – qismət. – Eh, a bala, olacağa çara yoxdu.

Oralıx olmax (f.) – narahat olmaq. – Toun vaxtı-vədəsi gəlif çatıf, heş oralıx olmur daim.

Onca da//oncum (b.) – ona görə də. – Səlminin nəvəsi xəstəydi, onca da əriştə kəsməyə gələməmişdi. – Çox işdiyinə, oncum Həşimi qohumları da səvmir.

Oturum (is.) – bir dəfə. – Oxçuoğlunda Başmaxçılar məhəlləsinin arvaddarı bir oturma Göyçəxgildə bir meşoy onun əriştəsini kəsif getdilər (Gül.).

Otdağa (z.) – otlaq yer. – Dörd aydı yağış yağmır quraxlıx quruduf otdağıyı.

Otkəsən (is.) – alət. – Tənin bir harını otkəsənnən kəsdim, əmə bərt yoruldum.

Otdux (is.) – otluq. – Yaz aylarında otdux yer ola kin, mal-heyvannan mənsil götürəsən.

Oturğa (sif.) – oturaq. – Əvdə oturğa qalmaxdan pis şey yoxdu.

1. *Otbaşı* (is.) – hər bir ota. -Kəndin sürüləri elə çoxahf kin, othasına bir qoun çatır (D.).

2. *Otbası* (is.) – keçmişdə vergi növü. – Babam söylüyürdü kin, keçmişdə, Niqalay vaxtı kətdə mal-qouna yörə otbası vergi alıllarmış.

Otuxmax (f.) – ot yeməyə öyrənmək. – Mayıda quzular və buzoylar otuxur.

Ovsanata keçmax' (f.) – xeyirxahlıq sayılmaq. – Kimsəsizdə edilən köməh, yardım ovsanata keçir.

Ovurtdax (sif.) – ətli üz. – Avırtıdax Fazil elə uşaxlığında neçəydisə, elə də qalif.

Ovdux//avdix (is.) – qatıqla suyun qarışığından ibarət sərinləşdirici içki. – Kərənti çəkəndə ovdux olmasa işləmək olmaz (Daş.).

1. *Ovand//avand* (is.) – rahatlıq. – İşin ovand olsun, a Səməd daı.

2. *Ovaqd* (is.) – parçanın əsas üzü. – Bu parçanın tərsi ovandınan yaxşıdı.

Oymadərən (is.) – yeməli bitki. – Bacoğlu kəndinin dərəsində yaxşı oymadərən olurdu.

Oyxalamax//ovxalamax (f.) – əlin içi ilə nəyi işə ovmaq. – Nənəm məni irahatdamaxçün kürəyimi oxxalıyırdı həmməşə (D.).

Cyxarramax//ovxarramax (f.) – itiləmək. – Kərəntinin ağzını zindəndə döydüm, həm də bülöylə oxxarradım.

Oyma (is.) – naxış. – Güllübulaxlı Usda Bəhlul qapı-pencərələrin qırağına bəzəxli oymalar salırdı.

Oyüz//oyüz (z.) – o üz, o tərəf. – Dağın o yüzü Türkiyənin sınırdı, Çıldırım kətdəridi.

Oyxurmax (f.) – üfürmək. – Ay uşax, souxdan gəlirsən, gə əlini oxxurum, qırışsın.

Oysanmax (f.) – bezmək. Bu iş oxartana urandı kin, biri iaf oysandırdı.

- Ö -

Öc almax (f.) – heyif almaq. – Öc almax kətdə-kəsəkdə pis işdi, nəslə keçir, bə axrı nə nolur, adam ölür, qan tökülür (İb.).

Öcəşmax' (f.) – sataşmaq, mübahisə etmək. – Qara Xəlid də həmməşə maña öcəşir.

Öcəşdirməx' (f.) – kiməsə, nəyəsə sataşmaq. – İti də öcəşdirsən, səni görəndə zinciri qıracaq, harda qalif adam ola.

Öcəşix (sif.) – dəcəl, şitəngi. – Bir dəfə bu Nəviyyəni Bakıya gəlirdix, yol yoldaşı oldux, gördüm çox öcəşix adamdı, tanımadığı adama da öcəşir.

Öddəx//öddəh (sif.) – qorxaq. – Çox öddəx' adamdı Ramazan, hər şeydən ehtiyat edir.

Öddəx'lik (is.) – qorxaqlıq. – Öddəhlix də pis xəsiyədi.

Öaş (is.) – üçillik erkək qoyun. – Öaşı yaxşı bəsdəsən 50 kiloydan çox ət verir (E.).

Öfkə (is.) – ağciyər. – Qounun öfkəsində qurt var, içini çəkir. M.Kaşqarlının "Divan"ında da bu söz həmin formada və həmin mənada işlədilmişdir (IV.410).

Öfkə bağlamax (f.) – qoyunun ciyər xəstəliyinə tutulması. – Qounnar yatmaxdan öfkə bağladılar.

Öfkələmək' (f.) – ovuşturmaq. – Bibim bizdə sıxılmışdı, nənəm kürəyini öfkələdi, cana gəldi.

Öküz möcüyü (is.) – yeməli, özəkli bitki. – Çaldaşın xamlarında öküz möcüyü bitir çox (Qon.).

Ölət (sif.) – zəif, gücsüz. – Ölət uşax tez naçaxlıyır, ağrıya da dözəmmir.

Öləzimax' (f.) – zəifləmək. – Bozqaladakı Tünlü bulağın suyu yay olanda bir əz öləziyir.

Ölüm-zülüm (z.) – çox çətinliklə. – Ovaxıt pul yoxuydu ha, ölüm-zülüm uşağa yol pulu düzəldif Bakıya oxumağa göndərdix', yaxşı kin oxudu.

Ölüvay (sif.) – zəif, aciz, tənbel, bacarıqsız. – Çox nə xərtənə desən, ölüvay adamdı bu Səlvər 2 uşağını dolandıra bilmir.

Ömürbillah (z.) – həmişə. – Ömürbillah bu uşax işə gecikir.

Örüş (is.) – mal-qoyunun daim otlaq yeri. – Qounnar örüş qurduğuna bir şey otduyammır. M.Kaşqarlının "Divan"ında görünən yer mənasında işlənmişdir (IV.415).

Örənə (is.) – otlaq yeri. – Quraxlıx olduğuna örənə quruyuf tamam.

Örən (is.) – çox otarılmaqdan otu olmayan otlaq sahəsi. Müasir türk dillərinin bir çoxunda örən “torpaq” mənasındadır. Qızılörən kənd adında örən sözü mühafizə edilmişdir. – Qoun tafdənmaxdan otdax örən oluf.

Örtmə (is.) – evin qabağında tikilən daldanacaq. – Örtməni tikellər kin, qar, su əvə dolmasın, bir əz də soux havanı qırsın (S.). M.Kaşqarlının “Divan”ında bu söz ev, dam mənasında “örtmək” formasında qeyd olunmuşdur (IV.413).

Örtü (is.) – yataq, yatağın örtüyü. – Ay arvad, örtünü açğınən uşaxlar yatsın.

Örkən//urğan (is.) – kəndir. – Maşmdakı otu örkənnəməsən, tökülüf dağılacax.

Örük//hörü (is.) – Attarı örük'lədim Arpagölün qırağındakı çaira.

Öruxçü//hörüxçü (is.) – daşustası, bənnə. – Öruxçülər də tufarı çox baha tikillər indi.

Örgənmək (f.) – öyrənmək. – Get örgən, gör işıxlar nə yanmər? (B.)

Övsəməx' (f.) – üfürə-üfürə və ya küləyə verərək yuxarı tullaya-tullaya sinidəki düyü, yarma və s. təmizləmək. – Bulğuru övsüyəndə daha təmiz olur, içində heş bir şey qalmır.

Öy (is.) – ev. – Qonşunun öyündə iki yünnən sōra toy olajax (X.). Uyğur ədəbi dilində də “Öy” ev mənasında işlənir.

Öyə (sif.) – ögey ata və ya anabir bacı-qardaş. – Öyə bacı-qardaşdar yekələnəndə mehriban olullar:

Orxon-Yenisey abidələrində ana mənasında ög sözü işlənir. Ögsüz kənd adında da ög leksemi qorunub saxlanılmışdır.

Öynə (z.) – vaxt, dəfə. – İnx'ləri 2 öynə sağıllar, çeştə gələndə isə 3 öynə.

Öyün (z.) – o gün. – Qonşunun qızını öyün daşkörpülülər qaçırıflar

Öysüz (sif.) – yetim, kimsəsiz. – Öysüz uşax hər yerdə utanır, həm də hər şeydən çəkinir. “Kitabi-Dədə Qorqud”da ögsüz formasında işlənmişdir (12,34).

Öysürük' (is.) – öksürək. – Bu uşağın üstündə göy öysürük' qalif, payızdan qışa, qışdan yaza keçəndə başdiyır (S.).

Özələnəx' (f.) – təəssüflənmək. – Səhərrərim yaman özələnirdi bavam, bibimin yanına atam getmədiyinə görə

Özvadına (z.) – özgücünə, öz ümidinə. – Vallah, uşağı özvadına qoysan, axırı heş olar. Belə bir atalar sözü də var: – Qızı öz vadına qoysan, ya aşığa ərə gedər, ya da toyçuya.

- P -

Paça (is.) – iki ayağın arası. – Uşağın paçasına çivan çıxıf qurtarmır.

1. *Paxır (is.)* – nöqsən. – Həmməşə belə oluf, sözün düzü acı olur, birinin paxırını açanda inciyir.

2. *Paxır (is.)* – mis. – Qazanın paxırını çıxıf, gərəx' qələylədəm (Gül).

Qalif içində paxırın,

Hara çıxacax axırın.

(Aşıq Nəsim)

3. *Paxır (is.)* – pas. – Ətmaşnası paxır tutuf.

Palambaş (sif.) – tənbel, bacarıqsız. – Bu mantyor da palambaşın yekəsidi, iki gündü işıxlarımız yanmır, onun heş vecinə döl.

Palazqulax (sif.) – iriqulaq. – Calalı görmüşdüm, palazqulax bir kişi ydi.

Belə bir məsəl də var:

Palazqulax, palambaş

Heş görüfsən, yeri yə daş.

Paltarkəsdi (is.) – toydan əvvəl, qız evinə pal-paltar gətirilən gün keçirilən mərasim. – Şammanın paltarkəsdisi savax olajax (B.).

Göründüyü kimi, sadə cümlə tipində olan bu predikativ birləşmə (paltar kəsdi) leksikləşərək mürəkkəb sözə çevrilib.

Palavar//pələvar (is.) – künədaşı. – Əvi tikəndə palavar daşdarını düz qoymax lazımdır kin, tufar da düz olsun (S.).

Pambılı//bambılı (sif.) – yüngül xasiyyətli, hər şeyə inanan (adam). – Solxoza bir zotexnik gətiriflər, laf bambılının biridi, heş bir şey də bilmir.

Pambax (sif.) – əlsiz-ayaqsız, bacarıqsız. – Daşdəmirin 70 yaşı olsa da, elə pambaxdı gənə. Tufara bir mix çalamdır.

Pambıxlı (is.) – sııqlı pencək, şalvar. – Dərin dəriyə yaylıya gedəndə gərəx' pambıxlı aparasan, yoxsa donarsan.

Panpal (is.) – kərəntini nata bərkidən paz. – Panpal boş olanda kərənti halqasının oynuyur, ağzı açılır (G.).

Papax (is.) – lampa şüşəsinin geydirildiyi hissə. – Ləmpənin papağı qırılıf, üşşüyü saxlamır (T.).

Papax etmək (f.) – kar etmək, xeyir görmək. – Qolxozun şoferrəri işdən sora papax eliyillər. Gedif Qannıcadan hörüx' daşı gətirif satıllar əvtikənnərə.

Papış (is.) – ayaqqabı. – Nənəm ayaqqabıya binəli papış deyir (M.).

Papıştikən– ayyaqabıtikən. – Gümrədə, bazarın yanında papıştikən varıydı.

Parpılamax (f.) – ovsunlamaq, müalicə etmək. – Uşağa göz dəymişdi, dəsən, apardım təkəköylü Gülavatın arvadın yanına, o uşağı parpıladı, sörəm uşax yaxşı oldu (T.).

Partdama (sif.) – dəcəl. – Loğmanın məx'təvə gedənnəri elə bil partamadı, adılı bir yerdə bənd olmuullar ha.

Parç (is.) – dolça. – Babam hər səhər 2 parç çiy süd içərdi. ona görə də 90 yaşında dünyasını dəyişdi (Q.N.).

1. *Para* (n.s.) – hissə. – Arpa gölünün qırağında 5 para kənd varıydı.

2. *Para* (is.) – pul. – Qolxoz paramızı versəydi qışdix alardix əvə.

Partdamış (sif.) – ölmüş. O partdamış Nəcəf gənə nə şulux edifse, nənəsi onu gəzir.

Partdamıya düşməx' (f.) – xəstəlikdən ölmək (qarğış). – Partdamıya düşmüş o Tamamın yekə oğlu bizim gədiyi döüf.

Parsa (is.) – köhnə-külüş. – Küllüx'lərdən parsə yığannara oxşuyur bu Torun.

Parto//partoy (sif.) – danışığında söyüş işlədən adam. – Ağızdan partoy adamın yanında durmasan, yaxşıdı.

Pasdan (sif.) – çoxoturan, ağır, tənbel. – Bir pasdan arvadıydı Qəmə, getirdin onnara əvi-eşiyi zibilin içində itif, əmə o oturur.

Pasax (is.) – çirk. – Uşaxları pasaxın içindədi Güllünün, əmə onun heş vejinə döl.

Pasaxlı (sif.) – çirkli, səliqəsiz, kirli. – Pasaxlı arvadın qızı da pasaxlı olar.

Pas kəsməx' (f.) – taxıl xəstəliyi. – Yağartıx oldumu taxılı pas kəsir.

Pat-pat (is.) – tərkibində narkotik maddə olan heroinli bitki. – Pat-pat hasarrarın divində pitir, əmə uşax bilmədən çiyinə ağlını itirir. Belə bir bayatı da var:

Qaya başında pat-pat

Kasıfsan get öküzün sat.

Öküzünə qıymırsan,

Canın çıxsın yarsız yat.

Pausqa (is.) – ağ parça. – Şərdən 10 metrə patuşğa aldım yasdıqların kəfrəmi üçün.

Patava (is.) – çəkmə geyərkən ayağa dolanan bez. – İmdi təx'tüx' adamlar patava sarıyıllar kışdarına.

Pazı (is.) – çuğundur. – Güllübulax, Oxcuoğlu, Mağaracıx və Qaraçənteydə şəkər pazısı becərilirdi.

Pazıbaşı (is.) – çuğundur yarpağı. – Pazı yığımında pazıbaşını becərənin özdəri aparıf qurudar, qışda mala verərdilər.

1. *Pazax* (sif.) – çox arıq. – Çox arıx adama pazax dəllər Ağbavada.

2. *Pazax* (sif.) – yağsız. – Qonşunun inəyi xəstəliyif, o da kəsif, bizə də ziyanlıx kimi ət göndərmişdi, əmə pütün pazağıydı (Qa.).

Pay-pülüş (is.) – hədiyyələr. – Qızdarıma o vaxıt bir əz pay-pülüş almışdım İrəvannan.

Pay-pülüş etməx' (f.) – paylamaq, bölmək. – Qızdar aldığı
hədi əl ay-pül etdir.

Pəl vurmax (f.) – mane olmaq. – Müdam mənim işimə pəl
vur, qohumun İsmətini indi də uşaqan adəşir.
... ad düş ... a

*B*ℓ□ℓ

*B*ℓ□%*Ss*□ %
*B*ℓ□ \ §*R*§ "ℓ*b*ℓ# v

B^ \ _*d*[

B^ \ _*d*[[*P*] \ *Pf*

B^ \ _*dsd*
)ℓ *B*^*abd* \ *Pf* "ℓℓ#%
*ℓ*B*^*abd* \ *Pf*

B^]*qPf*

B^*aP*]]*P* \ *Pf*''*B*^*aP*[*P* \ *Pf*

B^*bcP*[

B^*bP*[*Pf*'*L*_P*bP*[*Pf*

B^*bcP*[*q*{

B^□*P*

B^*cP*
B^*cd*]

B^*h* \ *Pf*
Br[*s*!

Bra§]]§ \ §*f*''_ ^*aP*]]*P* \ *Pf*

BracS§ \ §

Brac \ §*f*! " \ ℓ# v

*Brc*_rcs

Brbs[§ \ §*fH*'_r□§[§ \ §*f*

Bdqda

0ℓ 8*d*[%_*d*[^[\ *P*` "ℓℓ# %

*ℓ *Bd*[%_*d*[^[\ *Pf* "ℓℓ# %

Bd□`*Pf*'*L*_{{*fRPf*

Bdc"]*d* \ ℓ*brh*# v
BdcPf

Bsf!*S*§*a* \ §*Z*

*Bs*ℓ "ℓ*b*ℓ#%

Bsaqs \ *L*' \ *saqs* \

Bsaqs \ [*s*'' \ *saqs* \ [*s*{

*Bsaqs**f*[*s*

Bsf!

Bs□

$$Bs^{\alpha}S\xi\setminus \xi f!$$

$$Bs^{\alpha}c\xi$$

$$Bs^{\alpha}c\xi[\xi\setminus \xi fz$$

2. *Sağır* (is.) – yetim. – Quranda da yazılıf kin, sağırın malını yeməy olmaz.

Sağmal (sif.) – sağılan inək. – Üç sağmal inəyimiz vardı, birinin südü quruyuf ta sağılmır.

Sağdış/sağdış (is.) – evlənən qız və oğlanın toy yoldaşı. – Toy sahibi həmməşə qız və oğlanın sağdış və solduşuna hörmət görsədir.

Sağın (is.) – mal-qaranın sağıldığı vaxt. – Sağın vaxtı çatdı, hələ də işdən qutarammamışam.

Sağın yeri (is.) – çöldə mal-qoyun sağılan yer. – Odu, aftobus arvatdarı sağın yerinə aparır.

Sağanax/sağnax (is.) – Ələk xəlbir və şadaranın fanerdən hazırlanmış yan taxtası. – Sağanax dayaz olanda taxıl tökülür yere.

Sakitqa (is.) – qoyunda olan gənə. – Sakıtqa qounun canına elə yapışır kin, laf ətə keçif onu illaşdan salır (E.).

Sakqa (is.) – “sakqa-sakqa” uşaq oyununda istifadə olunan yastı daş. – Əlişin sakqası şumaldı yaman sürüşür.

Sakqat (is.) – şikəst. – Fəğır Qurvan ovaxtdarım davıya getdi, əmə sakqat qayıtdı geri.

Sakqar (sif.) – qaşqa at, keçi, qoyun-quzu və s. – Sakqar keçinin balası da sakqar oluf.

Sal (is.) – yastı daş. – Güllücənin yanındakı sallıxdan sal çıxarıl apardım və qapıya döşədim.

Sala getməx (is.) – ayaqyolu xəstəliyi. – Danalar sala gedirdi, Elbəyi doxduru gətdim, iynə vurdu.

Salma (sif.) – şirin çay. – Səhərrərim bir iskan salma çay içmişdim.

Salaxanta (sif.) – avara, kimsəsiz. – Kəndin içi salaxanta itdərnən doluf, baxan da yoxdu.

1. *Sallama* (is.) – həyəət-bacanı və mal-qara salınan yerlərə sal döşənməsi. – Sallama işdərinənnən usda Qurvanəlinin başı yaxşı çıxır.

2. *Sallama* (is.) – dağ döşündə düzəldilən əkin yerləri. – Sallamalarda səpin edillər.

Sallaxana (is.) – ət kəsilən yer. – Sallaxanada hər gün mal kəsilir.

Salıx (is.) – xəbər, soraq. – Umudun oğlunna da bir salıx yoxdu öldüsünənə qaldısınna, o vaxıtdan urusetə gedif (B.).

Salım (is.) – zökəm xəstəliyi. – Uş gündü, salım olmuşam, hələ də burnumna su axır (Daş.).

Salğar (is.) – dibəkdəki yarma və bulğuru döymək üçün uzun sapı və ucunda dibəyin oyuğu ölçüsündə sivri ağacı olan alət. – Biri yarma döyəndə qızdar gəlif sıraynan salğar vurardılar.

Salqarri (sif.) – ağır, səliqəli, sözünə əməl edən adam. – Salqarri kişilər oluf Ağbavada. Qış çox sürdüynə yazdan hər şeyin ehtiyatını görüllərmiş.

Samı (is.) – öküzü boyundurğa qoşmaq üçün işlədilən dəmir. – Samı gödəx' olanda çənəaltıdan çıxır (Gü.).

Samıbağı – qaysıdan hazırlanmış bağ (köşə). – Samının tüşməməsinənnən ötrü bağı samının halğasına keçirif boyundurğa bağlıyeilər (G.).

Sambamaq (f.) – hərləmək. – Qoruxçu qəmçiysi sambıyıl naxırçının boğazına doladı.

Samılamax (f.) – öküzləri boyundurğa qoşmaq. – Məcgəl hay verəndə hodaxlar öküzdəri samılıyardı tez.

Santım (n.s.) – santimetr. – Uşağın boyu 1 metrə 20 santımdır.

Sap (is.) – balta, çəkic, kərki və digər alətlərin dəstəyi, tutacağı. – Kərkinin sapı çıxmasın deyın ucuna qurdağzı vurullar.

Sapakel (is.) – əkin vaxtı kotanın sacına yapışan palçığı təmizləmək üçün işlədilən ucu iti alət. – Məjgal sapakelnən kotanın sacına yapışan palçığı təmizdədi (Qar.).

Sapılca (is.) – uzun qulpu olan qab. – Sapılcanın qulfu qırılıf, tutməx da olmor.

Sapax (is.) – çuğundur yarpağının soyulmuş özəyi. – Hamasada sapaxdan turşu qollar.

Sapant (is.) – daş atmaq üçün işlədilən alət. – Uşaxlar sapantnan k'uş vurullar. “Kitabi-Dədə Qorqud”da sapan formasında işlənmişdir (12, 151). Belə bir bayatı da var:

Əzizim, diyarbadiyar,
Dolandım diyarbadiyar.
Qoydular sapant daşına,

Atdılar diyarbadıyar.

Sapıtmax (f.) – aldatmaq, sözündən qaçmaq. – O vaxt qardaşım deyirdi kin, əvin hörgüsünü çəkəndə mǎ dǣrsən, indi sapıdır.

Sapba//sapba-supba (z.) – əyri-üyrü hərəkət. – Tülkünün dalına it düşəndə sapba vurur kin, it yorulsun.

Sarıyağ (is.) – əridilmiş kərə yağ. – Ağbava kətdərində mayılda hazırlanmış kərə yağın rəngi sarı olduğuna sarıyağ dəllər.

Sarı arı (is.) – çöl arısı. – Çayırtıxda yuva qurur, ballı pətəyi olur sarı arının.

1. *Sarp* (sif.) – sıldırım, uçurum. – Qum dağındakı Qumluğun sarp bir yerində qartal yuva quruf bala çıxardadı.

2. *Sarp* (is.) – smaq. – Dostumu həmməşə sarfa çəkmişəm, əmə o mağa etibarlı çıxıf. “Kitabi-Dədə Qorquda”da sarp formasında işlənmişdir (12, 118).

Belə bir deyim də var:

Əzizim arpa səni
At yeyə qarpa səni.
Bilseydim vəfasızsan
Çəkəydin sarpa səni.

1. *Sarma* (is.) – badalaq, güləş fəndi. – Dəllər, Mürsəl uşax vaxtı sarmaynan hamını yıxırmış.

2. *Sarma* (is.) – arxalığın ələyinə və döşünə tikilən bəzək, naxış növü. – Həsyə arvat yaxşı sarma vurardı arxalığın yaxasına, bir də ələyinə.

Sarısını udmax (f.) – qorxmaq. – Qara kahyada maşın dəvrişmişdi, laf sarısını uddu şofer.

Sarıyanız//sarıyağız (sif.) – sarıbənz. – Xeyrənsə sarıyağız bir arvadıydı (Qa.).

Belə bir deyim də var:

Təx'nədən əppəx' qutardı
Vay qarayanızın halına.
Haviya bulud gələndə
Vay sarıyağızın halına.

Satıl (is.) – vedrə. – Sətdar kişinin bir ala inəyi vardı, bir satıl süd verirdi öynədə.

Saşma//sacma (is.) – təzəyin kiçik qırıntısı. Saşma “seçmə” sözündəndir. – Təndir yanıf qızışannan sörəm saşma töküllər kin, səngin yansın.

Savılmax (f.) – sovub getmək, qurtarmaq. – Xırman da savılıf getdi, işdər azaldı.

M.Kaşqarının “Divan”ında savılmax formasında göstərilən mənələrdə işlədilmişdi (IV.445).

Savırğa (is.) – qabırğa. – Savırğamın altı ağırır öyünnən.

Savaxlıx (sif.) – sabah üçün. – Qar da əriyif getmədi, bir savaxlıx qounnarın otu qalıf.

Savaxlarım (z.) – sabah. – Savaxlarım Çopur Kərimin oğlunun ağamətini aparacaxlar.

Sāv//sab (is.) – sahib. – Ə, a bala, gə burya onun sāvı yoxdu.

Savaxüzü (z.) – səhər tezdən. – Savaxüzü Məhəmmədəli kişi Arpaçaya balığa gedərdi. Soruşanda deyərdi kin, balıx savaxüzü oynuyur.

Saya (sif.) – sadə, bəzək-düzəksiz. – İraykomun arvadı çox saya arvadıydı.

Saya salmamax (f.) – hörmət etməmək. – Gəlin qaynəniyi heş indidən saya salmır.

Sayalanmax (f.) – yaxşılaşmaq, sağalmaq. – Atın budunu dəmir cırmışdı, 2 həfdədi ancax sayalanıf.

Say qoymax (f.) – başqasının xoş gününə sevinmək. – Qonşunun yaxşı işinə say qoymalısan, o da sana say qoya.

Sazdamax (f.) – hazırlamaq. – Kəndin dərmanı çoxdu işdəmir, dəsən imdi sazdıyıllar.

Sazax (is.) – soyuq, şaxtalı külək. – Sazaxda yol gedəndə qulaxlarını avışdamasan odakqa donar.

Saz (is.) – qamış. – Saz çox uca olur, özü də çay qırağında bitir.

Sazdıx (is.) – qamışlıq. – Qaraxan çayın durğun yeri sazdıxdı.

Sazgil (is.) – kotana qoşulan öküzün üçüncü cütü. – Sazgillər yaman yoruluf, çəkəmillər (Qar.).

Silləmə (sif.) – ağzmacan dolu qab (kisə). – On kisə silləmə taxıl apardım dərmana.

Seloy (is.) – sel suyunun ovduğu yer. – Göllü yoiunun altına Seloylar dəllər.

Selav//selaf (is.) – sel suyunun axdığı iz, cığır. – Selavda həmməşə qalın ot biter (S.).

Selinti (is.) – selin yığıb gətirdiyi çör-çöp, zir-zibil. – Yağışdan sōram yolda çoxlu selinti yığılıf qalır.

Seşkin (z.) – seçkin. – Seşkin qalsın Muradı, uşağı basır döuf, dünənnərim.

Sevə (is.) – soba. – Ağbavada bir kömür sevəsi yananda k'ışda 2-3 otax qızdırırdı.

Seyrana çıxmax (f.) – may ayının güllü-çiçəkli vaxtında kəndə təzə gələn gəlinin təbiətə çıxarılması. Bu ənənə Qars və Çıldır kəndlərində bu gün də qalmaqdadır. – Bōün Ceyranın gəlini Solmazı seyrəngaha çıxartdılar.

Seyiz (is.) – sürünün qabağında gedən, boğazında zımqrov olan yaşlı erkək keçi. – Seyiz həmməşə qavaxda gedir. Belə bir sayacı sözü var:

Çörəh tabaxda olar,
Xeyir sabahda olar.

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Səmə is.) – şam q xda eşiye

Sələ (is.) – söyüd çubuqlarından hörülmüş aşıüzən. – Sələ çox quruyanda seyrəlir.

Səllimi (z.) – sahibsiz, özbaşma, yabanı. – İvişdə cavan, sıvoy mallar səllimi otduyur, onçun da tez kökəlir (İb.).

Sərniş//sərnici (is.) – ağzı iri qab. – Sərnici qulfu qırıqlıf tüşüf.

Sərgi (is.) – qurudulmaq üçün palazın üstünə sərilən taxıl, bulğur, ərİştə və s. – Sərginin yanında durmasan, kuşdar qonuf dağıdır.

Səmə (sif.) – boş-bıkar, avara gözən. – Bu Sərkər elə səmə gözir, heş bir işin də qulpunuan yapışmır.

Səğəx'lix (is.) – oma sümüyünün başı. – Bōün iki maşın otu tayya vermişəm, indi səğəhliyim ağrıyır. İndi çox adamın səğəx'liyinə duz yığılır, bu da bir xəstəlihd.

Səğəx' (is.) – su gətirmək üçün qab. – Səğəyin altı dəlinif, su axır.

Səngin (z.) – zəif. – Təndir çox səngin yananda çörəh də pis pişir.

Səngimax (f.) – zəifləmək. – Yağış da heş səngiməx' bilmir ha, elə bil göydən su töküllər.

Sərnə (is.) – əkilən yerlər. – Qolxozun traxtırrarı sənədə əkin dillər.

Səmə (sif.) – şam q xda eşiye

Səvi (is.) – ba aca, ç şaq. ası ö üş sə inin ba ağ

Səvi (is.) – ba aca, ç şaq. ası ö üş sə inin ba ağ

Səvi (is.) – ba aca, ç şaq. ası ö üş sə inin ba ağ

Səvi (is.) – ba aca, ç şaq. ası ö üş sə inin ba ağ

Səvi (is.) – ba aca, ç şaq. ası ö üş sə inin ba ağ

Səvi (is.) – ba aca, ç şaq. ası ö üş sə inin ba ağ

Səvi (is.) – ba aca, ç şaq. ası ö üş sə inin ba ağ

Səvi (is.) – ba aca, ç şaq. ası ö üş sə inin ba ağ

$$ESga\backslash \S f!$$

$$E\S gS[[\S]\backslash \S f!$$

$$E\S gS\S \sqsupset$$

$$E\{qPf[P\backslash Pf$$

$$E\{RPf\text{ "b}\backslash \backslash \#$$

$$E\{_{j}\{a$$

$$E\{ac$$

$$E\{f\backslash P\text{ "}\backslash b\#$$

$$E\{fcP\backslash Pf$$

$$)\& E\{a\{\backslash Pf$$

$$\ast \& E\{a\{\backslash Pf\text{ "}\backslash \backslash \#$$

$$E\{ac\{f$$

$$E\{aP$$

$$E\{aP$$

$$E\{aP_{i}PVs]\text{ ''}b\{aP_{i}PVs]\text{ "h}\# \%$$

$$E\{ab\{aP$$

$$E\{ab\{aP$$

$$E\{a_{i}P$$

$$E\{a\{f$$

$$E\{_{-}\{f\backslash Pf$$

$$E\{c\text{ `}\{ \text{ }b\{gas\backslash Pf$$

$$E\{\backslash Pa\{\sqsupset$$

$$E\{\backslash PaaP\backslash Pf$$

$$E\backslash qP]S\backslash \sqsupset \backslash$$

$$E\{bPP$$

$$E\{c\text{ `}P\backslash Pf$$

$$EXUc\mathfrak{S}$$

$$EXUc\mathfrak{S}\setminus\mathfrak{S}f$$

$$EX[\mathfrak{S}$$

$$EX[V\mathfrak{X}$$

$$EX[V\mathfrak{X}$$

$$EX[\mathfrak{S}\mathfrak{S}]R\quad "Xb\mathfrak{k}\#$$

$$EX[Z\setminus\mathfrak{S}f!$$

$$EX\setminus bPa$$

$$EX\setminus$$

$$EX\setminus[\mathfrak{S}\setminus\mathfrak{S}fz$$

$$EX\setminus X R\quad "bXU\mathfrak{k}\#$$

$$EX]XabX\setminus\mathfrak{S}fz$$

$$EX]\setminus\mathfrak{S}f!$$

$$EX]\setminus\mathfrak{S}f$$

$$EX]\mathfrak{S}fz$$

$$EX]V\mathfrak{X}a$$

$$EXUY\mathfrak{X}a\setminus\mathfrak{S}f$$

$$EX]\mathfrak{X}a\setminus\mathfrak{S}fz$$

$$EXcJ\{\mathfrak{S}f<\quad "U\#$$

$$EXc\mathfrak{S}\setminus$$

$$EXeX^{\alpha}\setminus\mathfrak{S}f!\quad "U\mathfrak{k}\#$$

$$EXgX[R\mathfrak{X}\setminus'LbXeX[R\mathfrak{X}fz$$

$$E\{g\mathfrak{X}acS\mathfrak{S}\setminus\mathfrak{S}f!L'b\{g\{acSP\setminus Pf$$

$$E^{\wedge}{}_id[\setminus Pf$$

$$E^{\wedge}{}_iP]Pf$$

$$)\mathfrak{k}\ E^{\wedge}{}_iP]qP\quad "Xb\mathfrak{k}\#$$

)& E^ \ Pa "J&b&# % *((300

20

*& E^ \ Pa

E^ \ da \ Pf

E^]d[P \ Pf

E^]Rdf[P \ Pf

E^ab^a

E^acdf[P \ Pf

E^acdf "J&b&#

E^aP{f"Xb&#%

E^eadf

E^a \ P_i{ q{f \ Pf

E^a \ Pf

E^bda

E^gbdh'cb^]bdh

E^gfP'LbrfP

E^hP[\ Pf

*& E^hP[\ Pf

Erh b^e "Xb&# %

EdRPf "bXU&#

EdRdf \ Pf

)& EdSda "bXU&#

*& EdSda "bXU&#

+& EdSda "Xb&#

EdPc "Xb&#

EdPSPf''bdePSPf "Xb&# %

EdRPf

EdSda_iP "Xb&#

EdUPc

Ed[df

EdXdf

Ed[df

gP

Ed[Pf[{f

Ed[Pf

Sum qalmaq (is.) – tamamilə, lap yorulmaq. – Uşax böün qouna getmişdi, gəlif sum qalıf hələ də yatır.

Sum qalmaq – əvə toy oxa ana f
in əvə toy oxa ana f

dərdi

Sümbə (is.) – sobanın külünü qurdalamaq üçün işlədilən ucu
əyri şiş. – Kömür sevəsini sümbəynən qurdalamasan, yanmer (X.,

B)

ü s s.) – gə ən a . " süx it m p a d o
sümbəynən qurdalamasan, yanmer (X., B)

a

Sürtüx (sif.) – abırsız, həyasız. – Çox sürtüx' arvaddır Şabanın arvadı Tükaz.

1. *Sütül* (is.) – dənələnmiş buğda sünbüllərinin odda bişirilməsi. – Buğdanın sütülü şirin olur.

2. *Sürül* (sif.) – cavan. – Yadımdadı, o vaxıt sütül bir oğlanıydı bu Miseyif.

Sürçəx' (sif.) – sürüşkən. – Yoxuşa uşaxlar su töküf sürçəx' ediflər.

Süysün (is.) – boynun dalı, peysər. – Bayramın süysünü dönmür, əmə ağır işdəri arvadı görür (Gül., Ox.).

Süyüllənməx (f.) – veyil-veyil gəzmək. – Ə, bu Cənnətin işi yoxdumu, axşamatan süyüllənir, kəndin arasında.

Süzülməx' (f.) – paltarın sürtülərəx cırılması. – Baldonun ətəyi süzüləf tamam.

-Ş-

Şadara (is.) – taxılın sar-samanını əliyə çıxarmaq üçün işlədilən və iri gözləri olan əl aləti. – Xırmandakı taxılı ilkinəm şadara ilə əliyəllər. Sadara hibrid sözdür: (şad – çox (farsca) + ara (türkcə)).

e

Şadara-şadara (z.) – deşik-deşik. – Köynəyin ətəyi şadara-şadara oluf.

1. *Şahad* (is.) – dəyirmanda taxıl üyüdənin ödədiyi pul. – Dərmana on beş manat şahad pulu ödədim.

2. *Şahad* (is.) – şahid. – Navrızın oğlu Müslüm melisədə ambardara şahad oluf.

1. *Şax* (is.) – toydan qabaq qız və ya oğlan evinə aparılan şirniyyat. – Şaxa ağaşdan bir neçə qol düzildilər, sörəm da şirniyənin bəzəyillər.

2. *Şax* (is.) – asma tərəzi. – Şaxın qolu qırılıf, düz çəkmir.

Şaqqanax (is.) – qaqqıldayıb gülmək. – Onu eşidəndə bi şaqqanax çəkdi, gəl görəsən.

Şakırramax (f.) – qaynamaq. – Əlli olginən, su şakırrıyıf, qazanı qırağa qo.

Şaqıldax (is.) – qoyunun quyuğu və yançağına yapışan qurumuş peyin (təqlidi sözdür). – Şaqıldaxı çox ucuz qiymətə alırlar.

Şaqqarramax (f.) – bərk döymək. – Atası oğlunu şaqqarradı məxtəfdən qaşdığına.

Şalğam (is.) – turp. – Şalğam qara torpaxda yaxşı piti.

Şalax (sif.) – yetişməmiş mer-meyvə. – Yaz oldumu şalax-sulaxı daşıyıllar arannan dağa.

Şamo (is.) – erkək keçi. – Şamo həmməşə sürünün qavağmda gedir.

Şamarta (is.) – səs. – Nəvələrım bir şamarta salıllar kin, əv yerindən oynuyur.

Şana (is.) – ağac yaba. – Xırmanda taxılı şanaynan sovrullar

Şellənməx (f.) – kef edib dolaşmaq. – Əzimin oğlu axşamatan bu arada şellənir.

Şen (s.) – çox. – Ağbaba yaxınlığında Arpaşen və Buğdaşen kətdəri oluf (A.).

Şen olsun – həmişə evdə var-dövlət olsun, şənlik olsun. – Ay Qaraş, əvin şen olsun, biz getdix'.

Şennəndirməx' (f.) – abadlaşdırmaq. – Allahqulu kişi Gəncədəki həyat-bacasını şennəndirif.

Şennix' – camaat, yığınaq, toplum. – A bala, a Gözəl, gə burya, orya toplanan o şennix nədi belə (T.).

Onamastikada şənlik həm də ad kimi işlənir. Bütün Qafqaz, İran və Türkiyədə çox məşhur olan ulu ozanlardan biri Aşıq Şenlik olmuşdur. Qarsın Suqara köyündə yaşamış, 1912-ci ildə vəfat etmişdir. O, gəraylısının birində belə deyir:

Səfil Şenlik ağlar, gülməz

Naxələflər dostu bilməz.

Fani dünya sana qalmaz

Altun verib alasan da.

Şennix'li (sif.) – həmişə qonaq-qaralı, yığnaqlı. – Şennix'li əvdən heş vaxt bərəkət əysix' olmaz.

Şennətməx – bir yerə yığılmaq, abad etmək. – O vaxtdarım erməni qırğınınan qaçan adamlar geri qayıdıf kətdərini şennətdilər.

Şeş (sif.) -- dik. -- Atdığım aşix şeş durur müdam.

Belə bir atalar sözü də var: - Nərd oynuyan neyləsin ki, vaxtında bir şeş də vermir.

Şeşələnmax' (f.) -- özünü yüksək tutmaq. -- A bala, uşağın üstünə nə şeşələnirsən, o sənin tamdı bəyem?

Şeşmərənmax' -- kiminsə üstünə kişilənmək. -- Ə, a bala, maña nə şeşmərənirsən, get atana şeşmərən.

Şeşə (sif.) -- dik. -- Məhərrəm əmmin 3 şeşəbuynuz inəyi varıydı.

Şəlit//şələ (is.) -- arxada aparılan yük, bağlama. -- Qounnar üç şələ ot yedi; Otu şəlitnən daşımaq çox ağır işdi (İ.).

Şeytannix -- xəbərçilik, araqarışdıran. -- Şeytannix piş işdi, əmə elə adamlar da olur.

Şeytannix eləmax' (f.) -- xəbərçilik etmək. -- İrayonnan ispalkom adamları ilə gəlmişdi, İmran kişi xəlvətə salıf sədri onnara şeytannadı.

Şəhrə (is.) - ərmiş yağın üzərinə yığılmış şirəsi. -- Mayıs yağını ərindəndə sarı şəhrəsi üstə çıxır.

1. *Şəltə (is.)* -- yorğan-döşək. - Dəsən müdürün şəltəsini maşına yux'lüyüllər.

2. *Şəltə (is.)* -- həyasız. -- Şəltənin biri gəlif mana ağıl qour.

Şəlpə (sif.) - iri qulaq. -- Bir şəlpə qulax inəyi varıydı Xıdırın, çox süd verirdi.

Şəngi (is.) -- balaca it. -- Usufun səngisi gecələri də dincəlmir, elə hürüyür.

Şəpə (is.) - boranın yaratdığı qar təpəsi. -- Məhtəvin yoluna boran şəpə yığıf, balacalar gedəmmillər (D.).

Şərcil (sif.) -- şəratan, nahaqdan dava-dalaş salan. -- Şərcil adamnan hökumət də qorxur.

Şərxata//şarxata (sif.) -- nadinc, dəcəl. -- Çox şər-xata uşaxdır bu Həşim duruf dincəlmir.

Şərqovuşan (z.) -- qaranlıq düşən vaxt. -- Şərqovuşanda qonaxlar gəlif çıxdı.

Şərit (is.) -- şələ, yük. -- Gördüm, qarannıxda budu, ot şəriti də dalında Xudaverdi qanalın içinnən çıxdı.

Şəritdəmax' (f.) -- bağlamaq. -- Ziveyde uşağını dalına şəritdiyif təzəyi zincirriyir.

Şətəl törətməx' (f.) -- xəta törətmək. -- Kor Mehbali dayanıf orda, getməx' istəmir, işimizə şətəl törədir.

Şətəl (sif.) -- xatakar. -- Şətəl uşaxlar qapıyı Dilbar arvadın üstünə bağliyif gediflər.

Şətəl kəsilməx' (f.) - mane olmaq, xəta törətmək. -- İndi də bu mexanix' gəlif bizə şətəl kəsilib.

Şətə (is.) -- yerdən qazıyıp pencər çıxarmaq üçün işlədilen dəmir alət. -- Şətənin uju kəsərri olmasa, qımı yığılmaz.

Şəvədə (is.) -- məsxərə, rişxənd. -- Öün uşaxlar quluf müdürünü şəvədiyə qouflar.

Şıdırğı (z.) -- araverməyən. -Bu həftələrim şıdırğı yağışdar çox yağdı.

Şinqroy qoşmaq (f.) -- kiminsə dalınca maraqlı söz-söhbət qoşmaq. -- İndi də bu təzə işdiyən kitabxana müdürinə şinqroy qoşuflar.

Şinqroylu (sif.) -- zıncrovlu, bərli-bəzəkli. -- Bir şinqroylu gəlin gəlmişdi doxdura.

Şirtix (sif.) -- şən, deyib-gülən. -- Şirtix adama nə var, nə desən, vecinə qoymuyajax.

Şirat (is.) -- qaymağı süd maşını ilə çəkilməmiş üzsüz süd. -- Şırata bir əz üzdü süd qatıf üzsüz pendir, ya da kin çəçil düzəldillər (A.).

1. *Şırvanmax (f.)* -- yaltaqlanmaq. -- Birqadir Taryel iraykoma yaman şırvanırdı.

2. *Şırvanmax (f.)* -- itin sahibinə yaltaqlanması. -- İt səsinə yeyəsini tanıyıp hüryə-hüryə ona sarı şırvandı.

Şırnax//şırran (is.) -- şələlə, qijov. -- Uşaxlar şırranda çimellər (E.).

Şıvırtədx (sif.) -- uzun, arıq -- Şıvırtədx bir kişiydi Məhəmməd, əmə hayıf irəhmətə getdi.

Şikat-şəfkə (is.) -- şikayət. -- O vədə Maskviya kətdən şikat-şəfkə çox olardı.

Şikil (is.) – şakil. – Qolxoz quruluşunun əvəl şəhərdə şikil çəkdimişdim, hələ qalır. İndiki çəkilən şakillər tez xarav olur (S.).

Şilə (is.) – yarma aş. – Siləni kışda çox pişirillər.

Şil aş (is.) – yarma, yağ, soğan (ət də ola bilər) qarışığından bişirilən duru aş. – Nənəm gənə şilası pişirmişdi.

Şilxor (sif.) – ariq at. – Əmimin bir şilxor atı varıydı, sən deyən bir işə də yaramırdı.

1. *Şiltiyini atmax* (f.) – döymək. – Atası Sərdərin şiltiyini atdı, nənəsinin üzünə durduquna.

2. *Şiltiyini atmax* (f.) – cırılmaq. – Yorğanın şiltiyini uşaxlar atırlar.

Şimşət/şümşat (sif.) – sürüşkən, hamar. – Bulağın yolu donuq şimşət kimi oluq, adamın ayağı sürçüx'lüyür.

Şin (is.) – araba təkərinin çevrəsinə çəkilən dairəvi qalın dəmir. – Haravanın təkərinin şin çıxdı, əmə təkər dağılmadı.

Şingilim (is.) – mazax. – Toy damının bir tərəfində uşaxlar şingilim təpillər.

Şinəmax' (f.) – təkərə şin çəkmək. – Dəmirçi Abbas təkərə şin çəx'di (Gül.).

Şirrat (sif.) – həyasız, dalaşqan. – Şirrat adam heş şeydən utanmır.

1. *Şirə* (is.) – evin suvağına çəkilən gilli horra. – Əvə şirə çəkiləndə havalı olur.

2. *Şirə* (is.) – payızın sonunda zəif arı kütüklərinə verilən şərbət. – Dört kütüyə şirə verdim (G.).

Şitəngi (sif.) – öcəşkən uşaq. – Qardaşım çox şitəndi olduğuna müəllim onu həmməşə dənmiyirdi.

Şitix' (sif.) – dəcəl. – Şitix' uşaxdan hamı xoşdanmır.

Şişkin (sif.) – lovğa, eqoist. – Nurunun Bakıda oxuyan oğlunu gördüm, şişkinin biridi, tay-tuşdarına yuxarıdan aşsağı baxır.

Şivərək (sif.) – nazik. – Əsgərix'dən qavax bir şivərək' uşağıydı Qurvan, indi yekələniq, həm də cannaniq.

Şivil (sif.) – uzun. – Təpəköylü Şivil Mikeyilin 4 oğlu varıydı, üçü nemesin davasınan qayıtmadı.

Ağbaba və Qarsda Şivilər adlı eyni tayfa var. “Qars tarixi”ndə göstərilir ki, Türkiyədə şivillərdən bir neçə millət vəkili olub. Təpəköydə həmin tayfaya Şivilov formasında familiya yazılmışdır.

Şortu (sif.) – həyasız. – Bir şortunun biri irayonnan gəlmişdi, guva şenniyyə dava-dərman öyrədirdi.

Şorlamax (f.) – tökülmək, calanmaq. – Başının qanı şoralanıq töküldü.

Şorratmax (f.) – tökmək. – Gəlin bilmədi, büdrüyüq yarım cıncır ərimiş yağı yerə şorratdı. “Kitabi-Dədə Qorquda”da şorlamax (12, 14) formasında işlənmişdir.

Şoş (is.) – şosse. – Qolxozun ot gətirən maşını qurılıq şoşda qalır (Daş.).

Şumal (sif.) – düz qamət. – Bir şumal oğlanıydı Binəli, əsgər getdi, qamandır çasta qədər vəzifə tutmuşdu.

1. *Şülən* (is.) – talan. – Bu bizə oğul olmadı ha, əvi sülən etdi tamam.

2. *Şülən* (is.) – hay-havar. – Bir sülən etdi kin, hamı korpeşman oldu.

Sülüngü (sif.) – işi, peşəsi olmayan. – Hümətin Bəhranı çox sülüngü uşaxdı.

1. *Şümür* (sif.) – göygöz. – Şümür Avdı buralarda nə hərrənirdi gənə.

2. *Şümür* (sif.) – insafsız. – Şümür kimi suyun qavağını kəsif Paşa. Sū məhlənin harxma buraxmır.

Şümşət (sif.) – hamar, sürüşkən. – Körpünün daşdarı şümşət olduğuna, ordan keçənnərin ayağı sürüşür.

Şütüməx' (f.) – boş-boşuna gəzmək, veyillənmək. – Çoban Qulunun oğlu dərsə də getmir, elə ora-bura şütüyür.

Şüvən/şivən (is.) – ağlaşma. – Allah heş kimə göstərməsin, qonşunun əvinnən şüvən səsi gəlirdi.

Şürbü (sif.) – həyasız, gəzəyən. – Şürbü arvatdan hər şey gözdeməx' olar, adama şər də atar.

- T -

Ta//tay (z.) – daha. – Ta mən nə dēm bu işə, siz ki hər şey bilirsiniz.

Tabürsüyün (z.) – səhər, yox, o birisi gün. – Tabürsüyün mənim 90 yaşım olacax (Qa.)

Taban//tavat – taqət. – Oxartana işdiyif kin, ta tabam qalmıyif Qardaşxanın.

Tağar (is.) – ölçü vahidi. – İki tağar qorunqa aldım yerə səpbəx' üçün.

1. *Tafdax* (is.) – tapdalanan yer, bərkimiş ərazi. – Yer tamam tafdax oluf.

2. *Tafdax* (is.) – yetim. – Tafdaxlarda qalmış Nəsir məhtəvdə uşaxnan döyüşüf.

1. *Taftamax* (f.) – döymək. – Bu arada yanımdakı uşağı anası tafdadı.

2. *Taftamax* (f.) – döyüb bərkitmək. – Tufarın içinə tökülən torpağı taftamasan, tuvar bərkiməz.

1. *Tafdaxlarda qalmaq* (f.) – yetim qalmaq. – Ay səni görüm tafdaxlarda qalasan (qarğış).

2. *Tafdaxlarda qalmış* (sif.) – atasız, anasız, yetim (qarğış). – Bu tafdaxlarda qalmış uşağı quzuya göndərmişdim, aparıf quzuları qoruğa dolduruf, bizi xatıya qoyuf.

1. *Tağalax* (is.) – cəhrə iyinə keçirilən girdə ağac. – Cəhrənin tağalağı düz olmuyanda iy əyri fırranır.

2. *Tağalax* (is.) – sap çarxı. – Sapın tağalağı çıxıf.

3. *Tağalax* (is.) – təzə doğulan körpənin göbəyinə qoyulan dairəvi əski. – Uşağın göbəyinə tağalax qoyulıar kin, göbəyi bərkisin.

1. *Taxda* (is.) – dağın döşündəki düzən yer (coğrafi termin). – Şiş dağın günöy taxtasında qar əridiyinə orda gül-çiçəx' açıf.

2. *Taxta* (is.) – donun qatları. – Ənbər arvad həmməşə üş taxtalı don tix'dirərdi özünə.

Taxtası əskik (sif.) – dəlisov, ağılsız. – Ramazanın oğlu Dursunun taxtası əysix'di, elədiyi işi bilmir (M.).

Taxtasız (sif.) – danışq və hərəkətini bilməyən. – Ay taxtasız, sən nə danışdığını bilmirsən?

Taxça (is.) – evin divarında hazırlanmış boş yer (şkaf). – Köhnə əvlərdəki taxçalara qav-qasıq, paltar, yorğan-döşək yığdılar. Bu baxırdı taxçanın böüklüyünə.

Tap (is.) – düzən sahə (coğrafi termin). Ağbabada Xatınoğlunun tapı, Kəblə Salmanın tapı ad əkin yerrəri var idi. – Traktırrar Bacoğlunun tapında əkin edillər (Q.).

Tapən (is.) – toxumu torpağa basıran, həm də yeri düzənləyən əkin aləti. – Ağac budaxlarını eyni boyda kəsif, odda qızdırıb əyərək sıra ilə ağaca sarıyır və tapan düzəldillər. Onu da qoşullar toxumsəpənə.

Tapannıx (is.) – ağac budaqları. – Qolxoz Başkeçitdən tapannıx gətđi (Çax.).

1. *Tapannamax* (f.) – əkin sahəsini düzənləmək. – Ziyaratın altım tapannadılar.

2. *Tapannamax* (f.) – bixərclik etmək. – Bu uşax əvi tapannadı, illaş qoymadı.

Tapqır (is.) – atın yəhərini tutan qayış kəmə. – Dəsen tapqır atın qarnını sıxır.

Tapaşdamax (f.) – döyərək, tap düzəltmək. – Əkilən qartolun divini tapaşdamalısan, yoxsam geş cücüş verər.

Tarım (z.) – bərk. – İpi tarım çəkəndə ərişdəni sərməx'də yaxşı olur.

Tarakqıya minməx (f.) – mənəbə çatmaq, tərəqqi etmək. – İmran indi-indi tarakqıya minif, adam bəyənmir əmə.

1. *Tar* (is.) – qış aylarında küləyin-boranın yığdığı qar yığını. – Əvin qavağına boran hündür tar yığıf, gəl imdi bunu təmizdə (M.).

2. *Tar* (is.) – toyuqların gecə üstündə yatdıqları ağac. – Tarı yuxarı vurullar kin, əl-ayağa ilişməsin.

Tarraşmax (f.) – toyuqların tara çıxması. – Qarannıx tüşdüümü, touxlar tarraşır.

Tarp (is.) – ziyan, zərər. – Mehralıydı dayandı, uşaxların bu tarpına.

Tamsımax (f.) – dadmax. – Xəlil yeməkdən bir əz tamsıdı, əmə bənmedi.

Tas//taz – əl-ayaq yumaq üçün iri qab. – Ay uşax, bir tası qəti, əyaxlarımı yüm.

Tasası yatmax (f.) – sakitləşmək. – Hə, indi tasan yatdımı?

Tasalanmax (f.) - əsəbləşmək. – Yamanca tasalanıf Məmmədin nəvəsi.

Tasatdix (f.) - nəzir-niyaz. Qəmər arvadın nəvəsi məşində qəriyə təşmişdü, ona görə də tasatdix paylıyurdu qonşulara.

Tava (is.) – balaca qazan. – Şərdən ağzı dar bir tava aldım.

1. *Tavax* (is.) – xəmir yoğurmaq üçün taxta qab. – Tavaxdakı xamır acıyır.

2. *Tavax* (is.) – dəyirmanın un yığılan qutusu. – Tavax doluf, unu meşəyə boşaltmaq lazımdı.

1. *Tavlamaq* (f.) – dözmək. – Tərən qarının əzav-əziyyətinə hər gəlin tavlamaz, əmə Əsmər tavlıyır.

2. *Tavlamaq* (f.) – təzə əti qızartmaq. – Təzə ət tez tavlınır.

3. *Tavlamax*//*tovlamax* (f.) – yoldan çıxarmaq. – Sarı İsoyun qızını qonşusunun oğlu Kazım tovluyuf qaçıdır.

Tavlamix (is.) – atm hörüyünün bağlandığı mıxça. – At tavlamıxı çıxarıf qaçıf.

Tav gətirmək (f.) – dözmək. – Hər adam davanın hər bə-zorbasına tav gətirmir ha.

Tavot (is.) – fərq. – Nə tavotu var, qoy böün də Əsgər gessin quzuya.

Taytiya-taytiya (f.) – axsiya-axsiya. – Navrız taytiya-taytiya kərəntiyən ot da piçirdi.

Taytımaz (f.) – axsamaq. – Qaranamazdı Telli arvad taytıyırdı.

Tayqulp (is.) – tək qulpu olan su qabı. – Tayqulpun qəleyi tökülüf, paxır dadır (G.).

1. *Tay* (is.) – bərabər. – Şahbuza tay cavan olmazdı, hayıf. Fizulidə ermənilərlə döyüşdə şəhid oldu.

2. *Tay* (ədat) – daha. – Tay nə dəm sənə, yekələnifsən, adamı eşitmirsən.

3. *Tay* (is.) – yük. – Atın üstünə 2 tay buğda qoyuf Şuravadın dərmanına aparmışdım üyütməyə.

Taykeş (sif.) – dəyişik. – Bu nəvəm də həmməşə əyaxqabıyı təkeş geyinir.

Tayqanat (sif.) – arıq, zəif, çəlimsiz. – Tamışın tayqanat bir oğlu var, zornan yeriyir.

Tejan (sif.) – çoxlu. – Əmətdinin çairindən tejan ot çıxdı.

Tej (sif.) – dik. – Buğda tejinə mənşirradılar xırmanda.

Belə bir ata sözü də var: Buğduyu tejdə sayallar.

Tejdəmax' (f.) – toplamaq, təpələmək. – Buğduyu xırmanda tejdədilər, yağış gəldiyinə.

Tejgirə (is.) – yük daşımaq üçün xərək. – Usda Nəviyə tejgirə düzəltmişdim, əmə ağırıydı.

Telan (is.) – aşiq oyununda aşığın durusu. – Telan aşix oyunda çox udur.

Telməx' (is.) – sacaq. – Şalın ucunu telməx'ləməsən, pis görünər.

Teləx' (is.) – qazın, toyuğun lələyi. – Qazın teləyini yoluf tükə qarışdırıllar.

Teləmax (f.) – isinişdirmək. – Qonnu balasına teləşdirdim (X.).

1. *Tel* (is.) – sazın simi. – Sazın teli pastananda səsi də çıxmır.

2. *Tel* (is.) – sap. – Tükənnən iki mağara tel aldım.

3. *Tel* (is.) – məftil. – Hasarı telnən bağladım, əmə naxır qayıdanda uçurajax..

Telqraf (is.) – məftil. – Ay uşax, bir əz telqraf gəti bu ağacı bağliyım (S.).

Ten (is.) – nəm, yaş. – Tufar yalınqat olduğundan əvi ten basıf.

Tennənmax' (f.) – su cəkmək. – Əvin üstü yuxa olduğuna tennənif.

Tenni (sif.) – nəmli. – Tenni paltarı geyməx' olmaz.

Termaş (si.) – andıra qalmış. – Termaş kərkiyi harya qoymuşam, yadımnən cıxıf.

Tesi (is.) – əldə ip əyirmək üçün işlədilən alət. – Tesinin başını uşax qırıf.

Teşt (is.) – ləyən. – Şəhərdən bir teşt almışdım, düz on il işdətdim.

Teştöy (sif.) – çiyli ayrı. – Bu Teştöy Əhməd həmməşə qoruxcu olur.

Teşibaldır (sif.) – əyriqıç. – Teşibaldır Gülsümün söyüşü gənə məhliyi ağzına götürmüşdü.

Tey (z.) – tamamilə. – Bir erkəx' kəsdix' nişanda, tey yağıydı, yeyilmədi ha.

Təfciməx' (f.) – sapla nəyisə tikmək. – Nənəm elə axşam-savax uşaxların corafların təfciyir (E.).

Təkəmbir (s.) – tək-tük. – Axşamətərəf təkəmbir qar atdı

Təkəmseyrəx' (sif.) – çox seyrək. – Taxıl təkəmseyrəx' pitif.

Tələf olmaq (f.) – ölmək. – Qızxanımın 3 uşağı tələf oluf.

Təlisbənt (sif.) – amanat. – Qapıyı təlisbənt bərkidif ustalar gediflər.

Təlləməx' (f.) – aldatmaq, kələk gəlmək. – Bizim uşağı Xırça Söyünün yetimi təllifif.

Təhnə (is.) – ağacdan düzəldilmiş iri qab. – Südü ağaş təhnələrə sərif, üzünü yığillar; Süd maşnası olmuyan əvlərdə südü təhniyə sərillər.

Uyğur, özbək, qaraqalpaq dillərində də həmin mənada işlənir.

Belə bir acıtma var:

Bajadan baxdım işıxdı,

Təhnə dolu qaşıxdı.

Gülsüm xala, acıma,

Qızın maşa aşıxdı.

Təhlim (is.) – təlim. – Əsgərrikdə təhlim vaxtı çox uşax dözmür çətinliyə (Ox.).

Təhrinnən (z.) – görkəmindən. – Əhmədخان kişinin təhrinnən görünür kin, nəyəsə acığı tutuf.

Təkin (q.) – məsafə qoşması. – Əvə təkin qaşdım.

Təkyələməx' (f.) – sökənmək. – Vəli tufara tərəf təkyələnif.

Təx'qulp (is.) – tək qulpu olan su qabı. – Əvimizdə nənəmnən qalma iki təx'qulp varıydı.

Təl (is.) – yalan, fənd, hiylə. – Oğlum maşa təl gəlir, dəsən, inistutdan çıxarıflar, əmə mana demir.

Təlisbənd (z.) – amanat, amanabənd. – Arpa qusunun ağzını təlisbənd düzəltmişdim, su keçirif.

Təlləməx' (f.) – tovlamaq. – Əbilin o yekə oğlu uşaxları təlliyyif gölə çimməyə aparıf, yaxşı kin, salamat qayıdıflar.

Tən (is.) – diş heyvanının cinsiyyət üzvü. – İləyin tənı şişif, dəsən doğacax.

Tənziif (is.) – cuna. – Qounnarı sağannan söra ikiqat tənziifnən südü süzüllər.

Tənə (is.) – sırğa. – Heydarın qızının bəlgəsiydi, iri qızıl tənələr gətmişdilər.

Tənbəki//təmbəki (is.) – tütün. – Qaraçənteydə qolxoz tənbəki əkirdi, əmə xeyir vermədi.

Belə bir bayatı da var:

Həsən də qalyan çəkir

Söyün də qalyan çəkir.

Tənbəki bol olanda

Bağır da qalyan çəkir.

Təntix' (sif.) – tələsik. – Mürəsdənin qızı təntix' bizə gəlmişdi, dər babası can verir.

Təntix'lix' (is.) – tələskənnix'. – Təntix'lix' eləsən, bu iş alınmıyacax.

Təntiməx (f.) – tələsmək. – Axşam çox təntidim, uşax Bakıdan gələciydi gəlif çıxmırdı, şükür gəldi.

Təpitməx' (f.) – qurutmaq. – Corafları təndirdə təpitdım (İ.).

Təpəl (sif.) – qaşqa qoyun və ya keçi. – Təpəl quzu naçaxlıyıf.

Təpələmə (sif.) – dolu. – Hər səhər bir təpələmə cıncır qounlara arpa verirəm.

Təpəcəx (is.) – küflənin ağzına təpilən cır-cında. – Ay uşax, təpəciyi küflüyə bas, təndir soudu.

Təpər (is.) – dözümlü, davam. – Bu əvi tikilmiş Bədəlin heş söğa təpəri yoxdu.

1. *Təpitmə* (is.) – xamrasız çörək. – Uşaxlar üçün sacın üstünə təpitmə saldım.

2. *Təpitmə* (is.) – xəmir və yağdan ibarət məlhəm. – Biləyimə təpitmə saldırdım, çox ağrıyır.

Təpitməx (f.) – qurumaq. – Dünənnən piçilən ot təpiyyif, bulullamaq lazımdı.

Təpinməx (f.) – acıqlanmaq. – Getmişdim Musuyu çağırmağa, lələsi mana yaman təpindi.

Təpgi (is.) – zor, mane. – Ermənilər həmməşə türklərə *təpgi* göstərməx' istiyillər, əmə bacaramıllar (Qar.).

1. *Təpməx'* (f.) – geyinmək. – Əyyaqqabılarını uşax bir ildə təpir.

2. *Təpməx'* (f.) – uzaqlaşdırmaq. – Toux cüclərini təpif, ta yaxın durmur. İbəyin südü qurduğuna, danıyı təpif və s.

3. *Təpməx'* (f.) – soba borusunun evin içinə tüstü buraxması. – Sevə təpir, tüstüyü çəx'mir ha (A.).

Təsif (is.) – qeyrət. – A bala, təsifin olsun bir, moşoyun ucunna tut (S.).

Tətələbaz – (si.) – fırılacaqçı/dələduz. – Tətələbaz Əsrəf bir işin qulpundan yapışmır, onu bunu yalladır, həriyə bir yalan danışır.

Tərəx (is.) – qab – qacaq düzmək üçün divara bərkidilən taxta. – Görərdin, gözəldərəli Dilbar arvadın qab – qacağı tərəxdə düzülürdü.

1. *Tərrix'* (is.) – alt paltarı. – İndi yaxşı tərrix' tapbax olmur.

2. *Tərrix'* (is.) – yəhərin altından atın belinə qoyulan keçə. – Atın tərriyini qurutmaq lazımdı (Qon.).

Tərsməssəb (z.) – tərsinə görülən iş. – Bu nalbənd çox tərsməssəb iş görür.

Təsdəməx' (f.) – atın peyin ifraz etməsi. – At yola təsdədi.

Təs (is.) – at peyini. – At təsini çürüdüf əkinə verillər.

Təjərə (is.) – mal-qaranın altından kürənib çölə qalaqlanmış peyin yığını. – Təjərənin yaz vaxtı yerə verillər.

Təvgir qılmaq//təvgir tökmək (f.) – nəyəsə tədbir görmək. – Uşax tələbəliyini qutardı, toya təvgir görməx' lazımdı.

1. *Təvər* (is.) – xizəyin əl ağacı. – Təvəri qamışdan düzəldillər.

2. *Təvər* (is.) – balıq tutmaq üçün balta ilə sındırılan buzdeşiklərini döymək üçün alət. – Buzdeşix'lərini təvərən döəndə tora çox balıx gəlir.

1. *Təvərə* (is.) – su dəyirmanının oxunun başına keçirilən dəmir. – Təvərə dərman daşının ortasına keçir.

2. *Təvərə* (sif.) – iridodaqlı adam. Təvərə dodaq bir kişiydi rəhmətdix'.

1. *Təvərrix'* (is.) – əziz. – Gör bir, biri qadın təvərriyi işə çıxıfı?

2. *Təvərrix'* (is.) – matah. – Meyva çıxana qədər təvərrix olur.

Təvəkəli (sif.) – şübhəli, maraqlı. – Çox təvəkəli danışır bu Murat (X.).

Təzməx' (f.) – sürətlə qaçmaq. – Dana təzif, az qaldı çatdasm.

Tığ (is.) – topa. – Arpıyı xırmanda tığ vurdular.

Tıqlamaq (f.) – təpə şəklində taxılı yığmaq. – Yağış gələr, xırmandakı taxılı tıqladix.

Tığın (is.) – top. – Məx'təf uşaxları əkinən 2 tığın daş yığıflar böün.

Tıqqı (sif.) – düz, tamamilə. – Tıqqı atasına oxşuyurdu bu Bəhrəm (B.).

1. *Tıncıxmaq* (f.) – bezmək, danıxmaq. – Anam çox ağır xəsdəydi, tıncıxıf qalmışdix.

2. *Tıncıxmaq* (f.) – boğulmaq, danıxmaq, təngnəfəs olmaq. – Qızdırmadan uşax tıncıxır.

Tın-tın (sif.) – kinli. – Abbasəli kişi çox tın-tın adamıydı, hər şeyi də yadında saxlərdi (G.).

Tırpan gəlməx' (f.) – əziyyət vermək, dağıdıb tökmək. – Bu gədiyi böyüdənə qədər maşa bir tırpan gəldi, gəl görəsən (Çiv.).

Tırınqı (is.) – zümzümə. – Ağbavada çoxlu tırınqı oxuyannar varıydı.

Tiftik (is.) – keçi qılı. – Keçinin tiftiyinnən bizə nənəm əlcəx toxuyurlar, çox da yumşax olur.

Tikmə (is.) – kətan və ağ parça üzərində müəyyən rəsmi rəngli saplarla tikilməsi. – Sənber çox gözəl tix'mələr tikərdi.

Tix'dir (z.) – hündür yer. – Naxır dağın tix'dirində otduur.

Til (is.) – daşın iti tərəfi. – Palavar daşının tili düz olmasa, tufar da əyri olar.

Tilişkə (is.) – ağacın və ya taxtanın iti yonqusu. – Əlimə tilişkə batmışdı, bilmədim su çəkdi, nədi, əlim şişdi.

Tipi (is.) – boran. – Bu tipidə yola çıxmaq olmaz ha.

Müasir türk dilində də tipi boran mənasında işlənməkdədir.

Tirbaş//tiribaş (sif.) – özünü hər yerdə yekə aparan. – Yüz dəfə dedim kin, ay uşax tirbaşdix eləmə.

Tirəlix (is.) – ayrılıq. – Bu gəlin də belədi, gəldimi, qardaşların arasına tirəlix salər (Q.E.).

Tisbir (sif.) – bu cür, belə. – Bu tisbir böyüyən uşaxlar hər şeyə qatdaşıllar.

Tişəx' (is.) – dəyirman daşının dişi. – Dəyirman daşı tişəx'dən tüşüf, unu yaxşı üyütmür, iri eliyir.

Tişəmax' (f.) – kirkirə və dəyirman daşına dişlər açmaq. – Kirkirənin daşını usda Şaban tişədi.

Titiz (sif.) – tələsik, kəmhövsələ. – Bu İskəndər çox titiz adamdı, tez özünən çıxır.

Tiyə (is.) – bıçağın kəsən hissəsi. – Pıçağın tiyəsi çatdıyıf.

Tijan (is.) – böyük qazan. – Tijanın paxırı çıxıf, dad verir, qəleyçi gəlsəydi, qəleyliylətdirərdix'.

Toba (is.) – tövbə. – Toba, qardaşımın bu işdən xavarı yoxdur

Toxa (is.) – əl aləti. – Dədəm dəmirçiyə bir toxa düzəltdirdi, əmə çox ağırdı.

Toxalamaq (f.) – toxa ilə işləmək. – Ay bala, bir boş vaxtın olanda o qartolun divini toxala.

Toxan (is.) – aşığın yanı üstə durması. – Ha atıram aşix alçı durmor, toxan duror (E.).

Toxma (is.) – çiling-ağac oyununda çilik vurma. – Çilix' ağac oynunda toxma vurullar.

Toxmax (is.) – taxta çəkic. – Bavam gönü toxmaxnan dōərəx' hasil edirdi.

Toxtamax (f.) – sakitləşmək. – Murtuz atı o qərtənə sürmüşdü kin, at toxdamırdı.

Toxanba (is.) – kinayə. – Öyün yığnaxda sədir, Osman kişiye toxanba vurdu.

Toxanbalı (sif.) – kinayəli. – O nəydi, mana yığnaxda birqadir toxanbalı sözlər dərdi (Q.N.).

Tolazdamax (f.) – tullamaq. – Yaman acıxlanmışdım, uşağın dalınnan bir ağac tolazdadım, ama tutmadı.

Tomar (sif.) – top, çox. – Tomardaşda bizimkilər piçin edillər, sədir su aravasını orya göndərdi.

Tomarı (z.) – bütövlükdə, hamısı. – Bir əlli kiloy uzsu pendirim vardı, tomarı verdim gürcüyə.

1. *Top* (is.) – araba təkərinin çağları birləşən orta hissəsi. – Haravanın topu çatdıyıf.

2. *Top* (is.) – süd maşının qaymaq seçən mexanizmi. – Südü çəkənnən sōram topun tavaxlarını yuullar.

Toparramax (f.) – toplamaq. – Böün Ələsgərin mal novatıydı, axşam olmamış oğlu naxırı toparıyıf kəndə tökdü.

Toran (is.) – alaqaranlıq. – Toran düşəndə yaxşı balıx tutmaq olur.

Torun (is.) – nəvə. – Həsyə arvadın torunnarı çoxalıf. “Kitabi-Dədə Qorquda”da işlənmişdir (12,73).

Toranqı (z.) – qaranlıq düşənə yaxın. – Axşam toranqı düşürdü, hələ də işıqlar yanmerdi.

Torannıx (z.) – qaranlıq. – Torannığıydı, həm də bərk yağış yağərdi (E., B.).

Torpaxlıx (is.) – divarın sonuncu sırası (atmaların başını örtən və torpağı saxlayan sıra). – Böün əvin torpaxlığını da hörüf qurtuldux, Allaha şükür (A.).

Torvasallama – Novruz bayramı günündə uşaqların təndir damının bacasından torba sallaması. – Böün uşaxların torva sallama günüdü, yaman səvinillər.

Tosun (sif.) – qısa boy, kök adam. – Omar tosun bir kişiydi, bir əz də axsiyirdi.

Tosmar//tosmel (sif.) – qısa boy. – Sədir bir tosmal adamıydı, əmə tez acıxlanırdı.

Tosalax (sif.) – qısa boy, gödək. – Tosalax adamın xəsiyyəti pis olur, tez hersdənir.

Tovalatma (is.) – tövbə etmə. – Arax içif yıxılannan sōra bu Əsədə bir tovalatma oldu.

Tova (is.) – tövbə. – Tova, mənə bu oğurrux işnə qəsdən qatıllar, xavarım belə yoxdu.

Toyçu (is.) – nağara çalan. – Toyçu Sultanəli gənə qapıyı basır nəmər istiyir.

Toybaşı//toybavası (is.) – toya rəhbərlik edən. – Qurbanəli kişi elə cavannıgının toybaşılıx edirdi. Əmə arabir də uşaxları yünülce çubuxluyurdu, heş kim də incimirdi.

Toydamı (is.) – toy çalınan ev. – Toyadamında bir vurhavur var kin, gəl görəsən.

Tozanqı (sif.) – toz halında yağan narın qar və ya yağış. – Gejə tozanqı yağış yağır, əmə heş yer istan mıyır.

Tozanax (is.) – tozlu külək. – Uzaxdan bir tozanax qaxdı, əmə bir şey görəmmədim.

Törəlçə (sif.) – həyasız. – Bu Qəfər də utanmır, törəlcəsinin hərəkətdərinnən.

1. *Törpü* (is.) – ağacı hamarlaməq üçün işlədilən dülgər aləti. – Usda törpüynən kərəntinin natını yumurladı.

2. *Törpü* (is.) – tərbiyə. – Belə bir misal var: Ə, bu heş törpü görmüyüf.

Törpüsüz (sif.) – tərbiyəsiz, qanacaqsız. – İmdi törpüsüz uşaxlar çoxalıf.

Tös//tösəvər (sif.) – qısa boy, gödək. – Safa tösəvər bir arvadıydı.

Tösvarək' (sif.) – gödək, kök. – İlannıdan bir tösvarək' inəy almışdım, südü-zadı pis olmadı (D.).

Tövr (sif.) – cür. – Bu tövr uşaxnan danışmazdar, onun axlı kəsmir.

Tubulğa (is.) – dağda bitən kol. – Tubulguyu yığıf çalğı düzəldillər.

Tufar (is.) – divar. – Tufarın himini dərin eləməsən, tez çatdıyr.

Tulum (is.) – qoyun dərisindən tikilmiş iri kürk. – Tulum bürün, qorxma, qarın üstə yatsan da, bir şey olmaz.

Tulamazdamaq (f.) – atmaq, tullamaq. – Baba kişi nəvəsinin dalıncax çəliyini tulamazdadı.

Tulaçəzməzdən (sif.) – tez. – Gedirsən, Kərəm kişi tulaçəzməzdən yatıf.

Tumo//tumoy (is.) – zökəm xəstəliyi. – Tumoy xəstəliyi istilix' verir.

Tuncu (sif.) – cavan, kök və dişi mal. – Bavamın xeyratına bir tuncu mal kəsif esən kimi kəndə payladır.

Turşalıx (is.) – yeməli bitki. – Qara Kahyanın başında çoxlu turşalıx pitir.

Tutma (is.) – xəstəlik. – Xanımın tutması var, tutdumu, bir günə ancaq düzəlir.

Tutumcul (sif.) – qənaətcil. – Çox nəxartana desən tutumcul arvadı Zöhrə qarı.

Tutğal (is.) – ağac yapışqanı. – Şəhərdən tutqal almışdım, əritdim kin, ışkafın taxtasını yapışdıram, əmə yaxşı tutmadı.

1. *Tutğac* (is.) – qabları ocaqdan qaldırmaq üçün istifadə edilən parça. – Köhnə-külüşdən tutğac tikif düzəldillər.

2. *Tutğac* (is.) – dəmirçi aləti. – Dəmirçi Şaban ocaxdakı dəmiri tutğacnan qaldırır qoydu zindanın üstə.

Tutalğa (is.) – kömək, arxa, qohum-qələbə. – Durarın tutalğası çox olduğuna, anasının dəfninə çox adam gəlmişdi.

1. *Tuş* (z.) – qabaq, ön, qarşı tərəf. – Bax kəndin sürüsü o tüşdə otduyur.

2. *Tuş* (is.) – yuxu. – Tuşunu nənəm bizə danışdı, əmə pis yuxu görəndə suya danışardı (Q.).

Tülü (sif.) – oğru, əliyəri. – Tülü adamın el içində hörməti olmaz.

Tüləx' (sif.) – bic, hiyləgər. – Tüləh adamnan hər şey gözdəməx' olar.

Tülüngü (sif.) – əlinə nə keçdi oğurlayan. Yüz dəfən dedim, ay uşax, Namaznan oturuf durma, o tülüngünün biridi, mənə eşitmədi.

Tülküsfat//tülküyosun (sif.) – hiyləgər. – Tülküyosunnu Güləhməd buralarda firranır.

Tülküdurmazdan (z.) – səhər tezdən, hava işıqlanmamış. – Nəsimən şəhərə gedəciş, tülküdurmazdan qapıyı kəsif.

Tüləngə (sif.) – həyasız. – O, çox tüləngə adamdı, onnan gen gəssən yaxşı olar.

Tüng (is.) – saxsı boru. – Tüng boruynan gələn su soyuğ olur.

Tünnüx' (is.) -- qarışıqlıq. Tünnüx' yerdə adam bezir.

Türpəx' (is.) – yabanı, yeməli bitki. – Türpəyin özəyini soyuf yeillər.

1. *Tüşüx'* (sif.) - əskik, yaramaz adam. - Tüşüx' adam nədən utanacaq .

2. *Tüşüx'* (is.)- qadınm yarımçıq uşaq salması. Dərsən, Xeyransanın gəlininin iki tüşüyü oluf.

Tütyə (is.) – mis qab. – Əvvəllərdə mis tütyələr varıydı, ildə bir dəfə də içini qələylədirdilər kin, paxır olmasın.

Tütməx (f.) – tüstünün bacadan və ya buxarıdan çıxması. – Buxarı tüstüyü tütmür, içəri vurur.

Tüyünməx' (f.) – nəyi isə əldə etmək üçün vurnuxmax. – Ay bala, nə tüyünürsən ora-bura, bir sakit otursana.

- U -

1. *Uçunmax* (f.) – uşağın əl atması. – Uşax ta qaner, adama uçunur (Q.).

2. *Uçunmax* (f.) – Ürəyi getmə, bayılmaq. – Tünnüx olduğuna Misirin ürəyi uçunur.

Uç-uç (is.) – qara xalı olan qırmızı yaz böcəyi. – Uşaxlar üç-üçü əllərinə alıf uçurdullar, böcük həna uşsa, deməli, uzaxda olannarı o tərəfdən gələcək'.

Ucunnan (q.) -- ötrü. – Usda ucunnan əvin hörgüsü yarımçıx qalır.

Ucbat (b.) – görə. – Qardaşımın ucbatınnan çox əziyyət çəkdi, biyil.

Ufalamax (f.) – ovalamaq. – Əpbəyi ufaladım, töx'düm hindilərə.

Ufax (sif.) – narin. – Tükana ufax duz gəlir.

Ulaşmax (f.) – qoşulmaq, çatmaq. – Balaca bilirlər böüklərə ulaşıdılar.

Umsux (is.) – umduğunu ala bilməmək. – Uşax umsux oluf.

Umac (is.) – xəmirin ovulub dənəlməsi. – Qara unun umacı yaxşı olur.

Umacaşı (is.) – xırda-xırda ovulmuş xəmirdən bişirilən yemək. – Umacaşını soyuxlu havada pişirellər.

Umurucu (is.)- ixtiyar.- Allah ona heş umurucu verməsin, yoxsa hər şeyi bir birinə qatar.

Unnuca (is.) – yabanı, yeməli, yağlı bitki. Yaşayış yerlərinin yanında bitir. – Ayran aşına unnuca töküllər, çox da yağlı olur.

Belə bir bayatı da var:

Unnucaydı unumuz,

Yağlıcaydı, yağımız.

Unnucuya qurt tüşüf,

Nolacaxdı halımız?

Unnux (is.) – un saxlanan taxta anbar (qutu). – Ağbabada hər əvdə taxtadan 250-300 kiloy un tutan anbar düzəldərdilər.

Ura yeri (z.) – yığılmış bostan bitkilərinin yeri. – Bosdanın ura yeridi, bir şey qalmıyır.

Urğan//urğun (is.) – kəndir. – İrayonun selmağınnan 20 metrə urğan aldım. “Kitabi-Dədə Qorquda”da (12,71) urğan formasında işlənmişdir.

Urğannamax (f.) – bağlamaq. – Maşındakı otu urğannadım.

Urcah eləmək (f.) – rast gəlmək. – Çox pis adama oğlum məni urcah elədi axrı xeyri olsun.

Urcaşmax (f.) – rastlaşmaq. – Gümrünün bazarında Gəncədə yaşayan qohumuma urcaşdım.

Uru (z.) -- tez. – Yerinnən uru duruf irayona getdi, əmə geç çatdı.

Uruf-ədət (is.) – qayda-qanun. – Uruf-ədənən çıxmaq olmaz ha!

Uruş (is.) – nəsil. – Bu uşax başmaxçıların uruşunnandı.

Urva (is.) – xəmiri kündələmək üçün işlədilən un. – Dərsən, heş urvalıx saxlamadın.

Urvat (is.) - ədəb, mərifət. – Urvat bazarda satılır ha, alasan.

Urvatdan salmax (f.) – hörmətdən salmaq. – Övladın pis işi ata-anıyı urvatdan saler, el içində hörmətsiz eder (E).

Urvatdı (sif.) – hörmətli, izzətli. – Urvatdı adamı hər yerdə sayırlar.

Uruzqu (is.) – bərəkət, qismət. – Adam doğulanda uruzqusu da onun doğulur.

GadU''daU
GahP
GbcdU[P "bXU&#

G▯`d] \ Pf

Gg;d

GgPaa{

)& Ggdf "Xb&#

*& ogdf c s ▯ \ §f! "U#

Ggd▯ \ Pf "U&# %

Ghd W^Z`Pa "bXU&#

% o %

oqbgPf "Xb&#

oq§ \

oUra§f!
o[Vs "Xb&#%

o]

oaV§''sag§ "Xb&#

oc§[§f!
oc§[§ \ \ §f! "U&# %

oc \ §f!

ocsf

o▯§J \ §f!"
o▯sc \ §

o▯XXc \ § "Xb&#

ogsc \ §f

oh

ohQ§bdUPc

oh§J V X

ohS§ \ §f! "U&# %

ohSs "bXU&# %
ohSsf

)& ohsf! \ §f! "U&#

*& ohsf! \ §f! "U&#

ohs[s▯ \ §f! "U&#

v -

HPi{gP'LePi gP

HPf{c

HPS{JP

HP[P "Xb#

$KPf\}\{\text{'gPf}\{$

$KPfP[\{f$

$KPf\setminus P\varpi$

$KPfP]c\{$

$KPfP]\setminus Pf$

$KPf\varpi\{RP]P$

$)\&\quad KP[$

$\ast\&\quad KP[\quad "R^{\wedge}j\&cTa\setminus X]\#$

$KP[PWsa g\ S]\quad "bXU\&\#$

$KP[Pgsa\ S]\,]Xf!\quad "Xb\&\# \%$

$)\&\quad KP[Pf$

$\ast\&\quad KPXPf\quad "bXU\&\#$

$KP[P\cup gP[P\cup$

$KP[P]q\{\quad "Xb\&\#$

$KP[\setminus P]$

$KP[\setminus P]\setminus Pf\quad "U\&\#$

$KP[[Pc\setminus Pf$

$KP[P\setminus P$

$KP[ftg'LgP[f\{$

$KP[\{\}\setminus Pc$

$KP[\{\}\setminus Pc$

$KP]$

$KP]$

$KP]qPf$

$KP]q\{\quad "Xb\&\#$

$KP]q\{$

$\tilde{\intercal}$

KP]_racs

KP_{f

ĩ

KP_QP

KP_Pi{

KPaSPaa{*f*

KPaPf

KPaP \ \ Pf''gPaP] \ Pf "U&#

KPa{ \ §]bX[''gP] \ §WbX[

ĩ

ĩ

Ḃ

∩

KPa \ WTfcPa''gPa \ TfcPa "Xb&#

KPbbPa "bXU&#

KPbSP]P

&![§§*J*

KPbc{*f*

Yavınçı (sif.) – başqalarına möhtac olan. – Yavınçı adamdı bu Oruc, bir işin qulpunna yapışmış.

Yaypanmax (f.) – yerə yatmış taxıl, ot və s. – O xərtənə yağarıx oldu kin, imdi taxıl yerə yaypanıf.

Yayxanmax (f.) – ayağını geniş açıb stulda və ya divanda oturmaq. – Ə, a bala, nə yayxananıfsan düz otu.

Yayxana-yayxana (z.) – nazlana-nazlana, əzizləmə-əzizləmə. – Bu Şəmşirin oğlu Səfər qız kimi yayxana-yayxana gəzer.

Yaylıx (is.) – cib dəsmalı. – Yaylığı yüdürtmüşdüm, hələm qurumuyuf.

Yaylım (is.) – qoyun sürüləri otlayan sahə. – Qounnarı yaylıma sürdülər, isti tüşəndə mələ götürəcəxlər.

Yaymax (f.) – nehrə çalxamaq. – Nehrə yaymax da çətin işdi, adamı bezix'dirir.

Yayma (is.) – sacda bişirilən yuxa. – Yayma tez pişən çörəyə dəllər.

Yazmax (f.) – kəsmək, yarmaq. – Kış olanda uşaxlar qartoıu yazıf sevənin üstə pişirillər.

Yazı (z.) – çöl. – Yazı təzəyi çox tez yanır, tez də sönür. – Yazıda tolgular otduyur. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında da həmin mənada işlənmişdir.

Yazma (is.) – baş yaylığı – Ay uşax, nənəmin yazmasını taf göti.

Yazabuğanı (is.) – cütləşmə həddinə çatmış dişi mal. – Öysüzdü İrza məllimdən bir yazabuğanı qasqa düə alıf gətirdim.

Yeddiarxadönəm (is.) – ən uzaq qohumlar. – Zırı bir qonşumuz var, səhərrərim yeddiarxadönənimi qatdı, qarışdırdı.

Yedəx' (is.) – ikitəkərli araba. – Cavad kişi yedəx'lə əvin daşını tamam daşıdı.

Yekə (sif.) – böyük. – Ə, yekə adamsan, uşağa qoşulma.

Yekəxana (sif.) – lovğa, eqoist. – Gülnün yetimi Fərman çox yekəxana uşaxdır.

Yekinmax (f.) – yerindən qalxmaq cəhdi. – Əli kişi can verəndə, ordaydıx, iki dəfəm yekindi, qaxa bilmədi.

Yekələnməx (f.) – böyümək. – Allah saxlasın, o Əlinin madarını yekələnif.

Yex'dən//yehdən (z.) – birdən, qəflətən. – Düz 1988-ci ilin 11 dekabrında əvdə oturdum, yex'dən yer oynadı, zəlzələ oldu.

Yex' deyəndə (f.) – ağzını açan kimi, həmişə. – Yex' deyəndə qardaşımın pisdiyini kişi başıma qaxır həmməşə.

1. *Yel (is.)* – revmatizm xəstəliyi. – Hər il yazbaşı Nazdı arvadın ayaxları yeldən tutulur.

2. *Yel (is.)* – külək. – Yel gəlməsə, taxıl savrılmaz.

Belə bir məsəl var: “Yel əsif, qoz tökülüf”.

Yelləməx' (f.) – qoyun-quzu və mal-qaranın otlağa sürülməsi. – Günortadan söra çovannar sulaxda dincələn mal-qounu otdağa sarı yeliyillər.

Yelli (sif.) – cəld, tez. – Çox yelli danışer Sultan adam başa tüşə bilmir kin, nə dər.

Yellənməx' (f.) – hirsələnmək. – Gənə nölmuşdusa ferma müdrü yaman yellənmişdi.

Yelaparan (sif.) – lap arıq, çürəfsiz. – Poştun müdürü yelaparamın biridi.

Yellə (is.) – çelik-ağac oyununda çilikatma. – Xudaverdinin yellə vurduğu çiliyi qaytarmax olmur ha.

Yeləx' (is.) – köynəyin üstünnən geyilən qolsuz qalın paltar. – K'ışda uşaxlar yeləx' geyməsələr, souxluyallar.

Yelin (is.) – dişi heyvanın süd vəzləri olan hissə. – İnnəin yelini şişif, həm də süddən kəsilib, doğacax dəsən.

Yelinnəməx' (f.) – doğum ərafəsində heyvanın yelinin şişməsi, süddən kəsilməsi. – Teivin qounnarı yelinniyif, yaxınnarda quzuluyullar.

Yelən (is.) – kəlağay, paltar, yorğan və digər şeylərin atəyinə, qırağına salınan haşiyə. – Yorğanın qırağına yelən tikillər kin, yaxşı görünsün.

Yelavar (sif.) – külək tutan sahə. – Yelavar yerdə uşağı çox saxlamax olmaz, naçaxlıyar.

Yelbeyin (z.) – ağılsız, hər şeyə inanan adam. – Ay bala, yelbeyinnix' edif hər yetənə inanma.

Yemlix'//yelmix' (is.) – yabanı, yeməli bitki. Xam yerdə və əkində bitir. Əkində bitən yemliyə at yemliyi də deyirlər. – At yemliyinin şirəsi çox şirin olur.

Yəndirməx' (f.) – saymaq, hörmət etmək. – Ta yekələni qardaşım oğlu, bizi heç yendirmir.

Yenməx' (f.) – qalib gəlmək, udmaq. – Güllücənin futbol qamandası erməniləri dəfələmən yeniflər. Həm də qubok alırlar (Gul).

Yengə (is.) – əmiarvadı, dayıarvadı, qardaşarvadı. – Ağbavada, həm də Şörəyeldə əmi, dayı və qardaşların arvadlarına yengə dəllər.

Yesir (is.) – əsir. – Savaxtan axşama bu uşax bizi yesir elədi.

Yetix' olmax (f.) – öyrənmək, bələd olmaq. – Ay uşax, bir yetix ol, gör naxır gəlirmi?

Yeyax (z.) – piyada. – O vaxtdarım minix yoxuydu, kətçilər şəhərə də yeyax gedirdilər. “Kitabi-Dədə Qorquda”da işlənmişdir (12, 75).

Yeyin (z.) – cəld, tez. – Ay bala, yeyin ol geyin, yoldaşların eşix'də səni gözdüyüllər. “Kitabi-Dədə Qorquda”da işlənmişdir (12, 31).

Yığval//yıvğal (is.) – bəxt, tale. – Yığvalı qara gəldi Bəsdimin, əri davadan gəlmədi, bir oğlunu yekələndirdi.

Yığnax (is.) – məclis. – Axşamkı yığnax yaman uzun çəkdi, qonaxlar çox gec gəlif çıxdılar mərəkiyə.

Yıxılmış (sif.) – ev, xarabalıq. – Həyə, atasının yıxılmışının qayıtdı, gəldi.

Yoğrum (n.s.) – bir yoğum un. – Un təhnədən qutarıf, iki yoğrum qalıf.

Yol (n.s.) – dəfə. – Ayaxlarım öldürürdü məni, üç yol getdim doxdura indi yaxşıyam.

Yolkəsdi (is.) – toy maşınının qabağını kəsib nəmər-hədiyyə alınması. – Qonşu kəndə gəlin aparırdılar, uşaxlar maşının qavağına dar yerdə kəsif yolkəsdi aldılar.

Yollaşmax (f.) – razılaşmaq, yola getmək. – Qolxozun sədrinnən hesafdarı bu aralıx heş yollaşmıllar, nələri ortax düşüf, görəsən?

1. *Yolmalamax* (f.) – ot-ələfi tələm-tələsik yolmaq. – Qartofun arasındakı alağı tez yolmalamax lazımdır kin, boy assın, yoxsa alax basar.

2. *Yolmalamax* (f.) – birinin digərinin saçını yolması. – Tükənin qapısında arvatdar bir-birini yolmaladılar.

1. *Yolma* (sif.) – dəridən əl ilə yolunmuş yun. – Yolma yun keyfiyyətli olmur (G.).

2. *Yolma* (sif.) – kərəntiyə gəlməyən, yerə yatan vələmir və ya digər dənli bitkilərin yolub yığılması. – Ceyran xala çox qoçax arvatdı, çarın qırağınnan düz 2 harava yolma apardı.

1. *Yolağ* (is.) – cığır, iz, yol. – Şavannarın yolağınnan Arpaçayın dərəsinə düşməx' olur.

2. *Yolax* (is.) – yolunan ot. – Yolağı nədənsə mal yaxşı yemir, əmə xeyir də vermir.

Yolağa (is.) – üsul, fənd. – Binəli bu İsmeyil işin yolağasını bilmer (Q., E., B.).

Yolçu (is.) – dilənçi. – İndi yolçulux eliyən adamlara rast gəlinmir.

Yoncumax (f.) – yalvarmaq. – Sabax ertədən uşax anasına yoncuyur.

Yortmax (f.) – at sürmək. – Binnət at minməx'dən ötrüm ölür, hər gün at yortur.

Yosun (is.) – sifət, bəniz. – Yosunnu görmürsən bu Məcidin, ona da söz dərsən.

Yosunlu (sif.) – bənzərli. – İtyosunnu adamların əməlləri də pis olur.

Eşşək yossunusan, qatır xəsiyyət

Halın yoxdu yıxıl, öl, ay Alaşa.

(Aşıq Nəsif)

Yovuşmax (f.) – mənəvi yaxınlıq. Bu nəvəm adlı adama yovuşmaz.

Yoz (is.) – cavan mal-qara. – Yayda qolxoz və solxozların yoz malını Dərin dəriyə yaylıya aparıllar.

Qars vilayəti kəndlərində də bu söz çox işlənir.

Yozalanmax (f.)- özünə yer axtarmaq. Bu söz heyvandarlıqda , xüsusilə boğaz qoyun və ya mal rahat doğmaq üçün yer axtaranda deyilir:- Bu inəx' səhərdən yaman yozalanır, də: sən doğacax.

Yozutmax (f.) - əsas fikirdən yayındırmaq. – Çovan İlyas oğrunu tanısa da, əmə bizi yozudur.

Yön (is.) – tərəf. – Onnan görüşməx' istədim, əmə yonnü mənə çəvirmədi.

Yönnü (sif.) – yaxşı, yaraşılı. – Bir yönnü adama ras gəlmədix', bu qonşuluxda.

Yönsüz (sif.) – pis. – Zileyxa qızını bir yönsüzün birinə verif, indi də qalif mətəl.

Yönübəri (z.) – xəstənin sağlması. – Sadıx kişi yamanca xəstələnmişdi, ama indi yönübəridi.

Yöntələməx' (f.) – başdansovdu iş görmək. – Usda işi qutardı, əmə yöntəliyif gedif.

Yörə (z.) – tərəf. – Ay Urustam, atım itif, bu yörüyə gəlipbi?

Yazı bu yerrərdə ayrı busatdı

Ağbaba elinin yörəsi gözəl.

(Aşıq Nəsif)

1. *Yuxa* (is.) – sacda bişirilən yuxa çörəx'. Əvəllərim toyda bir meşəy unun yuxasını pişirirdilər.

2. *Yuxa* (sif.) – nazik. – Ay uşax, eşix' souxdı, yuxa geymə.

Yumax (is.) – iri ip sarığı. – Nənəm düx'çələrdən iri yumağ elədi.

Yumaxlamax (s.) – dolamaq. Qoca arvatdar yumaxlamaxdan bezmillər ha.

Yun-çubuğu (is.) – yun çırpın çubuq. – Nənəmin acığı tutanda yunçubuğunun uşaxlara bir-iki çəkərdi.

Yun-darağı (is.) – yunu daramaq üçün işlədilen alət. – Əvimizdə nənəmin nənəsinnən qalma yundarağı var.

Yüət – bir dəfə yumaq. – Paltarı bir yüət yaxıyanda kiri təmiz çıxmır.

Yüngül (sif.) – ağılsız, necə gəldi danışan, oturub-durmağını bilməyən adam. – Naxartana desən bu Nemət yüngül adamdı, harda nə söylədiyini bilmir.

Yüyürəx' (is.) – beşik, nənə. – İçi boş yüyürəyi yırğalasan, boş qalar dəllər.

Yüyürəx' (z.) – qaça-qaça. – Dayımoğlu yüyürəx' gəldi kin, nənəmin xəstə olduğunu anama desin.

- Z -

Zad (is.) – şey. – Uşağın touna da bir zad qalmıyif.

Zaft etməx' (f.) – zəbt etmək. – Şərif fermiyi qohumlarıynan zaft eliyif.

Zağa (is.) – mağara. – Güllübulaxdakı Zağalarda əvəllər qoun saxlıyıllarmış (Gül.).

Zağar (sif.) – qısaboy, kök adam. – Zağar adam həm kök olur, həm də hirsdi.

Zağzamax (f.) – zəvzəmək. – Həmid axşamatan sədrə zağzadı kin, şəhərə getməx' üçün bir maşın kirələsin.

Zağarrıx (is.) – dikbaşlıq. – Belə zağarrıx olmaz, əmbə Həmid eliyir.

Zaha (sif.) – təzə uşaq doğmuş qadın. – Uşağın qırxı çıxanatan qadın zaha sayılır.

Zanka (is.) – kirşə. – Qış oldumu uşaxların hərəsi atalarının bir zanka istiyir. O vaxıt qalxoz sədirlərinin iri və yaraşılı at kirşələri (zankaları) olardı. Rayona gedib-gələrdilər.

Zatıqırıx (sif.) – əsilsiz. – Bu qardaşım oğlu zatıqırıx çıxdı.

Zayfa (sif.) – zəif. – Anadan olannan bu uşax zayfadır, heş irəlləmir.

Zeh (is.) – haşiyyə, iz. – Taxtıya zeh salıf bir-birinə qavlıyıllar.

Zənzə (is.) – otun içində olan, lakin mal yeməyən acı ot. – Otun içində zənzə olanda mal da yemir.

Zərəl (is.) – zərər. – Sirkə xəstəliyi arılara çox zərəl verir, qoymur çoxala.

Zəvzəməx (f.) – yalvarmaq. – Bu Qara hər gün qolxozun qapısında sədirə zəvziyir.

Zəvzəx' (sif.) – danışığını bilməyən, boşboğaz. – Bu mal doxduru çox zəvzəx' adamdı.

Zərdə (is.) – yerkökü. – Qara torpaxdakı zərdələr iri olur, həm də şirin.

Zəyrəx'//zəyərex' (is.) – dənli və yağlı bitki. – Zəyəreyi bəzixanada əzif yağ alıllar, haman yağa bəzir yağı da dəllər (Ox.).

Bəzi mədə-bağırsaq xəstəliklərinin dərmanıdır, yanığı da sağaldır.

Zıbın (sif.) – uzun. – Güllər bir zıbın don geyif, o da yernən sürünör (X.G.).

1. *Zığ* (is.) – gözə yığılan çirk. – Gejə yatanda ağrıyan gözə zığ yığılır.

2. *Zığ* (is.) – paçıq. – Bayramağzı yolları zığ basır.

Zıflamax (f.) – çalmaq. – Əsrəf kişi dəmiri tufara zıfladı kin, paltar teli bağlasın.

Zır' (sif.) – lap. – Dəli də var, dəli də, bu laf zır dəlidi.

Zırpı (sif.) – iri gövdəli, nəhəng. – Zırpı bir qayyı sel dağdan kəndin ortasına helləmişdi.

Zırrama (sif.) – qanmaz, qanacaqsız. – Zırrama adamlar oturub-durmağını bilmir ha.

Zıran (sif.) – axırıncı. – Məsim novatda zırana qaldı (Gül.).

Zırı (sif.) – qanmaz. – Zırı adam elə nə bilir, onu da eliyir.

Zırzıtmaz (f.) – zəhlə tökmək, bezdirmək. – Bu qaroyul laf zırzıtdı bizi.

Zırzaçəkmə – hamısı, yerli-dibli, bütün. – Davadan sōram axısqalıları zırzaçəx'mə Qazağıstana sürdülər (S.).

Zırtdatmaz (f.) – lovğa-lovğa danışmaq. – Öyün Səhnə bulağın başında arvatdarı görüf bir zırtdadırdı kın.

Zirzə (is.) – qapı cəftəsi. – Dəmirçiyə bir qapı zirzəsi düzəldirdim.

Zirzələməx' (f.) – qapını bağlamaq. – Qapıyı zirzələməyi unutma, ay bala.

Zivışməx' (f.) – sürüşmək. – Bulağın yolunda əyağım zivişdi yıxıldım.

Zincirrəməx' (f.) – kəsilmiş təzeyi və ya kərmanın sıra ilə üst-üstə düzülmesi. – Basmadan kəsilən təzeyi zincirredilər.

Zindan (is.) – kərəntinin ağzını döymək üçün işlədilən alət. – Piçinnən sōra kərəntiçilər zindanı otun altı qoullar.

Zing (is.) – mal-qoyun ətinin qol, bud və oma, sümüklərinin oynaq hissələrinin baş tərəfi. – Öün qonşunun malı ölmüşdü, 5 kiloyət aldım, əmə hammısı zingiydi.

Zinrix' (is.) – qaranlıq. – Zinrix' gecədə yolu da görməx' olmur.

Zinhara gətiməx (f.) – bezmək. – Bir çalağan peydah oluf, gündə bir biliyimizi aparır, bizi zinhara gətirif.

Zivanadan çıxmax (f.) – həddini aşmaq. – Bu uşaxlar laf zivanadan çıxırlar, geymlərinə bir bax.

Zirəx' (sif.) – qoçaq, cəld. – Navrızın nəvəsi Dilman nə qədrə desən zirəx' uşaxdı.

Zirəx' (sif.) – cəld. – Maşalla, qonşumuz Cahanın nəvəsi Cəfər çox zirəx' uşaxdı, hara göndərsən, getdiyinnən gəldiyi bir olur.

Zivə (is.) – paltar sərilən ip. – Ziviyyə pas tutmuyan telnən bağliyıllar.

Zıvırt (z.) – tamamilə, bütün. – Çoban Əhməd erkəyi kəsif, dərisini zıvırt çıxartdı (T.).

Ziv gətməx' (f.) – sürüşmək. – Uşaxlar təpədə ziv gedillər.

Ziyanıx (is.) – məhsul vermədən kəsilən inək, qoyun və s. – Qonşunun inəyi xəstə olduğuna kəsmişdi, bizə də ziyanıx göndərmişdi.

Zoğ (is.) – biçilən otun yaba-dırmaqla və ya traktor dırmağı ilə sıralanması (yığılan otun əmələ gətirdiyi zolaq). – Məhtəfli uşaxlar bir gündə 20 hextra zoğu bulul elədilər.

Zoddamax (f.) – balta və ya kərkinin ağzını ocaq da qızardıb naziltmək. – Baltıyı apardım Dəmirçi Nəşif qızdırtf zoddadı (T.).

Zoddu (z.) – güclü, qüvvətli. – Bu təzə gələn dirextur çox zoddu danışır, hələ təzədi.

Zoddu-zoddu (z.) – hirsli-hirsli. – Zoddu danışmaxnan iş olmur, gərəh işin çəmini tapasan.

Zoxma (is.) – dürtmə. – Bavamın nənəmə acığı tutmuşdu, bir zoxma da vurdu ona.

Zoxmalamax (f.) – dürtmələmək. – Zoxmalamasan öküz getmir ha, isdi olanda da başı şişir.

Zollama (z.) – Bu Şəmsi laf zollama danışır, aya.

1. *Zol* (z.) – birbaşa, düz. – Bu Miseyivə noluf, yanımızdan zol getdi.

2. *Zol* (is.) – gönün uzununa kəsilmiş bir parçası. – Dəriyi zol kəsif hasilıyıllar.

Zol-zol - zolaq-zolaq. – Traxtorçu Xıdır əkini zol-zol edif.

Zollamax (f.) – çomaqla vurmaq. – Çoban İsə çomağı qoruxçuya zolladı.

1. *Zop* (is.) – arabanın qoluna bərkidilən ağac (eniş yerlərdə öküzün qıçı zopa dəyərək tormoz rolunu oynayır). – Öküz zopu batırır.

2. *Zop* (is.) – iri, uca və canlı öküz. – Öküzün zopu qüvətdi olar (Q.B.)

Zukqum (is.) – acı, zəhər. – belə də qımı turşusu olar, laf zəkqumdu.

Zuyçu (is.) – zurnaçının dəmkəsi. – Zuyçu onnan ötrüdü kun, zurnaçı oyun havasını dəyişəndə bilinməsin.

Züryət (is.) – övlad. – Allah adama züryət verəndə də ağıllısını versin.

Zümbə (is.) – çöldən pencər yığmaq üçün işlədilən dəmir alət. – Zümbənin ucu koralıf, yerə girmir (M.).

FRAZEOLoji İFADƏLƏR VƏ DEYİMLƏR

Dialekt frazeologiyası. Ağbaba şivəsində frazeoloji vahidlər də özəllikləri ilə seçilir. Frazeologizmlərin işlənmə məqamları daha geniş olmuşdur. Bunun səbəbi canlı dilimiz sayılan şivələrin daha emosional, daha ekspessiv olmasıdır. Bundan başqa, məişətimizin bu və digər sahəsində çox əhatəli işlənməsidir. Frazeoloji birləşmələrdə xalq müdrikliyi, hazırcavablıq, lakonik cavab əks olunur. Adi görünən sözlər məcazlaşaraq obrazlı və emosional ifadələrə çevrilir. Şivə frazeologiyasında xalqın məişəti, məşğuliyyəti, dünyagörüşü, ictimai münasibətləri adət-ənənələri, həyat tərz, sevinci, kədəri və s. görünməkdədir. Məsələn:

Buna heç Ələyaz dağı da dayanmaz – israfçılıq.

Toyun Qaraarxacda çalınmır ha – tələskənlik.

Bir qəbirstanlıqın yaraşığı – bivec, tənbel.

Qabağına daş helləmək – çətinliyə salmaq və s.

Bu deyimlər əsil həqiqi mənalardan uzaqlaşaraq yeni emosional mənalara meydana gətirən qəlibləşmiş sözlərdir. Bir neçə kəlmədən ibarət olan, müxtəlif dil ifadəsi yaradan bu sözlər duyğu və düşüncələrimizi diqqəti cəkcək biçimdə anladan isim, sifət, zərf və fel görünüşlü qrammatik ünsürlərdir. Bu ifadələr ən çox fel və sifətlərlə sinonimlik təşkil edir. Deyimləri təşkil edən söz qruplarında bənzətmə yolu ilə düzənlərin hamısı və ya biri gerçək anlayışların xaricində olsalar da, ancaq məna içindədir. Əlbəttə, aşağıda qeyd olunan frazeologizmlərin digər şivələrdə də işlənməsi təbiidir.

Abrını atəyinə bükmək – danlamaq. [Öün dərmançının abırını atəyinə pux'düm, novatı dəişmişdi].

Acığı tutan bir də oynayır - qalmaqallı, böyük-küçük yeri bilinməyən ailələr barəsində deyilir. [Bu Mahmudun əvi də belədi kin, acığı tutan bir də oynuyur].

Ağzı ilə quş tutmaq – hər bir imkana malik olmaq, üreyi istədiyini etmək. [Əhədin oğlu indi böyyüf, ağzınnan quş tutur].

Ağzını allah yoluna qoymaq – yalan-gerçək nə gəldi danışmaq. [Məsimin oğlu ağzını Allah yoluna qouf, nə gəldi danışır].

$$3\,i\,h\{\backslash P`P_P`$SP[\{\backslash P\,bP_Pf\%$$

$$3\,i\,h\{\,\,X[\S\,\,\wedge S\,Vrcsa\backslash\S Z\,\,\nu$$

$$3\,i\,h\{\,\,\,\,P_Pa\backslash P`\,\,\,\,\%$$

$$3\,i\,h\{]P\,\,Rd[[d\,\,S^{\wedge}e\Box P]\,\,\,b\{i\,\,\backslash\{a$$

Ayağı sürüşkən – pozğun. [Arzuman da əsgərrix'dən özünə bir arvat gətirmişdi, əyağı sürüşgənin biriydi].

Ayana-sayana gəlməx' – fikrə gəlmək. [Heç ayına-sayına gəlməzdi kin, Məmmədin qızı Xanəhmədə ərə gedəjəx']. (Q.).

Aynı açılmaq - kefi kök olmaq. [Ayrı yaşıyannan buyana gəlinin aynı açılıf].

Ayıbına kor olmaq – günahını anlayıb susmaq. [Bu İdris də ayıbına kor oluf susmur ha].

Ayıbını qara yer örtün – qarğış, biabırçı adamlar üçün deyilir (yəni öləsən, yer eyibini örtə). [Ayıbını qara yer örtün bu Nifdalının, heş şeydən utanmır].

Ayağının altında ölüm – alqış. – Ay Nuru, ayağının altında ölüm bu quzuları anar sürüyə qat (S.).

A yeyənə xeyir vermə (qarğış) – ölmək. [Bu yeyəsinə xeyir verməmiş Qaraşı göndərdim əvə dəhriyi gətisin, gəlif çıxmadı].

A yoldan gedən it, gəl yanımı yırt - ehtiyac olmadığı halda, ona-buna sataşib öz başına əngəl açanlar barəsində deyilir. [Bu həmməşə belədi, "A yoldan gedən it, gə yanımı yırt" dər].

Av(ov) quşuna dönmək - axtarmaqla tapa bilməmək. [Bizim bu Ədil av k'uşuna dönüf, tapammıram kin, iradyonu düzəltməyin].

Babal yumax – nahaqdan, bilmədən danışmaq. [Mən baval yüəmməmə, o savetin katibinnən nə dēm?].

Baxtı ayaq üstə durmaq – şəraitə yaxşı olmaq, əziyyətsiz dolanmaq. – Onun baxtı əyağ üstə durur.

Baxtı özümənə qabax gedir - ailə qurmaqda bəxti gətirən, ər evində yarayan qadınlar haqqında belə deyirlər. [Ə, görmürsənmi, bu Gülsənəmin baxdı özünənə qavax gedir].

Balalarının başına sancmaq - hər hansı möhtərən, hörmətli şəxsin xahiş və minnətindən çıxma bilməyib kiminsə günahından keçmək: [Get, səni filankəsin başına sancıram, bir də belə iş eləmə].

Başını bəzəmək – kiməsə əsassız böhtan demək, adını hallandırmaq. [Onnan k'utardılar, imdi də bu təzə gələn müdürün başını bəziyillər].

Başı qoltux altı görməmək - çətin işə düşməmək. [Ay uşax, az danış, hələm sənə başın qoltux altı görmüyüf].

Başına xona qoymaq - böyütmək, tərifi etmək. [Dünən məhtəvi qurtarif, başına xona qoullar, o da naz-qoz eliyir].

Beybec eləməx' - xarab etmək, pisgünə qoymaq. [İşi beybec eliyənnən söra, dəllər gəl bu işi sən gör].

Beşdə alacağı yox, üçdə verəcəyi – bivec adam. Heç bir dərdsəri olmayan, oğul-uşaq qəhrinə qatlanmayan, arsız, yüngül həyat keçirən adamlar barəsində deyilir. [Bəri gəl a bala, ona qoşulma, onun beşdə alacağı, üçdə verəcəyi yoxdu].

Boyun əti olmaq - nəyə görə başqasına yük olmaq, onun yanında gözü kölgəli olmaq. [Bir işdən ötrüm kiməsə boyun əti olmaq yaxşı döl].

Boynum qıldan incədi - kiminsə yanında gözü kölgəli, suçlu olduqda, müraciət etməyə üzü gəlmədikdə deyilir. [Şəhərə getməyə sədirdən bir maşın istiyəcəm, əmə boynum onun yanında qıldan incədi].

Boynun dalınnan kəsməx' – qəddar, vicdansız adam, haqqmda deyilir. [Dər, davadan qavax adamları boynunun dalından kəsən bir erməni NKV-desi varıymış].

Boyuna boz ip ölçməx' – qarğış, yəni öləsən. (İnsan rəhmətə gedəndə kafəni düz biçmək üçün boz iplə ölünün boyunu ölçürlər). [Boyuna boz if ölçüm qonşumuz Talvın, dedi əv tikəndə köməh eliyəcəm, əmə eləmədi].

Boyunu yerə soxum – ölmək (qarğış). [Ə, bunun boynun yerə soxum, yekələnilf].

Boynu samıya dönməx' – tənbellik etmək, tüfeyli həyat sürmək. [Boynu samıya dönüf Narının oğlunun, əmə anasına köməh eləmir].

Boğazını çatıya salmaq – gödəncil, qarınqulu, yeməyə tələsmək. [Toyda-vayda bu Umut boğazım çatıya salır].

Bir əli yağda, bir əli balda - ərköyün, çətinlik görmədən yaşayan adamlar haqqında deyilir. [Baxışın oğlunun bir əli yağda, bir əli baldadı, tə noxuyacax?].

Bir əli it əlində, bir əli dad deyir – qorxusundan yaltaqlanır. [İmdi Xeyransa qalib mətəl, bir əli it əlindədi, bir əli dad deyir].

Bir qəvirsənniyn yaraşığı - əndamı, lakin bivec olan insanlara deyilir. [Atdıxanın bir qəvirsənniyn yaraşığı oğlu var, əmə nə xəri].

Bu pambığı qulağınnan çıxart – fikrindən daşın. [Ay oğul, bir də deyirəm, bu pambığı qulağınnan çıxart, o qız bizim ailəyə yaramaz].

Buna heç Ələyəz dağı da dayanmaz - bixərc adamlar haqqında deyirlər. [Buna heş Əlyəz dağı da dayanmazdı, Qəhrəmanın əvi dayandı].

Bilmir ki, harda bişib, deyir kin, bir çömçə də bira tök - başı çıxmayan işdən danışmaq. [Bu mal doxduru da bilmir kin, harda pişif, dər bir çömçə də bura töx].

Bulum-bulum bulanmaq – arıq, cansız. [Ağca ayağüstə durammır, bulum-bulum bulanır].

Bol əlli, bostan könüllü – bəzi adamların yersiz səxavət göstərməsinə ehyamdır. [Müslüm kişi bol əlli, bostan gönüllü bir adamıydı rəhmətdix].

Byıx əmə - hər də ilənə qulaq asmamaq hər tə i ə r laşmamaq. u tə gələn birqadir də elə adam d l, hə yetən biyix ve

İldir b eşşə ə n l a l y çoxdan olub keç iş bir şeyi tə dən yada salıb e silə ək. ə der, ə, b ona bə iy 'n, ild öl bo şşəx əli bu ıl a lıy].

anın ə llad örəmək gö " dən a d aq, am ve əmə . [a amn ye 'mi əşim on n c nına cəllad kəsili .

in a l a minmək – h' slə ək. bal çı g iş ə, kişiy in a a mindi ə .

arçıl e ək aləmə ya aq, xəbərçilik e ə [n bir ş oldu mə ləde, di onu çılıx edif, ya r ələmə]

a a şməx tələsmək, hö sələ iz lmaq. [ir şey landa bu ara " atıya salır].

Çək uzantıya düşmək (salmaq) – get-gələ düşmək, süründürmək, bir məsələnin səbəb olmadan gecikdirmək. [Bizim də işimizi irayonun bangında çək uzantıya salırlar].

Çıranın burnun yandırmaq -bir kiçik iş görmək. [Bu oğlum 2 ildi kin, əsgərihdən gəlif, əmə çıranın burnunu hələm yandırmıyıf].

Çıranın divinə işix salmamax – evə-əşiyə xeyir verməmək. [Qonşunun oğlu Nədir də çıranın divinə işix salan döl].

Çörək burnundan gəlsin – nankor adamlara deyilir. [Çörəyim burnunndan gəlsin, Qaranın, maña dönüx' çıxdı].

Çörəx kəsənnix' etməx – kiməsə haqsız pislik etmək. [Dirextur çörəh kəsənnix' edir bizə qarşı].

Çörəyinin düşmənidir - qonaqpərvərdir. [Binəli çörəyinin tüşmənidir bu Tanrıverdi məllim].

Cibi deşikdir - bixərkdir. [Məmməd müəllimin də həmməşə cevi deşix'di].

Cimbata çəkilmək – itmək, yox olmaq. [Noldu gənə, bu qaroul cimbata çəkilif, görünmür].

Cızığından çıxmaq - yolunu azmaq. [Bu uşaxları televizor cızı ı n çıx dı

arc u aldan bö ol b lərə hö ət o m da deyili - [ndi dağ çuva b " ol a bala].

ağarcı ı ya l ı b ş b y nə ba lıy ö dən r adam. [elələ nə delilər dağ c ğı yağlıyı , bo b nə bağlıyı .

ala sanəmaq xoşagə əz b' hadis baş verəcə ' i ə əlcədə hiss e ək. [şax da dən şəhərə gedif, əmə nədənsə dalağ san r].

ı inqr y q şma –uyd aq, 'mi sə adi bir nöq a nı bö d b yaym . [ellər ayo an gə en yoxlam ın dal a edən ə n s ra şındroy qoşu]

a a na salm y iş sət n ə l s i tifad edərək h r h s bir i i gö ək, səmtinə salıb ' dənşə ə əz ç aq. [a uş xla a ağ na salı , qon u kətdən qo q o].

Kh![h□ū &d R\$ \ gh[gR ghgsKgR! d d □ T@{ P I K Q d □ \$□ U □ \$s\$[g hgsKgRhg \ \$R a j XgRg
ghd \ \$ a d \$ K I R n j g ! [a S!Rg]!gKg \ g&g \ hga hga g \ gR!Kh!! J P SP□ sb
gKsgh !l
% ũ ũ J X g g ũ i s l [T R \ d d J ũ k d \ d hga !
lJ P P { Q □ J ũ d \ ` % & l R□ [i&s d [U P : a S i R d s @Pg f \$ d
rR RrQhg \ ũ g g S : Qhr l J § § Ć Pa i { q\$Z \ § f

$$7] \mathbb{X}] \S \% d h d] d] P \ e T a \setminus \S Z$$

$$7] \ \ V T S \mathbb{X} Q \% d h d] \ \ V \S [\setminus \S Z \ \%$$

$$7 e S \S] \ T \sqcap \mathbb{X} Z S \S] \ q \{ f \setminus P \ `$$

$$\mathbin{!} [\mathbb{X} d h P] c \{ W \ ` \ \ T [\S \setminus \S Z$$

$$\mathbin{!} [\mathbb{X} \setminus g P] S \{ g P \ S s \sqcap \setminus \S Z$$

$$\mathbin{!} [S P] \% P_i \{ h P \ \ ` P [ \setminus P \ `$$

$$\mathbin{!} [\mathbb{X} \ P_i h \{] P \ q P c \setminus \{ a \ \%$$

$$\mathbin{!} [\mathbb{X}] S \S] \ V \S [\S] \mathbb{X} \ Q T \sqcap \ ` P Q P \ q \S Z \setminus \S Z$$

$$\mathbin{!} [\mathbb{X}] \S \ \ q r \_ \ \ ` a \{ Q \ \ e T a \setminus \S Z \ \ v$$

$$\mathbin{!} [\mathbb{X}]] \S] \ \mathbb{X} c \ \ \S \_ \_ \S Z \ g T g \mathbb{X} a$$

$$\mathbin{!} [\mathbb{X}] \S \% P g P_i \{] P \ \ S r \sqcap \S] \setminus \S Z$$

$$\mathbin{!} \mathbb{X} \S g \mathbb{X} \ \S [\S] \mathbb{X} Q \S \ f \S [Q \mathbb{X} a \mathbb{X} \ S \S \ V r g S \S] \ P b \{ [\{ Q$$

$$\mathbin{!} [\mathbb{X} \ S P \sqcap \ P [c S P S \{ a \ \%$$

$$\mathbin{!} [\mathbb{X} \ \ ` \{ b P \ \wedge [\setminus P f$$

$$\mathbin{!} [\S Z q \mathbb{X} g \S \ \ ` [\ \ e T a \setminus \S Z \ \%$$

$$\mathbin{!}] V \S \ e T a \setminus \S Z$$

$$\mathbin{!} c \S Z \% \S c \S g \S \ Q P_i [P] \setminus P \ ` \%$$

$$\mathbin{!} c \mathbb{X}] \ \ c r Z s [b s]$$

$$\mathbin{!} e \ \ ` d \sqcap d] P \ S r] \setminus \S Z$$

$$9 T S \S] \S \ g T] V \S S \mathbb{X} \S \ \ V \S \mathbb{X} \S] \S \ S \mathbb{X}] V \S$$

$$9 \S [\mathbb{X}] \mathbb{X} \ q r \mathbb{X} \S \ \ q \{ f P a c \setminus P f \%$$

$$9 r h S \S] \ \ `[ \ \ ` P \_ \setminus P \ `$$

$$9 r] s] s \ \ q P g P \ P f \{ c \setminus P \ `$$

$$9 r h s] S \S \ \ `[\ \ \S g \mathbb{X} a \setminus \S Z \ k$$

$$9 r h \mathbb{X} \mathbb{X} \ S P a \{ \ S \S [\setminus \S Z$$

$$9 r h \S \ Z s [\ s \mathbb{U} s a \setminus \S Z \%$$

$$9 ^{\wedge} a d] \ \ q P c S P b \setminus \mathbb{U}$$

$$9 ^{\wedge} a d] P \ \ P \mathbb{X} P \ \ \mathbb{X} c \mathbb{X} \ Q P_i [\{ g \{ \setminus \%$$

$$: \ ^{\wedge} g S d \% W ^{\wedge} g S d g P \ \ ` ^{\wedge} g \setminus P \ `$$

$$=S[\S U\{J\}X\ XcXa\ \S f!$$

$$=\S [[\S \%SPQP\ ]\ SP\ \sqcup\ P\ ` \%$$

$$=\S W[XgX\ Ph\ \ Pf\ \%$$

$$=\S a\S\ gP_iSP\ ]\ `{\{q\S Z\ \S Z$$

$$=sc\S\ Wsa\ \S Z$$

$$=\wedge a\ Xc\ fTgXa\ Vra\ \S h\ \%$$

$$=\S [X\S bX\ ]X\ gTa\S\ Pc\ \ P\ ` \%$$

$$=XXaZs\ ]\S\ QXa\S\ Ss\sqcup sQ\ \%$$

$$=\wedge a\ 3[\{gP\ shVXXqs\ ST\ \S Z$$

$$=saS\ P\sqcup \{]P\ Sr\ ]S\S a\ \S Z$$

$$=sa\S gX\ qPcSP\ \ P\ ` \%$$

$$=\wedge a\ Z\wedge a\S\ Vra\ Vra$$

$$=rW\ ]\S\ \_P[P\ ]\ XqX\ crZ\ \S Z\ \%$$

$$=X\_aXgX\ ]\ ]\ ]\ \wedge S\ Vrcsa\ \S Z\ \%$$

$$=scs\ ]\ s\ \ ZPb\ \S Z\ \%$$

$$=ra\_sS\S\ ]\ ZTq\S\ ]S\S\ gP\ ]\ \%gP\ ]P\ S\S g\ \S Z\ \%$$

$$=rW\ ]\ ]\ Z\S bX\ [\ \S Z\ \%$$

$$CPQP_i\{\}SP\ r[s\ \ \%$$

$$CPQP_i\{\}SP\ ]\ gT\ \S\ \S Z$$

$$CPQP_i\ \ P\ \ SP\sqcup\ S\{i\{aaPc\ \ Pf\ \%$$

$$CPSP\ ]\ \ P\{YP\ V\S [bX\ ]$$

$$C\{W\ \ `{\{SP\ \ bTq\ \S Z$$

$$CP\ ]\ ]\ ]\ \ bPc\{\}\ P\ [\ \ P\ `$$

$$CP\ ]\ \ ]\ ]\ PaPb\{\}P\ VXa\ \S Z$$

$$CP\ ]\ b\{h\{\}\ QXaX\ SXa$$

$$CPaPVrh\ \wedge gd\ ]\ d\ ]\ P\ \ bP\ [\ \ P\ `$$

$$CPa_iP\S\ \ ]\ ]\ S\S\ \ `^h\ ePa\ \%$$

bilmirdi, özü xaxa sezdirdi kin, qarğa sezdirdi kin, qarğa məndə qoz var].

Qara sudan qaymaq çəkmək – qənaətcil. [Bu qonşumuz Dilşad arvad qara sudan qaymaq çəx'ir].

Qara şumda qara qığını görür – diqqətciil adamlara deyirlər. [Sənəm qarı qara şumda qara qığını görür, sən də ona məsləhət verirsen].

Qarnınan qara qannar axmaq - dərd-qəm içində olmaq, fikir çəkmək. [Söylü arvadın qarnınan qara qannar axır, oğlu Əfqanıstan davasının urusetdə qalır, gəlməx' bilmir].

Qarnı əyilmək – danışdırmamaq, küslü gəzmək. [Nədənə qaynım oğlunun qarnı mənən əyilif].

Qaraçı çalır, kürd oynuyur - əsassız olaraq bir-birini müdafiə etmək. [Başa түşdüm, sədimən hesafdarın işi qaraçı çalır, kürd oynuyur məsələsidi].

Qara qızın dərdi varmış – sinəsində sözü varmış, başqa niyyəti, umacağı varmış. [Həyə, qara qızım dərdi varıymış, indi bildim bunu].

Qasıq çömçədən böyük oluf - yəni böyük sözünə baxan yoxdu, oğul-uşaq özbaşına olub, zamana dəyişib. [A bala, bu əyamda qasıq çömçədən böüx' oluf tã].

Qasıq – qasıq yığib, çömçə-çömçə dağıtmaq - gəlir- çıxarını bilməyən bədxərc adamlara aiddir. [İş elə gətirdi kin, atasının qasıq-qasıq yığdığını çömçə-çömçə dağıtdı Əsgər].

Qatoyunu qaldırmaq – adına min cür böhtan qoşmaq. [Omarın da qatoyunu öz qohumları qaldırırlar].

Qıncıx-qıncıx olmaq - işlədiyi bir eyibin başqaları tərəfindən duyulduğunu hiss edərək ağrını içində boğmağa məcbur olanlar haqqında deyirlər. [Öyün şennyin içində mənə bir söz dedi sədir, qıncıx-qıncıx oldum xalxın içində].

Qırx inəyi sağılır - kinayə ilə özünü öyən adama deyirlər. Daha kəskin olaraq – “Elə bil qırx eşşəyi sağılır” da deyirlər.

Qırmızılığına salmaq - utanıb, qızarmamaq, ədəb-ərkan gözləməmək. [Qonşumuz qırmızılığma salır apardığı xizəri bir ildə qaytarmır].

Qırx qazana çalası – aravuran, sözgəzdiren adamlara deyilir. [Bu Telman kin var, düz qırx qazana çalasıdır].

Qır sakqız oluf yaxadan yapışmaq – höcətlik etmək, əsassız mübahisə aparmaq. [Noruz da qır sakqız oluf yapışır yaxamnan, deir gə urusetə gedəx'].]

Qıyıq verməmək – hər deyilənlə, hər təkliflə razılaşmamaq. [Bəndəli kişi hər şeyə qıyıx verən döl].

Qoltuğu qarpızdanmaq - əsassız yerə lovğalanmaq. [Atası uşağını təriflədix'cən onun da qolduğu qarpızdanırdı].

Qoltuğuna qarpız vermək – tərifləyib yola salmaq. [Uşağın qoltuğuna qarpız verif, bir bəh-bəhlə göndəriflər burya]?

“Quran”dan don geymək - suçlu bir adamın min cür and-amanla özünü təmizə çıxarmağa çalışması. [“Quran”dan don geyinsə də, İmanquluya inanma, nə çoxdu onun yalanı].

Qurtdu-qurtdu danışmaq – yerli-yersiz, kiməsə yönəldilən kinayəli sözlər. [Gənə Hənifə arvad qurtdu-qurtdu danışdı bulağın başında].

Quyruq yemir ki, murdardır – eqoist adamlara deyilir. [Başmaxçıların Qərivi quyruq yemir kin, murdardı, sən də ona söz dərsən].

Qulağı darı dəlidir – diqqətli olmaq, hər şeyə fikir vermək. [Zalım oğlunun qulağı darı dəlidir bu yaşında].

Qulağında sırğa eləmək – yadda saxlamaq, unutmamaq. [Qulağında sırğa elə, mənim sözdərimi].

Lavaş qulağı genəldir – həll olunmuş mübahisəli məsələni yenidən müzakirəyə çevirir və ya kiməsə yaltaqlanır. [Gördünmü, öyün Çoban Həley sədirnən dilləşir, bu yannan da çovan yoldaşı, Xurşud lavaş qulağı genəldir].

“Lolo-lolo”, kürdə də “lolo?” – yəni hamıya kəf gələrsən, ancaq mənə keçməz. [Ay uşax, “lolo-lolo”, kürdə də “lolo”, get bala, mənə yalladammazsan].

Murdar suya qoy iç – ipək xasiyyətli adamlar haqqında deyilir. [Umudun bir qızı varıydı, munda suya qo iç].

Meydan sulamaq – kiməsə arxalanıb hər bir iş görmək. [Şəhrabanu arvat tulacerməzdən qaxıb meydan suluyur].

Mız qoymaq – hər şeyə bəhanə tapmaq. [Bu da gəlif, işimə bir mız qour].

Mən gəlmişəm gəlin görməyə, gəlin də gedif çimən dərməyə – kimi isə yoluxmağa gəlib evdə tapmayanda və biçilib ölçülməmiş iş barədə deyilir. [Mən gəlmişəm gəlin görməyə, gəlin də gedif çimən dərməyə].

Nalını günə vermək – vəzifədən çıxmaq. [Bir ildi kin, Teyivi işdən çıxarırlar, imdi nalını günə verir, işdəmir].

Mamanı oynamaq – kəsərli sözdən, acığından yanıb-tökülmək, başına-dizinə döymək. [Odey, Gülbahar hirsinnən əvdə mamanı oynuyur].

Nə üşdə alacağı var, nə beşdə verəcəyi – bivec. [Bu Balaxanımın da dünya vecinə döl, nə üşdə alacağı var, nə də beşdə verəcəyi].

O qədər gül bitib, reyhan orada itib – Saxtakarlıq həddini aşıb, həqiqət gözdən düşüb. [Eh, a bala, imdi oxartana gül pitif, irehan arada itif].

Oymasını keçinin buynuzuna keçirmək – tələyə düşmək. [Gənə bu Nədir oymasını keçinin buynuzuna keçirif].

Onun paxırı çıxıb – xasiyyəti dəyişib. [İrayona deputat seçilənnən onun paxırı çıxıf, adamları bənmir].

Öz eşşəyini sürür – doğru olanı qəbul etmir, əsassız mübahisə aparır. [Mən ona axıl qouram, o gənə də öz eşşəyini sürür].

Papağının ortası deşikdi – düz danışmağına baxmayaraq, eşidən yoxdur, saya salmırlar. [Bu Aydın da düz danışdığına papağının ortası deşik'di].

Pişik başı bəzəmək – böhtan, yalan quraşdırmaq. [Gənə uşaxlar pişix' başı beziyif sədiri lağa qoullar].

Saqqızını oğurlamaq – aldatmaq, başdan çıxarmaq, qılıqla razı salmaq. [Şahkərəmin qızının saqqızını oğurruyuf qaçırlar beyjə] (G.)

Saman altdan su yeritmək – üzdən sakit görənib, gizlində təsəvvürə gələnəz işlərlə məşğul olmaq. [Qonşuluxda bir çəlimsiz arvat varıydı, saman altdan su yeridif, hammıyı bir-birinə döyüşdürürdü].

Səbət dalınnan giləs tökülür? – qeyz ilə danışan bir şəxsin sözlərinə gülüb, qulaq asmırlarsa bu ifadə işlədilir. [Dedix'lərimi də eşitmillər, elə bil səbət dalınnan giləs tökülür].

Səs salmaq – seçki zamanı səs vermək. [Qonşular yığılıf səs salmağa gediflər].

Soyub soğana döndərmək – kasıblatmaq. [Bu oğlum mənə soyuf soğana döndərdi].

Sümüyünü it sümüyünə calanmaq – pis adamla qohum olmaq. [Bacım gedif sümüyünü it sümüyünə calıyif].

Şahla şilə yemir kin, bığı bulaşar – eqoist adamlar haqqında deyilir. [Əlifəğa şahnan şilə yemir kin, bığı bulaşar, sən də ona ağıl qoursən].

Şahla şilə yemir – heç kəsin qarşısında alçalmır, ləyaqətini üstün tutur. [İmdi yekələlif Mərdan, heş şahla şilə yemir].

Şapalaqla üz qızardır – heç bir iş görmür, lakin özünü o yerə qoymur. [Nazdının oğlunun əlinnən bir iş gəlmiş, əmə şapalaxnan üz qızardır].

Şeytani qırıldı (hər üç şəxsədə) – birdən-birə hirs soyudu, bəmərə bir sözün təsiri ilə yumşaldı. [Öyün yaman hirsdənmişdi əmim maña, anamı görəndə şeytani qırıldı].

Şeytana papiş tikir – hiyləgərdir, hər şeyi bacarır. [Bu mal doxduru kin var, laf şeytana papiş tikir].

Şeytandan qabax doğuluf – çoxbilmiş və hiyləgər adamlar haqqında deyilir. [Bu tükənçi şeytannan qavax doğuluf].

Tərəzinin ağır tərəfində oturur - varlılara yaltaqlamır. [Kəndin partiya təşkilatı müdam tərəzinin ağır tərəfində oturur, kasıf-kusufun tərəfini saxlamır].

Tulux kimi dolmaq – hirsələnmək. [Öün nolmuşdusa, mexanik tulux kimi dolmuşdu].

Taxtasız-taxtasız işdə görmək - insana layiq olmayan hərəkətlər etmək. [Öyün Orucu gördüm, dəir kin, əvdirəhman taxdasız-taxdasız işdə görüf].

Tikəsinə qızırğalanmaq - olduqca xəsis, simic olmaq. [Tikəsinə qızırğalanan adamdı bu ferma müdürü].

Tatın gəlişi, kürdün görüşü – yəni, sən məni haçan axtardın ki, mən də sənə yarayım. [Bax, tatın gəlişi, kürdün görüşü, sən mənə havaxt üz tutdun].

Toy gününü qoyub, vay günü bəzənir – vaxtsız-vədəsiz iş görənlər haqqında deyilir. [Bu da mənim qanam, toy gününü qoyuf, vay günü bəzənir].

Toyda donunu tanımaq – səhv olaraq başqasının malına sahib olmağa çalışmaq. [O da toyda donunu tanıyif, imdi də tüşüf qalmağala].

Toyux əl-ayağı yeməx' - əlləməyək, hər şeyi qurdalayan insan. [Elə bil, bu uşax toux əl-əyağı yeyif, durammır].

Ucundan tutb, ucuzluğa getmək – xırdaçılıq eləmək, adi bir işdə ifrata varmaq. [Bu qaynənəm də ujunnan alıf, ucuzduğa gedir, məni bezdirif] (E.).

Üzüm ayağının altına – yalvarış ifadəsidir. [Üzüm ayağının altına, bu meşoyu içəri götü].

Üzə bir, astara iki olmaq –ikiüzlü adamlara deyilir. [Eh, ay bala, imdi nə çoxdu üzə bir, astara iki olan adamlar].

Varından yox olmaq - bərk peşman olmaq. [O öyün mənə yönəlix nahax danışdığına imdi məni görəndə varınnan yox olur].

Yağı daşmaq – tələsmək. [Zalım oğlu, yağın daşır, nədi, belə tələsiyirsən?]

Yağ yeyib, yaxada gəzmək - gününü kef-damaqla keçirmək, qayğısız həyat sürmək. [Elə uşaxlığınnan bu Nəvi yağ yeyif, yaxada gəzif].

Yalnan kiritmək – nə isə verməklə susdurmaq. [Gördüm da, melisənin böyyünü yalnan necə kiritdim]!

Yarı mənsil eləmək - məhsulu itkiyə vermək, hazırlanan məhsulu zay etmək. [Qonşumuz Gülbadam savax xəpini yarı mənsil eliyif].

Yan çəkmək - tərəf saxlamaq, təəssüb çəkmək. [Bu uşax dəsən dayısının təsivini saxlıyır, həmməşə yan çəkir].

Yandıgınnan yarma çəkir - hirsindən yanib tökülür, acığını soyuda bilmir. [O Kar Əsədin nahax sözdərini eşidənnən yandıgınnan yarma çəkirəm].

Yandımhaya düşmək - hər hansı xəbəri eşidib bərk əl-ayağa düşmək. [Yaman yandımhaya tüşüf gəlmiş qohumları].

Yeddi göbək saymaq - qohumbaz adamlara məxsus olan xüsusiyyət. [Məhtəf directuru yeddi gövəx' sayıf işə qour].

Yel əsib, qoz tökülüb - asan qazanca, müftə yeməyə qaçanlar barəsində deyilir. [Yay oldumu, hamı arannan tökülüf gəlir, dağa, elə bil yel əsif qoz tökülür burda].

Yumurtadan yun qırmaq – xəsis adamlar haqqında deyilir. [Xalamın bir əri var kin, yumurtadan yun qırır].

Yumurtası tərs gəlmək – bir yerdə bənd olmamaq, narahat olmaq. [Ona bax, elə bil yumurtası tərs gəlmiş, səhərdən idaranın qavağında vurnuxur].

Zəncir kimi düzülmək – hamının bir-birinə qohum, arxa olması. [Kəndin yarısı gözəldərəliyərdi, zəncir kimi düzülülər].

Zarncı olmaq – ömürlük xəstə olub yatağa düşmək, əldən-ağıza qalib başqalarına möhtac olmaq. [Allah zarncı olmağdan adamı uzağ eləsin].

Zing yeri qoymaq – bir məqsədə çatmaq üçün durmadan çalışıb-çəbalanmaq. [Əlişan zingini yerə qoymasaydı, bu əvi də tükəmməzdi].

$$Ld \setminus P \quad qP[\setminus P \setminus$$

AYAMALAR, LAĞAMALAR

ƏDƏBİYYAT

2000.

16. Qa. – Qarabulaq – (19.04.1991 - Şağik)
17. Qar. – Qaraçanta - (04.05.1939 – Əzizbəyov; 19.04.1991 - Areqnadem)
18. M. – Mağaracaq – (19.04.1991 - Qdaşen)
19. Ox. – Oxcoğlu – (19.04.1991 - Voxci)
20. Ög. – Ögsüz (19.04.1991 - Darik)
21. S. – Sultanabad (12.09.1935 - Şurabad)
22. Sif. – sifət
23. Is. – isim
24. F. – fel
25. Q. – qoşma
26. Ə. – ədat
27. Z.- zərf
28. B. – bağlayıcı
29. Əv. - əvəzlik
30. N.s. – numerativ söz

İnformatorlar

1. Abbasov Sultan Oruc oğlu, 64 yaşında, Mağaracıq kəndi
2. Ağayev Heydər Nəbi oğlu, 53 yaşında, İlanlı kəndi
3. Abdullayev Şahmurad, 70 yaşında, Qaraçanta kəndi
4. Aliyev İlyas, 83 yaşında, Göllü kəndi
5. Avtandil Ağbaba, 56 yaşında, Balıqlı kəndi
6. Baxşiyev Əmiraslan Süleyman oğlu, 75 yaşında, Sultanabad kəndi
7. Cəfərov Ziyadxan, 66 yaşında, İlanlı kəndi
8. Eminov Şirəli Ələkbər oğlu, 66 yaşında, Quzükənd kəndi
9. Əhmədov Mehralı İbrahim oğlu, 84 yaşında, Ögsüz kəndi
10. Əhmədov Məhəmməd Qurban oğlu, 78 yaşında, Daşkörpü kəndi
11. Əliyev Şükür Həsənəli oğlu, 78 yaşında, Düzükənd kəndi
12. Ələkbərov Kamal Nəsim oğlu, 80 yaşında, Daşkörpü kəndi
13. Ələkbərov Ələkbər İmamverdi oğlu, 91 yaşında, Təpəköy kəndi
14. Əhmədova Sənəm Davud qızı, 80 yaşında, Təpəköy kəndi
15. Əşrəfov Rüstəm Qulu oğlu, Düzükənd kəndi
16. Əşrəfov Şirəli Qandər oğlu, 64 yaşında, Qaraçanta kəndi
17. Əsədov Ərən oğlu, 3 yaşında, Göllübaşı kəndi
18. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
19. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
20. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
21. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
22. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
23. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
24. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
25. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
26. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
27. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
28. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
29. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi
30. Fərzəyev Məhəmməd oğlu, 75 yaşında, Qaraçanta kəndi

MÜNDƏRJAT

34. Bəzi işarələrin açıqlanması	270
35. Şerti ixtisarlər	270-271
36. İnformatorlar	272-273

Sumqayıt Dövlət Universiteti
Azərbaycan dili və dilçilik kafedrası
Folklorşünaslıq Elmi-Tədqiqat laboratoriyası

Aslan Bayramov

Arzu Bayramova

AĞBABA ŞİVƏSİ SÖZLÜYÜ

